

Doktori (PhD) értekezés

Sáfrán József

2022

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Hadtudományi Doktori Iskola

Sáfrán József:

**A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok feladatainak változása a
XXI. században az információs társadalom tükrében**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. Boda József, ny. nb. vezérőrnagy

.....

Budapest, 2022

TARTALOMJEGYZÉK

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	6
1. AZ ÉRTEKEZÉSRŐL	7
1.1. BEVEZETÉS.....	7
1.1.1. A témaválasztás indoklása, tudományos probléma	7
1.1.2. Szakirodalmi áttekintés.....	9
1.1.3. A tudományos probléma megfogalmazása	13
1.1.4. Kutatási célok és hipotézisek.....	14
1.2. MÓDSZERTANI ALAPOK	16
1.3. A DISSZERTÁCIÓ FELÉPÍTÉSE	20
1.3.1. A kutatás időtartama	22
1.3.2. A kutatás összefoglalója	23
2. A NEMZETBIZTONSÁGI FELADATOK ÁTALAKULÁSA AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM TÜKRÉBEN	24
2.1. A GLOBALIZÁCIÓ MEGJELENÉSE.....	24
2.1.1. A világrend átalakulása.....	25
2.1.2. A biztonság fogalmának változása a 21. században	30
2.1.3. Az információs társadalom alapvető ismérvei és biztonsági kérdésekre gyakorolt hatásai	37
2.1.4. Az információs társadalom fogalma	41
2.1.5. Az információs társadalom történeti áttekintése.....	47
2.2. A GLOBALIZÁCIÓ ÉS AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM KAPCSOLATA. 49	
2.2.1. Az információs társadalom biztonságra gyakorolt hatása	53
2.2.2. Magyarország az információs társadalomban.....	55
2.3. AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM NEMZETBIZTONSÁGI SZERVEKET ÉRINTŐ KÉRDÉSEI.....	59
2.3.1. A nemzetbiztonsági szolgálatok fontosságának indoklása	59
2.3.2. A gyorsuló technikai fejlődés	62
2.3.3. A titkos információgyűjtés technikai részének felértékelődése.....	67
2.3.4. A technikai adatgyűjtés polgári és jogi aggályai	70
2.4. KÖVETKEZTETÉSEK.....	73
3. MAGYARORSZÁG NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJÁT MEGHATÁROZÓ LEGFONTOSABB NEMZETKÖZI ÉS HAZAI DOKUMENTUMOK	75
3.1. MAGYARORSZÁG NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA 2012	76
3.2. MAGYARORSZÁG NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA 2020	78

3.3.	MAGYARORSZÁG NEMZETI KIBERBIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA (2013)...	81
3.4.	MAGYARORSZÁG HÁLÓZATI ÉS INFORMÁCIÓBIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA (2018)	82
3.5.	NEMZETI KATONAI STRATÉGIA 2012	83
3.6.	NEMZETI KATONAI STRATÉGIA 2021	85
3.7.	MAGYARORSZÁG MESTERSÉGES INTELLIGENCIA STRATÉGIÁJA 2020-2030	87
3.8.	EU ÉS NATO SZÖVETSÉGBŐL ADÓDÓ STRATÉGIÁK RÖVID BEMUTATÁSA	90
3.9.	KÖVETKEZTETÉSEK.....	93
4.	PARADIGMAVÁLTÁSOK A MAGYAR NEMZETBIZTONSÁGI RENDSZERBEN AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM TÜKRÉBEN.....	95
4.1.	A RENDSZERVÁLTÁS IDŐSZAKA	95
4.1.1.	Átmeneti időszak	98
4.1.2.	Duna-gate ügy.....	99
4.1.3.	Út 1995-ig.....	100
4.2.	AZ 1995 ÉS 1998 KÖZÖTTI IDŐSZAK	103
4.2.1.	A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény	103
4.2.2.	1995 utáni útkeresés.....	106
4.3.	Az 1998 ÉS 2002 KÖZÖTTI IDŐSZAK.....	108
4.3.1.	Az első Orbán-kormány.....	108
4.3.2.	A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ létrejötte	109
4.4.	A 2002 ÉS 2010 KÖZÖTTI IDŐSZAK.....	110
4.4.1.	A Medgyessy- és az első Gyurcsány-kormány.....	110
4.4.2.	A második Gyurcsány-kormány	112
4.5.	A 2010 ÉS 2014 KÖZÖTTI IDŐSZAK.....	115
4.5.1.	A második Orbán-kormány.....	115
4.6.	A 2014 ÉS 2020 KÖZÖTTI IDŐSZAK.....	121
4.6.1.	A harmadik és negyedik Orbán-kormány	121
4.7.	A MAGYAR NEMZETBIZTONSÁGI SZERVEZETRENDSZER HELYZETE 2020-2022-BEN	126
4.7.1.	A magyar nemzetbiztonsági az Alaptörvényben	126
4.7.2.	A szolgálatok irányítása, vezetése, ellenőrzése és felügyelete	128
4.7.3.	Szervezeti keretek és struktúrák.....	129
4.7.4.	Információigény megfogalmazása és közvetítése.....	131
4.7.5.	Titkosszolgálati eszközök és módszerek	135
4.7.6.	Politikai semlegesség – politikaközelség.....	139
4.7.7.	Költségvetés.....	139

4.7.8. Információfúzió.....	145
4.8. A MAGYAR NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK SZERVEZETE 2022- BEN	149
4.8.1. Információs Hivatal	149
4.8.2. Alkotmányvédelmi Hivatal	150
4.8.3. Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat	152
4.8.4. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat.....	153
4.8.5. Teroelrhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ	154
4.9. A HÍRSZERZÉSI CIKLUS	156
4.9.1. Klasszikus hírszerzési ciklus.....	156
4.9.2. A hírszerzési ciklus átalakulása az információs társadalom tükrében	157
4.9.3. 2022 utáni lehetőségek.....	161
4.10. KÖVETKEZTETÉSEK	162
5. A MAGYAR NEMZETBIZTONSÁGI SZERVEZETRENDSZERRE HATÓ KIHÍVÁSOK ÉS INFORMÁCIÓS TÁRSADALOMHOZ VALÓ KAPCSOLATUK.	168
5.1. INSTABIL TÉRSÉGEK ÉS HATÁSAIK	171
5.2. 2015-ÖS MIGRÁCIÓS VÁLSÁG	173
5.3. TERRORIZMUS MEGERŐSÖDÉSE EURÓPÁBAN.....	178
5.4. KIBERTEVÉKENYSÉGEK FOKOZÓDÁSA	183
5.5. SZERVEZETT BŰNÖZÉS	186
5.6. A TÖMEGPUSZTÍTÓ FEGYVEREK ELTERJEDÉSE ÉS A HAGYOMÁNYOS FEGYVEREKSEL VÉGREHAJTOTT TÁMADÁSOK.....	197
5.7. KRITIKUS INFRASTRUKTÚRÁK NEMZETBIZTONSÁGI VÉDELME	198
5.8. HIBRID KONFLIKTUSOK.....	203
5.9. ÚJ TECHNOLÓGIÁK HATÁSA A NEMZETBIZTONSÁGI ESZKÖZÖKRE ÉS MÓDSZEREKRE	206
5.10. KORONAVÍRUS JÁRVÁNY (2020-2022)	207
5.10.1. A Nemzetbiztonsági szolgálatok különleges jogrend idején.....	209
5.11. KÖVETKEZTETÉSEK.....	210
6. ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK ÉS TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK.	213
6.1. KUTATÁSI EREDMÉNYEK.....	213
6.2. A HIPOTÉZISEK TELJESÜLÉSE	218
6.3. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK	220
6.4. AZ ÉRTEKEZÉS FELHASZNÁLHATÓSÁGA ÉS GYAKORLATI AJÁNLÁSOK MEGFOGALMAZÁSA	221
IRODALOMJEGYZÉK	223
FELHASZNÁLT IRODALOM.....	223
A SZERZŐ TÉMÁBAN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓI	251

FÜGGELÉK	252
AZ ÉRTEKEZÉSBEN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	252
FELHASZNÁLT ÁBRÁK JEGYZÉKE	256
FELHASZNÁLT TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	257

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Hosszú út vezetett odáig, hogy az értekezés elkészüljön. A kihívásokat rendkívül nehéz lett volna leküzdeni, ha nincs az a rengeteg barát, kolléga, tanár, mentor, aki szakmailag és lelkiileg támogatott. Építő jellegű tanácsok és lelki mankók nélkül lehetetlen lett volna, hogy a disszertáció időben elkészüljön.

A legnagyobb köszönettel természetesen Dr. Boda Józsefnek tartozom, aki vállalta, hogy a témavezetőm lesz, és támogató szavai és szakmai segítsége nélkül nem tudtam volna elkészíteni a doktori képzés magnus opusát. Külön szeretném megköszönni, hogy az alkotói válságomon átsegített.

Köszönettel tartozom a Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék munkatársainak. Külön köszönetet szeretnék mondani Dr. Linder Viktóriának, Dr. Koi Gyulának, Dr. Pollák Kittinek és Prof. Dr. Patyi András Tanszékvezető Úrnak.

Hatalmas köszönettel tartozom minden barátnak, munkatársnak, ismerősnek, akik biztattak és segítettek, akár csak a helyesírási hibák kijavításával is. Mindannyiuk nevét felsorolni is nehéz lenne, így nem is teszek kísérletet rá, de aki olvassa ezeket a sorokat, az szinte biztos, hogy legalább egy jó szóval hozzájárult a mű elkészültéhez.

Szeretnék köszönetet mondani a Hadtudományi Doktori Iskola tanárainak és munkatársainak, hogy mindig készségesen segítettek és támogattak tanulmányaim során.

Végül, de nem utolsó sorban, óriási hálával tartozom kiváló lektoromnak és kritikusomnak, Kántor Sárának, aki nélkül az értekezés a nem tudott volna megfelelő minőségi szinten elkészülni.

1. AZ ÉRTEKEZÉSRŐL

1.1. BEVEZETÉS

1.1.1. A témaválasztás indoklása, tudományos probléma

A technológia fejlődésével az információáramlás a gazdaságban és a társadalomban egyre felgyorsult, a döntések előkészítésében és megvalósításában betöltött szerepe megkérdőjelezhetetlenné vált. A 21. századra a Földön a biztonsági kihívások és kockázatok jelentős változáson mentek keresztül, amelyekhez a világ és Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatainak is idomulnia kell, és eme idomulásnak meg kell jelennie a kormányzati stratégiai döntések tervezésében és meghozatalában is. Magának az információs társadalomnak tudományos körökben nincs teljesen elfogadott definíciója, hiszen vita tárgyát képezi például, hogy egy médium milyen hatással bír egy társadalomra, de nem szabad csupán az internet elterjedését és fejlődését érteni alatta. Természetesen a szélesebb körökben való meghonosodás új nemzetbiztonsági lehetőségeket szül, azonban egyúttal új biztonsági kihívásokat is teremt: nem csupán az információszerzésben, hanem például a digitális adatok védelmében, a konspirációk fenntartásában is.

Kutatási területem kiválasztásával annak vizsgálata volt a céloom, hogy az újfajta, átalakuló biztonsági kihívások Magyarország nemzetbiztonsági szektorában milyen jellegű működési, intézményi és feladati változásokat eredményeztek. A működés tekintetében jelentős figyelmet fordítok arra, hogy magukban a szolgálatok struktúrájában milyen szervezeti változásokat eredményezett a technológiai fejlődés, Magyarország szolgálatai mennyire tudnak lépést tartani a legmodernebb szolgálatok modernizációs ütemével, illetve az információs társadalom folyamányaként a nemzetbiztonsági szervek¹ együttműködése miként megy végbe.

¹ A közigazgatási tevékenységek egymástól eltérő feladatainak megoldását jelentik. Az elkülönülés történhet feladatmegoldás, hatásgyakorlás vagy valamilyen eredmény létrehozása céljából. A csoportosítás során a jogalkotó a hasonló jogi sajátosságokkal, tevékenységi formákkal és igazgatási jellemzőkkel bíró területeket tekinti lényeges elemeknek. Ebből kifolyólag osztályozni kell az intézményeket szervei (azaz alanyi) meghatározásban, az igazgatás módja szerint, a tevékenységükben jelentkező hatalom szerint, valamint a tevékenység iránya és oka szerint. Forrás: Patyi András: A közigazgatási működés jogi alapjai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. pp. 32-35. Online: [https://jak.ppke.hu/uploads/articles/2248058/file/WEB_Patyi_Andras_II_A_kozigazgatasi_mukodesjogi_alapjai_1%20\(1\).pdf?fbclid=IwAR12eveO0cMqERvSC3LIfYLSXLnihcB85x_fEdViHxtH8Q16J6O9yS8ynmw](https://jak.ppke.hu/uploads/articles/2248058/file/WEB_Patyi_Andras_II_A_kozigazgatasi_mukodesjogi_alapjai_1%20(1).pdf?fbclid=IwAR12eveO0cMqERvSC3LIfYLSXLnihcB85x_fEdViHxtH8Q16J6O9yS8ynmw) [2022. 01. 14.]

A leírtak szerint a nemzetbiztonsági szolgálatokra mint a közigazgatás önálló alanyaira megfelelő a „szerv” szó használata, és ezt követem is a disszertációban. A szó alkalmazásának jogosságát erősíti, hogy törvényben is ez szerepel. A 2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról 1. §-nak (5) pontja tartalmazza, hogy Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatai

Az ezzel összefüggő politikai döntések, változtatások, közigazgatási átalakulások, új szervezetek létrehozása sarokkövei az értekezésnek. Az értekezés fő célja a szolgálatok feladatrendszerének változásainak vizsgálata. Ennek érdekében a biztonsági stratégiák tükrében tanulmányozom, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatokra milyen módon hatott az információs társadalom egyre nagyobb térhódítása, a megújult kihívásokra hogyan reagáltak a szolgálatok és a politika, a rendelkezésére álló erőforrások figyelembevételével, és hogyan változott intézményrendszerük.

Disszertációm relevanciáját a kihívások, kockázatok, és fenyegetések átalakulásai adják, amelyekkel a politika is aktívan foglalkozik: a nemzetbiztonsági szolgálatok egyre gyakrabban támogatják tevékenységükkel a döntéshozatalt, egyre fokozottabb szerepet kapnak a különböző biztonsági kérdések megoldásában, a kritikus infrastruktúrák védelmében. A hibrid és aszimmetrikus hadviselés intenzívvé válása is a téma fontosságát erősíti. Az értekezésben a különböző nemzetbiztonsági részterületek vizsgálata során feltárt kutatási eredmények segítséget kívánnak szolgáltatni az esetleges szervezetrendszeri átalakításokhoz, a módszertanok javításához, rámutatnak az egész magyar nemzetbiztonsági rendszer erősségeire és hiányosságaira. Az értekezés nem műszaki jellegű, az esetleges technológiai jellemzőkre nem tér ki részletekbe menően, de a hatásuk, biztonsági és társadalmi aspektusainak elemzése az egyik fő célkitűzés.

Elmondható, hogy a szolgálatok egyre nagyobb szerepvállalásából, a politikai döntéshozásban nyilvánvalóvá vált az a cél, hogy a magyar külpolitikát a lehető legjobban önállóvá tegyék. 1990 előtt ezt természetesen nem mindig sikerült elérni, azt is el kell ismerni, hogy a szolgálatok fejlettsége mindig lépésekkel a nyugati minták után járt, és általában akkor lett beépítve a rendszerbe, mikor az már nyugaton evidensnek számított.² Magyarország esetében a sajátos történelmi fejlődés határozta meg a nemzetbiztonsági szervek evolúcióját, illetve a fontosabb események (pl. rendszerváltás, botrányok, terrorizmus megjelenése) idéztek elő változásokat. Az értekezés a polgári és katonai nemzetbiztonsági szervezeteket vizsgálja, de mivel általánosságában elemzem az egész rendszert, az együttesen rájuk ható elemek kerülnek kifejtésre.

központi államigazgatási szervek, azon belül is rendvédelmi szervek. Forrás: 2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000043.tv> [2022. 01. 14.]

² Tóth Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata, 1945-1990. *Betekintő*, 2011. 2. sz. pp. 12-15. Online: http://epa.oszk.hu/01200/01268/00018/pdf/EPA01268_betekinto_2011_2_toth_e.pdf [2017. 12. 28.]

1.1.2. Szakirodalmi áttekintés

A disszertáció megírásához több év alatt összegyűjtöttem a releváns irodalmakat. Mivel a téma a magyar nemzetbiztonsági rendszerrel foglalkozik, ezért főképp magyar nyelvű szakirodalom került felhasználásra. A kutatáshoz publikációkat, nyomtatott és digitális sajtót, az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (angolul: North Atlantic Treaty Organisation, röviden: NATO) és az Európai Unió (angolul: European Union, röviden: EU) kiadványait, tudományos konferenciák adatait, doktori értekezéseket, egyetemi jegyzékeket, magyar és külföldi szerzők műveit, valamint saját tapasztalataim használom fel. A magyar felsőoktatási intézmények közül legfőképpen a Nemzeti Közszolgálati Egyetem kutatóinak/oktatóinak a tanulmányai kerültek feldolgozásra, de kiemelendők még a Szegedi Tudományegyetem és a Pécsi Tudományegyetem kiadványai is. A releváns szellemi műhelyek közül főleg a Nemzeti Közszolgálati Egyetem berkein belül működő Nemzetbiztonsági Intézet, valamint a Stratégiai Védelmi Kutatóközpont (röviden: SVKK) munkájára támaszkodom. A téma kutatói közül magyar, illetve több külföldi tudós munkáját felhasználom kutatásom során. A történeti háttér miatt az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára is rengeteg hasznos anyaggal járult hozzá a dolgozathoz. A kutatáshoz felhasználtam a saját publikációimat, és az azokban lévő releváns következtetéseket is beemeltem az értekezésbe.

Vannak olyan művek, amelyek az egész értekezés felépítésére és minőségére nagy hatással voltak, végig hivatkozási alapként szolgálva. Elsőként említendő Boda József „Szigorúan titkos!”? Nemzetbiztonsági almanach”³ című könyve, amely megkerülhetetlen elméleti és gyakorlati irodalomnak számít már a nemzetbiztonsági témakörök kutatók körében. Segítséget nyújt a hírszerzés történetének megismerésében, az államok egykori és jelenkori nemzetbiztonsági rendszereihez, a nemzetbiztonsági kihívások feltérképezéséhez. A nemzetbiztonság elmélete szerves részét képezi a dolgozatnak, amelyhez leginkább Vida Csaba írásait használtam fel, aki gyakorlatilag az elméleti rész minden ágensével foglalkozik: ilyen például a hírszerzési ciklus problematikája vagy az elemző-értékelő rendszerek lényegi szerepe.⁴ A paradigmaváltások a nemzetbiztonsági szolgálatok életében meghatározzák a jövőbeni tevékenységüket. Ehhez nagy segítséget jelentett

³ Boda József: „Szigorúan titkos!”? Nemzetbiztonsági almanach. ZHM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.

⁴ Vida Csaba: A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban (Gondolatok arról, hogy miért van szükség nemzetbiztonsági szolgálatokra). Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939877.pdf> [2020. 11. 21.]; Vida Csaba: A kritikai gondolkodás szerepe a hírszerző értékelő-elemző munka során. *Felderítő Szemle*, XI. évfolyam 2. szám, 2012. Online: <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2012-2.pdf> [2017. 03. 25.]; Vida Csaba: A hírszerző elemző-értékelő munka alapjai. *Felderítő Szemle*, XII (3). Online: http://real.mtak.hu/14875/13/jav_real_2013-3.pdf [2018. 03. 15.]

a „Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016)”⁵ című tanulmány Kovács Zoltán András és Dobák Imre tollából, akik sorra veszik a végbement átalakulásokat, különös tekintettel a technikai változásokra. Az említett tanulmányhoz hasonlóan követi végig a nemzetbiztonsági koordinációs szervek fejlődését Urbán Attila „A koordinációs folyamatok intézményi háttérének evolúciója a magyar nemzetbiztonsági igazgatásban”⁶ című írásában. Mivel az értekezés fontos eleme a szolgálatok együttműködésének vizsgálata, ezért ez a specifikus részeknél szinte mindig megemlítsésként kerül. Az együttműködés nemzetközi aspektusai tanulmányozásánál segítségül Kis-Benedek József „A nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködése” című tanulmányát hívtam,⁷ amit kiválóan kiegészít Carl J. Jensen, David H. McElreath és Melissa Graves, a „Bevezetés a hírszerzésbe”⁸ című műve. A külföldi szerzők közül nagy hatással volt a disszertáció egész elméleti keretének és irányának meghatározására Alfred Rolington „Hírszerzés a 21. században. A mozaikmódszer” című munkája, aki az összekapcsolódott, hálózati és kölcsönös függőséket emeli ki a hírszerzés kihívásaiként.⁹ A módszerek elemzéséhez, azoknak átalakulásai, változásai, fejlődése aspektusából támpontot nyújt Hetesy Zsolt PhD értekezése „A titkos felderítés”¹⁰. A disszertáció nem lehetne teljes az új típusú kihívások, veszélyek és kockázatok alapjainak elemzése nélkül. Az alapot hozzá a témát elemzők körében mára megkerülhetetlen és gyakorlatilag axiómaként használható „Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig”¹¹ című tanulmány szolgáltatja Resperger Istvántól.

Az értekezés egyik fő sarokpontja az információs társadalom okozta hatások bemutatása, amelyhez bőségesen találunk hazai és nemzetközi irodalmat is. Az információs társadalom meghatározása először főleg külföldi művekben jelent meg, amelyek közül a legtöbbet hivatkozott szerzők írásait a disszertáció is ismerteti. A legfontosabb ezek közül

⁵ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. pp. 175-218.

⁶ Urbán Attila: A koordinációs folyamatok intézményi háttérének evolúciója a magyar nemzetbiztonsági igazgatásban. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyan (2020), 1. szám. pp. 5-32. Online: http://real.mtak.hu/107361/1/NSZ_2020_1_Urban_Attila.pdf [2020. 12. 10.]

⁷ Kis-Benedek József: A nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködése. *Hadtudomány*. 2013/1–2. pp. 100–114.

⁸ Jensen, Carl J. – McElreath, David H. – Graves, Melissa: *Bevezetés a hírszerzésbe*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017

⁹ Alfred Rolington: *Hírszerzés a 21. században. A mozaikmódszer*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2013.

¹⁰ Hetesy Zsolt: A titkos felderítés. Doktori (PhD) értekezés, *Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola*, Pécs, 2011. Online: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> [2016. 08. 02.]

¹¹ Resperger István: *Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig*. Felderítő Szemle, 12. évf. 3. sz. 2013. pp. 5-36.

például Daniel Bell „The Coming of the Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting” (magyarul: A posztindusztriális társadalom eljövetele: kockázat a társadalmi előrejelzésben) című írása, ami már tudás alapú társadalomnak nevezi az információs társadalmat, és mindez a számítógépek hálózatára és dominanciájára épül.¹² Yoneju Masuda „Az információs társadalom” című művében az információt fontosabb „nyersanyag” tartja már mint a materiális javakat.¹³ A már alapművé lett „The Information Age: Economy. Society and Culture, Volume I: The Rise of the Network Society”¹⁴ (magyarul: Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra) Manuel Castellstől értekezésem egyik sarokköve. Castells szerint minden társadalom információs, azonban a mostanit az különbözteti meg a többitől, hogy minden hálózatba szerveződött: legyen szó gazdaságról vagy biztonsági tényezőkről. Elmélete szerint azok az intézmények, társadalmi tényezők, vállalatok válnak a hatalom és a javak birtokosaivá, akik leginkább képesek adaptálódni a hálózatok technikai követelményeihez, és működésük alapjává teszik az információáramlást. A magyar szakirodalom 1990 után rendkívül termékeny volt, számos hazai kutató elemezte és elemzi az információs társadalmat. A teljesség igény nélkül közülük kiemelném Pintér Róbert „Úton az információs társadalom megismerése felé”¹⁵ című írását, ahol szintén az információ birtoklásának elsődlegességéről olvashatunk. Az értékezés sokszor merít Nyíri Kristóf műveiből, aki főleg a fogalmi keretek letisztázásában segíti olvasóját.¹⁶ A keretek letisztázásához hívtam segítségül még Sasvári Péter PhD értekezését is, amely az információs társadalom technikai oldalára is nagy hangsúlyt fektet.¹⁷ Csorba József műve „A globalizáció az információs társadalommal kapcsolatos információtudományos gondolkodásban”¹⁸ az információ globálissá válásnak megértésében, az ebből fakadó társadalmi és gazdasági problémák, az összefonódás és globalizáció nehézségeivel szembesít minket, amely nézetei az

¹² Bell, Daniel: *The Coming of the Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. London: Heinemann, 1976.

¹³ Masuda, Yoneji: *Az információs társadalom*. OMIKK, Budapest, 1988.

¹⁴ Castells, Manuel: *The Information Age: Economy. Society and Culture, Volume I: The Rise of the Network Society*. Blackwell, Oxford, 1996.

¹⁵ Pintér Róbert: *Úton az információs társadalom megismerése felé*. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007. Online: <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> [2020. 10. 15.]

¹⁶ Nyíri Kristóf: *Információs társadalom és nemzeti kultúra*. *Replika*, 1999/38. szám. p. 183-194. Online: http://real.mtak.hu/110914/1/replika_38-11_nyiri.pdf [2020. 10. 15.]; Nyíri Kristóf: *Castells – The Information Age*. *Replika*, 36, 1999. pp. 157-181.

¹⁷ Sasvári Péter: *Az információs és kommunikációs technológia fejlettségének empirikus vizsgálata*. Doktori (PhD) értekezés, *Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar Vállalkozáselmélet és Gyakorlat Doktori Iskola*, Miskolc, 2011. pp. 53-54. Online: http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_5774_section_1176.pdf [2020. 10. 15.]

¹⁸ Csorba József: *A globalizáció az információs társadalommal kapcsolatos információtudományos gondolkodásban*. *www.inco.hu*, 1999/2.sz. Online: <http://www.inco.hu/inco2/global/cikk2.htm> [2020.12. 29.]

egész értekezésben hivatkozási alapot szolgáltatnak. Boda József és Dobák Imre tanulmánya a „Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel” véleményem szerint a felsorolt, információs társadalommal foglalkozó szerzőkre való refleksiója nemzetbiztonsági szempontból.¹⁹

A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok rendszerváltás utáni történetének egyik meghatározó fordulópontja volt a Duna-gate ügy²⁰, amelyről Révész Béla írt részletes bemutatót „A „Duna-gate” ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében (Politológiai értelmezési lehetőségek)”²¹ címmel, ami az időszak megértéséhez járul hozzá. A botránytól 2015-ig Ványi Éva részletes tanulmánya a kormányzati karrierútról igazít el minket abban, hogy mindig pontosan tudjuk, milyen politikai döntések, személyi döntések, intézményi változások következtek be.²² A technológia fejlődése a biztonsági kérdések szempontjából megkérdőjelezhetetlen. A jogalkotó főleg szakmai folytonosságra hivatkozva hozta létre a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot, amely különleges helyet foglal el a nemzetbiztonsági szervezetrendszerben. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnak fontos szerepe van az új típusú kihívásokra való reagálásban és a technikai fejlődésben, ezen okokból kifolyólag kardinális kérdés foglalkozni vele. Ehhez a történeti és a jelenkori viszonyrendszert is vizsgálni kell, amihez átfogó keretet adnak Boda József által készített „A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a titkos információgyűjtés rendszerében”²³ és „A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a rendvédelemben”²⁴ című tanulmányok. A disszertáció 1990-től 2022-ig felölő időszakot több részletben vizsgálja. Az egyes szakaszokról készült már a maguk idejében is állapotanalízis, de az utókor is gyakran vont le következtetéseket vagy fogalmazott meg kritikákat. A kritikus szemlélet egyik szemléltetésére Szentgáli Gergely két

¹⁹ Boda József – Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel. *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXVI/IV. IV. szám. pp. 17-25. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00016/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_04_017-025.pdf [2020. 10. 23.]

²⁰ A magyar sajtó és szakirodalom hivatkozik a botrányra, mint Dunagate-ügy és mint Duna-gate ügy is. Mindkét megfogalmazás elfogadható és használatban van.

²¹ Révész Béla: A „Duna-gate” ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében (Politológiai értelmezési lehetőségek). *Acta juridica et politica*. Tomus LXVIII. Fasc. 19. Szeged, 2006. Online: <https://mek.oszk.hu/04900/04948/04948.pdf> [2021. 01. 11.]

²² Ványi Éva: Jelentés a Kormányról. Kormányzati karrierút Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig. *Századvég Kiadó*, Budapest, 2015. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1nyi%20%C3%89va%20k%C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]

²³ Boda József : A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a titkos információgyűjtés rendszerében. *Hadtudomány*, 23. évf. 1–2. sz. 2013. pp. 41–61.

²⁴ Boda József: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a rendvédelemben. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII*. Magyar Hadtudományi Társaság, Pécs, 2012. pp. 113–130.

részből álló cikkét a 2010 és 2014 közötti korszakról lehet hozni, aki több szempont vizsgálata mellett – például politika, költségvetés, módszerek, szemléletmódok – fogalmazza meg érveit.²⁵

A dolgozat sarokpontjai az instabil térségek, illegális migráció, terrorizmus, hibrid hadviselés, szervezett bűnözés, kiberhadviselés információvédelem kritikus infrastruktúrák védelme. A felsorolt témákban a hazai kutatások rendkívül széles palettán állnak rendelkezésre a kutatók számára, így ezek a részek színes szakirodalmi felhozattal bírnak. A koronavírus várható hatásairól biztonsági tekintetben Varga Gergely 2020-ban már két elemzését is megjelentette.²⁶ A koronavírus okozta eltolódásokat vizsgálni még a disszertáció megjelenésének időpontjában korai lenne, de minden jel arra mutat, hogy nem fog tudni minden úgy működni mint korábban, a biológiai hadviselés és az egészségügyi kockázatok sokkal inkább befurakodnak a fókuszban lévő biztonsági kérdések közé.

1.1.3. A tudományos probléma megfogalmazása

Kutatásomban Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatainak változását mutatom be a rendszerváltás után az információs társadalom tükrében. Az elmúlt évek biztonsági kihívásai átalakulóban vannak, megváltozott a kül- és biztonságpolitikai környezet, amely hazánkat is érinti. A körülmények változása miatt sok ország egyre nagyobb mértékben támaszkodik a nemzetbiztonsági szolgálatokra. Ennek következtében a magyar döntéshozók egyre több alkalommal kényszerültek változtatásokat végrehajtani a nemzetbiztonsági rendszeren. Dolgozatom célja ezen átalakulásokat bemutatni, és bizonyítani, hogy az információ mint hatalmi tényező dominálása okozta őket legfőképpen. Megállapítom, hogy a nemzetbiztonsági igazgatás éppen aktuális rendszerének kialakítása minden esetben a kormányzati politika döntéseitől függött. Ehhez a magyar nemzetbiztonsági struktúra egyes elemeinek átfogó vizsgálatára van szükség.

A paradigmaváltások nem csupán a hadviselésben vannak jelen, hanem a nemzetbiztonsági szolgálatok életében is. Az értekezés során alátámasztom, hogy a 21. század biztonsági problémáira leginkább az információs társadalom megjelenése, az információ felgyorsult áramlása és a technológia fejlődése hatott. Magyarország nemzetbiztonsági

²⁵ Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 1. rész. *Hadtudomány*, 2015/1–2. pp. 44-56. Online: http://real.mtak.hu/23396/1/2015_1_2_4.pdf [2021. 01. 11.]; Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 2. rész. *Hadtudomány*, 2015/3–4. pp. 77-90. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939777.pdf> [2021. 01. 11.]

²⁶ Varga Gergely: A koronavírus hatása a nemzetközi hatalmi rendre. *Külügyi Szemle*, 19. évfolyam 2. szám, 2020. pp. 58-75. Online: https://kki.hu/wp-content/uploads/2020/12/04_Varga-Gergely.pdf [2021. 02. 12.]; Varga Gergely: A koronavírus nemzetközi politikai hatásai. *KKI elemzések*, E-2020/28. pp. 3-9.

védelmében az átalakulások miatt fundamentális kérdéssé vált a nemzetbiztonság stratégiai szintű irányítása, a műveleti, értékelő-elemző és műszaki ágazatok, valamint a nemzetbiztonsági igazgatás és intézményrendszer fejlesztése. A magyar nemzetbiztonsági intézményrendszer nem teljes egészében az információs társadalom okozta eltolódások miatt változott meg, hanem vegyes evolúciós utat járt be, mivel a mindenkori politikai nézetek is hatással voltak rá.

A hírszerzési ciklus klasszikus modellje alapjaiban megmaradt Magyarországon, de történtek benne változások, és ennek egyik legfőbb oka a technológiai fejlődés miatti eltolódások.²⁷ A döntéshozók egyre gyakrabban építik bele döntéseikbe a nemzetbiztonsági szolgálatoktól kapott anyagokat. A szolgálatok elsődleges „nyersanyaga” az információ, ezért fokozattan érvényesül az információs társadalom térnyerése. A hatás főleg az információáramlással és nemzetbiztonsági szervek átrendeződésével jellemezhető, előtérbe került a nyílt forrású hírszerzés (angolul: Open Source Intelligence, röviden: OSINT) és a kiberhírszerzés, ezért átalakul a ciklus, ennek ellenére a különböző biztonsági kihívások miatt az emberi forrásokra alapozott hírszerzési tevékenységi ág (angolul: Human Intelligence, röviden: HUMINT) továbbra is erős marad.

Mivel az új típusú biztonsági kihívások egyre komplexebbek, a veszélyek felderítéséhez és elhárításához nélkülözhetetlen eszközrendszer egyre sokrétűbbé válik, és szükségessé vált a védelmi rendszerek integrált együttműködése is. Az információuralom egyre inkább a nemzetbiztonsági szervek összehangolt munkáját követeli meg, információfúziós és információvédelmi megoldásokat és módszereket léptetnek életbe. Magyarországon hasonlóan megindultak ezek a folyamatok, azonban valódi, általános és átfogó információrendszer még nem jött létre.

1.1.4. Kutatási célok és hipotézisek

Értekezésemben az alábbi kutatási célok mentén építettem fel hipotéziseimet.

A kutatás céljai:

1. Az információs társadalom jellegének és a nemzetbiztonsági szervekre gyakorolt hatásának bemutatása;

²⁷ Vida Csaba: Létezik-e még hírszerző ciklus? (Miről szól a hírszerzés?). *Felderítő Szemle*, XII. évfolyam 1. szám 2013. szeptember–október, pp. 43-57. Online: http://real.mtak.hu/14873/8/jav_2013-1.pdf [2018. 03. 25.]

2. A magyar nemzetbiztonsági szervezetrendszer átfogó bemutatása, az átalakulások összefüggéseinek feltárása;
3. Az elemzési következtetések alapján egy stratégia felvázolása, prognózisok ismertetése.

A kutatás ezen célok mentén a következő területekhez járul hozzá:

- A magyar nemzetbiztonsági szervezetrendszer evolúciójának megértéséhez;
- A magyar politikai gondolkodás megértéséhez a nemzetbiztonság és technológiai fejlődés viszonyában;
- A nemzetbiztonsági kérdések elemzéséhez;
- A biztonsági és nemzetbiztonsági elméletek hazai és nemzetközi fejlődéséhez.

Az értekezés fő kutatási kérdései:

1. Az információs társadalom minek a következménye és milyen hatással bírt a biztonsági szektorra?
2. A magyar nemzetbiztonsági szervezetrendszer politikai, szakmai vagy vegyes folyamatok mentén fejlődött a napjainkig?
3. A politikai vagy szakmai döntések mentén milyen feladatváltások definiálhatók a nemzetbiztonsági szolgálatok működésében?
4. Hogyan alakult a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok helye és szerepe a biztonsági szektorban a rendszerváltás után?
5. Milyen főbb jellemzőkkel artikulálhatók a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatainak változásai?
6. Mennyire fontos az új típusú kihívásokra válaszreakcióként és a döntéshozók számára az információfúzió?
7. Mi várható a jövőben a hazai szolgálatok szerepvállalása tekintetében?

Az értekezésben annak érdekében, hogy a fenti kérdésekre megtaláljuk a választ, az alábbi hipotéziseket fogom igazolni:

H1: Az információs társadalom jelentős hatással bírt az új típusú kihívások kialakulására, formálódására.

H2: A rendszerváltás óta a magyar nemzetbiztonsági feladatainak változásában vegyesen jelentek meg a politikai és a szakmai döntések.

H3: A biztonsági stratégiákból kiolvasható, hogy Magyarország állami vezetése egyre jobban támaszkodik a nemzetbiztonsági szervezetekre, az új struktúrában megkerülhetetlen szereplőkké váltak, mivel a kihívások, kockázatok és veszélyek profilja jelentősen megváltozott.

H4: A megváltozott biztonsági környezett komplexé vált az információs társadalom miatt, így a rendvédelmi szervek szorosabb együttműködése a hatékonyság alapköve.

1.2. MÓDSZERTANI ALAPOK

Az értekezés több kutatási módszerből táplálkozik. A vizsgálatok központi eleme az analízis és az indukció. A kiválasztásukat a témakör jellege indokolja mivel általános, elméleti, leíró-magyarázó és elemző jellegű. A vizsgálódás főképp dokumentumelemzés, stratégiaelemzés, a releváns kutatások és irodalmak szekunder kiértékelésével foglalkozik. Ennek az oka, hogy a disszertáció fő eleme az állapotanalízis. Elengedhetetlen az ok-okozati típusú leíró elemzés, hogy a múlt eseményeiből következtetéseket vonjunk le a jelenre, és megismerjük a miértjét. A kauzalitás végén lennie kell egy meghatározott állapotnak, ami a vizsgálódás fő tárgyát képezi.

A doktori értekezés az államokat tekinti a biztonsági kérdések alapvető szereplőinek. A biztonság fogalmán a nemzetek biztonságát értjük, aminek a legfőbb biztosítója az állam. A biztonságelméletek modelleken keresztül keresnek magyarázatot a világ biztonsági kérdéseinek megválaszolására, egyes szegmensek működésének bemutatására. Az elméletek aztán gyakorlati formában valósulnak meg, de a több lehetséges forráskönyvből a politika választ. Így a biztonság és a politika egy elválaszthatatlan párossá válik.²⁸ A dolgozat a három fő elméleti irányzat (realizmus, liberalizmus, kritikai szemlélet) közül főképp a biztonság realista iskoláját követi, de beemel fontos részeket a másik két irányzathoz is. A választást indokolja, hogy a realista iskola is inkább egy általános irányt követ és ez keretet tud adni az elemzésnek. A realista elmélet szerint az állam a nemzetközi kapcsolatok fő alanya. Az államok egyik fundamentális célja a rend, a közrend és a biztonság szavatolása állampolgárai számára, ahogy

²⁸ Balogh István: Biztonságelméletek. *Nemzet és Biztonság*, 2013/3-4. szám. p. 37. Online: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2013_3-4_04_balogh_istvan_-_biztonsagelmletek.pdf [2020. 05. 12.]

ezt Thomas Hobbes is kifejti *Leviatán* című művében.²⁹ Az államok önfenntartók, ezért gyakran konfliktusba kerülnek más államokkal, és nem állami szereplőkkel is. A realizmus szerint az államok a nemzeti érdekeik és biztonságuk fenntartása szerint cselekszenek. A különböző államok az „anarchia” állapotában vannak, mivel nincs egy közös világkormány, saját logikájuk szerint működnek, és csupán egy közös ellenség tudja kikényszeríteni a szövetségeket, így válhat esszenciálissá a kooperáció. A realizmus eléggé pesszimista, és nem feltételezi mindig a bizalmat a felek között, ezért is indokolt a kritikai szemlélet egyes elemeinek átemelése. Ismeretelméleti szempontból a fő irányzat pozitivista módszertant követ, vagyis a három megközelítési mód közül leginkább azt, ami közel áll a racionalitáshoz és a természettudományokhoz. A realista szemlélet az emberi viselkedést is vizsgálja, e szerint az ember természetén alapulnak a politikai döntések. A legjelentősebb viselkedési hajtóerő – ahogy erre Hans J. Morgenthau is kitér³⁰ – az érdek. Habár vannak morális tények is, de az állam és a politikai céljait nem ezek vezérlik feltétlenül. Sokkal inkább a hatalom megszerzése, megtartása és a stabilitásának fenntartása. A realista politikus folyamatosan figyelemmel kíséri a belső és külső behatásokat a saját hatalmára és az ország biztonságára nézve. Az államok tartják fenn saját és a többi állam biztonságát azért, hogy megakadályozzák más államok vagy csoportok veszélyeztető tevékenységét. A realizmuson belül a Kenneth N. Waltz féle neorealista iskola, azon belül is a redukcionista elmélet adja meg a megfelelő értelmezési keretet az információs társadalom okozta nemzetbiztonsági feladatok változásainak vizsgálatánál, mivel egységnyi változóra (azaz az államra, azon belül pedig egy rendszerre) koncentrál. Az elmélet szerint a társadalomtudományokban, azon belül a biztonság kérdéskörében is vannak olyan törvények, amiket a szereplőknek be kell tartaniuk, ha versenyképesek akarnak maradni. Ehhez szükséges a gyakorlatok fenntartása, a biztonság szavatolása, ami az államokat folyamatos alkalmazkodási versenyre kényszeríti. A rendszerben a legjobb magatartási formát jutalmazták, míg a legrosszabbat büntetik. Az elmélet felhasználásához a vizsgálódást három irányból kell megkezdeni. Először is, hogy milyen rendezőelv szerint tagolódnak be az egyes elemek a struktúrába. Másodsorban, hogy az államok egyes funkcionális specifikáció (esetünkben a nemzetbiztonsági rendszer) milyen határfokkal képes ellátni az adott feladatát. Harmadsorban szükséges áttekinteni az alkotóelemek relatív képességeinek megoszlását. Jól látható a neoklasszikus realizmus egység szintű vizsgálatának a ténye, amely egy nagyobb struktúrába helyettesíti be ezeket. Megkülönböztetnek külső és belső egyensúlyt, de ez a technológiai

²⁹ Hobbes, Thomas: *Leviatán*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2010. p. 112.

³⁰ Morgenthau, Hans J.: *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*. 5. kiadás. Alfred A. Knopf kiadó, New York, 1973.

fejlődéssel több helyen is összemosódik.³¹ A neorealista megközelítés összhangban van az analízissel és az indukcióval, mivel mindegyik olyan változókkal dolgozik, amik lehetnek függők vagy statikusok, de a végkimenetelt magyarázó eseményeket keresik. Azonosítják azokat az egyedi eseményeket, amik döntő változásokat vittek végre a folyamatok alakulása terén. A dolgozat egészében ez a cél, és főleg a IV. fejezet mutatja be a végkifejletet.

A disszertáció során - mivel Magyarország nemzetbiztonsági szervezetrendszerét vizsgálom meg az információs társadalom tükrében - gyakran a kritikai megközelítést fogom alkalmazni. Ezt az elemzési módot már Arisztotelész és Szókratész is használta, annak érdekében, hogy az összefüggéseket feltárják, rálátásuk legyen a dolgok letisztult jellegére, és következtetéseket vonjanak le. A módszertan főképp a társadalomértelmezési irányzatra támaszkodik. A társadalom ebben a felfogásban elsődlegesen az emberi aktivitásra épít, ahol a szervezeti és intézményes szintet mindig az adott korszak anyagi-technikai és kulturális foka határozza meg. Az emberi tudat és tudás a fejlődés fő mozgatórugója, a szintje mindig függ az adott kor fejlettségi szintjétől. Döntően három szemléletmód jellemzi: a történetiség, a totalitás és a dialektika. A történetiség az időbeni fejlettségi szintet jelöli ki; a totalitás az egész dominanciáját, és a részek közötti uralmát hangsúlyozza; a dialektika a fejlődés forrását keresi az ellentmondások vagy összefüggések tükrében. Az ezekből eredő politikaszemlélet elhelyezi a politikát a történelmi-társadalmi rendszerekben. Korábban az ipari forradalom kritikáját érintette, manapság azonban egy sokkal általánosabb kritikává vált.³² A megközelítési mód célja elemezni, bizonyítékokkal igazolni vagy cáfolni azok helyességét vagy más hipotézisekre rávilágítani az alapján, hogy a kutató kezdetben feltételez egy kutatási problémát és meghatározott módszertan mentén vizsgálatot folytat. Az eljárás legvégén bizonyosodik be a rendelkezésre álló adatok és információk alapján az előfeltevés. A lehető legtöbb forrásból szükséges dolgozni, hiszen a jogszabályok, vélemények, dokumentumok és elemzések egy átfogó képet adnak, valamint elősegítik az objektivitást. A megközelítés annál inkább megerősíti annak jogosultságát, minél inkább szélesebb körű a vizsgálat.

A társadalomtudományok kimondottan törekszenek az emberi magatartás megismerésére, leírására, modellek készítésére. Ennek az egyik fő eleme a lehető legreálisabb, racionálisabb kép megalkotása. A politikai döntések elemzésénél, azaz a disszertáció fő elemének vizsgálatakor a korlátozott racionalitás elméletét fogom alkalmazni, amely szerint a döntéshozó képessége ahhoz, hogy racionális döntéseket hozzon, több oldalról is

³¹ Balogh István: Biztonságelméletek. Nemzet és Biztonság, 2013/3-4. szám. pp. 41-46. Online: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2013_3-4_04_balogh_istvan_-_biztonsagelméletek.pdf [2020. 05. 12.]

³² Haskó Katalin – Hülvely István: Bevezetés a politikatudományba. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. p. 14.

befolyásolható, ami által sérül a racionalitás elve. A racionalitás azonban egyes nézőpontok szerint lehet relatív. Úgy is mondhatjuk, hogy racionális egy egyén cselekedete, ha az megegyezik a világnézetével, értékeivel, hitével, az egyezőség pedig logikus keretbe helyezi azt. Azonban a korlátozott racionalitás elmélete szerint a döntések súlyokkal és korlátokkal terheltek, ami nehezíti a racionális döntések megértését. A torzulás három okkal magyarázható:

1. *Az ítéletalkotás torzítása:* a döntések gyakran valószínűségeken alapulnak, amik heurisztikákra épülnek, amiknek szisztematikus hibái lehetnek;
2. *A problémamegjelenítés hibái:* a döntéshozó alternatívákban gondolkozik, általában a nyereséget és veszteséget veszi utilitarista módon figyelembe, mielőtt meghoz egy döntést. Így inkonzisztens preferenciák³³ jönnek létre;
3. *A döntési helyzet megoldásának defektusai:* az emberi természet nem mindig reális, gyakran előjön ösztönlényi mivolta, érzések befolyásolják.

Módosul ennek következtében a motivációja, ami által az információkeresés és az információ felhasználása hiányossá válik.³⁴ A Herbert Simon szerint, a döntéshozó nem tud mindig objektív döntést hozni, a helyzetek esetleges speciális jellege miatt. Minden esetben ismernie kell ugyanis az összes lehetséges alternatívát, továbbá egyszerre kell hasznosnak és konzisztensnek lennie, annak ellenére, hogy ezek néha kiütik egymást. Azonban nem mindig áll rendelkezésre elegendő információ, mégis születik valamilyen döntés. A döntéshozó ezekben az esetekben egy modellt állít fel, ami a nehéz kérdéseket könnyűvé teszi, és magyarázatot ad az eljárás módra. Mivel a döntéshozó tisztában van saját korlátaival, ezért a döntések részletes vizsgálatánál alternatívákat keres, aminek célja a heurisztika és az igények maximális kielégítése. De még ebben az esetben is hatnak a döntéseire a társadalmi normák, a politika, az etika, az ideológiák, a kultúra, valamint a nem optimalizált heurisztikák. Így születik meg a korlátozott racionalitás modellje.³⁵ Fontos a modell szempontjából a szokások és a valódi döntések elkülönítése. A szokások esetében a döntéshozók múltbéli tapasztalatai, beidegződései, pártpolitikai ideológiák, valamint a politikai nyomás a meghatározó, azaz

³³ Az inkonzisztens preferencia egyik fő jelensége a türelmetlenség. A döntéshozónak torzított preferenciája lehet, nagyobb hasznot remél a jelentől, illetve az idő haladtával a korábbi időpontot választja döntésének meghozatalához. A lényeg tehát, hogy a jelen hasznát kívánatosabbnak tartja, mint a jövőbenit.

³⁴ Kovács Attila: A gazdasági viselkedés racionalitása. In: Hunyady György – Székely Mózses (szerk.): *Gazdaságpszichológia*. Osiris, Budapest, 2002. p. 66.

³⁵ Simon, Herbert A. : Korlátozott racionalitás. Válogatott tanulmányok. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982.

kevésbé történik mérlegelés, és bevált módon a megszokott funkciók szerint kerülnek a döntések meghozatalra. Ebben az esetben tehát elmarad a részletes hatástanulmány, a politikus nem törődik a választás hatásaival. A modell erősen kapcsolódik a neorealista iskolához és az indukcióhoz. A rendszerváltás óta eltelt változások elemzése kronológiai sorrendben történik, míg eljutunk a 2020-as állapotokhoz. A korlátozott racionalitások elmélete olyan eszközt ad a kezünkbe, amellyel könnyebben megérthetjük a politikai szféra döntéseit a nemzetbiztonsági szektor tekintetében, az információs társadalom tükrében.

A korlátozott racionalitás elmélete három vizsgálati irányt jelöl ki:

1. A probléma megoldásához szükséges információk megkeresése és ennek folyamata
2. Az előnyök megtalálása és kiaknázása
3. A döntéshozói viselkedés szabályainak megértése.

Főképp az utolsó pont kifejtésére törekszem az értekezésben. A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszerének átalakításához hozott döntéseket a különböző 21. századi biztonsági stratégiákon keresztül vizsgálom meg, hiszen az állami célokat a döntéshozó a stratégiákban rangsorolja, és jelöli ki a hozzájuk szükséges eszközöket.

A vizsgált téma megkövetel néhány lehatárolást. A disszertáció - mint a címe is mutatja – a 21. században vizsgálja a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok feladatainak eltolódásait, de ezek megértéséhez elengedhetetlen, hogy megismerjük a rendszerváltás óta eltelt időben, a demokratikus struktúrában véghez ment változásokat. 2001. szeptember 11-e egy korszakváltásnak is tekinthető az egész világot érintő fenyegetések tekintetében, ami gyökeres változásokat hozott nemcsak a világ legtöbb országának védelmi szektorában, hanem hazánkban is. De az innentől induló út nem csak egy teljesen új, hanem már az előzetesen megkezdett hosszú folyamatok egyik ága, így nélkülözhetetlen az előző 11 év áttekintése. A nézőpont tekintetében a vizsgálódás elsődlegesen elméleti, és az egész nemzetbiztonsági rendszert érinti, nem polgári vagy katonai specifikus, mégis inkább a polgári szegmensre fókuszál, mivel a katonai szegmens azonos mértékű elemzésére a disszertáció nyújtotta terjedelem nem elegendő.

1.3. A DISSZERTÁCIÓ FELÉPÍTÉSE

A disszertáció hat fő fejezetből áll, amelyből az első fejezet vezeti be az olvasót az elméleti keretekbe. Bemutatásra kerül a disszertáció felépítése, a módszertan, a kutatási célok, a

hipotézisek, a szakirodalom áttekintése, a kutatási probléma megfogalmazása és a kutatás időtartama.

A II. fejezet az információs társadalommal, a globalizált világgal és a belőlük fakadó új típusú kihívásokkal foglalkozik. Lefektetésre kerülnek az alapfogalmak és alaptézisek, amelyek a későbbiekben a magyar rendszer megértésnél kulcsfontosságú jelentéssel bírnak majd. Bemutatásra kerül Magyarország az információs társadalomban, és a nemzetbiztonsági kérdések helyzete. A hipotézisek bizonyításához elengedhetetlen ezen komplexum értelmezése, ami támpontot ad az elemzési körhöz, a magyar nemzetbiztonsági szervek feladatainak változásának vizsgálata során.

A III. fejezetben a különböző biztonsági stratégiákat és dokumentumokat mutatom be. Összefoglalom a stratégiai célokat, koncepciókat, és a végrehajtásához szükséges eszközöket. Elemzem, hogy a különböző biztonsági stratégiák milyen szakmai és politikai válaszokat adnak a 21. század és az információs társadalom kihívásaira. A fejezet - kiegészülve az információs társadalom ismérveivel - elemzési alapot ad az ezt követő fejezetekhez, segít értelmezni a nemzetbiztonsági szektort érintő szakmai és politikai döntéseket.

A IV. fejezet a történelmi áttekintést hivatott szolgálni, mivel a választott téma nem nélkülözheti a nemzetbiztonsági szolgálatok történetének általános áttekintését. Rövid kitekintéssel indul a Kádár-korszak titkosszolgálataira³⁶, ami érthetőbbé teszi a rendszerváltás során felmerülő dilemmákat, és alapot szolgáltat a folyamatok értelmezéséhez. A fejezet időrendben halad 1990-től egészen 2020-ig, a legfontosabb paradigmaváltásokra és eltolódásokra koncentrálva, és értékelve az információs társadalom súlyát ezekben a döntésekben. A folytatás immár egy jelenkori állapotanalízist kezd meg. A jelenlegi nemzetbiztonsági szervezetrendszer bemutatása, az ok-okozati összefüggések vizsgálatának és a végkimenetel-magarázó folyamat elemzés utolsó állomásának bemutatása a cél.

A V. fejezet az instabil térségekkel, a migrációval, a terrorizmussal, a szervezett bűnözéssel, a kibertevékenységekkel, a tömegpusztító fegyverek elterjedésével és a hagyományos fegyverekkel végrehajtott támadásokkal, a kritikus infrastruktúrák

³⁶ A disszertáció során a „nemzetbiztonsági szolgálat” és a „titkosszolgálat” fogalmi kifejezést is használom. A nemzetbiztonsági törvény és az Alaptörvény sem használja a „titkosszolgálat” kifejezést, csak és kizárólag a „nemzetbiztonsági szolgálat” szókapcsolatot használja. Azonban a hazai szakirodalmat áttekintve a két szó között elhanyagolható különbséget tesznek a kutatók, és a köznyelv is összemosza. A disszertációban a nemzetbiztonsági szolgálatok megnevezést a rendszerváltás utáni szolgálati rendszer kifejezésére használom, míg a titkosszolgálat megnevezést a rendszerváltás előtti időkre. A titkosszolgálati jelző megjelenik még a külföldi szolgálatok jelzőjeként is, illetve a titkosszolgálati eszközök és módszerek kifejezésnél. Ez utóbbi törvényi szinten is megjelenik az 1990. évi X. törvényben.

nemzetbiztonsági védelmével, az információs műveletekkel, az információbiztonsággal, a hibrid konfliktusokkal, az új technológiák hatásával és a koronavírus-járvánnyal foglalkozik.

Az utolsó, VI. fejezet hivatott a következtetések, kutatási eredmények ismertetésére, valamint a hipotézisek igazolására és az új kutatási eredmények szemléltetésére. A kutatás végét ajánlásokkal zárom.

1.3.1. A kutatás időtartama

A kutatás egy állapotanalízis, amely a kutatási módszertant követve segít megérteni napjaink helyzetét. Jelen állapot vizsgálata nem történhet meg az állampárti rendszerre való visszautalás nélkül, illetve a rendszerváltás óta eltelt események átfogó elemzése nélkül. Az értekezés maga, nagyrészt a 21. századi hazai átalakulásokra fókuszál, de elengedhetetlen az, hogy megnézzük mi történt a rendszerváltás óta eltelt három évtizedben. Ezért a kutatás kezdetének 1990-et határozhatjuk meg és egészen 2022. márciusáig tart. Magát a kutatást 2022. március elsején zártam le, így az az utáni események nem képezik a kutatás tárgyát, az értekezés az ezt megelőző események feldolgozásán, értékelésén és elemzésén alapul. Nyilvánvalóan a magyar nemzetbiztonsági rendszer és az információs társadalom története is jóval régebbre nyúlik vissza, de ahhoz, hogy az értelmezési kereten belül maradjunk, és a mai kor számára lényeges összefüggésekre világítsunk rá, a demokratikus átmenet és az az utáni korszak vizsgálata elegendő.

1.3.2. A kutatás összefoglalója

A kutatás lényegét a következő táblázatban foglaltam össze:

1. táblázat: A disszertáció módszertanának és felépítésének összefoglaló táblázata³⁷

Alapvető módszertan	Indukció, analízis
Másodlagos módszertan	Dokumentumelemzés, stratégiaelemzés, szekunder irodalmak elemzése
Fő elméleti irányzat	Realista iskola
Politikai döntések elemzése	Korlátozott racionalitás elmélete
Irodalom	Főképp szekunder források
A vizsgálódás nézőpontja	Elméleti, átfogó
A kutatás időtartalma	2000. január 1. - 2022. március 1.

³⁷ A táblázat a szerző saját szerkesztése.

2. A NEMZETBIZTONSÁGI FELADATOK ÁTALAKULÁSA AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM TÜKRÉBEN

2.1. A GLOBALIZÁCIÓ MEGJELENÉSE

A globalizáció alapvetően egy evolúciós folyamat, amely az idők kezdete óta fokozódott és a technológia fejlődésének hatására vált egyre meghatározóbb jelenséggé. Egységes fogalma nincs, de jellemezhető a gazdaság, a kultúra, az infrastruktúrák, a technológia, a politika összefonódásával, integrálódásával. Egy olyan kapcsolatrendszernek is nevezhető, ahol megszűnnek a földrajzi távolságok, az emberek könnyen kerülnek egymással kapcsolatba és kölcsönös függésbe. Ez főleg a kapitalizmusnak köszönhető. A globalizáció miatt a nemzetállamok egyre kevésbé tudják befolyásolni a gazdasági és társadalmi történéseket.

Az emberek közötti világot átívelő kommunikáció mint elismert társadalmi és gazdasági jelenség először talán a hidegháború lezárásával vált ténylegesen globális folyamattá. A vasfüggöny lehullásával megnyílt a világ, mára már csak pár izolált ország van számontartva, amelyre egyáltalán nem, vagy csak részben van hatással a külvilág (elsődleges példa Észak-Korea, de bizonyos szempontból ide tartozik Irán is). A globalizációnak legelőször gazdasági hatásai voltak, de mára már erősen társadalmi és információs vonulatai is vannak, amelyre ugrásszerűen hatott a világháló térnyerése, ami azóta is csak exponenciális módon segít rá az emberek globális összekötésére.³⁸

Gazdasági szempontból a globalizáció lehetővé tette a világméretű kereskedelmet, ahol bárki képes bárkivel kereskedni, és egymás között árut szállítani. Emellett megjelent a kontinenseket átívelő pénzügyi forgalom is, a globális tőzsde, vagy éppen az országok közötti befektetések és közös gazdasági projektek. Megjelentek az elősorban regionális, többoldalú, de globális befolyással rendelkező gazdasági és monetáris uniók mint az Európai Unió, Afrikai Unió, BRICS országok³⁹, vagy a Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (angolul: Association of Southeast Asian Nations, röviden: ASEAN). Emellett fontossá váltak a globális kereskedelmet és pénzügyi forgalmat irányító, szabályzó és szttenderdeket létrehozó nemzetek

³⁸ What Is Globalization? *Peterson Institute for International Economics*. Online: <https://www.piie.com/microsites/globalization/what-is-globalization> [2020. 12. 06.]

³⁹ Brasil, Russia, India, China és Republic of South Africa rövidítése. Magyarul Brazília, Oroszország, India, Kína és Dél-Afrikai Köztársaság.

feletti szervezetek, mint az Egyesült Nemzetek Szervezete (angolul: United Nations, röviden: UN), Kereskedelmi Világszervezet (angolul: World Trade Organization, röviden: WTO), Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (angolul: International Organization for Standardization, röviden: ISO) vagy a Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund, röviden: IMF). Megjelentek a közvetlen külföldi tőkebefektetések és létrejött egy globális világpiac, amely minden ország vagy cég számára elérhető.

Társadalmi és kulturális szempontból lehetővé vált az egymás közti párbeszéd szinte bárhol, bármikor, amelyre ismét csak az internet, majd a közösségi média térnyerése segített rá hatványozottan. Emellett az egyre népszerűbbé, kényelmesebbé és elérhetőbbé váló közlekedés segített összekötni az embereket: elég a schengeni övezetre gondolni, vagy az egyre olcsóbbá váló charterjáratok elterjedésére. Továbbá mára már ugyanígy globális forgalma van a szolgáltatásoknak, az adatnak, vagy a technológiáknak. Megjelentek a határokat átívelő ideológiák, értékrendek, amelyek az internet segítségével a popkultúrába is beférköztek, a világ eddig elérhetetlennek tűnő részeiben is.

A globalizációval szemben alkotott kritikák közül minden bizonnyal a lehangosabb az, hogy az egyes kultúrák sokszínűsége és egyedisége mérséklődik, mivel kitettek és befolyásolhatók más kultúrák által. Csökken a nyelvek egyedisége miután az angol vált a globális, de facto hivatalos nyelvvé. Továbbá több kritika érte a globalizációt vezető nyugati társadalmat, azok közül is az Amerikai Egyesült Államokat (angolul: United States of America, röviden: USA), hogy ráerőltetik másokra a saját kultúrájukat, és idővel az egész világ amerikanizálódni fog. Így tovább csökken a többi kultúra sokszínűsége és a határok megszűnésével ugyanúgy megszűnik majd a kulturális változékonyság.⁴⁰

2.1.1. A világregd átalakulása

A hidegháború végével az addig kétpólusú világ egy újfajta berendezkedésre állt át, amelyben már a domináns szerepet egyetlen nemzet, az Amerikai Egyesült Államok töltötte be. A Szovjetunió felbomlásával keletkezett utódállamok saját belügyeikkel voltak elfoglalva, ami lehetőséget nyújtott az USA-nak befolyásának kiterjesztésére, értékrendjének, gazdasági berendezkedésének exportálására. Kelet-Európában megkezdődött az euro-atlanti integráció, amely új gondolkodásmódot követelt meg a frissen kikiáltott országok vezetőitől, előtérbe helyezve a demokratikus berendezkedést, jogállamiságot, az egyéni szabadságjogokat, és egy

⁴⁰ Pagel, Mark: Does globalization mean we will become one culture? *BBC*. Online: <https://www.bbc.com/future/article/20120522-one-world-order> [2020.12. 06.]

nyitott, alapvetően piacgazdaságon alapuló nemzetgazdaságot. Ebben az új, egypólusú világrendben minden nemzet elsősorban az USA-ra nézett fel mint iránymutató gazdasági és katonai szuperhatalomra, amelynek így lehetősége támadt felkarolni az eddig „elnyomott”, volt szovjet tagállamokat, elősegítve azoknak gazdasági, katonai, és társadalmi felzárkóztatását. Ugyanakkor az USA nem élt teljes mértékben ezzel a lehetőséggel. Minél jobban eltávolodtunk Kelet-Európától, annál jobban maradtak magukra az egykori Szovjetunió államai és kerültek ismét közelebb az új Oroszországhoz, amelynek akkoriban megvoltak a saját belpolitikai kihívásai: akár csak ha a gazdaságot nézzük, akár az egyes szakadárállamokkal folyó belharcokat. Európában felértékelődött a frissen újraegyesült Németország szerepe, amely mint példás jóléti állam és gazdasági vezető lebegett az új kelet európai demokráciák szeme előtt. Egyes nyugati filozófusok - mint például Francis Fukuyama - szerint, az emberiség elérte történelmének végét és ideológiai evolúciójának csúcsára ért azzal, hogy globális szinten a nyugati liberális demokrácia vált vezető irányelvvé, és elérhetővé vált a hön áhított világbéke.⁴¹

A világbéke viszont még váratott magára, mivel konfliktusok és biztonsági kihívások új generációja jelent meg. Habár egy esetleges harmadik világháború kitörésének esélyei csekélyllyé váltak, és csökkent egy kontinenseket átívelő, nagyszabású konvencionális, vagy akár nukleáris konfliktus esélye, a kisebb helyi háborúk, etnikai konfliktusok és az ideológiákon alapuló terrorizmus megjelenése, majd elterjedése elkezdte formálni és átalakítani a hidegháborút „megnyerő” hatalmak értékrendjét. Samuel Huntington: A civilizációk összecsapása című könyvében egyfajta kritikát fogalmaz meg Fukuyamával szemben és egy gyökeresen eltérő jövőképet vázol, ahol a nyugati liberális demokráciának egyéb külső erővel kell megküzdeniük a túlélésért és a konfliktusokat már nem ideológiák mentén vívják, hanem a civilizációkba tömörülő népcsoportok kulturális identitásuk megőrzésért fognak harcolni. Ezen civilizációk közül Huntington kiemelte az iszlámot mint a legnagyobb veszélyforrást, amely az évek során hatalmas populációnövekedésen ment keresztül, és közben határossá vált más civilizációkkal is.⁴² A 2001. szeptember 11-ei terrortámadások, amelyek egyfajta vízválasztóként újraírták a nyugati biztonságfelfogást és új fejezetet nyitottak a modern fegyveres konfliktusok történetében, Huntingtont igazolják.⁴³ Az elmúlt lassan két évtized háborúit erősen karakterizálja a valahol a Közel-Keleten, vagy Afrikában vívott alapvetően

⁴¹ Fukuyama, Francis: *The End of History and the Last Man*. In: *The Realm of Freedom*, Free Press, New York, 1992. pp. 287-300.

⁴² Huntington, Samuel P.: *A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2018. pp. 347-363.

⁴³ Fukuyama, Francis: *History Is Still Going Our Way*. *The Wall Street Journal*. Online: <https://www.wsj.com/articles/SB1002238464542684520> [2020. 12. 06.]

alacsonyabb intenzitású, aszimmetrikus fegyveres összecsapás valamilyen fundamentalista, iszlamista (terror)szervezet ellen (például: Afganisztán, Irak, Szíria, Libanon, Gáza, Líbia, Mali).⁴⁴ A terrorizmus ellen folytatott globális háborúban vezető szerepet tölt be az USA, amely jelen esetben is mutatja dominanciáját és meghatározó befolyását. Ebben a küzdelemben való részvétel és támogatás lehetőséget nyújtott a kisebb, új posztszovjet államoknak arra, hogy fontosnak mutathassák magukat a nemzetközi porondon és bebizonyíthassák, hogy készek a nyugati integrációra. Erre a tendenciára mutatott rá Donald Rumsfeld volt amerikai védelmi miniszter beszéde is, amelyben különbséget tett új és régi Európa között és úgy vélte, hogy Európa gravitációs központja kelet felé tolódott el, és az új államok friss gondolkodást és energiát lehelnek a kissé ódivatú, konzervatív nyugat-európai államokba.⁴⁵ Habár ezt a kelet-európai eltolódást később Jacques Chirac francia elnök úgy véleményezte, hogy ezek a kis országok elszalasztottak egy remek lehetőséget arra, hogy csöndben maradjanak.⁴⁶ Ez is mutatja azt, hogy évekkel a vasfüggöny összeomlása után is még maradt súrlódás a volt Szovjetunió tagállamai és Nyugat-Európa között, mára pedig a több-sebességes Európa koncepciója szinte általánossá vált, amely azt jelzi, hogy nem képes minden állam ugyanolyan sebességű integrációra.⁴⁷ A fent említett fegyveres konfliktusok eredményeként pedig újabb kihívást jelent a kiújult tömeges migráció, elsősorban Európa irányába, az ezáltal gerjesztett társadalmi és diplomáciai feszültséget pedig a kontinens 2015 óta fokozottan érzi.⁴⁸

A terrorizmus elleni küzdelem mellett meghatározza a modern világrendet az úgynevezett lator államok elleni fellépés és azok sakkban tartása. A lator állam elnevezést még az USA népszerűsítette a 90-es években, majd utána fiatalabb George Bush elnök 2002-es az ördög tengelye beszédében mélyítette és bővítette a fogalmat.⁴⁹ Lator államoknak tartjuk az olyan nemzeteket, amelyeknek általában totalitárius és autoriter a politikai vezetése, és azok irányelvei közvetlen veszélyt képeznek a világbékére, valamint tevékenységük aktívan destabilizálja a modern nemzetközi, alapvetően nyugati liberális berendezkedést. Ebbe a tevékenységbe beleérhető a tömegpusztító fegyverek megszerzésére irányuló törekvések, az

⁴⁴ Council on Foreign Relations: *Global Conflict Tracker*. Online: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/?category=us> [2020. 12. 06.]

⁴⁵ Outrage at 'old Europe' remarks. *BBC*. Online: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2687403.stm> [2020. 12. 06.]

⁴⁶ Chirac lashes out at 'new Europe'. *CNN*. Online: <https://edition.cnn.com/2003/WORLD/europe/02/18/sprj.iq.chirac/> [2020. 12. 06.]

⁴⁷ Koller Boglárka: Klubtagságok az EU-ban. *Politikatudományi Szemle*, XXI/1. p. 53.

⁴⁸ Szuhai Iлона – Tálás Péter: A 2015-ös európai migrációs válság és menekültválság okairól és hátteréről. In: *Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság*, Dialóg Campus, Budapest, 2017. pp. 9-35.

⁴⁹ Wagner, Alex: Bush Labels North Korea, Iran, Iraq an 'Axis of Evil'. *Arms Control Association*. Online: <https://www.armscontrol.org/act/2002-03/press-releases/bush-labels-north-korea-iran-iraq-axis-evil> [2020. 12. 06.]

államilag támogatott terrorizmus, vagy az emberi jogok és a jogállamiság földbe tiprása. Jelenleg például ilyen lator államnak tartjuk Iránt, Észak Koreát, Szíriát, vagy éppen Venezuelát. Ezen államok ellen, habár aktív fegyveres erővel nem mindig lép fel a nyugati társadalom (ellenpélda erre a száddámi Irak és Kadhafi Líbiája), de egyéb ellenlépéseket, leginkább gazdasági szankciók formájában, mindig tesznek.⁵⁰

A 21. századra Zbigniew Brzezinski meglátásai szerint a világban uralkodó erőviszonyok átrendeződnek, a nyugat veszít a mozgásteréből, visszaszorulni kényszerül. Úgy látja, ezt az okozza, hogy képtelen volt egységes fellépésre, ennek mentén pedig a században rejlő kihívások okát nem a terrorizmusban látja, hanem három lényegi változásban:

- Globális politikai ébredés: A világon élők közül egyre többen tudnak a fontosabb politikai történésekről, amelyekre aztán érzelmekkel reagálnak, ennek következményeképpen emberek milliárdjai lesznek politikailag aktívak.

- A világhatalom középpontja az Atlanti-óceán régiójából a Távols-Keletre tevődik át.

- Globális szintű megoldandó problémák merülnek fel: üvegházhatás, környezeti változások, létminimum alatti élet és igazságtalan világrend, népességszámmal kapcsolatos problémák, kulturális, gazdasági szempontból beilleszkedni képtelen fiatal korosztály aránytalan jelenléte.⁵¹

A 2010-es évekre tovább formálódott a globális világrend. Felemelkedtek, illetve ismét felfelé ívelő pályára kerültek olyan államok, mint Kína és Oroszország, amelyeket a hidegháború lezárásakor vesztesnek könyveltek el. Oroszország Putyin alatt egy hatalmi konszolidáción esett át, és habár a modern orosz gazdaság csak árnyéka önmagának, a fegyveres erők fejlesztésébe és modernizálásba fektetett állami tőke aggodalomra adott okot a nyugati hatalmak körében. Az orosz destabilizációs tevékenység egyik fordulópontja a 2014-es ukrán államválság idején a Krím félsziget aggasztó gyorsasággal, és minden előjel nélkül történő annektálása volt. E mozdulat óta pedig megnőtt a katonai mozgolódás a NATO keleti szárnyán. Az orosz nagyhatalmi retorika, a hibrid hadviselés megjelenése és a tökélyre fejlesztett dezinformáció válaszlépésre kényszerítette a külpolitikailag, és főleg katonailag kissé elkényelmesedő Nyugat-Európát. Azóta pedig állandó tárgyalópont nyugaton az

⁵⁰ Countering America's Adversaries Through Sanctions Act törvény, USA, PUBLIC LAW 115-44—AUG. 2, 2017. Online: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-115publ44/pdf/PLAW-115publ44.pdf> [2020. 12. 06.]

⁵¹ Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2016. p. 71. <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12372/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 24.]

Oroszország által képzett egyre potensebb fenyegetés, amely a fegyveres erők reformjainak új hullámát vonta maga után.⁵² A csúcspontot azonban a 2022-es ukrán-orosz háború jelentette, ami rámutatott arra, hogy a korrábi világrend átalakulása nem várhat tovább magára. Ezen kívül az egyre aktívabb orosz fellépés Európán kívül, elsősorban Szíriában, de napjainkban már Líbiában és Kelet-Afrikában ugyanúgy fokozottan aggasztja a nyugati nemzetközi szövetségrendszerét.⁵³

Oroszország mellett Kína felemelkedése még látványosabb léptekkel történik és a kommunista ország térnyerése mára megkerülhetetlen gazdasági nagyhatalommá tette őket a világpiaccon. A gazdasági dominanciája kissé váratlanul érte a nyugati társadalmat és a piacgazdaságot, amely nagyon könnyen beleszokott abba, hogy az olcsóság nevében minden gyártási titkát megosztja a kínai cégekkel, viszont az idővel megjelenő, nyugati technológián alapuló kínai konkurenciára már nem volt válaszlépése. Erre a ráeszmélés még csak napjainkban zajlik és az USA, illetve Európa még csak most kapkod, hogy valamilyen szervezett módon reagálni tudjon Kína gazdasági térhódításaira.⁵⁴ A gazdasági előretörés mellett pedig Kína katonai transzformációja is egy ideig olyannyira titkon történt, hogy az elhúzódó közel-keleti háborúkba bonyolódó nyugat évekig észre sem vette, hogy milyen potens katonai képességekre tesz szert egy olyan nemzet, amely nem osztja a nyugati, liberális világnézetet. Kína mára létszámában a világ második legerősebb fegyveres erejével rendelkezik, amely regionális szinten képes bármilyen hatalommal felvenni a versenyt. A komoly katonai fejlesztések mellé pedig fenyegető politikai retorika társul, továbbá a kínai területi követelések Dél-Kelet-Ázsiában aggodalommal töltik el nem csak a régió államait, de a nemzetközi közösséget is. Az USA napjainkban Kínát egyenrangú, bizonyos területeken pedig erősebb potenciális katonai ellenfélnek tartja, amely ellen kénytelen fellépni annak érdekében, hogy megtartsa a vezető globális szuperhatalmi státuszát.⁵⁵ Ezt a folyamatot az amerikai katonai vezetés nagyhatalmi versengésnek nevezte, amely elnevezést lassan Európa is átvesz. Ennek a folyamatnak pedig az a következménye, hogy Ázsia fegyverkezési hullámba kezdett, amely egy új fegyverkezési versenyt von maga után és a régió nemzetei, tágabban pedig

⁵² Evans, Ryan: How to Show Strength, Stabilize the Ukraine Crisis, and Revitalize NATO. *War on The Rocks*. Online: <https://warontherocks.com/2014/03/how-to-show-strength-stabilize-the-ukraine-crisis-and-revitalize-nato/> [2020. 12. 06.]

⁵³ Semenov, Kirill: Russia to establish naval base in Sudan. *Al-Monitor*. Online: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/11/russia-military-bass-sudan-red-sea-khartoum-kremlin.html> [2020. 12. 06.]

⁵⁴ Bond, Ian: Europe Must Stand Up to China Before It's Too Late. *Foreign Policy*. Online: <https://foreignpolicy.com/2020/06/16/europe-must-stand-up-to-china-before-its-too-late/> [2020. 12. 06.]

⁵⁵ Gould, Joe: Here are the new grades for America's military — and the threats against it. *Defense News*. Online: <https://www.defensenews.com/congress/2020/11/17/here-are-the-new-grades-for-american-military-strength/> [2020. 12. 06.]

a nemzetközi közösség befolyásos tagjai kénytelenek lesznek állást foglalni a két nagyhatalom között egyre élesedő nézeteltérésben. Európára vetítve ez a folyamat abban realizálódik, hogy az USA átcsoportosítja fegyveres potenciálját elsősorban Dél-Kelet-Ázsiába, amelynek az lesz a következménye, hogy Európától nagyobb védelmi önállóságot várnak majd el (ennek első jelei Donald Trump elnök retorikájában észrevehetőek voltak), és nem támaszkodhat már annyira nagy mértékben az USA-ra regionális konfliktusok kezelésében (például a kibontakozó török nagyhatalmi ambíciók) és egy potenciális külső aktor elleni elrettentésben (elsősorban Oroszországra gondolva).⁵⁶

A jelenlegi irányok alapján elmondhatjuk, hogy a globális, egypólusú világrend meggyengült, ismét többpólusúvá szakadt a világ. A nagyhatalmak konszolidálják pozícióikat egymással versenyezve, komplex, többfajta biztonsági kihívásokra reagálva, miközben a kisebb nemzetek kénytelenek összefogni, vagy valaki mellett állást foglalva a túlélésért küzdeni.

2.1.2. A biztonság fogalmának változása a 21. században

A hidegháború alatt a legnagyobb fenyegetést a két nagyhatalom között kitörő magas intenzitású, hagyományos, vagy nukleáris fegyveres konfliktus veszélye jelentette, amely legjobb esetben nagyfokú pusztítást vont volna maga után elsősorban Európában, legrosszabb esetben pedig kölcsönös megsemmisítést a tömegpusztító fegyverek nagymennyiségű használatának eredményeként. Az ettől való félelem főleg a 1960-as években volt a csúcson, amelynek a tetőpontja az 1962-es kubai rakétaválság volt, és amely belevésztette magát az emberek mindennapjaiba, és - habár az évek alatt ez az érzés gyengült - teljesen csak a vasfüggöny leomlása utána tűnt el. A hidegháborús évek alatt a nyílt fegyveres összecsapások elkerülését pont a háborúra való folyamatos felkészülés garantálta. A kölcsönös elrettentés és nukleáris holokausztól való félelem tartotta kordában a nagyhatalmakat, akik így nézeteltérésüket indirekt módon rendezték. A kisebb államok biztonságát a különböző katonai szövetségekbe való tömörülés biztosította, amelyek közül a két legfontosabb a NATO és a Varsói Szerződés volt. A 70-es években megjelenő, majd egyre népszerűbbé váló fegyverzetellenőrzési szerződések és paktumok részben csökkentették egy esetleges háború intenzitásának fokozódását, de azok kitörését nem tudták volna meggátolni. Elmondható azonban, hogy szimbolikus jelentőségük sokat hozott a két blokk közötti enyhülés elősegítéséhez.

⁵⁶ Pompeo signs deal to redeploy troops from Germany to Poland. *BBC*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-53792019> [2020. 12. 06.]

A 1990-es évekre, a Szovjetunió felbomlása után kibővült a biztonság fogalma, amely addig elsősorban szinte kizárólag katonai és politikai szempontból vizsgálta a témát. Ennek a bővülésnek Barry Buzan és az általa képviselt koppenhágai iskola volt az élenjárója, akik kiegészítették a biztonság szektorait, a katonai és politikai mellett a gazdasági, a társadalmi és a környezeti szektorral is.⁵⁷ Ezzel párhuzamosan minimálisra csökkent egy esetleges harmadik világháború kitörésének az esélye és a katonai szektor fontossága folyamatosan visszaszorult, amelyre szintúgy rásegített a fegyverzetellenőrzési és leszerelési szerződések egy újabb hulláma. Ezek közül a legfontosabb a Conventional Armed Forces in Europe-szerződés (magyarul: Hagyományos fegyveres erők Európában, röviden: CFE) volt, ami által nagymértékben csökkentették egy-egy fegyveres erő állományában lévő katonák és a hagyományos katonai eszközök számát.⁵⁸

A Szovjetunió volt tagállamai, köztük Magyarország is, azzal a dilemmával találták szembe magukat, hogy hirtelen önállóan kellett biztosítaniuk határaik védelmét és nemzetük szuverenitását, amelyről a legtöbb állam úgy vélte, hogy egyedül nem kivitelezhető, így a Kelet-európai nemzetek nagy része az euroatlanti integrációt választotta saját biztonságának garantálása érdekében. Katonai szempontból ezt a biztonságot a NATO szavatolta, amely ugyanúgy egyéni dilemmában és egzisztenciális válságban volt, hiszen elsődleges ellenlábasa megszűnt, és a szövetség létezése hirtelen okafogyottá vált, gazdaságilag pedig az egyre önállóbbá és potensebbé váló Európai Gazdasági Közösség, később az Európai Unió tűnt megoldásnak a szuverenitás biztosítására. Érdekes módon az új Kelet-európai köztársaságok rendre hamarabb csatlakoztak a NATO-hoz, mint az EU-hoz, ami rámutat arra, hogy hiába ért véget a hidegháború, a legtöbb ország még mindig a katonai biztonságát tartotta a legfontosabbnak. A katonai biztonság fontosságára és a bizonytalan időkre jó példát nyújtottak a dél-szláv háborúk, amelyek Európa határában zajlottak, és amelyekre reagálva részben újradefiniálta magát a NATO is, amely immár az alapokmányában meghatározott érdekeltségi körén túli kihívásokra optimalizálta magát, ezzel biztosítva saját védelmét. Előtérbe kerültek az újgenerációs békeműveletek és egyéb nem-katonai műveletek, ahol a katonák már nem csak egy fegyverszünet betartását hivatottak biztosítani, hanem aktívan részt vesznek az újjáépítésben és az államépítésben is. Láthatóvá vált, hogy az államoknak már nem csak az állt

⁵⁷ Balogh István: Biztonságelméletek. *Nemzet és Biztonság*, 2013/3-4. szám. pp. 39-40. Online: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2013_3-4_04_balogh_istvan_-_biztonsagelmek.pdf [2020. 05. 12.]

⁵⁸ Osvát Szabolcs: Az európai hagyományos fegyverzet-ellenőrzés fénykora. In: *Nemzet és Biztonság*, 2011. november. p. 56.

az érdekében, hogy határaikon ne legyen aktív fegyveres konfliktus, hanem az is, hogy szomszédjaik stabil, erős nemzetek legyenek.⁵⁹

A 1990-es évek végére a kissé még forrongó Balkánon kívül egy hagyományos fegyveres összecsapás valószínűsége csekély volt Európában, és az államok úgy léptek az új évezredbe, hogy a hangsúly a fenntartható fejlődésen, a környezettudatosságon és a társadalmi jóléten volt. Felértékelődött a nem-katonai biztonság és a nyugati világ biztonságpercepciója volt kecsgető. Ennek vetett véget a 2001. szeptember 11-ei terrortámadások sorozata, amely nem csak egy eddig még soha nem látott méretű, összetett és jól koordinált akció volt, hanem az USA területén belül történt, ami addig szinte érinthetetlennek bizonyult. A világ megismerte a terrorizmus új generációját és erre újféle válaszlépésekre volt szükség. A modern terrorizmus elleni harcban felértékelődött a nemzetbiztonsági szervezetek tevékenysége, a globalizációval párhuzamosan pedig új szintre emelkedett a nemzetek közötti hírszerzési és hírmegosztási együttműködés. Új szektorként megjelent az információs biztonság, amely a rapid módon terjedő és egyre meghatározóbbá váló információs rendszerek miatt azonnal kulcsfontosságúvá vált. A 2000-es évek első felében megugrott a radikális iszlamista szervezetek által elkövetett terrortámadások száma. Több terroreselekmény is fejlett európai országok városaiban történt (Madrid, London, Párizs, Brüsszel, Nizza, Manchester, Barcelona). Habár ezeknek a terroreseeményeknek a valószínűsége mindig relatíve csekély volt, az átlagember biztonságpercepciója csökkentették. Egyre általánossabbá vált a félelem, hogy bárki, bárhol áldozattá válhat (tehát gyakorlatilag a terrorizmus valamilyen szinten elérte a célját). Emiatt az emberek hajlandóak voltak bizonyos szintű egyéni szabadságot és privátszférát átadni az államnak a védelemért cserébe. Így viszonylag könnyen tudott hatályba lépni az Amerikai Egyesült Államokban az USA PATRIOT Act⁶⁰, illetve 2013-ban a Nemzetbiztonsági Ügynökség (angolul: National Security Agency, röviden: NSA) botrányát is átvészelte az ország.⁶¹ Ezzel párhuzamosan, ahogy az internet egyre jobban a mindennapok részévé vált, úgy voltak képesek a nemzetbiztonsági szolgálatok egyre hatékonyabban működni. Továbbá megjelent a biztonságiasítás fogalma, amely egy olyan folyamat, amiben egy tényt biztonsági problémaként kommunikálnak, így rendkívüli jogosítványokkal ruházzák fel a végrehajtó

⁵⁹ NATO In The Post-Cold War Era. *Britannica*. Online: <https://www.britannica.com/topic/North-Atlantic-Treaty-Organization/NATO-in-the-post-Cold-War-era> [2020. 12. 06.]

⁶⁰ Az Amerikai Egyesült Államok kongresszusa által meghozott törvény, amit „Hazafias törvénynek” fordíthatunk, de betűszóként is értelmezhető: Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001 (magyara fordítva Amerika egyesítése és erősítése azáltal, hogy megfelelő eszközöket biztosít a terrorizmus elfogásához és akadályozásához).

⁶¹ Mascaro, Lisa: Patriot Act provisions extended just in time. *Los Angeles Times*. Online <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2011-may-27-la-na-patriot-act-20110527-story.html> [2020. 12. 06.]

hatalmat a biztonság védelmében, és egy-egy témát létfontosságú ügyként lehet beállítani.⁶² A terrorizmus elleni harcban a világ vezető hatalmai úgy gondolták, hogy a terrorveszélyt azzal lehetne a leghatékonyabban csökkenteni, ha azokban az országokban raknak rendet, ahol esetleg az állam, vagy egyéb befolyásos szereplő magas szinten támogatja a terrorizmust. Ennek következtében támadták meg először Afganisztánt, később Irakot, majd 2011-ben Líbiát, és döntötték meg az ottani diktátor vagy fundamentalista fegyveres csoport hatalmát.⁶³ Ezeket a támadásokat eleinte még támogatta a közvélemény, hiszen az emberek úgy vélték, hogy ezzel közvetlen módon a saját biztonságukat növelik.

A 2010-es évek második felére az egyre nagyobb teret nyerő Iszlám Állam terrorszervezet és de facto állam nyújtotta a legnagyobb hagyományos terrorveszélyt, amely mellett, hogy globális kapcsolati láncsal és támogatók hálózatával rendelkezett, így bárhol képes volt csapást mérni, vagy akár területet is hódítani (Malin keresztül, Párizson át a Fülöp-szigetekig). Az Iszlám Állam jól használta az internet adta publikációs és toborzó lehetőségeket, így a digitális térben is fontos befolyást szerzett. Az ő térnyerésükkel párhuzamosan induló migrációs hullám alapvetően formálta Európa biztonságpercepcióját és az államok reakcióját a biztonság fenntartásának érdekében. Számos ország, köztük Magyarország is, a határok védelmét az alapvető biztonságot garantáló tényezőnek minősítette.⁶⁴ Habár az ellenőrizetlen bevándorlás növeli a terrorveszélyt, a 2015-16-ban a terrortámadások hulláma Nyugat-Európában erre nem adott egyértelmű ráerősítést, hiszen a támadók általában sokadik generációs bevándorlók voltak, akik a legtöbb esetben interneten radikalizálódtak. A támadások sorozata után az európai társadalomnak alapvetően formálódott negatív irányba a véleménye a bevándorlással kapcsolatban, és ezzel párhuzamosan nőtt bevándorlásellenes politikai pártok támogatottsága is.

Az iszlamista terrorveszély mellett pedig felütötte a fejét az egyéb etnikai alapokon, vagy szélsőséges vallási okokból elkövetett belföldi terrorizmus is, amelyre példa a 2019-es christchurchi mecsetek elleni támadás Új-Zélandon, de említhetnénk Breivik 2011-es norvégiai árokfutását, amit fajgyűlölő és fasiszta nézetei miatt követett el. A szélsőjobboldali radikalizálódás ugyanúgy bekerült a politikai retorikába és aggodalomra adott okot mind

⁶² Balogh István: Biztonságelméletek. *Nemzet és Biztonság*, 2013/3-4. szám. p. 38. Online: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2013_3-4_04_balogh_istvan_-_biztonsagelmletek.pdf [2020. 05. 12.].

⁶³ U.S. rejects Taliban offer to try bin Laden. *CNN*. Online: <http://edition.cnn.com/2001/US/10/07/ret.us.taliban/> [2020. 12. 06.]

⁶⁴ A határvédelem továbbra is kiemelt nemzetbiztonsági ügy. *Magyarország Európai Unió melletti Állandó Képviselete*. Online: <https://eu-brusszel.mfa.gov.hu/esa/news/a-hatarvedelem-tovabbra-is-kiemelt-nemzetbiztonsagi-uegy> [2020. 12. 06.]

Európában, mind az USA-ban.⁶⁵ Itt ismét előtérbe került az internet szerepe, amely segítségével ezek a csoportok könnyen tudnak toborozni, egymással kapcsolatot tartani, illegális módon fegyverekhez, egyéb katonai felszereléshez, vagy robbanószer előállításához szükséges alapanyagokhoz hozzájutni. Felmerült az internet valamilyen szintű állami felügyeletének érzékeny témája, amelyre egyelőre még nincs válasz, mivel az internet alapelve a szabadság és az anonimitás, és az államok is egy arany középutat próbálnak járni az irányítás és adatvédelem között (például az Európai Unió Adatvédelmi Szabályzat - General Data Protection Regulation, röviden: GDPR).⁶⁶ Az internet felett álló állami kontrollnak eddig csak extrém példáit ismerjük, például Kína esetében, amely teljes mértékben kontroll alatt tartja az internetes forgalmat és cenzúráz minden külföldről érkező tartalmat. Ebben az esetben ismét a nemzetbiztonsági szolgálatok szerepe értékelődik fel, akik egyre több erőforrást fektetnek abba, hogy az internet egészét megfigyelés alatt tartsák és minél hamarabb kiszűrjék a potenciális veszélyforrásokat, vagy megfigyeljék a radikalizációra hajlamos egyéneket. Ebben fontos szerepet játszik az egyre nagyobb teret nyerő közösségi média is, amely remek platformmá vált az ilyenfajta toborzótevékenységre, nem véletlen, hogy a legnagyobb ilyen weboldalak aktívan együttműködnek a különböző országok szolgálataival az információmegosztás terén.⁶⁷ Az információbiztonságnak egy egyre fontosabbá váló része az internetes dezinformáció és az álhírek elleni egyre aktívabb fellépés. Az államilag támogatott internetes dezinformációt az oroszok fejlesztették tökélyre 2014-ben, és azóta nem egy másik állam, szervezet, vagy egyén vette át az álhírek terjesztését feszültségkeltés céljából. Ezen álhírek elleni harcot nehezíti a különböző kép- és videómanipulációs szoftverek fejlődése, a mesterséges intelligencia elterjedése, és a különböző botok által kreált hamis felhasználók hadserege, amelyek másodpercek alatt futótűzként el tudnak terjeszteni álhíreket.⁶⁸ Az álhírek elleni védelem még gyerekcipőben jár és egyelőre nincs tökéletes megoldás ellenük, viszont ugyanannyira fontos az aktív fellépés mellet a polgárok oktatása, ugyanis minimális forráskritikával ezen hírek nagy része könnyen megcáfolható. Így válik az internet által generált kihívás nem csak információbiztonsági, hanem társadalombiztonsági kérdéssé is (aktuális téma az internetes

⁶⁵ Europe and right-wing nationalism: A country-by-country guid. BBC. Online: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006> [2020. 12. 06.]

⁶⁶ European Union Cybersecurity Act. Online: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/881/oj> [2020. 12. 06.]

⁶⁷ A National Intelligence Strategy for the New Technology Age. *Council on Foreign Relations*. Online: <https://www.cfr.org/event/national-intelligence-strategy-new-technology-age> [2020. 12. 06.]

⁶⁸ A National Intelligence Strategy for the New Technology Age. *Council on Foreign Relations*. Online: <https://www.cfr.org/event/national-intelligence-strategy-new-technology-age> [2020. 12. 06.]

álhírek alapján népesedő COVID-tagadók tábora, akiknek felelőtlensége folyamatosan aláaknázza az államok védekező intézkedéseit).⁶⁹

Végül részben ismét a katonai szektor is előtérbe került miután az elmúlt pár évben a kiújuló nagyhatalmi versengés keretein belül egyes klasszikus fegyverzetellenőrzési szerződések felbomlásra kerültek,⁷⁰ vagy éppenséggel lejártak és nem kerültek megújításra.⁷¹ A részben korlátlan fegyverkezés egy kiújuló fegyverkezési versenyt eredményezhet, amely tovább ronthatja a biztonságot, és az úgynevezett biztonsági dilemmához vezethet.

Ezek alapján el lehet mondani, hogy 2022-re a biztonság fogalma kitágult. A klasszikus katonai biztonság szerepe 1990 után csökkent, részben amiatt is, mert a nagyhatalmi versengések ellenére is csekély volt egy magas intenzitású fegyveres konfliktus kirobbanásának esélye. Hiába vívtak a nemzetek évek óta proxy-háborúkat⁷² egymással a világ különböző pontjain, emellett viszont felértékelődött a biztonság többi szektora. Még aktuálisabb kérdéssé vált a környezetvédelem, a fenntartható fejlődés, a klímaváltozás visszafordítása, illetve mellettük az internet által generált folyamatos kihívásokra való időbeni reagálás. Habár alapvetően a fejlett világ terrorfenyegetettsége nem növekedett, az államok egyre több erőforrást biztosítanak a terrorizmus elleni küzdelemre és megelőzésre.⁷³ Míg a polgárok biztonságpercepciója a tények ellenére rosszabbodott, emellett a társadalmi súrlódások is intenzívebbé váltak, az internetes álhírek miatt pedig a megosztottság és a bizonytalanság egyre aggasztóbb problémájává vált az államoknak, akiknek a komplex és egyre csak bonyolódó kihívások között kell helytállniuk. A 2022-es orosz-ukrán konfliktus bizonyította, hogy nem zárható ki egy komolyabb fegyveres konfliktus sem a jövőben. Az állampolgárok biztonságpercepciójának csökkenéséhez ez a tapasztalat is hozzá fog járulni, illetve várhatóan komolyabb elvárásaik lesznek a védelmi szervezetekkel szemben.

⁶⁹ Bodine-Baron, Elizabeth - Helmus, Todd C. - Radin, Andrew - Treyger, Elina: Countering Russian Social Media Influence. RAND Corporation, Santa Monica, 2018. pp. 55-59. Online: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2740.html [2020. 12. 06.]

⁷⁰ Sanger, David E. - Broad, William J.: „U.S. to Tell Russia It Is Leaving Landmark I.N.F. Treaty”. *The New York Times*. Online: <https://www.nytimes.com/2018/10/19/us/politics/russia-nuclear-arms-treaty-trump-administration.html> [2020. 12. 06.]

⁷¹ Gould, Joe - Insinna, Valerie - Mehta, Aaron: Trump left the Open Skies Treaty, but don't write it off yet. *Defense News*. Online: <https://www.defensenews.com/congress/2020/11/25/trump-left-the-open-skies-treaty-but-dont-write-it-off-yet/> [2020. 12. 06.]

⁷² A proxy háború elnevezést általában olyan konfliktusokra használják, amikor egy nagyhatalom kisebb országok konfliktusaiban az egyik felet támogatva vívja harcát egy olyan másik nagyhatalom ellen, amely a másik felet támogatja. Bővebben lásd: Szendy István: A hadviselés, mint tudományelméleti és tudomány-rendszerinti kategória. *Hadtudomány* 2017/3-4. pp. 106-129.

⁷³ Bécs és Nizza után: erősebb terrorellenes fellépést ígérnek Európa vezetői. *HVG*. Online: https://hvg.hu/vilag/20201110_Becs_es_Nizza_utan_erosebb_terrorellenes_fellepest_igernek_Europa_vezetoi [2020. 12. 06.]

Németh Gergely már bizonyította doktori disszertációjában, ahol a védelmi rendszerek transzformációját vizsgálja, hogy a globális hálózatba rendeződött elemeknél bekövetkezett változások hatással vannak, de legalábbis érintik a rendszer többi elemét is. Vagyis a buzani biztonsági dimenziók nem csak átfogóan fejtik ki hatásaikat, hanem a hálózati világ miatt elmosódnak közöttük a határvonalak, ezáltal összekeverednek. A következmény lehet az, hogy a világ egyik pontján feltörő gazdasági vagy biztonsági esemény a Föld más részén is kifejti valamilyen hatást. A technológiai fejlődés a hozzáférhetőséget növeli, az interneten keresztül a fekete piacokhoz való hozzáférés sokkal egyszerűbb lett, könnyebben és olcsóbban juthatnak fegyverekhez az egyének vagy biztonsági szempontól veszélyes csoportok. Így egyszerűbb a rend ellen irányuló aszimmetrikus módszerekkel dolgozó hálózatok dolga. Jó példa erre 9/11, vagy az Al-Kaida ellen indított harcok. A terrorcsoportok kihasználták a rendszerek gyenge pontjait, végrehajtották a cselekedeteiket, aminek következménye két háború lett. Az emberáldozatokon túl, a világnak meg kellett fizetni a háborúk okozta globális gazdasági költségeket is. A régi stabil rendszerek helyett egy új, folyamatosan instabil rendszer jön létre, amelyhez új biztonsági rendszer felállítása,⁷⁴ és a régi szereplők feladatainak átgondolása szükséges. A technológia segítségével olyan államok vagy csoportok, amelyeknek érdeke más térségek instabillá válása, könnyebben el tudnak jutni nem katonai erővel a célterületükre. Ezáltal több olyan térség vagy ország is a konfliktusok ütközőzónájává válhat, amikre eddig nem terjedtek ki a konfliktusos erőhatások. Mivel szinte bárhol lehetnek konfliktuszónák, ezért egyre több ország csatlakozik be a globális konfliktusokba, céljuk az instabilitás minimális szintre csökkentése.⁷⁵ A technológiai fejlődés tehát növeli az egyes térségekben felbukkanó konfliktusok számát. Úgy tűnt a katonai erő kivetítésének csökkenésével egyre nagyobb szerep hárul a nem frontvonalban harcoló védelmi szervekre, azaz a nemzetbiztonsági szolgálatokra. Ez részben igaz is lett, de a 2022-es orosz-ukrán háború rámutatott arra, hogy akár a közvetlen közelünkben sem elképzelhetetlen egy fegyveres konfliktus, így újra fókuszba kell helyezni a katonai vonalat is.

Az államok egyre jobban támaszkodnak a nemzetbiztonsági szolgálatokra, amelynek eredménye egy, a szolgálatok szférájában kirobbanó Herz-féle biztonsági spirál - azaz egyes országok, ha egy másik ország is növeli a nemzetbiztonsági szolgálataik költségvetését, ők is

⁷⁴ Kaldor, Mary. *New and old wars: Organised violence in a global era*, 3rd Edition. Polity Press, 2012.

⁷⁵ Németh Gergely: A védelmi szektor transzformációját befolyásoló tényezők. Doktori (PhD) értekezés.

Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2017. pp. 130-133. Online:

<http://m.ludita.uni->

[nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11114/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y](http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11114/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y)

[2020. 12. 06.]

követik azt. Németh Gergely szerint a felvázolt helyzetképben még döntő szerepe van az Amerikai Egyesült Államoknak, amely csak akkor engedi meg a kialakuló ellentétek eszkalációját, ha számukra ez nem akadályozó tényező a globális gazdaságuk és egzisztenciájuk szempontjából. Ez által sok viszály az USA ingerküszöbe alatt fog maradni, amelynek köszönhetően a háború és béke elemei egyre inkább összekeverednek.⁷⁶

2.1.3. Az információs társadalom alapvető ismérvei és biztonsági kérdésekre gyakorolt hatásai

Ahhoz, hogy meg tudjuk határozni az információs társadalom biztonsági környezetre, ezáltal a magyar nemzetbiztonsági szervekre gyakorolt hatását, először meg kell határozni annak fogalmát, majd összegezni kell az értelmezéseket. Ezután szükséges megvizsgálni, hogy Magyarországon milyen mértékben van jelen. Említésre kerül, hogy az információs társadalom hogyan hat a politikára, gazdaságra, társadalomra, médiára, kutatásokra, azonban fókuszpontunkban a biztonsági környezetre, és a későbbiekben a nemzetbiztonsági szervekre gyakorolt befolyása lesz. Hipotézisem szerint az információs társadalom térnyerése minden társadalmi kérdés vizsgálatánál már egy releváns tényező, ezért Magyarország nemzetbiztonsági intézményrendszerének vizsgálatakor sem hagyható ki. Az érintett intézmények változási folyamatainak értékelése, paradigmaváltásaik hathatós megértése, esetleg észrevehetetlen jellemvonásaik egyedisége nem értelmezhető teljesen, ha ezeket részleteiben nem vizsgáljuk meg az információs társadalom tükrében is.

A következőkben célom, hogy röviden ismertessem a legalapvetőbb társadalomtudományi megközelítéseket, illetve bizonyítsam, hogy nem csak a mindennapokra van jelentős hatással, hanem a biztonsági szektorra is.

Nehéz eldönteni, hogy a 21. századi modern társadalmak hogyan nyerték el egyediségüket. Az nyilvánvaló, hogy a jelenlegi berendezkedésünk gyökeresen eltér a kapitalizmus korábbi berendezkedéseitől. Ezt okozhatja a kapitalizmus folyamatos fejlődése, de akár a technológiai előrelépés által kiváltott minőségbeli javulások is. Azonban – ahogy erre Komenczi Bertalan is rámutat – ezek nehezen behatárolható fogalmak, tudományos igazolásuk sokkal egzaktabb leírást kíván meg. Az információs társadalom inkább egy általános utópia, amely még nem mindenhol valósult meg, fokozatosan nyer teret, de nincsenek teljes egészében

⁷⁶ Németh Gergely: A védelmi szektor transzformációját befolyásoló tényezők. Doktori (PhD) értekezés. *Nemzeti Köszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2017. pp. 130-133. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11114/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 06.]

meghatározott technikai-társadalmi alakjai, vagy egységbe illeszkedő elemei. Az általánosan elfogadható fogalomnak egyedinek kell lennie, alkalmasnak kell lennie a beazonosításra és egyértelmű határvonalaknak kell elválasztania más hasonló fogalmaktól.⁷⁷ Az információs társadalom pozitív gazdasági hatásai nem mindenhol ugyanúgy jelennek meg, ezért a minőségi változások kvantitatív mérése nehézkes, így az elemzésük nem csupán számszerűsített és statisztikai módszereket igényel.

Az információs társadalom napjainkban egy gyorsan változó, érzékeny, haladó társadalmi környezet. Főleg az információs technológia okozta változásoknak a mindennapi életben lecsapódó hatásaihoz kell alkalmazkodnia a társadalom résztvevőinek. A Moore-törvény kimondja, hogy a processzorok teljesítménye másfél évenként kétszeresére nő, a Gilder-törvény a kommunikációs rendszerek sáv szélességének évenkénti megháromszorozódását bizonyítja, a Ruettgers-törvény a memóriachipek kapacitásának évenkénti megduplázásáról beszél: ezekből a változásokból is látszik, hogy az egész fogalom átmeneti, és a gyors fejlődés és hozzáférhetőség miatt a társadalom szinte minden szegmensében kifejti a hatását. Az ipari forradalom után következett a „tudományos-technikai” forradalom, amely később „informatikai forradalom”-má vált.⁷⁸ Az informatikai forradalom külön karakterisztikával bír az elődjéhez képest, mivel az informatikai rendszerek, az adatfeldolgozás, a kommunikáció immár a közösségek egyik legfőbb szervező erejévé vált. A társadalmak ragaszkodnak is ahhoz, hogy a folyamatos fejlődéssel egyre kevesebb idő legyen a lehető legmagasabb technológiai fejlettségi szint elérésére, amihez a politikának is alkalmazkodnia kell. Az országok között ezen okokból kifolyólag felélénkült a verseny, gazdasági és innovációs területeken, amelyekhez a már felvázolt összekapcsoltság miatt csatlakozik a biztonsági szektor is. Az alterületek közül a nemzetbiztonsági szervek is az állandó változásokkal járó kihívásoknak vannak kitéve. A világ a gyorsak világává változik, a régebbi természeti adottságokból táplálkozó, külső ellenségek mentén magát meghatározó társadalmakból olyan társadalom keletkezik, amely az információs forradalom hatására inkább jövő irányultságú, a kiszámíthatatlanságot próbálja elkerülni, a potenciális lehetőségeket próbálja megragadni, és a még láthatatlan ellenségekre – legyen az akár a klímaváltozás, a migráció okozta átalakulások vagy a túlnépesedés – fókuszál. Az előidézője ezeknek lehet maga a társadalom is, hiszen a technológiai tevékenység nyomot hagy maga után, aminek hatására saját magát is veszélyezteti.⁷⁹ A klónozás, az agyat befolyásoló szerkezetek, a nanotechnológia,

⁷⁷ Komenczi Bertalan: Információ és társadalom. EKF Lícium Kiadó, Eger, 2002. p. 123.

⁷⁸ Komenczi Bertalan: Információ és társadalom. EKF Lícium Kiadó, Eger, 2002. p. 124.

⁷⁹ Ulrich Beck német szociológus ezt a felfogást „kockázattársadalomnak” is nevezi. Jean-François Lyotard-hoz hasonlóan a demokrácia átalakulásának kockázatait tárja fel. A társadalmi fejlődés már nem állítható meg

a mesterséges intelligencia, és más hasonló technológiák rohamos fejlődése óriási kockázatokat hordoznak magukban, a társadalom pedig politikai kontroll mellett is ki van téve a veszélyeknek. Az emberiség nagy része magától is vállalja a kockázatot, amivel az említett technológiák használata jár, ugyanakkor el is várja a biztonsági szervektől az állandó védelmet a technológiai fejlődéssel lépést tartó biztonsági fenyegetésektől.

A 21. század társadalma él a leginkább összetett technikai társadalomfejlődésben. Az ipari forradalom során a gépek, eszközök és folyamatok változásához kellett adaptálódnia a társadalomnak, ami egyaránt átalakította a feldolgozást és az energiagazdálkodást, ennek köszönhetően pedig megnövekedett a gyártás sebessége. Ez hatással volt gyakorlatilag mindenre, a kémkedésre és a háborúkra is. Egyre inkább tömegessé és gyorsan mozgóvá váltak a hadseregek. A technika egyre bonyolódott, ezért a technológiák összekötését és kezelését az elektronikus eszközrendszerek vették át. Az új információs és kommunikációs technológiák már nem igényeltek az embertől akkora fizikai erőhatást mint a korábbi technológiák. Az emberi munkát eddig soha nem látott pontossággal és gyorsasággal segítik, emellé pedig villámgyors kommunikációt tesznek lehetővé. A környezetünkbe és tárgyakba épített egyre fejlettebb információfeldolgozó és kezelő rendszerek fokozatosan könnyebbé teszik az életet, megszűnnek a határok, egyre jobban függünk tőlük. Az okos városok és intelligens környezet kialakításával egyre jobban teret nyer a mesterséges intelligencia. A technológiai dominancia ellentéteket is szült, megjelent a technofób és technofil törésvonal a társadalmakon belül. A technofób felfogás általában a technológiai ismeretek hiányát, az új technológiák miatti a munkanélküliség erősödését, és az egzisztencia féltését jelenti, valamint az új biztonsági kihívások problematikájára is rámutató a fogalom. A technikai függés miatt addíció alakul ki, amit azután mások az egyének biztonsága elleni támadásokra tudnak használni. Gondolhatunk arra, hogy manapság gyakorlatilag mindenki rendelkezik valamilyen közösségi oldalon profillal, a telefonunkon olyan applikációkat használunk, amelyek hozzáférnek számukra látszólag irreleváns adatokhoz is. Ehhez a két példához is a felhasználók nagy része önként csatlakozik, mivel úgy érezhetik, hogy ezek nélkül nem tudnak hatékonyan kommunikálni másokkal, lemaradnak a hírekről vagy egyszerűen csak a fiatalok nem akarnak „kilógni a sorból” azzal, hogy nem rendelkeznek az éppen „trendi” applikációval. Így önszántukból csatlakoznak a globális infokommunikációs hálózatokhoz, ami által a különböző, technikai és

önszabályozó eszközökkel, és a politika rendszer demokratikus eszközei kevésnek bizonyulhatnak. Így az „alpolitikai” osztályokat kell jogi eszközökkel szabályozni, és az új rendszereiket kiépíteni, mivel a társadalom minden szintjén érvényesülni fog a pluralitás. A technikai mozgások ellenőrizetlenek, és a politikának érvényre kell juttatnia ellenérveit, érdekeit. Bővebben lásd: Beck, Ulrich: A kockázattársadalom. Út egy másik modernitásba. Századvég Kiadó, Budapest, 2003.

emberi eszközrendszerrel rendelkező csoportok (például a nemzetbiztonsági szervezetek, terroristák, szervezett bűnözők) képesek lehetnek begyűjteni az igényüknek megfelelő információkat.

A mindennapok során folyamatos információcsere, személyközi aktív kommunikáció zajlik. Az élet minden területén az emberi kommunikáció interaktív formában történik, így ismerkedünk, kötünk barátságokat, üzletelünk, lépünk szövetségre egymással, esetlegesen konfrontálódunk. Minden állam végez célzott információs tevékenységeket, akár háború van, akár béke áll fenn. A nagyobb volumenű, a nemzetgazdasági és a létfontosságú polgári infrastruktúrákat megcélzó, zavaró vagy romboló hatású kibertámadások akár háború jöttét is jelezhetik, legyen éppen békés, feszült vagy válságos időszak. A felsoroltak miatt az informatikai rendszerek, infrastruktúrák biztonságának megerősítése kiemelt szerephez jut. Ha támadás észlelhető - jelenjen meg az akár működési zavarként - a legmagasabb szintű ezzel foglalkozó szervezetnek kell kivizsgálnia az okozott kárt, az azt kiváltó tényezőket és fel kell mérnie a potenciális jövőbeli támadások kockázatát is. Az informatikai hadszíntér a 21. század elején látszik körvonalazódni a fejlett iparú országok információs korszakba lépésének ritmusát követve. Az államok minél jobban támaszkodnak informatikai rendszerekre, hálózatokra, ez a hadszíntér annál erősebben lesz jelen. Az informatikai rendszerekre támaszkodó berendezkedések éppen emiatt különösen érzékenyek a támadásokra. Az államok közötti versenyhelyzetekben, kialakult érdekütközések következtében mindig fontos a másik félről a lehető legpontosabb, legnagyobb mennyiségű és jól felhasználható adatot megszerezni, vagyis a résztvevők előnyt próbálnak szerezni az információbirtoklásban a másik féllel szemben. Ez a jelenség viszont csak napjainkban vált olyan mértékben rendszerszerűvé, amit információs hadviselésként emlegetünk – ehhez az utolsó ösztönző erő az információs technológia fejlődésének robbanása volt. Mindezek eredményeképpen az adatok birtoklása kiemelt, létfontosságú szerepre tett szert mind a társadalom mindennapjaiban, a politikában és a gazdaságban, illetve a katonai műveletekben. Mondhatni, hogy az információ és az adat a hatalom létfontosságú nyersanyagává válnak. Elegendő mennyiségű, elég pontos és megbízható elérhető adat nélkül nem lehet jól megalapozott döntéseket hozni, ezért vált prioritássá a hozzáértők számára az efféle folyamatok megfelelő szervezése. Haig Zsolt szerint az információs hadviselésről először az Öböl-háború kapcsán lehet beszélni az 1991-ben történt „Sivatagi Vihar” műveletek kapcsán, ezekben láthatók először a jellemzői. Mindemellett párhuzamosan a média „CNN-jelenségnek”⁸⁰ nevezett tevékenysége bizonyos értelemben a

⁸⁰ Cable News Network, azaz CNN, egy Amerikai Egyesült Államokbeli hírsatorna, amely a 24 órás hírsugárzást vezette be a televíziózás történetébe.

lakossági háztartásokat is a háború részesévé tette.⁸¹ A határokon átnyúló információfolyamatok alapjaiban változtatják meg az információbiztonságról felépített tudásunkat. A példákban is látható volt, hogy az államok belügyei kikerülnek a nemzetközi porondra, és új politikai kihívásokat teremtenek, amik megoldása csak bonyolult törvényi és intézményi háttérrel kezelhető. Megváltozik az adatvédelmi politika, az államoknak el kell dönteniük a kérdést, hogy milyen védelmet is nyújtanak tulajdonképpen az állampolgáraiknak, és ebben mi a nemzetbiztonsági szolgálatok szerepe? Mi történik akkor, ha olyan helyről érkezik támadás, ahol az adatvédelem nem élvez elsődleges szerepet? Ez csupán két kérdés a rengetegből, amelyekkel a jövőben a magyar döntéshozónak is szembe kell néznie. Az azonban biztosan látható, hogy az információbiztonság kérdése is nemzetközivé vált, és habár reagált a Facebook és a Google is adatvédelmi intézkedésekkel az Európai Unióban, ezek a magánvállalatok igyekeznek függetlenségüket a lehető legnagyobb mértékben megtartani. Az elkövetkező évek az információbiztonságról fognak szólni, amiben a kormányoknak, a civil szervezeteknek (angolul: Non-governmental organization, röviden: NGO), vállalatoknak, szövetségeknek együtt kell kidolgozniuk a biztonságról és az információ kapcsolatáról szóló határozatokat. Így az egész információ fogalma átpolitizálódik, és hatással lesz az állampolgárok életére, azon belül pedig biztonságára is.⁸²

2.1.4. Az információs társadalom fogalma

Az információs társadalom definiálása szempontjából rengeteg diskurzus folyik. Általános, egyetemes értelmezés még nem áll rendelkezésünkre, de a megközelítések számbavételével jobban megérthetjük a fogalmat, és egy általános vélekedéshez is eljuthatunk. Több száz megközelítés közül választottam ki azokat, amelyek a legjobban leírják ezt az absztrakt fogalmat.

Maga az információs társadalom (angolul: Information Society) fogalma már az 1960-as években megjelent, de a „tudástársadalom”, a „tudásgazdaság”, illetve a „tudásmozgalmak” kifejezései már az 1950-es évektől jelen vannak. Az információs társadalmat hívják „tudás alapú társadalomnak” vagy „tudástársadalomnak”. Mindegyik megfogalmazás helyesnek mondható, hiszen az információs társadalom fogalma utal az információk általános gazdagságára, a tudásteremtésre, továbbá az információk hozzájutásához való korlátosságából

⁸¹ Haig Zsolt – Kovács László: Kritikus infrastruktúrák és kritikus információs infrastruktúrák. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest, 2012. pp. 105-119. Online: https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/kritikus_infrastrukturak.pdf [2020. 11. 22.]

⁸² Farrel, Henry – Newman, L. Abraham: Magánszféra és hatalom. Transzatlanti küzdelem a szabadságért és a biztonságért. Pallas Athéné Könyvkiadó, Budapest, 2019. pp. 212-213.

adódó szegénységre és hiányra.⁸³ Daniel Bell szerint a társadalom immár az innováció és a folyamatos változás, fejlődés érdekében a tudás köré szervezi magát, és ezek felett társadalmi kontrollt gyakorol. Bell inkább az iparosodás utáni társadalomnak tekinti az új formálódást. Úgy véli, az új berendezkedés a telekommunikáció eszközein alapul, és alapjaiban változtatja meg a gazdaságot és társadalmi létet, a tudás megteremtését és használatát, valamint az emberek munkáját. A tudás és információ feldolgozásának újjászervezésében főszerepet játszanak a számítógépek.⁸⁴

Yoney Masuda továbbvitte Daniel Bell gondolatmentét. Az ő meghatározásában már egy olyan új típusú társadalomról van szó, amelyek mögött az információs javak előállítása a hajtóerő, nem pedig a materiális javaké.⁸⁵ Manuel Castells az új társadalmi rendek kialakulásának az okát három tényezőben látta:

1. *Ronald Reagan az Amerikai Egyesült Államokban és Margaret Thatcher az Egyesült Királyságban bevezették az új gazdaságpolitikájukat, amelyek válaszként szolgáltak az 1970-es évek gazdasági kríziseire.*
2. *A számítógépes technológia, a telekommunikáció, a különböző elektronikus eszközök fejlődése a 20. század második felére társadalmi forradalmakat idézett elő. Olyan folyamatok befolyásolják már az emberiség mindennapjait, ami korábban elképzelhetetlen volt. Új társadalom- és gazdaságszervezési mechanizmusokra van szükség, amelynek alapjául az információ, és az információhoz kapcsolódó kommunikációs és információfeldolgozási forradalmak kapcsolódnak. Az emberi tudás kerül előtérbe, és ezek mentén szervezi meg a társadalom a saját eszköztársadalmát. A világ minden területének összekapcsolódását a hálózatok biztosítják.*
3. *A szabadság, a szabad akarat, a véleménynyilvánítás lehetősége hozzájárult az információs forradalom kirobbantásához. Az 1960-as és '70-es években tomboló társadalmi mozgalmak jelentősen átalakították az értékrendszert a nyugati világban. A*

⁸³ Nyíri Kristóf: Információs társadalom és nemzeti kultúra. *Replika*, 1999/38. szám. p. 183. Online: http://real.mtak.hu/110914/1/replika_38-11_nyiri.pdf [2020. 10. 15.]

⁸⁴ Balogh Gábor: Egy túlterhelt fogalom. *Információs társadalom: társadalomtudományi folyóirat*. 6. évf. 1. sz. 2006. p. 23. Online: http://epa.oszk.hu/01900/01963/00016/pdf/infotars_2006_06_01_022-029.pdf [2020. 10. 15.]

⁸⁵ Masuda, Yoneji: Az információs társadalom. OMIKK, Budapest, 1988. p. 36.

*személyi számítógép és az internet elterjedéséhez hozzájárult az egyetemi lét megreformálása, az egyetemisták fellépései, továbbá az ellenkultúrák kialakítása.*⁸⁶

Castells úgy véli, a 21. századot fundamentumában megkülönbözteti bármely más korszakhoz viszonyítva a hálózatba szerveződés uralma.⁸⁷ Szerinte minden korszak valamilyen szinten a tudásról, az információról és a hálózatba tömörülésről szól,⁸⁸ de korunkban a magas hatásfokú és szerteágazó hálózatok a meghatározóak, amelyekhez rendelkezésre áll a szükséges technológiai, szervezeti és humán erőforrás. A hálózatokba való bekapcsolódás válik szerinte az elsődleges gazdasági és társadalmi szelekciós faktorrá. Azok a szervezetek, vállalatok, intézmények, társadalmak válnak a meghatározó tényezővé, amelyek a leginkább képesek kapcsolódni a hálózatokba, a működésük egyik alapját adja a hálózati funkció.⁸⁹

Schement és Curtis hat kategóriába csoportosítja az elemi tényezőket, amiben a javak, a munka és az ipar, a kölcsönös összekapcsoltság, a média és technikai haladás jelenik meg. Az utóbbi három alkategóriának tűnhet, de a régi tárgykörökkel egyenrangúan jelennek meg.⁹⁰ Ezek a részterületek egyenként is jellegzetesek, de maga az információs társadalom mint fogalom nem ezek mellett jelenik meg különállóként, hanem magába foglalja őket és egy gyűjtőkategóriát hoz létre.⁹¹

Rengeteg magyar kutató is foglalkozik az információs társadalom értelmezésével. Fodor István így határozza meg:

Elsősorban az információs és kommunikációs technológia rohamos fejlődésének és konvergenciájának következményeként, az ehhez tartozó gyártó- és szolgáltató-, valamint a médiaipar globalizálódásával a társadalomban egy új életforma, újszerű működés és viselkedés

⁸⁶ Komenczi Bertalan: Információ és társadalom. EKF Lícium Kiadó, Eger, 2002. p. 122.

⁸⁷ Bell, Daniel: The Coming of the Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting. London: Heinemann, 1976.

⁸⁸ Manuel Castells gyakorlatilag minden eddig társadalmi szerveződési formát információs társadalomnak nevez, de elkülönülten csak a 20. századra tehető a megnevezése mint történelmi korszak.

⁸⁹ Castells, Manuel: The Information Age: Economy, Society and Culture, Volume I: The Rise of the Network Society. Blackwell, Oxford, 1996.

⁹⁰ Schement, Jorge Reina – Curtis, Terry: Tendencias and tensions of the information age. Transaction Publishers, New Brunswick, 1997.

⁹¹ Z. Karvalics László: Információs társadalom – mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007. p. 37. Online: <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> [2020. 10. 15.]

*alakul ki. Új értékrendek jönnek létre. Ezt a széles körben új életmódot, magatartást, információs technológiával átszőtt gazdaságot nevezzük információs társadalomnak.*⁹²

Az elméletekből látható, hogy habár az információ fontosságát mindenki kiemeli, de a megközelítésben vannak különbségek, legfőképpen a központúságukban. A modern társadalmat az információs kor jelentősen átalakítja, tudás alapú társadalmat hoz létre. Az ipari termelés korszakát felváltja az információs termelés kora.⁹³

A 21. századra az információ előállítására, megőrzésére és közvetítésére szolgáló információs struktúrák biztosítják azt, hogy a politika, a gazdaság, a védelmi, és gyakorlatilag minden egyéb más szektor is háborítatlanul tudjon funkcionálni. Ezen okból kifolyólag az infrastruktúrák fenntartása és védelme a társadalom szempontjából esszenciális, ezért kritikus infrastruktúrának kell tekintenünk őket.⁹⁴

Az információs társadalom kifejezés két szóból áll, az információból és a társadalomból. Ez a jelzős szerkezet a társadalom jelenlegi történelmi helyzetét mutatja meg, ahol az információ játssza a központi szerepet. A két szót ezért külön-külön kell értelmezni.

Az információ széles körben elterjedt kulcsfogalom. Shannoni értelmezésében az információ olyan adat, amelynek nem nulla az információmennyisége, illetve a felhasználó számára új ismereteket ad. Az adat nem más, mint egy olyan üzenet, jel vagy jelsorozat, amely független az őt szállító közegtől, és csak alaki vagy formai szempontból értelmezhető. Az adat tehát nem változhat, ha egy másik tárolóra másoljuk át. Az adat jelentéstartalma mindig függ a forrás és a felhasználó által közös megegyezésen alapuló szabályrendszeren.⁹⁵ Gondolhatunk itt nemzetbiztonsági szempontból a jelnyelv használatára, a terroristák interneten keresztül csak egymás által használt burkolt szimbólumok révén kommunikálnak egymással, ami más felhasználó számára mást jelent, vagy újságcikkekben elrejtett titkos utasításokra utalnak. A

⁹² Fodor István: Merre megy a világ gazdasága, merre mehetünk mi? In: Glatz Ferenc (szerk.): *Az információs társadalom. Magyarország az ezredfordulón.* Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián VI. MTA, Budapest, 2000. p 97.

⁹³ Haig Zsolt - Hajnal Béla - Kovács László - Muha Lajos - Sik Zoltán Nándor: A kritikus információs infrastruktúrák meghatározásának módszertana. ENO Advisory Kft., Budapest, 2009. p. 15. Online: https://nki.gov.hu/wp-content/uploads/2009/10/a_kritikus_informacios_infrastrukturak_meghatározasanak_modszertana.pdf [2020. 10. 15.]

⁹⁴ Haig Zsolt - Hajnal Béla - Kovács László - Muha Lajos - Sik Zoltán Nándor: A kritikus információs infrastruktúrák meghatározásának módszertana. ENO Advisory Kft., Budapest, 2009. p. 23. Online: https://nki.gov.hu/wp-content/uploads/2009/10/a_kritikus_informacios_infrastrukturak_meghatározasanak_modszertana.pdf [2020. 10. 15.]

⁹⁵ Gubán Ákos – Gubán Miklós – Hua, Nam Son: Információ, adat, intelligencia. SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt. Budapest, 2012. pp. 21-22.

Paisley-féle hétköznapi értelmezési mód szerint az információ mindig olyan inger, ami a befogadó kognitív struktúráját megváltoztatja, azaz új ismereteket tartalmaz számára. Amiről a fogadó félnek már van tudomása, nem változtatja meg a kognitív struktúráját, az nem tekinthető információnak.⁹⁶ Az információ tehát egy olyan hír, amely hozzájárul ahhoz, hogy különböző jelenségeket a fogadó fél megismerjen. A politikai szereplők maguk is állítanak elő információkat, amit egy másik ország politikai szereplője meg akar szerezni, míg az előállító titokban akar tartani. Itt jönnek képbe a nemzetbiztonsági szolgálatok, amelyeknek az a feladata az információk megszerzésével, hogy olyan tények és tudás birtokába jussanak, amely új tudást biztosítanak a megrendelők számára, illetve egyes bizonytalanságokat megszüntetnek. Az információt azonban szállítani, tárolni, feldolgozni és értelmezni is szükséges, különben nem lesz információtartalma. Az információ különböző adatokból is összetevődhet, így valójában egy értelmezett adatmennyiség lesz.

A társadalom az emberi viszonyok teljessége, összessége, amelyet a történelmi fejlődés valamely fokán értelmezhetünk. Társadalomról akkor beszélhetünk, ha látható egységes politikai, gazdasági, kulturális, nyelvi és földrajzi kapcsolat az egyének között.⁹⁷ Ide sorolhatók a modern nemzetállamok, de akár a különböző törzsek is. A szociológia tudományának egyik fő kutatási területe a társadalmak ismérveinek leírása és vizsgálata, mégis nagyon nehéz egységes álláspontot kialakítani a fogalmával kapcsolatban, aminek főleg történelmi okai vannak. A modern kori társadalmak jól elkülöníthetők az említett tulajdonságok mentén, de a korábbi társadalmak kapcsán ez már nem ilyen egyszerű. A birodalmak habár összefogtak nagy földrajzi területeket, mégsem mindig voltak kulturálisan koherensek, a kisebb törzsek esetén pedig felvetődik a kérdés, hogy egyáltalán méretüknél fogva társadalomnak tekinthetőek-e. Itt válik igazán fontossá a társadalmak közötti kapcsolat. A különböző társadalmak képesek egymással kapcsolatba kerülni, ezáltal egymásra hatást gyakorolhatnak, azaz kölcsönhatás lép fel közöttük. Még a mikro törzseknél is lennie kell valamilyen kiterjedt kapcsolati hálónak ahhoz, hogy társadalomnak tekinthessük őket. Rendkívül fontos még, hogy a vizsgált társadalomnak legyen történelmileg folytonos kulturális élete és intézményi struktúrája. Habár a társadalmak mai világunk alapkövei, egyre több kutató úgy véli, hogy nem szabad a társadalmakat kizárólagosan a klasszikus fogalom felől vizsgálni, hanem a

⁹⁶ Hayes, Robert M.: Az információ mérése. Könyvtári Figyelő, 40. évfolyam, 1994. 3. szám. Online: http://ki2.oszk.hu/kf/kfarchiv/1994/3/hayes_h.html [2020. 12. 01.]

⁹⁷ Beláz Annamária: Az ökoszisztémák fogalma és jelentősége az információs társadalomban. In: *Rendszerelmélet. Scientia Rerum Politicarum*. Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft., Budapest, 2020. pp. 159-177. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15834/Rendszerelmélet_10.36250_00734.09.pdf?sequence=10 [2020. 12. 01.]

globalizációs és a többoldalú, társadalmak feletti és melletti társadalmakat is összetetten elemezni kell.⁹⁸

Ha összetesszük a két fogalmat, akkor olyan jelentést kapunk, amiben az információ, és a hozzá kapcsolódó fogalmak a korábbiaknál sokkal fontosabb tényezővé válnak, amelyek jelentősen meghatározzák a politikát, a gazdaságot, a katonai vetületet, a környezeti vonatkozásokat és a társadalmat. Az információs társadalom fő mozgatórugója az információ gyors áramlása, gyakorlatilag határok nélkül, csökkenő költségekkel, bárki számára könnyen hozzáférhetően, a világot hálózatokba kapcsolva. Fontos megjegyezni, hogy a két fogalom egybekötése nyelvenként eltérhet. Magyarul például az információ szó jelzős szerkezetben szerepel az információs társadalom kifejezésben, de az angol nyelvben az information és a society szavakból tevődik össze, ami szó szerinti fordításban „információ társadalmat” jelent, amiben már elveszik a jelzős szerkezet, így a két szó önálló tulajdonságokkal bír. Magyarul a társadalom egy jellemzőjére mutat rá az „információs” szó. Az információ birtoklása és felhasználása történelmi kortól függetlenül minden társadalom életében kiemelkedően fontos szerepet tölt be, legyen szó katonai felderítésről vagy akár polgári hírszerzésről, de egyik korszakot sem nevezték információs társadalomnak. Mindig jelen volt az információáramlás, az információk fogadása, feldolgozása és elemzése, de semelyik korra sem nyomta rá a bélyegét olyan mélyen, mint a napjainkban. Az információ vált a politika, a gazdaság, a biztonsági szféra és a társadalom elsődleges „nyersanyagává”, a történések mozgatórugójává. Az előző korszakokkal ellentétben az információ birtokosa lett a hatalom birtokosa is. Az információ felértékelődése a különböző területeken együttesen jellemzi és legitimálja az információs társadalom megállapítást.⁹⁹ A fent leírtak szorosan kapcsolódnak Nyíri Kristóf meghatározásához:

„Az információs társadalomban a gazdaság döntő forrásává a tudás válik. Az információs társadalom a tudás szakadatlan, bővített újratermelésének társadalma”.¹⁰⁰

⁹⁸ Pintér Róbert: Úton az információs társadalom megismerése felé. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007. p. 21. Online: <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> [2020. 10. 15.]

⁹⁹ Pintér Róbert: Úton az információs társadalom megismerése felé. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007. p. 18-22. Online: <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> [2020. 10. 15.]

¹⁰⁰ Nyíri Kristóf: Információs társadalom és nemzeti kultúra. *Replika*, 1999/38. szám. p. 183-194. Online: http://real.mtak.hu/110914/1/replika_38-11_nyiri.pdf [2020. 10. 15.]

Nem lehet az információs társadalmat egzakt módon meghatározni, mivel másképp használja a tudományos világ, például Daniel Bell és Manuel Castells, másképp használják a politikai tanácsadók, mint Simon Nora és Alain Mine, de politikai célok érdekében is megfogalmazta Marc Uri Porát. Az egyéni ideológiákká formálás és a politika a saját hasznára fordíthatja a kifejezést, amely így nem tudományossá válik, hanem egy társadalmi áruvá, amelyet úgy kell eladni, ahogy éppen a kereslet-kínálat törvénye megkívánja. A politika képes valamelyik gondolati irány mellé állni, amennyiben az éppen aktuális érdeke úgy kívánja. Az információs társadalmat képes dogmatikussá tenni, meghatározza, mit nevezünk vele kapcsolatban tudományosnak, és saját programjába beépíti az önnön felfogását a fogalomról. Az információs társadalomból így politikai nézet lesz, ami miatt tudományosan nehezen meghatározhatóvá válik, a rengeteg felfogást és értelmezési keretet pedig, ami a társadalmi kutatások alapjait képezik, a háttérbe szorítja.

Az információs társadalom pontos meghatározása a kutatók között sok ellentétet szült. A vitákból kivehető, hogy ugyanazon valóság értelmezése történik, de az értelmezési keretek és nézőpontok különbözőek. Felfogásom szerint az információs társadalom egy összetett, a világ minden területére hatással lévő fogalom, melynek átalakulását és milyenségét mutatja meg a valóságformáló hatásainak empirikus leírása és értelmezése területenként.

2.1.5. Az információs társadalom történeti áttekintése

Alvin Toffler világhírű elméletében a társadalmi átalakulásokat hullámokként mutatja be. Az első hullám volt az agrártársadalom, ahol a mezőgazdaság jelentette a társadalom alapjait, ez határozta meg az életminőséget, a föld birtoklása pedig a hatalmat. A második hullámban robbant be az ipari forradalom, amely magával hozta a gépeket, az iparosítást, az automatizálást és a tömegtermelést. A harmadik hullámban érkezett meg az információs társadalom, ami korszakunkra is jellemző, és az magával hozta az információs technológiák hegemoniáját. Toffler szerint az átmenet folyamatos, és habár az egyes hullámok dominánsak, de nem kizárólagosak.¹⁰¹

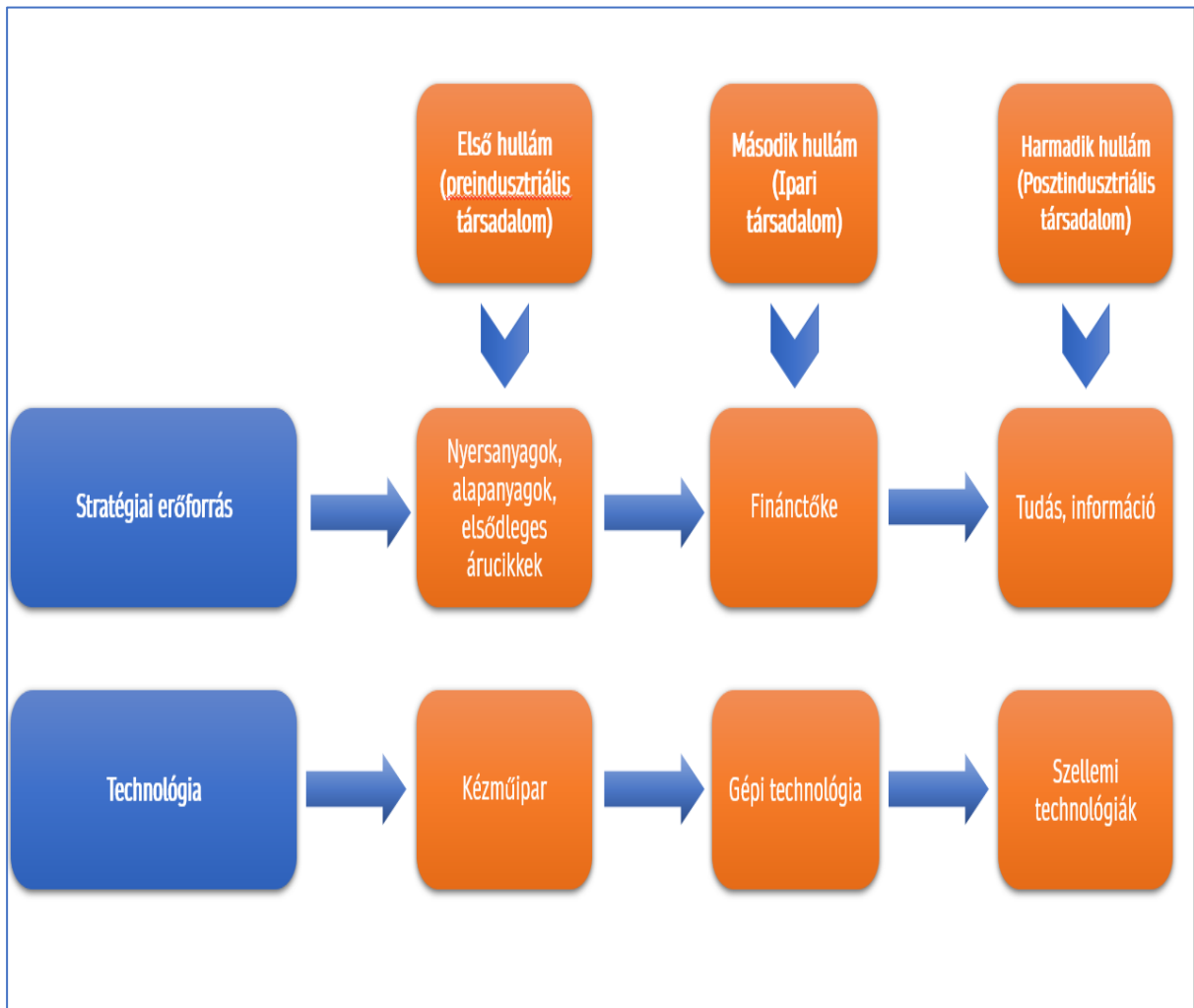
Az információs társadalom egységes fogalmi konszenzusának a hiánya magával hozza azt a problémát, hogy az információs társadalom megjelenésének időpontja körül is viták vannak. Sokan 1961-et tartják az „átbillenés” évének, amely az Amerikai Egyesült Államokban következett be, majd tíz-tizenöt évvel később követte Európa, míg Ázsiában és a világ többi részén a 1990-es évek elején jelent meg. Magyarországon ez a 2000-es évek elején vált

¹⁰¹ Toffler, Alvin: A harmadik hullám. Typotex, Budapest, 2001. pp. 38-40.

láthatóvá, Afrika, Ázsia és Latin-Amerika egyes részein pedig még ma sem terjedt el az információs társadalom, ami bizonyítja, hogy a különböző korszakok és társadalmak jellemvonásai egyszerre vannak jelen korunkban. Azonban az információs társadalom hálózat alapú társadalom, azaz minden hatással van mindenre, így a fejlett országok a jövőben képesek lesznek egyensúlyt teremteni, ezáltal az eddig elmaradott térségeket a globális rendszerbe kapcsolni. Ennek egy jó példája az a jelenség, amikor fejlett városi térségek a közelükben lévő fejletlenebb térségekre is elkezdik kifejteni a hatásukat. Ezt jól mutatja az Amerikai Egyesült Államokban Washington környéke, ami 1950-ben már fejlett információs társadalom volt, és elkezdte magával húzni New York és Boston környékét is, 1955-re pedig az egész keleti partvidék, és a Nagy Tavak régiója is követte. 1960-ra a főváros már annyira kifejtette a hatását, hogy az USA egész lakosságát információs társadalomnak lehetett nevezni. Olyan városállamok, mint Szingapúr és Hongkong, valamint kisebb országok, például Észtország, Finnország, Szlovénia, Írország már direkt módon váltak gyorsan információs társadalmakká. Jó pár nagyváros is előbb lett része az információs társadalomnak mint maga az ország, ahol fekszik: ilyen például Stockholm. Mint említettem, az információs társadalom kezdetét a legtöbben 1961-re teszik, amikorra az említett változások a világ nagy részén végbementek, és a számítógépes hálózatok megjelentek. Jurij Gagarin ugyanebben az évben végrehajtotta az első űrrepülést, ezzel belépett a világ az űrkorszakba, egyre több műhold kezdett keringeni a Föld körül. Nem utolsó sorban magát az információs társadalom kifejezést is először papírra vetik.¹⁰²

¹⁰² Z. Karvalics László: Információs társadalom – mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007. p. 40. Online: <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> [2020. 10. 15.]

1. ábra: A stratégiai erőforrás és technológia dimenzióinak átalakulása az ipari hullámok alatt¹⁰³

2.2. A GLOBALIZÁCIÓ ÉS AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM KAPCSOLATA

A kapitalista világgazdaságban az ipari társadalom megjelenésével a munkaerő-kínálat, a nyersanyagok, a tőke, a logisztika helybeli megléte játszotta a döntő szerepet.¹⁰⁴ Az információtudományt kritikai módszer segítségével elemezve, és levonva belőle a következtetéseket, napjainkban a hatalmi tényezők az információs technológiák által befolyásolják a nemzetközi kapcsolatokat. Az információs társadalomhoz és a globalizmushoz tartozó idealisztikus és humanista nézőpontok szerint a technológiai fejlődés hatására a határok lebomlanak, közelebb kerülnek egymáshoz a nemzetek és szervezetek, eljuthatunk a

¹⁰³ Alvin Toffler és Daniel Bell elméletei alapján a szerző saját szerkesztése

¹⁰⁴ Nyíri Kristóf: Információs társadalom és nemzeti kultúra. *Replika*, 1999/38. szám. p. 183-194. Online: http://real.mtak.hu/110914/1/replika_38-11_nyiri.pdf [2020. 10. 15.]

világképéhez. Ezzel szemben a kritikai szemlélet szerint a kulturális, gazdasági és kommunikációs faktorok is az új politikai, pénzügyi és technológiai szervezeti tényezők kiszolgálóivá válnak és ezeket akár normatív eszközökkel is segítik. Az információtechnológia és a globalizáció nem jár automatikusan csak és kizárólag pozitív hatásokkal, hanem társadalmi egyenlőtlenségeket is eredményezhet. Az információtechnológia és a monetarizmus is szorosan összekapcsolódik az információs társadalomban. Az információtechnikai fejlesztések a fizetőképes kereslet irányába hajtják a fejlesztéseket, a pénzügyi központokat a kereslet centrumaiban létesítik. Az információs szektorba való pénzügyi befektetésnek oka van: növelik az információs-kommunikációs dominanciájukat, így akár manipulációra is lehetőségük van. Az információtechnológia birtoklásának a vágya annak is köszönhető, hogy az információtartalommal bíró áruk forgalma sokkal jelentősebben megnőtt, mint a nyersanyagok vagy az energiatartalommal bíró termékeké. A világgazdaság mozgatórugója lesz az, hogy az információérték gyorsan csökken, amit elősegít a média, a fogyasztásra buzdító ténykedésével (hirdetések, reklám, közösségi oldalak).¹⁰⁵

Az internet széleskörben elterjedt már napjainkban. Gyakorlatilag nem lehet egy olyan szegmenst sem mondani az életünkben, ahol nem bír nélkülözhetetlen szereppel. Egy új társadalmi, politikai és gazdasági rendszermodellt hozott létre. A nemzetközi tranzakciókra való ráfordítások nem nagyobbak már a belforgalmánál, a fizikai fizetőeszközök háttérbe szorultak, a fiskális folyamatok döntő hányada a digitális térben folyik. A gazdasági szereplők ezen struktúra fenntartásában és fejlesztésében érdekeltek. A forgalom mérése és ellenőrzése viszont nem minden tekintetben megoldott, és a globalizáció miatt elmosódnak a regionális és a szervezeti határok. A digitális pénzek vagy kriptovaluták¹⁰⁶ elterjedése kiváló példa erre, hiszen a belső- és a nemzetközi jog még nagyon felületesen foglalkozik a szabályozásukkal, sok esetben a monetáris ellenőrző szervek elvesztik az ellenőrzésüket felettük, befolyásolják az árfolyamokat,¹⁰⁷ megváltoztatják a forgalomban lévő pénz mennyiségét. Az említett problémák megakaszthatják az állam pénzpolitikáját, a jegybankok pedig súlyos működési anomáliákba ütközhetnek.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Csorba József: A globalizáció az információs társadalommal kapcsolatos információtudományos gondolkodásban. *www.inco.hu*, 1999/2.sz. Online: <http://www.inco.hu/inco2/global/cikk2.htm> [2020.12. 29.]

¹⁰⁶ 2017-ben a kriptovaluták piaci értéke több mint 100 milliárd dollár volt, és napi több mint 6 milliárd dollár mozgott a piacokon. 2020-ban kb. 3050 féle kriptovaluta van jelen, amelyek közül a teljesség igénye nélkül a legnépszerűbbek a következők: Bitcoin, Ethereum, Tether, XRP, Litecoin.

¹⁰⁷ Maguk is rendelkeznek saját árfolyammal, amelyeknek alakulásáért különböző indexáló oldalakon is nyomon lehet követni. Például: <https://coinmarketcap.com> vagy <https://www.coingecko.com/hu>,

¹⁰⁸ Csorba József: A globalizáció az információs társadalommal kapcsolatos információtudományos gondolkodásban. *www.inco.hu*, 1999/2.sz. Online: <http://www.inco.hu/inco2/global/cikk2.htm> [2020.12. 29.]

A globalizációv velejárója a hálózatosodás a társadalom minden szintjén és szektorában. A hálózatba szerveződés együtt jár a kommunikáció és a közlekedés szakadatlan gyorsulásával. A vasút és táviró megjelenése, majd ezek összekapcsolódása, üzleti központok felvirágzása jól mutatja a folyamatot. A számítógépek megjelenésével a globális üzenettovábbítás akadályai gyakorlatilag megszűntek létezni, és rengeteg újfajta üzleti és szervezeti forma jött létre. Virtuális közösségek formálódnak és versenyeznek egymással, legyenek akár fogyasztók, vásárlók, gyártók, politikai vagy biztonsági szereplők. Bármelyik említett ágenst vesszük alapul, a harc azért folyik napjainkba, hogy az adott hálózat élére álljanak, vezessék azt, valamint, hogy a modern technológia alkalmazásával a lehető legjobban elhúzzanak a többi versenytárstól. Egy rendkívül összetett folyamatokról van szó, de Csorba József szerint, az információtechnológia visszacsatoló és mérő elemei, mint például a kommunikáció a különböző hálózatba szervezett egységek között, a központosítás és automatizálás, az állandó monitorozás számítógépek segítségével bizonyítják a technológia globális uralmát.¹⁰⁹ A pénzpiacok az új gazdasági rendszermodellben beszűkülnek, a termelés nemzetek közöttivé válik, ezáltal a szociális és jóléti állami funkciók háttérbe szorulnak. A pénzpiaci tolődások és a gazdaság egyre intenzívebb szuverenitása konfliktusokat generál. A nemzetállamok megpróbálnak nagyobb önállóságot nyerni, visszafogni a globális pénzpiacok túlzott erejét és a nemzetállamokat romboló hatását. A folyamat azonban gyakorlatilag megállíthatatlan, hiszen a vállalkozások az interneten keresztül intézik ügyeik nagy részét, bonyolítják pénzügyi tevékenységüket, adás-vételi ügyeiket, a munkavállalók az internetre csatlakozva dolgoznak, a számukra szükséges információkat itt nyerik és szerzik be. A virtuális boltok vagy webshoppok, a kiberáruházak előretörése ezzel egyidőben szinte megállíthatatlan. Az információtechnológia a pénzpiaci szereplők összefonódásával teljesen globalizált lett, és kritikaként elmondható, hogy az információs eszközök segítségével sokkal inkább a gazdagabb rétegek felé nyúlik, a szegényebb rétegek számára kevesebb szolgáltatást tesz elérhetővé, ezzel növelve a globális jövedelmi olló kinyílását gazdag és szegény között.¹¹⁰

Mark Zuckerbergnek, a Facebook közösségi platform alapítójának és tulajdonosának 2018. április 10-én az Amerikai Egyesült Államok Szenátusa előtt kellett megjelennie. Azokra a kérdésekre kellett válaszolnia, hogy nemzetbiztonsági és állampolgári jogokat sértő tevékenység folyik-e a platformon. A 2016-os elnökálasztás volt a vízvonal, és feltételezte egy harmadik fél külső behatását. Főképp orosz szereplők a Facebook felületét használták

¹⁰⁹ Csorba József: A globalizáció az információs társadalommal kapcsolatos információtudományos gondolkodásban. *www.inco.hu*, 1999/2.sz. Online: <http://www.inco.hu/inco2/global/cikk2.htm> [2020.12. 29.]

¹¹⁰ Csorba József: A globalizáció az információs társadalommal kapcsolatos információtudományos gondolkodásban. *www.inco.hu*, 1999/2.sz. Online: <http://www.inco.hu/inco2/global/cikk2.htm> [2020.12. 29.]

álhírek és pletykák terjesztésére, hamis profilokat gyártottak: vagyis megpróbálták befolyásolni a választást. A Cambridge Analytica-t¹¹¹ ugyanez a vád érte, csak azzal a különbséggel, hogy a választók adatait próbálta megszerezni szintén harmadik fél számára. A két példa rámutat arra a tényre, hogy a bizonyos történések befolyásolni tudják a világ egyik pontjáról a világ másik pontján történeő eseményeket, és összekapcsolódás történt egy globális hálózatba. Mindemellett a határokon átnyúló információs gazdaság a politika megkerülhetetlen részévé vált, és a hagyományos politizálást átírja a modern technológia.¹¹²

Az információs társadalom egy információközpontú, az információáramlásra, a digitalizációra épülő tudásalapú társadalmi berendezkedés. A társadalmi és gazdasági fejlődés mellett jelentős formáló hatással bír az említett két területen kívül a politikára is, aminek az oka az informatika, az információs technológia, és a technológia rohamos fejlődése. A társadalmi rendszerekbe, a politikába, a jogba, a gazdaságba, a művészetbe, a biztonsági szervezetekbe jellemző a beépülése, mindent összevetve lényegében nincs olyan terület, amire ne hatott volna. Az alkalmazkodás, az újítási kényszer létszükségletté vált, és meghatározza az egyes területek sikerességét. Elengedhetetlen az információáramlást biztosító infrastruktúrák üzemeltetése és fejlesztése. Az információs társadalom fejlődési elemei a következők:

1. *Számítógépes és internetes rendszerek, hálózatok, infrastruktúrák;*
2. *A kommunikáció és tartalomszolgáltatás;*
3. *Társadalmi és piaci koncentrációk, integrációk.*¹¹³

Az információs társadalom fejlettségi szintjét az új technológiák, módszerek, eszközök alkalmazása és beépítése a különböző területekre mutatja meg. Az információs társadalom hatása azonban szinte mérhetetlen. A gyorsaság miatt átíródnak a régi statikus szabályok, a hozzájuk való ragaszkodás társadalmi anomáliákat okozhat. Romlik a helyesírás, visszaszorul a nyomtatott könyvek szerepe, továbbá egyre több rövidítést használunk.

¹¹¹ A Cambridge Analytica székhelye az Egyesült Királyságban volt, és politikai tanácsadással foglalkozott. 2018-ban szüntette be működését, a céget ért adatbotrány miatt.

¹¹² Farrel, Henry – Newman, L. Abraham: *Magánszféra és hatalom. Transzatlanti küzdelem a szabadságért és a biztonságért.* Pallas Athéné Könyvkiadó, Budapest, 2019. p. 211.

¹¹³ Buday-Sántha Andrea: „Az információ hatalom” – Kihívások és megoldások az információs társadalmakban. In: Karlovitz János Tibor (szerk.): *Társadalomtudományi gondolatok a harmadik évezred elején.* International Research Institute, Komárno, 2013. pp. 128-129. Online: <http://www.irisro.org/tarstud2013aprilis/23BudaySanthaAndrea.pdf> [2020. 12. 15.]

2.2.1. Az információs társadalom biztonságra gyakorolt hatása

Manuel Castells „Az információ kora. Gazdaság, társadalom és kultúra” című műve, az információ korának megírásával széles körben elfogadottá tette az információs társadalom emberi együttélésről szóló módjait, ahol az információ előállítás, feldolgozása, továbbítása, tárolása, hálózatosodása, elemzése és felhasználása játssza a kulcsszerepet.¹¹⁴ Az információáramlás és az információhoz való könnyebb hozzáférés miatt az emberek élete gyökeresen megváltozott. Az, hogy új rendszerek állnak fel, viszont még nem jelenti azt, hogy a régi dolgok teljesen átalakulnak vagy akár megszűnnek. Új logikai módon kezdenek el működni, vagyis megváltozik a társadalmi együttélés logikája. Az új együttélési mechanizmusok erősen globálissá válnak a technológia adta információs és kommunikációs lehetőségek miatt. Ezzel együtt növekszik a társadalmi bizonytalanság, kevésbé lesz tervezhető az élet, és újfajta társadalmi egyenlőtlenségek jelennek meg. Aki könnyen a hálózat részévé tud válni, az nyerő helyzetben van, míg aki nem, vagy csak nagy kihívások árán hozhatja be a lemaradását, vagy vesztes helyzetbe kerül. A hálózat és az énközpontú társadalmak közötti konfliktusok lesznek alapvetően az új szerveződési elemek. A materiális tér dominanciáját megrengeti a virtuális tér adta mozgások lehetősége. Minden, ami itt áramlik keresztül nagy értékűvé válik, legfőképpen a gyorsan és könnyen hozzáférhető információ. A valóság és a virtuális tér így egybecsúszik, keveredik, egymástól elválaszthatatlan fogalmak lesznek. A társadalmi feszültségeknek velejárója, hogy megjelennek olyan csoportok vagy mozgalmak, amelyek a vallási fundamentalizmusba, kultúrába, konzolidált és konzervatív értékekbe zárkóznak be, ezáltal kötelezve el magukat a változatlanosság igénye mellett. De megjelennek olyan mozgalmak is, amik attól függetlenül, hogy globalizációellenesek, felhasználják az információs társadalom adta technológiai lehetőségeket és módszereket arra, hogy saját igazukat érvényre juttassák. Castells szerint további problémát okoz, hogy eddig olyan szabályozatlan és ismeretlen bűnözői rétegek jelentek meg, amelyek összekapcsolódtak bizonyos legális hatalmi erővel, de mégis veszélyt jelentenek a globális társadalmakra.¹¹⁵

Az információs műveletekre való felkészüléshez a hálózati jellegéből fakadóan, összekapcsolat együttműködés szükséges, amit Benedek Márta már bizonyított. A valós termelési és szolgáltatási folyamatok a kibertérben is megjelennek és terjeszkednek, és az országhatárokat is könnyedén átlépik. Ezzel párhuzamosan viszont a kibertérre jellemző

¹¹⁴ Nyíri Kristóf: Castells – The Information Age. *Replika*, 36, 1999. pp. 157-181.

¹¹⁵ Pintér Róbert: Úton az információs társadalom megismerése felé. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007. p. 25-26. Online: <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> [2020. 10. 15.]

kockázatok és támadási felületek így eljutnak a kibertéren kívülre is. Ez azt jelenti, hogy mivel az információs hálózatokat nem lehet állami szabályozás alá vetni, azok a terrorizmus és szervezett bűnözők működését segíthetik elő: illetéktelenül behatolhatnak védelem alatt álló rendszerekbe és károkat okozhatnak pénzügyi intézetekben, államigazgatási vagy éppen katonai rendszerekben, esetleg adatokat lophatnak tőlük. Ezért az információs rendszerek fejlődésének haladása hatást gyakorol a termelői, a szolgáltatói és a védelmi szektorokra. A klasszikus, azaz fizikális erőszakot alkalmazó terrortámadásokért felelős bűnszervezeteknek kevés időre volt szükségük ahhoz, hogy megtalálják a módját, hogyan használhatják az újabb technológiákat fegyverként. Az 1990-es években bukkant fel a kiberterrorizmus, mely információs vagy informatikai terrorizmusnak, illetve digitális terrorizmusnak is nevezhető. A digitális bűnözésnek kétféle fajtája különíthető el: vagy az informatikai rendszert támadják, vagy az informatikai rendszer válik eszközzé a bűncselekmény során, esetleg ezeknek egyvelege is lehet, azaz a bűnöző célba vesz egy rendszert, majd anonimizál, és elkövet egy másik bűncselekményt. Egy alternatív csoportosítás a támadásokat forrásuk szerint különíti el: bűnözés, üzleti hírszerzés, terrorszervezetek vagy aktivisták/aktivista szervezetek okozta kockázatok. Az aktuális helyzetet a mindennapokban előforduló fenyegetések alapján könnyű feltérképezni: szinte minden nap új zsarolóprogram jelenik meg, folyamatosan szervezett csalási tevékenységek zajlanak, valamint a nulladik napi könnyű támadási felületet célba vevő műveletek, behatolásra tett kísérletek, hamisítás történik. Ezek többféle indítatásból történhetnek: lehet ez anyagi vagy információszerzési cél, de előfordulhat, hogy bizonyos hálózatok tönkretétele vagy a figyelem felkeltése az indíték. Tulajdonképpen az informatikai rendszerek egy felhasználója sem mentesül a kockázatok alól, legyen szó egyszerű kiberbűncselekményekről vagy külföldi hírszerzésről, bárki lehet célpont. Éppen ezért az eredményes ellenálláshoz elengedhetetlen, hogy olyan szervezetek foglalkozzanak az efféle fenyegetésekkel, amelyekben magas szintű, hozzáértő és szakmailag felkészült csapatok dolgoznak, amelyek lépést tudnak tartani a fenyegetésekkel, képesek adaptálódni, védekezni és prevenciósi tevékenységek folytatására is. Ez is a már sokszor megfogalmazott globalizációs hatások közé tartozik, amellyel szemben a nemzeti szervezetek csak közösen, szoros és állandó együttműködéssel lehetnek eredményesek.¹¹⁶

¹¹⁶ Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2016. p. 22. <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12372/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 24.]

2.2.2. Magyarország az információs társadalomban

Az információgazdaságból származó tevékenység mértéke folyamatosan nőtt Magyarországon az 1980-as évek óta, és a tendencia előreláthatóan folytatódni is fog, hiszen a folyamatos információs fejlődés nélkül a gazdasági versenyben nagy hátrányban lenne az ország. Napjainkban a bruttó hazai összetermék 5%-át adja a hazai információ- és kommunikációtechnológiai szektor. A fejlődés szempontjából Magyarország követte a közép-európai mintákat 1990 és 2014 között: jellemző a megkésett innováció, a nyugati minták átvétele, alacsony központi beavatkozás, rossz intézményi struktúra és rendezetlen politikai akarat.¹¹⁷

Magyarországon már 1950-ben is használtak egyes vállalatok kezdeti számítógépeket. 1983-ban a Számítástechnikai Kormányhatározattal az iskola számítógép-programot indította el az akkori vezetés. 1986-ban elfogadták az Elektronikai Gazdaságfejlesztési Programot. A rendszerváltás után folytatódtak a fejlesztések, de említésre méltó határozat nem került elfogadásra. A politikai vezetők főleg nyugati hatásra felismerték, hogy lépést kell tartaniuk a fejlődéssel, amihez szükséges a társadalom minden szereplőjét megszólítani, és a közös cselekvésbe bevonni. Az 1999. év végén létrehozták az eMagyarország programot, amelynek mintájául az eEurope¹¹⁸ első mintája szolgált. Az eEuropehoz Magyarország 2004-ben az Európai Unió csatlakozást követően strukturálisan is kapcsolódni tudott, így megnyílt a lehetőség a közös források felhasználására. A Miniszterelnöki Hivatalon (röviden: MEH) belül ezzel egyidőben elkészültek a szakértői anyagok a fejlesztési irányok tekintetében, de ezt nem követték konkrét stratégiai irányváltások és tervek. A nagy fordulatot a 2000-es évek eleje jelentette, amikor már annyira a mindennapok részévé váltak az infokommunikációs fejlődés adta technológiák, hogy muszáj lett a stratégia szintű tervezés. Ennek érdekében 2000-ben megalapították az Informatikai Kormánybiztosságot, amelynek feladata az információs politika stratégiájának kidolgozása és végrehajtása volt. 2000 és 2002 között a Széchenyi-terv keretein belül kezdődött meg Magyarország informatikai és információtechnológiai korszerűsítése. 2001-ben meghírdették a Nemzeti Információs Társadalom Stratégia (röviden: NITS) programját, amely 5 éves fejlesztést irányzott elő. 2002-ben megalapították az Informatikai és Hírközlési Minisztériumot, amely az Informatikai Kormánybiztosság jogutódja volt, és annak tevékenységét folytatta. Feladatai között már megjelent többek között az ország információs

¹¹⁷ Jakobi Ákos: Hagyományos és új területi különbségek az információs társadalomban. Doktori (PhD) értekezés, *Eötvös Loránd Tudományegyetem Földtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2007. p. 17. Online: http://teo.elte.hu/minosites/ertekezes2007/jakobi_a.pdf [2020. 10. 15.]

¹¹⁸ eEurope: An Information Society for All (An Action Plan, Feira, June 2000)

társadalomba való integrálása, és vívmányainak fejlesztése. Testvérintézményként hozták létre a párhuzamosan működő Kormányzati Informatika és Társadalmi Kapcsolatok Hivatalát, ami kifejezetten a kormányzati elektronikus rendszerek megújításáért, korszerűsítésért felelt. 2004-ben az említett hivatal Elektronikus Kormányzati Központ néven folytatta tovább tevékenységét. Minden említett intézkedéssel az ország információtechnológiai, információs, kommunikációs és digitális technikai felzárkóztatása volt a cél az Európai Unióhoz.¹¹⁹

Ha megvizsgáljuk a 2004 utáni stratégiákat, arra a következtetésre juthatunk, hogy egységes stratégia nem született, csupán részterületeket lefedő dokumentumok. Sem sem céljuk, sem eszközeik nem voltak egységesek, sok volt az átfedés vagy az elhanyagolt terület. A különböző stratégiák eltérő megközelítéssel foglalkoztak ugyanazon területekkel, a monitoring/ellenőrző rendszerek eredményeit nem építették be a következő tervekbe, a területi kormányzati szintű politikai törekvéseket gyakorta változtatták, valamint többek között a 2008-as gazdasági világválság miatt a pénzügyi kifizetések ingatagok voltak. A 2014-es Nemzeti Infokommunikációs Stratégia (röviden: NIS) igyekezett összefogni a már meglévő fejlesztéseket, javaslatokat, célokat. Fő célja volt az egyensúly megteremtése, a hiányok pótlása, koherens tervek készítése.¹²⁰ Az NIS alappillérei a következő stratégiai dokumentumok voltak:

*Magyar válasz az Információs Társadalom kihívásaira („Magyar válasz”, 1999), Tézisek az Információs Társadalomról (2000), Nemzeti Információs Társadalom Stratégia (NITS, 2001), Elektronikus Kormányzat Program (2001), Magyar Információs Társadalom Stratégia (MITS, 2003), Nemzeti Informatikai Stratégia (2005), E-kormányzat Stratégia és Programterv 2005, Nemzeti Szélessávú Stratégia (NSzS, 2004), eGazdaság Akcióterv (eGAT, 2009), Digitális Írástudás Akcióterv (DIAT, 2009), Szélessávú Akcióterv (SZAT, 2007). E-közigazgatás Program 2008-2010. E-közigazgatás 2010 stratégia (2008), Az IKT szektor iparpolitikai akcióterve (2009), Digitális Megújulás Cselekvési Terv (DMCsT, 2011).*¹²¹

Az információs és kommunikációs technológia nemzeti fejlesztési tervét a „Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020” határozta meg, elsőként mint egy nagy átfogó terv. A korábbi évek szakpolitikái, stratégiai szempontból általában az információs társadalom külön

¹¹⁹ Ambrus Attila József: Röviden az online információs társadalomról, piacról, gazdaságról. *Kalauz*. Online: <https://kalauz.lib.pte.hu/roviden-az-online-informacios-tarsadalomrol-piacrol-gazdasagrol/> [2020. 12. 01.]

¹²⁰ Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020. p. 17. Online: <https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf> [2020. 12 01.]

¹²¹ Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020. p. 18. Online: <https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf> [2020. 12 01.]

szegmenseihez tartoztak, nem pedig egy összetett egészként jelentek meg. Ezért a 2014-2020 közötti stratégia minden komponensre felölelő stratégiát ad meg, így kiterjed például a digitális oktatásra, az infrastruktúrára, a digitális gazdaságra, az állami szolgáltatásokra és intézményekre, az e-közigazgatásra, a kutatás-fejlesztésre és a biztonságra is. Az NIS megfogalmazza a célokat, és eszközöket rendel a megvalósításukhoz. A legfontosabb célkitűzések a következők voltak:

2014-ben:

- *100%-os alapszintű szélessávú lefedettség*
- *Váljon elérhetővé valamennyi, az állam által kötelezően nyújtandó szabályozott elektronikus ügyintézési szolgáltatás*

2016-ban:

- *Ne legyen optikával el nem ért (NGA-fehér) település az országban*
- *Teljeskörűen épüljön ki a Nemzeti Távközlési Gerinchálózat (NTG)*
- *A mobil szélessávú lefedettség érje el a 95%-ot, az átlagos sávszélesség pedig az uniós átlagot*
- *A felnőtt lakosság 65%-a legyen rendszeres internethasználó*
- *A digitálisan írástudatlanok aránya csökkenjen 40% alá*
- *A felnőtt lakosság 50%-a használjon e-kormányzati szolgáltatásokat*
- *Bővüljön a mobil szélessávú lefedettség és az elérhető sávszélesség*
- *2016-ra valamennyi oktatási intézményben legyen elérhető minimum 20Mbit/s sávszélességű internet.*

2020-ra:

- *Min. 30 Mbps internet-hozzáférés legyen elérhető minden háztartás számára*
- *A háztartások minimum 50 %-a rendelkezzen 100 Mbps, vagy annál gyorsabb hozzáféréssel*
- *A digitálisan írástudatlanok aránya csökkenjen 30% alá*

- *A felnőtt lakosság legalább 75%-a váljon rendszeres internethasználóvá*
- *A felnőtt lakosság 50%-a vásároljon online*¹²²

A stratégia pontosan azonosítja azokat a feladatokat, amelyekhez az állami asszisztencia elengedhetetlen, a hatékonyság szempontjából kiemelkedő jelentőségű, és a piac fejlődése során egyáltalán nem, vagy csak érintőlegesen érinti. A támogató, szabályozó és közpolitikai eszközök bevetésével igyekszik az állam ezeket az elmaradásokat pótolni, fejleszteni. Az emberek, vállalatok és a közigazgatás életében, a gazdaságban, kultúrában, közlekedésben, energetikában, azaz gyakorlatilag bármiben segítséget nyújthatnak az infokommunikációs technológiák. A NIS dokumentumába az összes minisztérium által benyújtott anyagok, saját fejlesztési tervek is bekerültek. A releváns területek meghatározása szempontjából a minisztériumok alapító okiratai és Szervezeti és Működési Szabályzatai voltak az irányadók. Az alapelv a célszerűség és hasznosság volt, fokozatos fejlesztésekkel. A kötelező állami feladatok mellett jól meghatározott területekre történt csak beavatkozás, ahol úgy vélték, állami segítség nélkül lemaradás lenne. A fő eszköze a közpolitika volt, azaz a stratégiai orientáció, ajánlatok készítése, állami motiválás. A szabályozási és a pénzügyi eszközök bevetésénél tartották magukat az alapfilozófiához, miszerint csak azokra a területekre avatkoznak be, ahol a fejlődés túl távoli időpontra volt predesztinálható, vagy a piaci önműködés kevesebb figyelmet szentelt rá.¹²³

A kormány célja az, hogy Magyarország digitális fejlettségét 2025-re az Európai Unió átlag fölé emelje, 2030-ra pedig a tíz legerősebb digitális állam közé kerüljön az ország. Ehhez egyre jobban támaszkodnak a digitális nemzetgazdaságra, mivel közvetlenül és közvetve is az információ- és kommunikációtechnológiai szektor óriási részét adja a hazai bruttó hozzáadott értéknek, és az autóipar után a második legnagyobb exportpiaccal rendelkezik. A többi szektorra kivetítve a multiplikátor-hatása sem elhanyagolható, viszont látható, hogy a részletes terv ellenére nem teljesen értünk el minden kitűzött célt sikeresen. A Digitális Gazdaság és Társadalom Indexe (angolul: Digital Economy and Society Index, röviden: DESI) hazánkat 2020-ban még mindig csak a 21. helyre rangsorolta, 28 tagállam közül. Az infrastruktúra fejlettségét tekintve viszont már 7. helyen állt, de több más területen viszont jelentős a

¹²² Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020. p. 9. Online: <https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf> [2020. 12 01.]

¹²³ Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020. p. 12. Online: <https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf> [2020. 12 01.]

lemaradása: digitális technológiai integráltságban csak a 26. helyen volt, a digitális közszolgáltatás tekintetében pedig a 24. helyre rangsorolták. A kormány szerint a probléma forrása, hogy a vállalkozások lassabban térnek át a digitális technológiákra, mint elvárható lenne, ezzel megakasztják a fejlődést. Fontos megjegyezni, hogy a legtöbb vállalkozás mikrovállalkozás, ahol kevés a tőke és a lehetőség a gyors változásokra. Ezen vállalkozások digitális oktatására és fejlesztésére még keresik a lehetőségeket. Ezzel egyidőben a digitális állam kiépítésére egyre biztatóbb jelek és szándékok vannak. Elindult az okos települések és térségek fejlesztése, továbbá az adatlapú, elektronikus közigazgatás teljes körű kiépítése. A nyilvántartások és az e-közigazgatási szolgáltatások adatkapcsolatait fejlesztik, az informatikai rendszereik együttműködési képességét növelik.¹²⁴

Magyarországon az információs társadalomba való belépést és a nyugathoz való felzárkózást akadályozták a politikai pozícióváltozások, aminek következtében a megkezdett célok nem tudták túlélni a politikai vezetést. Az új szereplők új irányokat jelöltek ki, vagy nem foglalkoztak eléggé a túl lassú fejlődéssel. Az új irányok lassíthatják a már megkezdett fejlesztéseket, vagy akár teljesen meg is akadályozhatják azokat. Így az elmaradás egyre jobban láthatóvá vált, és komoly átalakítási koncepciók voltak szükségesek ahhoz, hogy megtörténjen az elmozdulás. A társadalom és a politika alacsony tudatossága, a nem megfelelő és hatástalan intézményi háttér, a nyugati példák rossz átvétele, és a 2008-as gazdasági válság következtében nem volt komoly előrelépés. A 2014-es új stratégia és a népesség egyre tudatosabb technológia felhasználása azonban már sokkal közelebb hozta a magyar társadalom számára az információs társadalom valódi erényeit, és egyre jobban és hatékonyabban integrálódik a rendszerébe.

2.3. AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM NEMZETBIZTONSÁGI SZERVEKET ÉRINTŐ KÉRDÉSEI

2.3.1. A nemzetbiztonsági szolgálatok fontosságának indoklása

Michael Hardt és Antonio Negri a 19. századtól kezdődően, a modern 21. századig elemzik a nemzetállamok háborúit, konfliktusait és fegyveres összetűzéseit. Ezek a konfrontációk még nemzetállamok és más szuverén politikai entitások között alakultak ki, de mára ezek a teljesen megváltoztak. A kanti „örök béke” értelmezést felváltotta az állandósult háború, amelyet már nem feltétlen direkt megsemmisítésre törekvéssel vívnak meg.¹²⁵ A szerzőpáros szerint a

¹²⁴ Formálódik a Nemzeti Digitális Stratégia. *BITPORT*. Online: <https://bitport.hu/formalodik-a-nemzeti-digitalis-strategia> [2020. 12. 01.]

¹²⁵ Hardt, Michael – Negri Antonio: *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. Penguin Books, London, 2004. p. 5.

nemzetállami szuverenitás folyamatosan veszít jelentőségéből, ami magával hozza olyan nem nemzetállami szereplők előretörését mint a terrorszervezetek vagy a szervezett bűnözők. A globális béke megszűnt létezni, attól függetlenül, hogy a politikai célok a 20. századra azon filozófia mentén kezdtek szerveződni, hogy a folyamatos háborús állapotot kiszorítsák a társadalmi élet szélére, és csakis kivételes időszakokra korlátozzák.¹²⁶ A nemzetközi jog szerint csak szuverén állam indíthat háborút szuverén állam ellen.¹²⁷ Ezen politikai gondolkodás kizárja a háborút a nemzetállamok társadalmi szférájából államok közti szinten. Valójában ezt tette Carl von Clausewitz is, amikor a háborút a politika folytatásának titulálta, csupán más eszközökkel történik az ellentétes nézetek érvényesítése.¹²⁸ Az említett nézetek a nemzetközi kapcsolatok rendszerében vizsgálják a háború természetét, ami Hardt és Negri szerint igaz Carl Schmidt filozófiájára is. Habár Schmidt elválaszthatatlannak tartotta a háborút a politikai viszonyrendszerben, politikaelméletének központjában a barát és ellenség dichotómiája állt, ám csupán előfeltételként határozta meg, ami befolyással van a specifikus politikai gondolkodásra.¹²⁹ Antal Attila szerint ebben a felvetésben a háborús helyzetet csakis olyan közellenséggel szemben lehetett hirdetni, aminek egy másik állam szuverénje az alanya, és leválasztható az államokon belüli konfliktusokról: azaz, egy jól körülhatárolt kivételes állapotot eredményez. Azonban ez mára a globalizáció hatásának köszönhetően átértékelődött, és a nemzetállami szuverenitás háttérbe szorulásával egy „globális polgárháború” vette kezdetét, ami ugyan elkerüli a legtöbb esetben a direkt hadviselést, mégis folyamatos kivételes állapotot eredményez, azaz a kivételes állapot válik normál állapottá, a béke illúziója mellett.¹³⁰ Mivel a technológiai fejlődés, az információ gyors és szabad áramlása, és az információ megszerzésének, valamint birtoklásának szükségessége miatt a háború határvonalai a politikával folyamatosan elmosódnak, belpolitikai tényező lesz, ezért a társadalom viszonyrendszerében állandó jelenséggé létezik. A kábítószerkereskedelem, a terrorizmus, és az illegális migráció elleni küzdelem a fejlett országok politikájának meghatározó részévé vált, és a politikai kommunikáció kialakította a folyamatos háborús helyzetet.¹³¹ Mivel a háború nem direkt, nem klasszikus módon történik, hanem általában a háttérben, ezért a politikai hatalom a

¹²⁶ Antal Attila: *Kivételes Állapotban*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2019. p. 41.

¹²⁷ Shaw, Malcolm N.: *Nemzetközi jog*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2008. p. 911.

¹²⁸ Clausewitz, Carl Von: *A háborúról*. Második kiadás, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1917.

¹²⁹ Tallár Ferenc: *Az áramlás terében*. Liget Műhely Alapítvány, Budapest. 2015. p. 178. Online: <https://mek.oszk.hu/14700/14798/14798.pdf> [2020. 10. 15.]

¹³⁰ Antal Attila: *Kivételes Állapotban*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2019. p. 42.

¹³¹ Hardt, Michael – Negri Antonio: *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. Penguin Books, London, 2004. pp. 13-14.

harchoz szükséges eszközöket társadalmi intézményekbe implementálja, többek között a nemzetbiztonsági szolgálatokba. A mindenkori hatalom azonban nem érdekelt a demokrácia teljes felszámolásában és fizikai megsemmisítésben. Így az állandó konfliktushelyzet nem feltétlen a veszélyeztető faktor lesz, hanem a politika alapja és a társadalmi élet szükségszerű biztosítója.¹³² Arra következtethetünk, hogy a direkt konfliktusok háttérbe szorulásával felértékelődnek az olyan szervezetek, akik tevékenységüket fedett módon látják el, de birtokukban van a politikai eszközrendszer. Korábban a háborúnak voltak jogi szabályai, ma már azonban a konfliktusok jellege határozza meg a jogi és politikai döntéshozót, bizonyos esetekben kisebb, más esetekben nagyobb mértékben. A felvázolt konfliktusok is egyszer véget érnek, akár csak a hagyományos háborúk.

Nemzetközi szintéren az adatok és információk válnak az államok és a politikai szereplők olyan eszközeivé, amivel a hatalmukat és erejüket megmutatják. Amael Catteruzza francia földrajztudós szerint 2010-től a kibertér széleskörű megjelenése a támadásban, védelemben, ellentámadásban, digitális fegyverek és pajzsok használatában is a befolyásolási, információs és dezinformációs tevékenységek jelentik a fő erőt. Így nem csak az országokat, de egyéb nem állami szereplőket is be lehet mutatni a „cyber power” (magyarul: kiber hatalom) fogalmával. Már abból kifolyólag, hogy mekkora hatalmat ad a kibertér a nem állami szereplők kezébe, átalakul az államok viszonya minden más szereplőhöz. Az államok hagyományos társadalmi és politikai szerepe meginog a kibertér átalakulása miatt, ezáltal a hatalom újrafelosztásának lehetünk szemtanúi. Új szereplők jelennek meg, régiek egyre inkább tűnnek el, vagy erősödnek meg. Az újrafelosztás összezavarja a klasszikus geopolitikai és hatalmi felosztást, az erős és gyenge államok, a magán- és közszféra, az állami és nem állami szereplők között. A fokozódó digitalizáció miatt elmosódnak a modern kori különbségek, eltűnnek a határok háború és béke, a katonai szektor és a civil világ, a hadszíntér és a mindennapok között. A kibertér folyamatos háború színtere lesz, ami már nem csak a fizikai harcshíntereket jelenti, és nem csupán az állam fegyveres erői tudnak bekapcsolódni. A háború és a harc így már bárkit elérhet, aki csatlakozott a digitális térhez, akár a közösségi média, akár a munkavégzés révén.¹³³ Azáltal, hogy a világ nagy része csatlakozott egy közös térhez, intenzívebbé válik a megfigyelési tevékenység. A vállalatok a felhasználók adatainak és kereséseinek gyűjtésével, például célzott reklámokkal tudják bombázni őket. A megfigyelés eszközt a nemzetbiztonsági szolgálatok is kihasználják, illetve az említett módokon igénybe veszik a kibertert. A

¹³² Antal Attila: Kivételes Állapotban. Napvilág Kiadó, Budapest, 2019. p. 45.

¹³³ Catteruzza, Amael: A digitális adatok geopolitikája. Hatalom és konfliktusok a Big Data korában. Pallas Athéné Könyvkiadó, Budapest, 2020. p.126.

problémát az okozza, hogy a megfigyelés eszközével ma már mindenki él, és nem csupán állami privilégium. Az új harci helyzeteket fizikai védelmi eszközökkel kivédeni lehetetlen, az információ megszerzésével, birtoklásával, felhasználásával, befolyásolással, dezinformálással foglalkozó nemzetbiztonsági szolgálatokra hárul a feladat, hogy egyre jobban felvegyék a harcot ezzel az új típusú hatalommegosztással.

2.3.2. A gyorsuló technikai fejlődés

A kutatók között egyetértés van abban, hogy a technika és a technológia fejlődése az elsődleges mozgatórugója az információs társadalom létének, ám a fogalmak még nem kerültek megmagyarázásra.¹³⁴

A technika fogalma alatt általában eszközök és/vagy tudás alkalmazása egy cél elérése érdekében, ami gyakorlatilag lehet bármi (gazdasági, társadalmi, ipari, biztonsági stb.). A technika egy tanult mód, ami által az ember a környezetet a lehető leghatékonyabban használja fel saját céljai elérése érdekében.¹³⁵

Ahogy az információs társadalomnak, úgy a technológiának sincs még egységes elméleti és módszertani megfogalmazása, így a különböző definíciók megvizsgálásával juthatunk a legközelebb a fogalom megértéséhez. A tudományágak közül többek között a szociológia, a közgazdaságtan, a filozófia, és a történelemtudomány is igyekezett a saját értelmezését létrehozni. A technológia fogalma alatt Sasvári Péter megfogalmazta a lehető legösszetettebb meghatározást. A technológiát úgy írja le, ami egy adott feladat megvalósításához szükséges eljárást, és az eljáráshoz szükséges tudást foglalja magába. Szembemelve a technológiai determinizmussal az interdiszciplináris megközelítést tartja helyesnek. A tudomány, a technológia és a társadalom kölcsönhatásaival foglalkozó tanulmányok (Science, Technology and Society Studies, röviden: STS) a három terület egymással összefüggő, összetett kapcsolatait rendszerben elemzi, alapvetően empirikusan. Ez egy komplex megközelítési mód, nem tesz szuverénnyé egyetlen területet sem, ezáltal az egymást lefedő sokszínűséget állítják a kutatások középpontjába, amely által holisztikus képet kaphatunk a vizsgált tárgykörökről. A versengő elméletek mint társadalomtudományi sajátosság jelen van az iskola rendszerében, amely alapvetően kritikus jellegű, azáltal

¹³⁴ Havass Miklós: Lehetőségeink az információs társadalomban. In: Glatz Ferenc (szerk.): *Az információs társadalom. Magyarország az ezredfordulón*. Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián VI., MTA, Budapest, 2000. pp. 27-42.

¹³⁵ Goldschmidt, Walter: *Man's Way: A Preface to the Understanding of Human Society*. Holt, Rinehart and Winston, New York, 1967.

kiegészítve és segítve az előrehaladást a kutatásokban.¹³⁶ A technológia fogalma tisztázása után érdemes a disszertáció témája szempontjából fontos információtechnológia kifejezést is definiálni. Az információtechnológia segít az adatok gyűjtésében, tárolásában, átvitelében, átalakításában, elérhetőségében, megjelenítésében. Az információtechnológia az adatumveletek és a kommunikáció eszközeinek és módszereinek az összehangolásáért felelős, amihez alapvetően hardvert és szoftvert használ fel.

A 21. századra a biztonsági környezet fundamentálisan megváltozott, a hidegháború alatti tömbök felbomlottak, ami megváltoztatta a nemzetbiztonsági szolgálatok céljait és módszereit is. A kockázatok és veszélyek kialakulásának a helye már nem határolható be könnyen, egy adott ponton kirobbanó esemény a világ bármely szegletében kifejtheti a hatását, a földrajzi határok lebomlanak. A nemzetbiztonsági szervezetek feladatköre, hatásköre így megnövekszik, egyre nagyobb mértékben támaszkodnak rájuk a politikai döntéshozók, és a védelemi feladatok ellátásában a szerepük elengedhetlenné válik. A nemzetbiztonsági kockázatot jelentő személyek kihasználják az információs társadalom adta lehetőségeket, és olyan platformokon is szerveződnek, kommunikálnak, kereskednek, amire előtte gondolni se mertünk. Így a nemzetbiztonsági szolgálatoknak ki kell szélesíteniük megfigyelési spektrumukat, és választ kell adniuk az egyre inkább összetett biztonsági kérdésekre.¹³⁷ Ehhez nélkülözhetetlen az emberi erővel folytatott és a technikai információgyűjtés összehangolása, a nemzetbiztonsági szervek nemzeti és nemzetközi együttműködése.

Az infokommunikációs technikák széles tárháza rendelkezésre áll a biztonságpolitikai rendeket megváltoztató entitások oldalán is. A fenyegetések és kockázatok vonalán mozogva akár térségenként, régióként is eltérő mértékben és minőségben vannak jelen az információs társadalom technikái.

Magyarország tekintetében a leginkább térségünket érintő problémák közül kiemelendő az illegális migráció, a hozzá kapcsolódó embercsempészet, a terrorizmus erősödése, a kábítószerkereskedelem, és a szervezett bűnözés. A biztonsági szempontból fenyegető szervezetek technikai lehetőségeik kihasználásának bemutatására rengeteg példát lehet hozni:

¹³⁶ Sasvári Péter: Az információs és kommunikációs technológia fejlettségének empirikus vizsgálata. Doktori (PhD) értekezés, *Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar Vállalkozáselmélet és Gyakorlat Doktori Iskola*, Miskolc, 2011. pp. 53-54. Online: http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_5774_section_1176.pdf [2020. 10. 15.]

¹³⁷ Egyes terrorista szervezetek például a videójátékok interneten keresztül játszható felületein kommunikálnak, toboroznak új tagokat, vagy felkészülnek háborús helyzetekre, terrortámadásokra. Lásd részletesebben: Sáfrán József: Terrorist activity in online games.337-353. oldal, *Military Science Review / Hadtudományi Szemle*. 2017, Vol. 10 Issue 1. pp. 337-353.

- *A terroristák hackertámadásokat indítanak, az interneten toborzást végeznek, befolyásoló műveletek hajtanak végre, saját Facebook oldalakat, YouTube csatornákat tartanak fenn;*
- *Az illegális déli irányú migrációban részt vevő emberkereskedők a Sötét Weben¹³⁸ keresztül hirdetik magukat és tartják fenn hálózataikat;*
- *A szervezett bűnözés és a terroristák is az interneten keresztül bonyolítják le az illegális pénzügyi tevékenységeiket.¹³⁹*

A fenti példák is érzékeltetik, hogy mennyire összetett biztonsági kérdéssről van szó, az infokommunikációs eszközök segítségével a biztonságot fenyegető hálózatok kiépültek, továbbá a határok lebomlása és a földrajzi befolyásoltság csökkenése is megfigyelhető.¹⁴⁰

A változó biztonsági környezet legfontosabb töréspontja a 2001. szeptember 11-i terrortámadás volt az Amerikai Egyesült Államok ellen, amely még jobban megerősítette a társadalom azon igényét, miszerint az állam az új típusú kihívásokkal szemben új eszközökkel védje meg az alapvető jogait és egzisztenciáját. Ehhez a szolgálatok szempontjából szükséges az információgyűjtés határainak kiszélesítése, továbbá az információk áramlásának nemzetközi szintű kezelése.¹⁴¹ Bizonyított, hogy 9/11 előtt a szolgálatok célkeresztjében az elkövetők már benne voltak, így tudtak arról is, hogy az internet adta infokommunikációs eszközöket már merényletük kitervelésére is használták.¹⁴²

Az interneten történő információszerzés egyre inkább az egyik fő forrássá lépett elő. Nem csupán a titkos módszerekkel folytatott információgyűjtés erősödött meg, hanem a nyílt forrásból származó információszerzés (angolul: Open Source Intelligence, röviden: OSINT) módszereinek alkalmazása is, amelyek egyre jobban beépültek a szervezeti rendszerbe, már külön egységek foglalkoztak ezzel. A legtöbb szakirodalom egyetért abban, hogy a hírszerző

¹³⁸ Magyarországon a köznyelvben gyakran használt a külföldi elnevezése is a Sötét Webnek, azaz a Dark Web

¹³⁹ Besenyő János - Pranter Zoltán - Speidl Bianka - Vogel Dávid: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0.* Kossuth Kiadó, Budapest, 2015. p. 198-200.

¹⁴⁰ Boda József – Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel. *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXVI/IV. IV. szám. p. 19. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00016/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_04_017-025.pdf [2020. 10. 23.]

¹⁴¹ Boda József – Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel. *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXVI/IV. IV. szám. pp. 22-23. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00016/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_04_017-025.pdf [2020. 10. 23.]

¹⁴² Amoakwa, Kobina: The flight software that 'trains the terrorists'. *MailOnline*. Online: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-357006/The-flight-software-trains-terrorists.html> [2016.12.30.]

elemzések, értékelések, jelentések már közel 80%-ban támaszkodnak a nyílt információgyűjtés adta lehetőségekre, de természetesen a pontos szám nem ismert.¹⁴³

A technikai fejlődés folyamatos paradigmaváltásai, és a nemzetbiztonsági szolgálatok ezen folyamatokhoz való alkalmazkodását két nagy tárgykörre lehet bontani.¹⁴⁴ Az elsőben a nemzetbiztonsági szolgálatok folyamatosan meghatározzák magukat az új hatások tekintetében, és azon alaptétel szerint dolgoznak, ami kimondja, hogy a szolgálati munkához elengedhetetlen a folyamatos fejlődés és haladás, a módszereknek alkalmazkodniuk kell a speciális követelményekhez. A nyílt- és titkos információgyűjtés eszközrendszere és módszerei egyediek, csak a titkos információszerzést végző szervezetekre jellemzőek, legális alkalmazásuk jogi keretek közé szorított. A második tárgykör fejezi ezt ki: a nemzetbiztonsági szolgálatok eszközeinek és módszereinek alkalmazása a demokratikus államokban általában rendkívül szigorú törvények által szabályozott, csak rendkívül indokolt esetben és felhatalmazással lehet őket igénybe venni, mivel ezáltal sérülnek az állampolgárok alapvető jogai. Azonban a törvényhozás a gyorsuló technikai fejlődéssel nem tart lépést.¹⁴⁵ Így keletkezhetnek olyan „holtterek” vagy „szürke zónák”, amelyek még nincsenek szabályozás alá vonva, és az illegális tevékenységeknek is teret engedhetnek. A közelmúlt botrányai, mint például a WikiLeaks, Edward Snowden szivárogtatása, vagy a német kancellár és a francia államfő lehallgatása rávilágított arra, hogy a két tárgykör nem követi egymást, és felgyorsult jogi szabályozásra van szükség ahhoz, hogy ne alakuljon ki demokrácia deficit, és a politikusok a szolgálatokkal együtt ne veszítsék el az állampolgárok bizalmát.¹⁴⁶ A változások miatt kommunikáció átalakításra szorul. Nyíltabban kell beszélni és indokolni ahhoz, hogy a társadalom ismerete a szolgálatokról és a biztonsági helyzetről kielégítő legyen, és az egyes döntések széles körűen elfogadottá váljanak.

A technikai fejlődéssel arányosan nő az adatmennyiség is. Történelmünk legnagyobb adatrobbanása az 1960-as évekre tehető, amikor a számítástechnika és a szilícium-alapú félvezető technológiák rohamléptű fejlődésével az információk és az adatok egyre gyorsabb

¹⁴³ Boda József – Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel. *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXVI/IV. IV. szám. pp. 22-23. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00016/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_04_017-025.pdf [2020. 10. 23.]

¹⁴⁴ Boda József – Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel. *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXVI/IV. IV. szám. pp. 22-23. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00016/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_04_017-025.pdf [2020. 10. 23.]

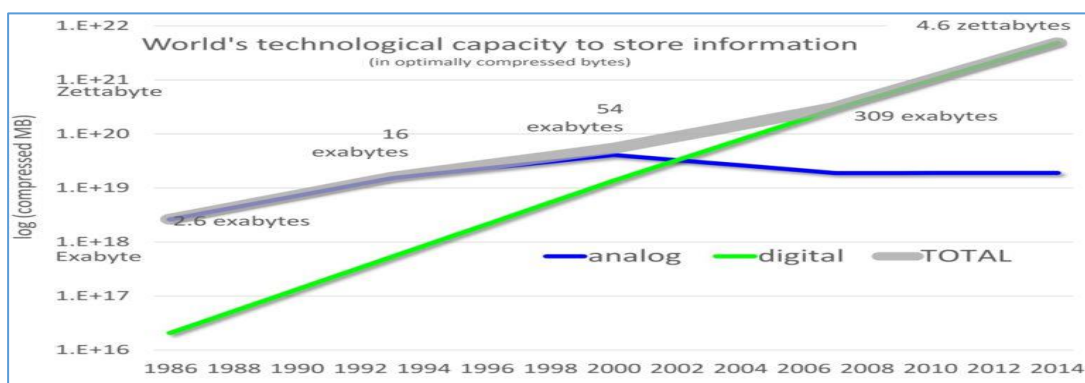
¹⁴⁵ Polyák Gábor – Szőke Gergely László: Technológiai determinizmus és jogi szabályozás, különös tekintettel az adatvédelmi jog fejlődésére. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, Évf. 3 szám 1. 2015. pp. 31-32. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/ppbmk/article/view/2704/1967> [2021. 10. 23.]

¹⁴⁶ Wie lief der Lauschangriff auf das Merkelphone? *Bild*. Online: <https://www.bild.de/politik/inland/angela-merkel/so-koennte-die-nsa-merkels-handy-angezapt-haben-33121114.bild.html> [2020. 11. 14.]

áramlása és feldolgozása vált lehetővé. Azóta a világ lakosságának egyre nagyobb része fér hozzá az adatforgalmi infrastruktúrákhoz, és egyre több adatot dolgoznak fel napi szinten. A Google keresője 1999-ben közel 3 millió keresést kezelt. Ez a szám 2004 és 2008 között elérte a 300 milliót, 2016-ra pedig a napi több mint 5 milliárdot.¹⁴⁷

A korábbi adathordozók, mint például a könyv, a videó, a levél, mind nehezen volt mérhető, de a digitalizációnak köszönhetően ezek az adatok számszerűsíthetővé váltak. A nem digitális formában készült adatokat digitális formába lehet önteni, illetve már keletkezésükkor digitális formában jelenhetnek meg, így ezáltal könnyebben kereshetőbbé és elemezhetővé válnak. A tárolt adatok egyre jobban áttolódnak a digitális formába, és háttérbe szorul az analóg tárolás. A tárolókapacitás évről évre nő, a digitálisan tárolt adatok mennyisége 2013-as becslések szerint 1200 exabájt mennyiségű adat volt, aminek csak 2%-át tették ki az analóg adatok. A tárolt információk mennyiségének növekedése a világgazdaság növekedésének négyszerese.¹⁴⁸

2. ábra: A világ tárolókapacitás növekedése 2014-ig¹⁴⁹

A Nemzetbiztonsági Ügynökség 2013-ban már egy yottabájtnyi adatot őrzött. Az interneten a felhasználók percnként több millió emailt küldenek, 30 órányi YouTube videó kerül feltöltésre, és körülbelül 6 millió Facebook poszt keletkezik. 2005 és 2020 között a globális adatmennyiség 300-szor akkora volt, mint az előző években, azaz közel 40 billió gigabájt, ami egy főre vetítve 5200 gigabájtot jelent. Jóslatok szerint ez éves szinten a duplájára fog nőni.

¹⁴⁷Tippelj! Mennyi keresés fut le másodpercenként a Google-ban? *SEO*. Online: https://seo101.blog.hu/2016/07/14/tippelj_mennyi_kereses_fut_le_masodpercenkent_a_google-ban [2020. 11. 14.]

¹⁴⁸Illés Noémi: A Nagy Adat; A nagy adat nemzetbiztonsági aspektusai. *Szakmai Szemle*, 2016. 4. szám. pp. 105-106. Online: https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_4_szam.pdf [2020. 10. 27.]

¹⁴⁹Forrás: Hilbert, M. - López, P.: The World's Technological Capacity to Store, Communicate, and Compute Information. *Science*, 332(6025), 2011. pp. 60–65.

Becslések szerint az adatok 33%-a hordoz olyan információt, ami a nemzetbiztonsági elemzés szempontjából releváns lehet.¹⁵⁰

2.3.3. A titkos információgyűjtés technikai részének felértékelődése

Az információs társadalom okozta technikai fejlődés és a vele lépést tartó társadalom és nemzetbiztonsági szolgálatok nem különböznek túlzottan az alkalmazott technológiák tekintetében, hiszen fokozatosan rákényszerülnek a használatukra, így sokkal inkább az egyedi felhasználásban vannak eltérések. A nemzetbiztonsági szolgálatok az új technikai hatásokra válaszolhatnak az adott technika adaptálásával, illetve a saját, speciális módszereikhez való igazítással, átalakítással és fejlesztéssel. Ehhez a titkos információszerzés céljának meghatározása az elsődleges, majd ezt követi az ehhez kapcsolódó speciális ismeretek és szabályok felállítása.

Az I. és II. világháború alatt is már óriási jelentősége volt a technikai hírszerzésnek, így fokozatosan fejlődött nyugaton a technikai együttműködés, az információmegosztás, a technikai hírszerzés által megszerzett információk cseréjének felértékelődése, hiszen általában konkrét, ezáltal megbízhatóbb információkat hordoztak, mint bizonyos esetekben a humán forrásból megszerzett információk. A hidegháború során folyamatosan létrejövő, vagy átalakuló szolgálatoknál már a technikai hírszerzés beépült a feladatrendszerbe, sok esetben önálló főosztályokat, osztályokat hoztak létre az igények kiszolgálására. Magyarországon már 1956 után a BM II. Főosztályának szervezetén belül elkezdődött a viszonylag önálló technikai szolgálata. 1962 után a belügyminiszter irányítása alatt a működő III. Főcsoportfőnökség alatt jött létre a különálló technikai csoportfőnökség. Az USA szerveihez képest kevesebb autonómiát hagyott, hiszen a nómenklatúrához való közelséget szerették volna maximalizálni az információszerzés területén is. 1957 és 1988 között a Koordinációs Bizottság révén a Magyar Szocialista Munkáspárt állambiztonsági ügyeket is megtárgyalt, de akár döntések meghozatalára is sor kerülhetett. A titkos információgyűjtésben részt vett még a Honvédelmi Minisztérium Vezérkar 2. Csoportfőnöksége is, továbbá vele közeli együttműködésben a Belügyminisztérium köteléke alá tartozó szervezetek.

A nemzetbiztonsági szolgálatok technikai fejlődése ugyanúgy folyamatos, mint az információs társadalom által generált technikai előre lépések. Az átalakuló biztonsági környezet nem engedte és nem is engedi meg, hogy a biztonsági környezet változásaira ne hozzanak

¹⁵⁰ Illés Noémi: A Nagy Adat; A nagy adat nemzetbiztonsági aspektusai. *Szakmai Szemle*, 2016. 4. szám. pp. 105-106. Online: https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_4_szam.pdf [2020. 10. 27.]

azonnali válaszokat, így a korábban, gyakran politikai döntésekhez kötött, lassú nemzetbiztonsági szervezeti átalakulások helyett. Olyan paradigmaváltásra volt szükség, amire a politikai és a szakmai szféra is gyorsan tudott reagálni. A politikai döntéshozatalról hazánkban általánosságban elmondható, hogy kevésbé intenzíven nyúl az átalakításokhoz, mivel a magyar társadalomban még a szocializmus időszakából itt maradt viszonyulási pontok maradtak meg mélyen, továbbá a szolgálatok általános világa még mindig nem túl közismert a közvélemény számára.¹⁵¹

A szolgálatoknál a technikai fejlődés tekintetében elmondható, hogy a titkosszolgálati eszközök és képességek modernizációja folyamatos. Azonban az új típusú kihívások, különösen a szocialista blokk felbomlása után, a 20. század legvégén, a régebbi stratégiák átalakítására, a hazai és nemzetközi együttműködési szerződések újragondolására, és új lehetőségek keresésére kényszerítette a kormányokat. A 21. századi felgyorsult élet hatásai nem kerülték el a szolgálatokat sem: a külső biztonsági és technikai fordulatokra a nyílt és titkos információszerzési lehetőségeik adaptálásával kell reagálniuk, a jogszabályi közeget pedig a törvényhozásnak kell hozzáalakítania. Ezen reflexek gyakran társadalmi vitákat és botrányokat eredményeznek világi és helyi szinten is. Gondolhatunk a 2012-es Londonban megrendezett nyári olimpiai játékok előtti, az Egyesült Királyság Kormányzati Kommunikációs Parancsnokság (angolul: Government Communication Headquarters röviden: GCHQ) technikai ellenőrző jogosítványainak kiterjesztésére, vagy 2001. szeptember 11-e után a terror elleni „háború”¹⁵² érdekében hozott szélesedő nemzetbiztonsági felhatalmazásokra.¹⁵³ Hazánk szempontjából ide sorolható a 2020-ban elfogadott, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat számára széles körű rálátást biztosító jogszabály.¹⁵⁴

Az információs társadalom alapjait az óriási infokommunikációs rendszerek adják, amelyek folyamatosan, napról-napra fejlődnek, és a rendszerek globalizáltsága révén bonyolult láncokban egymáshoz kapcsolódnak. Minél több ilyen rendszer van egybekapcsolva, és minél jobban lefedi a világot, annál kiszolgáltatottabbak és sérülékenyebbek ezek a rendszerek. A

¹⁵¹ Az állítás bővebben kifejtésre kerül a IV. fejezetben.

¹⁵² A terrorizmus elleni háború megfogalmazás alapvetően hibásnak tekinthető, mivel a nemzetközi jog szerint csak államok mint jogalanyok viselhetnek egymás ellen háborút. Lásd: Shaw, Malcolm N.: Nemzetközi jog. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2008. p. 911.

¹⁵³ Boda József – Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel. *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXVI/IV. IV. szám. p. 22. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00016/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_04_017-025.pdf [2020. 10. 23.]

¹⁵⁴ Megszavazták: korlátlan rálátást kapnak a nemzetbiztonsági szervek az állampolgárok adataira. *HVG*. Online: https://hvg.hu/itthon/20200519_Megszavaztak_korlatlan_ralatast_kapnak_a_nemzetbiztonsagi_szervek_az_allampolgarok_adataira?fbclid=IwAR0tP5raYGI5ZTKtV_5bQOUBinGlrvaQLvucZ_DjcaLXFvG450Ra21veOg [2020. 05. 30.]

szoros összekapcsolódás miatt, amennyiben valamilyen külső támadás miatt kár éri a rendszereket, a probléma nem csupán egy helyen fog megjelenni, hanem az infokommunikációs integráció miatt több rendszerben egyszerre. Így a szolgálatok számára különösen nehéz feladatot jelent, hogy komplexen lássanak át egy esetleges támadást, és minden tényezőt figyelembe vegyenek.¹⁵⁵

Haig Zsolt 2001. szeptember 11-ét jelöli meg az egyik legfontosabb paradigmaváltó dátumként a világ nemzetbiztonsági szolgálatainak életében. A kritikus infrastruktúrák már az ezredfordulón is döntően támaszkodtak az infokommunikációs rendszerekre, ám ezek biztonsági kockázataival a kormányzat még kevésbé foglalkozott. Nem voltak meg a megfelelő törvényi és jogi szabályok, felhatalmazások a nemzetbiztonsági szervezetek számára, hogy a megfelelő lépéseket megtudják tenni. A legtöbb országban ekkor alakult ki a nemzetbiztonsági szolgálatoknak az a privilégiuma, hogy technikai hírszerzést hajtsanak végre az infokommunikációs rendszerekben, ezáltal is korlátozva a felhasználók jogait. A terrorizmus elleni fellépés adott jogalapot arra, hogy nem csak az USA, de a világ többi országa is átalakítsa a jogszabályait. Az Amerikai Egyesült Államok már 2001. október 26-án, George Bush elnök által aláírta az "USA Patriot Act"¹⁵⁶ nevű törvényt, ami többletjogokat adott a Hírszerző Közösség tagjainak. A törvény lehetőséget biztosított számukra, hogy erősítsék a felderítő, ellenőrző és megfigyelő tevékenységüket. A globális világban ez volt az egyik első jele annak, hogy az információs társadalom okozta információs dömpingre a szolgálatoknak is érdemben, fokozott erővel kell koncentrálniuk. A legfőbb feladatkiterjesztéseket a következőkben foglalhatjuk össze:

- *Technikai, elektronikai úton bármilyen megfigyelés végrehajtható;*
- *A Központi Hírszerző Ügynökség és Szövetségi Nyomozó Iroda között növelték erősítették az információmegosztást;*
- *A rendőrség és a különböző internetszolgáltatók szorosabban működnek együtt;*
- *e-mailek könnyebb lenyomozhatósága eredet, címzett és a küldés időpontja szerint.*¹⁵⁷

¹⁵⁵ Haig Zsolt: Az információbiztonság komplex értelmezése. *Robothadviselés 6. tudományos konferencia kiadványa. Hadmérnök különszám*, 2006. nov. 22.

¹⁵⁶ Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001. Az Amerikai Egyesült Államok kongresszusa által hozott törvény. George W. Bush elnök 2001. október 26-án írta alá.

¹⁵⁷ Haig Zsolt: Az információbiztonság szabályozói és szervezeti keretei. *Robothadviselés 7. tudományos szakmai konferencia. Hadmérnök különszám*, 2007. november. 27. Online: http://hadmernok.hu/kulonszamok/robothadviseles7/haig_rw7.html#i2 [2020. 10. 16.]

A törvény lehetővé tette az USA biztonsági szerveinek, hogy gyakorlatilag bárkitől, bármiféle elektronikus módon információkat gyűjtsenek be, ha úgy vélik, hogy valamilyen hasznos információval rendelkezik, a terrorizmus elleni küzdelemhez kapcsolódva. Elmondható, hogy a számítógépek és hálózatok feltörését (hackelését) immár jogi keretek közé szorították, ezzel precedenst teremtve. A hálózatok interneten keresztüli egyre szorosabb egymásba kapcsoltsága lehetővé tette, hogy könnyebbé váljon az adatbázisok között kutatni.

A jogok korlátozásában az USA-t szinte azonnal követte 2001-ben Kanada, ahol törvénybe iktatták, hogy a szolgálatok számára lehetséges az állampolgárok telefonjainak és számítógépének lehallgatása. Az utaslisták és egyéb közlekedési adatbázisok hozzáférhetővé váltak az illetékes szervek számára, ezzel elősegítve a lehető legtöbb információ kinyerésének esélyét. Többek között Franciaországban, az Egyesült Királyságban és Németországban is bevezettek olyan intézkedéseket, amelyek kimondták, hogy az internet-szolgáltatóknak meg kell őrizniük a levélforgalmat, valamint a felvett beszélgetéseket, és amennyiben a szolgálatok hozzáférést kérnek a titkosított levélforgalomhoz, azt biztosítani kell számukra. Az Európai Unió a kibertérben lévő terroristatámadásokkal szembeni jogi fellépésről készített ajánlásokat a tagországainak.¹⁵⁸

A fentiekből is látható, hogy 2001. szeptember 11-e egy megkésett paradigmaváltó nap volt a szolgálatok történetében, ami a 21. század eleji felébredést, és az információs társadalom jelenlétére és kockázataira való ráeszmélést is magával hozta.

2.3.4. A technikai adatgyűjtés polgári és jogi aggályai

Kifejezetten nagy kihívást jelent az, hogy miképp tartható meg az egészséges egyensúly a polgárok jogai, és a biztonsági kérdések között. Ebben a témakörben gyakori a nézeteltérés a hatalom birtokosai között. A kívánt egyensúlyi állapot ingoványos talaj minden érintett számára, hisz az emberi jogok indokolhatónál nagyobb mértékű figyelmen kívül hagyása az állampolgárok engedetlenségéhez, lázongásához vezethet. Ezáltal, a helyzet kialakulásában érintett politikai résztvevők elveszíthetik népszerűségüket, támogatásukat, valamint meginoghat a jogrendszer, és az emberek joggal érezhetik, hogy az államapparátus túlságosan is beavatkozik az életükbe. Ezzel szemben, ha a polgári jogokat a biztonsági kérdések fölé emelik, olyan biztonsági rések keletkezhetnek, amelyek nemkívánatos lehetőséget biztosíthatnak az erre vadászó veszélyes elemeknek az addig jól működő rendszerek

¹⁵⁸ Haig Zsolt: Az információbiztonság szabályozói és szervezeti keretei. *Robothadviselés 7. tudományos szakmai konferencia.* Hadmérnök különszám, 2007. november. 27. Online: http://hadmernok.hu/kulonszamok/robothadviseles7/haig_rw7.html#i2 [2020. 10. 16.]

megingatására, amely ellentétes a lakosság biztonság iránti vágyával. Ez szintén táptalaja lehet a társadalmi elégedetlenségnek.

A hazai és nemzetközi rendszerre is jellemző, hogy a 21. századi információszerzési megoldások eredményeképp egy célirányosabb, fókuszáltabb információforrásokból származó tudásanyag jön létre, mely magában foglalja a privát szektorból is begyűjtött információkat, így akadályozva a törvénytelen cselekedetek megvalósítását.¹⁵⁹

Eleinte sokan kritizálták az Amerikai Egyesült Államok fúziós központjait, amiért olyan embereket is alkalmaztak, akik nem rendelkeztek nemzetbiztonsági vagy rendőrségi kiképzéssel, így valójában jogosulatlanok voltak egyes információk, minősített iratok kezelésére. A civiljogi szakértők véleménye az, hogy a politika erre jogosult szereplői a biztonsági helyzetre reagálva túl gyorsan, kicsit talán kapkodva hoztak létre egy olyan új szuperügynökséget, amely a rábízott irreálisan nagy erő ellenére meglehetősen szabályozatlan. Alkalmazhatatlan rá a fékek és ellensúlyok rendszere, az elvégzett munkájának átláthatósága minimum megkérdőjelezhető. A Kongresszus előtt eladdig nem bizonyította, hogy felkészült a ráosztott feladat megfelelő ellátására.¹⁶⁰

Solti István véleménye az, hogy polgárjogi szempontból ezzel épp ellentétes hatást sikerült elérni. A nemzetbiztonsági és rendvédelmi szerveket folyamatos kihívás elé állítják a különféle, kívülről érkező, de akár az állam határain belül is működő rendbontó, zavaró erők, szerveződések, melyek működése káros és büntetőjogilag is megkérdőjelezhető. Az ilyen szerveződések tevékenységükkel komolyan meggyengíthetik az államapparátusba és az általa irányított erőszakos szervezetekbe vetett polgári bizalmat. Meglátása szerint mindezek folyamányaként az állami szervezetek olyan titkos eszközök bevetéséhez folyamodhatnak, melyek alkalmazása a valóságban teljes mértékben nélkülözhető és a helyzet súlyával összemérve aránytalan. Ez ugyanakkor paradox helyzetet teremt: az államilag támogatott, fenntartott bűnüldözői és nemzetbiztonsági szervezetek a hatékonyságuk növelése érdekében hoznak általában döntéseket. Az indokolatlannak tűnő intézkedéseik, lépéseik, eszközeik valójában az állampolgári és emberi jogok érvényesülését szolgálják, mivel az általuk végzett információszerző tevékenység meghatározó alappillére épp az emberi jogok védelme. Az erre

¹⁵⁹ Masse, Tod – Rollins, John: CRS Report for Congress. A Summary of Fusion Centers: Core Issues and Options for Congress. 2007. Online: <https://fas.org/sgp/crs/intel/RL34177.pdf> [2019. 12. 01.]

¹⁶⁰ Harris, Shane: Issues and Ideas — Fusion Centers Raise a Fuss. *National Journal*, 39 no. 6, Feb 10, 2007. Online: <https://fas.org/sgp/crs/intel/RL34070.pdf> [2019. 12. 20.]

a pillérre felvett információszerzési alapelvek azok, amelyek mára lényegében a nemzetbiztonsági rendszerek alapkövét adják.¹⁶¹

A hazai szakmai kutatói körökben sincs konszenzus a közrendről mint fogalomról és annak stációjáról.¹⁶² E kérdéskörben viszont kiemelendő Finszter Géza értelmezése. A demokratikus jogállam szempontjából a közbiztonság jogi-tárgyi alapja a védendő értékek összességéből adódik össze, mely kvázi államcélként is definiálható. Ebből fakadóan az állam kötelezettsége mindazon állami szervezetek megszervezése és fenntartása, amelyek feladata a közbiztonság megőrzése.¹⁶³ A probléma ott fedezhető fel, hogy az ilyen rendszerben működő nemzetbiztonsági szolgálatok lényegében minden olyan társadalmi, illetve privát szférába, magánélet körébe tartozó információt, részletet, történést megfigyelhetnek és ellenőrizhetnek, amelyben nemzetbiztonsági kockázat feltételezhető és az ilyen kérdések tisztázásának érdekében. Az információk begyűjtéséhez rendszeresen használnak olyan eszközöket, melyek vagy korlátozzák, vagy egyenesen sértik a vizsgált személyek vagy társadalmi résztvevők jogait és amelyek esetében nem, vagy kevésbé érvényesül a fékek és ellensúlyok rendszere, valamint a jogkorlátozó tevékenységet kizárólag a kormány gyakorolja. Egyértelmű, hogy az ezen problémák által felvetett fenntartások nem csupán a koordinált-kontrollinggal irányított-fuzionált szervezetekkel szemben állnak fenn, viszont a biztonsági helyzetre adott válaszként az USA-ban gyorsan létrehozott Fúziós Központok rendszere felkeltette az aggodalmat.¹⁶⁴

Mint látható, a globalizált világunkban a magán és közszféra határa egyre jobban elmosódik, de az állampolgárok mindkettő védelmét elvárják az államtól. Mindamellert az emberek maguk is szerepet játszanak a választóvonal elmosódásában, követelik az említett

¹⁶¹ Solti István: A titkos információgyűjtés, elvei, eszközei és módszerei, alkalmazásának lehetőségei a nemzetbiztonsági munkában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszerződési Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, 2017. pp. 11-12. Online: https://hbk.uni-nke.hu/document/hbk-uni-nke-hu/dr_solti-istvan-a-titkos-informaciogyujtes-elvei-eszkozei-es-modszerei-alkalmazasanak-lehetosegei-a-nemzetbiztonsagi-munkaban.original.pdf [2019. 12. 24.]

¹⁶² A témával foglalkozó hazai kutatók a teljesség igénye nélkül: Balla Zoltán: A rendészet kérdései, *Belügyi Szemle*, 62. évfolyam, 2014. 10. szám. pp. 5-19; Concha Győző: A rendőrség természete és állása szabad államban, MTA, Budapest, 1901.; Ficzer Lajos: Közigazgatás és rendészeti igazgatás, *Új Rendészeti Tanulmányok*, 1. sz. 1997. pp. 23-31.; Finszter Géza: A rendőrség joga, *Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar*, Budapest, 2014.; Hornyacsék Júlia: A védelmi igazgatás rendszere és a honvédelmi igazgatással való kapcsolatának elméleti és gyakorlati összefüggései. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.; Kántás Péter: A rendészet fogalmához, *Belügyi Szemle*, 1997/1.; Koi Gyula: A közigazgatás-tudomány kezdetei és a Polizeiwissenschaft szerepe Magyarországon, *Állam- és Jogtudomány*, 55. (2); Magyar Zoltán: Magyar közigazgatás. Magyar Királyi Egyetemi Nyomda, Budapest, 1942.; Nyiri Sándor: A közrend és a közbiztonság. *Rendészeti Szemle* 1994/10.; Szamel Lajos: A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai. *Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája*, Budapest, 1990.; Szikinger István: A közrend és a közbiztonság. *Rendészeti Szemle*, 10. szám, 1999.; Tauber István: A közrend fogalmával kapcsolatos vélemények kritikája, *Belügyi Szemle* 2002/4-

¹⁶³ Finszter Géza: Rendészettan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. p. 67. Online: https://akfi-dl.uni-nke.hu/pdf_kiadvanyok/web_PDF_EKM_Rendeszettan.pdf [2019. 12. 20.]

¹⁶⁴ Finszter Géza: Rendészettan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. p. 67. Online: https://akfi-dl.uni-nke.hu/pdf_kiadvanyok/web_PDF_EKM_Rendeszettan.pdf [2019. 12. 20.]

antagonisztikus garanciát. A döntéshozók különösen nehéz helyzetbe kerülnek ezáltal, ám fel kell készülniük az igényekre. Abban az esetben, ha a szolgáltatokra nagyobb média és közfigyelem fog nehezedni, a válaszokat is képesnek kell lenni megadni a nagyközönség felé.

A 21. század elejére megérkeztek azok a jogi keretrendszerek, amelyek a nemzetbiztonsági szolgálatok információs társadalomban lévő mozgásterét kontrollálták, a demokratikus államok fékeket hoztak létre annak érdekében, hogy ne alakulhassanak ki a diktatúrákban látható államszintű elnyomó szervek, valamint, hogy rendezze a társadalom és viszonyát a titkos információgyűjtéshez. Ambivalensé vált, hogy az állam a saját feladatrendszerébe foglalta az információs támadások elleni nemzetbiztonsági védelmet, mégis igyekszik folyamatosan kommunikálni a társadalom felé, hogy a titkos információgyűjtés mértéke és minősége nem haladja meg a jogszabályi kereteket, és csakis akkor alkalmazzák, mikor már más forrásból nem lehet megszerezni a kívánt információkat. Ennél fogva létfontosságú a jogi és szakmai keretrendszer megléte, amelyek meghatározzák az adott szervezeteknek, hogy miként működhetnek az új társadalmi környezetben. Elmondható, hogy a politika és a törvényhozás, mikor hozzányúl a nemzetbiztonsági szervezetek jogosítványaihoz, akkor nem megelőző jellegű leginkább, hanem reaktív. A reaktív hozzáállás azt eredményezi, hogy az átalakulások és korlátok tolódása bizonyos negatív biztonsági eseményekhez köthető. A történések hatására változik meg a társadalom és az állam biztonsági igénye, és felértékelődnek a nemzetbiztonsági szolgálatok által technikai módszerekkel megszerezhető információk. Az igények reformálják az intézményeket, szervezeti rendszereket, a vezetést a struktúrát, az állami rendszerben betöltött szerepüket.¹⁶⁵

2.4. KÖVETKEZTETÉSEK

A fejezet egy rendkívül széles és tág témakört foglalt össze, és mutatta be az információs társadalom okozta általános változásokat a világban. Az információs társadalom bemutatásával, fogalmának és ismérveinek tisztázásával a következő fejezetek elemzési alapjait raktam le. Szemléltettem, hogy egyre több újfajta kihívás jelenik meg, a nagyhatalmak ezekben az újfajta szituációkban próbálják meg megőrizni hatalmukat, míg a kisebb államok kénytelenek összefogni és új lehetőségeket találni. Ezeknek alapja az internet és egyéb információtechnológiai eszközök megjelenése és elterjedése. 2022-re ezek miatt a klasszikus

¹⁶⁵ Boda József – Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel. *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXVI/IV. IV. szám. p. 23. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00016/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_04_017-025.pdf [2020. 10. 23.]

katonai biztonság szerepe úgy tűnt, hogy csökkent, és a nagyhatalmi versengések ellenére kevés az esély fegyveres konfliktus kirobbanására közöttük. Viszont a biztonság többi szektora felértékelődött, és egyre nagyobb mértékben számítanak a nemzetbiztonsági szolgálatok segítségére. Az ukrán-orosz háború pedig rámutatott arra, hogy a háború lehetőségét továbbra sem lehet kizárni, ami a jövőben nagy valószínűséggel átírja a hatalmi és biztonsági stratégiákat.

Bemutatásra került Magyarország helyzete az információs társadalomban. A kezdeti lemaradást nem sikerült a rendszerváltás után teljes mértékben pótolni, mivel a folyamatos politikai csatározások, a következtelen stratégiaalkotás, és egyéb külső tényezők megakadályozták azt. A 2014-es új stratégia már egy átfogóbb, tudatos terv, amelyből hábor nem sikerült mindent teljes mértékben megvalósítani, egyre közelebb hozta a magyar társadalmat az információs társadalom lehetőségeihez. A digitális ellenőrzés elterjedésével egyre több politikai és morális kérdés vetődik fel. Mivel ezen dolgok nagy része, mint például a fúziós központoknál nyugaton már felmerült, a magyar kormányzásnak javasolt, hogy ezekből tanuljon és a vitákat, konfliktusokat megelőzze.

Az átalakuló biztonsági környezet nem engedi meg, hogy ne reagáljanak a nemzetbiztonsági szolgálatok is rá. A fokozatos fejlesztések helyett gyakran a politikai döntések határozzák meg a fejlődésüket, és paradigmaváltásokkal válaszolnak rá, ahogyan azt a 2001. szeptember 11-i terrortámadásnál is látni lehetett.

Az ismertetett esetek rávilágítanak arra, hogy a gyorsuló technikai fejlődéssel a politikai döntéshozatalnak belső és nemzetközi struktúrájában is új kihívásokkal kell szembenéznie, amelyek folyamatos cél- és eszközrendszeri átalakításra kényszerítenek. A hatalom egyik legfőbb forrása maga az információ lett, amit biztosítani kell a nemzetbiztonsági szervezetrendszernek, ezáltal őket is új feladatok, átalakulások és kihívások elé állítva. A politika szempontjából a nemzeti és nemzetközi biztonság egyik alapvető garanciájává válnak: ha egy ország nem fordít rájuk kellő figyelmet, akkor gazdasági lemaradás vagy nemzetközi biztonsági pozíciójának meggyengülése lehet az eredmény.

3. MAGYARORSZÁG NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJÁT MEGHATÁROZÓ LEGFONTOSABB NEMZETKÖZI ÉS HAZAI DOKUMENTUMOK

A döntéshozók az ország érdekeit elsősorban az Alaptörvényben és különböző stratégiákban határozzák meg. A titkosszolgálatok kutatásának nehézségei miatt ezek a dokumentumok kulcsfontosságúak abból a szempontból, hogy megértsük a szolgálatok működési ideológiáját és miértjét, képet kapjunk az általános és prioritizált területekről, az új típusú kihívásokra adott válaszokról, valamint a politika szolgálatokkal kapcsolatos elképzeléseiről.

Magyarországon eddig négy nemzeti biztonsági stratégiát fogadtak el. Az elsőt 2002-ben, a másodikat 2004-ben, a harmadikat 2012-ben, míg a negyediket 2020-ban. A nemzetbiztonsági szektor a harmadik stratégiától, az Alaptörvénnyel szinte egyidőben emelődik be a nemzeti stratégiák szövegezésébe, így mélyebben az utolsó két stratégia elemzése indokolt.

A stratégiákról általánosságban elmondható, hogy meghatározzák a stratégiai célokat, az ezekből eredő koncepciókat, és a végrehajtásához szükséges eszközöket.

Richard L. Kugler módszertana szerint a nemzetbiztonságot a politikán keresztül három féle módszerrel lehet elemezni: stratégiai értékeléssel, a rendszerelemzéssel és az operációanalízissel. A téma szempontjából a stratégiai elemzés a kívánatos, mivel a politikatudományok művelőinek nagy százaléka ezt a módszert alkalmazza, illetve szabadabb, kvalitatív elemzést tesz lehetővé a másik két konkrétabb módszerrel szemben. Kugler megfogalmazza, hogy a stratégiák az összkormányzati irányvonal tágabb, ám összehangolt, a célok megvalósítását támogató politikából áll össze.¹⁶⁶ Ennek alapján meg kell vizsgálni, hogy a politika milyen célokat tűz ki a stratégia megvalósításával kapcsolatban, hogyan rangsorolja a problémákat és milyen eszközöket rendel a megoldáshoz. A különböző stratégiáknak illeszkedniük kell a védelmi politikába, és egymást erősítve kell utat mutatniuk. Disszertációm célja rámutatni, hogy a különböző magyar biztonsági stratégiák a 21. században milyen

¹⁶⁶ Kugler, Richard L.: *Policy Analysis in National Security Affairs: New Methods for a New Era*. Washington, D.C.: Center for Technology and National Security Policy, *National Defense University Press*, 2006. p. 33.

politikai célokat tűztek ki és ezek milyen kapcsolatban állnak az információs társadalommal, milyen mértékben hatott rájuk a megjelenése és elterjedése.¹⁶⁷

3.1. MAGYARORSZÁG NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA 2012

Már az első nemzeti biztonsági stratégia is a Magyar Honvédség és a védelmi szervek feladatkörét rögzítette, az új dokumentum pedig főképp az európai terrorista tevékenységek megerősödése miatt jött létre. A második Orbán-kormány biztonsági reformjaihoz szorosan kapcsolódott a 2012-es Nemzeti Biztonsági Stratégia (röviden: NBS), amely négy részből állt:

1. *Magyarország biztonságpolitikai környezete.*
2. *Magyarország helye és biztonságpolitikai érdekei a világban.*
3. *Magyarországot érintő biztonsági fenyegetések.*
4. *A Nemzeti Biztonsági Stratégia végrehajtásának eszközrendszere.*¹⁶⁸

A 2012-es Nemzeti Biztonsági Stratégia a 48. pontjában határozza meg a nemzetbiztonsági szolgálatok felé támasztott követelményeket:

„A hírszerzés és elhárítás a biztonsági stratégia végrehajtásának, hazánk szuverenitása, alkotmányos rendje védelmének, biztonságpolitikai céljai elérésének és nemzeti érdekei érvényesítésének fontos eleme. Elengedhetetlen, hogy rendelkezésre álljanak azok a külföldre vonatkozó vagy külföldi eredetű védett információk, amelyek a kockázatok és fenyegetések időbeni felismeréséhez és kivédéséhez, a kormányzati döntések megalapozásához szükségesek. Fel kell tárni a külső környezetben, valamint az integrációs folyamatokban bekövetkezett és várható változásokat, továbbá a külföldön működő magyar intézményeket, valamint a válságkezelő és békefenntartó feladatokban részt vevő magyar alakulatokat és szakértőket érintő fenyegetéseket. A terrorizmus, a szervezett bűnözés, az egyéb illegális tevékenységek jelentette aszimmetrikus fenyegetések, más globális, regionális és belső kihívások, valamint a politikai, katonai és gazdasági információk megvédése szükségessé teszi, hogy az ország rendelkezzen erős felderítési és elhárító képességgel. A Magyarországot érintő biztonsági

¹⁶⁷ Balogh István: A 2012-es magyar nemzeti katonai stratégia értékelése. MKI-Tanulmányok, Magyar Külügyi Intézet, Budapest, 2013. pp. 6-7. Online: https://kki.hu/assets/upload/Tanulmanyok_2013_13_A_2012-es_magyar_nemzeti_.pdf [2021. 10. 22.]

¹⁶⁸ Beregi Alexandra Lilla: Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája (2012) a mai biztonságpolitikai kihívások tükrében. *Hadmérnök*, 15. évfolyam (2020) 2. szám. pp. 205–217. Online: http://real.mtak.hu/124740/1/HM_2020_2_14_Beregi.pdf [2022. 02. 28.]

kihívásoknak megfelelően – a hazai szervek koordinált tevékenysége mellett – szorosabb együttműködést kell kialakítani és fenntartani a szövetséges államok hírszerző és elhárító szervezeteivel, valamint az egyes kérdésekben hasonló biztonságpolitikai célokat követő más államok szolgálataival.”¹⁶⁹

A stratégia először nevesíti a nemzetbiztonsági szolgálatokat nemzeti szintű stratégiában. Ennek a lépésnek fontos előzménye volt a Katonai Felderítő Hivatal és a Katonai Biztonsági Hivatal 2012. január 1-én történt összevonása, amit a módosított Nbtv. legitimált. Simon László és Szabó Károly szerint a nemzetbiztonsági rendszer átszabása a történelem során mindig a politikai akarat végterméke lett, de az új típusú kihívások már arra kényszerítették a döntéshozókat, hogy sokkal jobban döntsenek szakmai irányok mentén.¹⁷⁰ A két szervezet összevonását azzal indokolták, hogy egységes koordináció szükséges a hatáskörébe utalt feladatok ellátására. Az integráció mentén egy koordináltabb, hatékonyabb, egységes vezetésű, gyorsabban reagáló szervezet jön létre, ahol az információk és az adatok nem vesznek el a bürokrácia útvesztőjében. Az összevonás nyomán a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar (röviden: HVK) számára könnyebb és gyorsabb lesz a döntések előkészítése, növeli a reakció időt a katonai hírszerzési információk megszerzése révén, továbbá az elhárító feladatok is nagyobb sikerrel lesznek kivitelezhetőek.¹⁷¹ A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (röviden: KNBSZ) rögtön megalakulása után reagált a kor egyik legfontosabb kihívására, a kibertérre. A katonai rendszerek nagy része szintúgy nevezhető kritikus infrastruktúrának, mint a vízellátás vagy az áramszolgáltatás. A veszélyek sokszor rejtettek és nem nyíltak, ezért ezek ellen katonai struktúrában is védekezni kell. A feladat formája miatt a KNBSZ elhárító területe számára nyitott meg missziót.¹⁷²

A stratégia már kimondja a 41. pontjában, hogy a válságkezelés során alapvetően a hírszerzés eszközeit kell alkalmazni. Ezen stratégia nem, de a 2012-es Nemzeti Katonai Stratégia már konkrétan utal a KNBSZ-re és feladataira.¹⁷³

¹⁶⁹ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. Online: https://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf [2021. 01. 12.]

¹⁷⁰ Jagadics Péter – Rajos Sándor - Simon László – Szabó Károly: A Magyar Katonai Elhárítás Története 1918 – 2018. Az Evidenzbürotól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig. Univerzum Könyvek, Budapest, 2018. p.189.

¹⁷¹ T/4816. számú törvényjavaslat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról. Online: <https://www.parlament.hu/irom39/04816/04816.pdf> [2012. 01. 10.]

¹⁷² Jagadics Péter – Rajos Sándor - Simon László – Szabó Károly: A Magyar Katonai Elhárítás Története 1918 – 2018. Az Evidenzbürotól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig. Univerzum Könyvek, Budapest, 2018. p. 193.

¹⁷³ Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája (2012). Online: https://2015-2019.kormany.hu/download/a/40/00000/nemzeti_katonai_strategia.pdf [2021. 01. 12.]

Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája (A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról).¹⁷⁴ A határozat szerint hazánk számára a fő irányok a következők: *globalizáció, terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök globális terjedése (prolifерáció), egyes régiók fegyverkezése, déli és keleti szomszédaink irányába aktívabb külügyi kapcsolatok ápolása, határon túli magyarság közösségének megtartása, kulturális sokszínűség tisztelete, kölcsönös érdekeken nyugvó biztonságpolitikai kapcsolatok, felelősségtudat hazánk szövetségesei és más nemzetközi partnerei iránt, a transzatlanti térség biztonsága, Észak-atlanti Szerződés Szervezetében és az Európai Unió műveleteiben való részvétel, emberi jogok védelme, NATO 5. cikkének betartása, demokrácia és alkotmány védelme.*¹⁷⁵ Magyarországot érintő biztonsági fenyegetések, kihívások, kockázatok a következők a dokumentum szerint: *regionális konfliktusok, tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök terjedése, globális terrorizmus, pénzügyi stabilitást veszélyeztető hatások, kiberbiztonság, energiabiztonság, globális éghajlat- és környezetváltozás, szervezett bűnözés, kábítószer-kereskedelem, migráció, szélsőséges csoportok.*¹⁷⁶

3.2. MAGYARORSZÁG NEMZETI BIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA 2020

A „Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája 2020”¹⁷⁷ összkormányzati stratégiai dokumentum célja volt, hogy a nyolc éve érvényben lévő stratégiát egy frissebb, modernebbre váltsa, ami új irányt mutat és formálja a következő 10 év törekvéseit. A különböző illetékes kormányzati szervek ezen stratégia alapján készítik el saját ágazati stratégiájukat: hasonlóan a 2004-es változathoz, nevesítve rendelkezik a nemzetbiztonsági ágazati stratégia megalkotásáról. A stratégia célja, hogy Magyarország a biztonsági képességeit olyan szintre fejlessze és úgy alakítsa, hogy 2030-ra bekerüljön a világ tíz, valamint Európa öt legbiztonságosabb állama közé. A dokumentum 17 biztonsági kihívást és kockázatot emel ki, amik közül a legfontosabbak a migráció, a váratlan fegyveres támadás, a terrorizmus, a hibrid fenyegetés és a

¹⁷⁴ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. *Magyar Közlöny*. Online: http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf [2018. 03. 16.]

¹⁷⁵ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. *Magyar Közlöny*. Online: http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf [2018. 03. 16.]

¹⁷⁶ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. *Magyar Közlöny*. Online: http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf [2018. 03. 16.]

¹⁷⁷ Magyar Közlöny (2020. 81. szám) a 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról

kiberfenyegetés. A dokumentum behatárolja a célokat, a módszereket és az erőforrásokat, ezek mentén alkotja meg stratégiai védelmi módszertanát. A célok eléréséhez a legfőbb ajánlása (de akár vehetjük utasításnak is) az összes védelmi szerv munkájának a biztonság- és védelempolitika tekintetében az összhangra törekvés. Ehhez katonai vonalon a Zrínyi-2026 programot jelöli meg.¹⁷⁸

A stratégia újdonsága, hogy nem általánosságban beszél, hanem konkrétan, részletesen kifejti az egyes területeket. Fontos része a dokumentumnak a szövetséges rendszerben való gondolkodás, a NATO és az Európai Unió tagság kiemelése, de ezek mellé egy önálló, erős, és cselekvőképes magyar védelmi rendszert vázol fel. A stratégia kiemelt kapcsolatként hivatkozik az orosz, kínai, török, visegrádi négyek, olasz, francia, német, és az USA kapcsolatokra.

A kibertámadást a stratégia ugyanolyan fegyveres agresszióként tekinti, mintha egy külső fegyveres támadás érné az országot.¹⁷⁹ Ezzel gyakorlatilag politikai szinten is elismerik a hibrid hadviselés, a globalizáció és az információs társadalom okozta változások hatását a biztonsági szektorban. Az esetleges kibertámadás esetén az országnak már nem csupán a védekezésre és az elhárításra kell készen állnia, hanem a válaszlépések megtételére is. Kiemelt szerepet kap a kibertér védelme és a technológiai fejlesztés igénye. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnak különösen nagy szerepet szán a stratégia, hiszen kimondja, hogy az esetlegesen észlelt támadásokat a hírközlő rendszerekben meg kell szakítani. Mivel az új típusú kihívások már jelen vannak, ezért ezt a feladatot törvénymódosítással is beemelték a szakszolgálat feladatai közé, így reagálva, a gyors reakciókat is elváró külső eseményekkel szemben.¹⁸⁰

Kiemelt helyen szerepel az illegális migráció a dokumentumban. A nemzetbiztonsági szolgálatok egyik fő célja Magyarország értékeinek a megvédése, amiknek a megőrzését veszélyezteti az illegális migráció 2015 óta tartó drasztikus emelkedése. A stratégia több módon is elemzi az okát annak, hogy vajon miért indul útnak valaki a hazájából, főleg olyanok, akik képesek lennének otthon is tenni országuk felemelkedéséért. A problémát nem Magyarországon belül kell kezelni, hanem ott, ahol kipattan, ezért fokozottan figyelniük kell a szolgálatoknak

¹⁷⁸ Új nemzeti biztonsági stratégia. *Nemzeti Közszerológálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar*. Online: <https://hhk.uni-nke.hu/hirek/2020/05/31/uj-nemzeti-biztonsagi-strategia> [2021. 01. 12.]

¹⁷⁹ Megjelent Magyarországi Nemzeti Biztonsági Stratégiája. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/megjelent-magyarorszag-nemzeti-biztonsagi-strategiaja/?fbclid=IwAR31RO-41yyxr1jah4KGyqb40YxWmFkAlopilwGXW8sFhKTo76s0V8BCRxE> [2021. 01. 11.]

¹⁸⁰ Szemán László János: Napjaink kihívásaira ad választ a nemzeti biztonsági stratégia. *Magyar Nemzet*. Online: <https://magyarnemzet.hu/belfold/napjaink-kihivasaira-ad-valaszt-a-nemzeti-biztonsagi-strategia-8067209/> [2021. 01. 12.]

azokra a területekre, ahonnan erős a migráció: különös tekintettel a gyenge vagy bukott államokra. Ezen okból kifolyólag a dokumentum két területet jelöl meg kiemelt fókuszpontoknak: elsőnek a globális hatásokat - azaz a környezetváltozás, a vízhiány és a felmelegedés hatását. Másodsorban, hogy ne érje az országot olyan meglepetés, mint 2015-ben, a szolgálatoknak foglalkozniuk kell a kiemelt kockázati tényezőkkel, és ezeket előre kell jelezniük. A nyugat-balkáni térséget, Észak-Afrikát és a Közel-Keletet emeli ki a dokumentum mint kritikus területeket.¹⁸¹

A nemzetbiztonsági szféra számára létfontosságúvá vált az információfüzió. A döntéshozók is belátták, hogy a nemzetközi trendek is az információmegosztás felé mennek, elengedhetlenné vált a tudás cseréje a védelmi szolgálatok között a gyors és hatékony reagálás érdekében. A terrorszervezetek ugyanúgy ellenséges szándékkal léphetnek fel Magyarország ellen, mint más entitások, például állami hátszéllel rendelkező gazdasági szervezetek. A szolgálatokat utasítják arra, hogy olyan nem kormányzati szereplőket, gazdasági érdekcsoportokat, államokat, szervezeteket is azonosítsanak és derítsenek fel, akik nem közvetlenül próbálnak felforgató tevékenységet végrehajtani, hanem valamilyen háttértevékenység által. A felsoroltakhoz azonban elengedhetetlen az együttműködés a szolgálatok között, a munka összehangolása, az elhárítás minőségének növelése. Európában ez különösen érzékelhető 2010 óta, amire a kormány igyekezett a kétharmados többség adta jogosítványokkal élve, egy modern nemzetbiztonsági szervezetrendszer létrehozni. A megnövekedett számú és intenzitású terrortámadások, a Krímet érintő történések, a kelet-ukrajnai események, a déli migráció, mind hatalmas nyomás alá helyezték a döntéshozókat és a szolgálatokat. A kibertér kiszélesedése és kvázi új háborús szintérré válása mellett szintén nem lehetett szó nélkül elmenni, így a stratégia is fókuszál ezen területre.¹⁸²

A felsoroltak jól reprezentálják Révész Béla azon gondolatait, miszerint „*a nemzetbiztonsági tevékenységre ott és akkor van szükség ahol, és amikor más állami szervek eszközrendszere nem elégséges a nemzeti érdekek védelmére és érvényesítésére*”¹⁸³, hiszen a bemutatott új típusú kihívások ellen már nem elegendő csupán a rendőri vagy katonai munka. A kormánynak a koronavírus-járvány mellett is volt ereje a stratégia kidolgozására, és a védekezési területek aktualizálására. A háttérben az állhatott, hogy az új stratégia, egy olyan

¹⁸¹ Megjelent Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/megjelent-magyarorszag-nemzeti-biztonsagi-strategiaja/?fbclid=IwAR31R0-41yyxr1jah4KGYqb40YxWmFkAlopiIwGXW8sFhKTo76s0V8BCRxE> [2021. 01. 11.]

¹⁸² Kovács László: A kiberbiztonság és a kiberműveletek megjelenése Magyarország új Nemzeti Biztonsági Stratégiájában. *Honvédségi Szemle*, 2020/5. szám 148. évfolyam, 2020. pp. 3-18.

¹⁸³ Révész Béla: A titkosszolgálati témakörök politikatudományi oktatásának lehetőségeiről. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2018/3. p. 94.

fontos dokumentum lesz a szolgálatok számára, amely évekre meghatározza alapvető működési területeiket és irányait. A stratégia többször említi a gyorsan változó biztonsági környezetet, a globalizáció okozta eltolódásokat, a napi szintű technológiai forradalmat, amit Magyarország nemzetbiztonsági érdekeinek ártó entitások is felhasználnak. A tempóval lépést kell tartani, ezért a dokumentum felhatalmazza a védelmi szerveket arra, hogy a változásokra a saját maguk lehetőségeihez mérten, a lehető leghatékonyabban reagáljanak. A kormány az új stratégiával egy hatalmas lépést tett előre az információs társadalomba való integrálódáshoz. Elmondható, Magyarország új Nemzeti Biztonsági Stratégiája lépést tart az információs társadalom okozta környezetváltozással, reagál és kiemelt figyelmet szentel az összes ismerte mentén létrejövő biztonsági kihívásoknak.

3.3. MAGYARORSZÁG NEMZETI KIBERBIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA (2013)

Az Alaptörvény szemléletével egyetemben szükségessé vált egy olyan általános kibervédelmi stratégia megalkotása, amely a kibertér biztonsági szegmenseinek figyelembevételével olyan alapvető és átfogó feladatokat határoz meg, ami által Magyarország nemzeti védelmi szervei hatékonyan tudják felvenni a versenyt, az ebből a környezetből érkező fenyegetésekkel szemben.

A 2012-es NBS már nagy figyelmet szentel a kibertérnek, kritikus területként jelöli meg azt. A 2013-as Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiája (röviden: MNKS.) jó példája annak, hogy a változásokra, az új vagy átalakult területekre, amelyek magukban rejtik a potenciális veszélyt, külön figyelmet kell fordítani. A stratégia az Alaptörvénnyel összhangban, a magyar érdekek és értékek védelmét tűzi ki célul a kibertérben, amelyhez a biztonsági környezet folyamatos elemzése, a stratégiai irányok kijelölése, az eszközök hozzárendelése, továbbá az érdekérvényesítés szükséges. Az MNKS a magyar kibertér védelmét tűzi ki célul, amely a társadalmi és a gazdasági élet meghatározó része, és amit mindenképp biztonságossá kell tenni. Ehhez újító, innovatív megoldások kellenek. A kibertérben, és a kibertérből érkező fenyegetéseket és kockázatokat kezelni szükséges, amihez elengedhetetlen a kormányzati intézmények összehangoltabb koordinációja, valamint az eszközök és módszerek fejlesztése. A legtöbb elemmel, ami egy sikeres védekezéshez kell, már rendelkezik Magyarország. A tudományos tevékenységet végző intézetek régóta foglalkoznak a kibertérrel, együttműködésben kutatják a kérdéskört és felkészültek. A koordináció a kibertérrel foglalkozó intézmények között fennáll. A kritikus infrastruktúrák kibervédelme a különböző szektorok

szerint már kiépült. A kiberszempontról fontos kormányzati műszaki, információs és technológiai fejlesztések, valamint üzemelésekkel kapcsolatos feladatok ellátása folyamatos. A kormányzat a stratégiában rögzíti, hogy ezek a szegmensek csak folyamatos fejlesztések és innováció mellett tudnak hatékony védelmet biztosítani, így kormányzati és civil együttműködési rendszerek kiépítésére, fenntartására és működtetésére van szükség.¹⁸⁴

3.4. MAGYARORSZÁG HÁLÓZATI ÉS INFORMÁCIÓBIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA (2018)

Magyarország hálózati és információbiztonsági Stratégiája a Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiára épít, annak értékeit és eredményeit viszi tovább, fókuszálva az új típusú kihívásokra, fenyegetésekre és kockázatokra. A stratégia kiemelt figyelmet szentel a hálózatoknak és az információs rendszereknek, amelyek az információs társadalom működésének alapjai. Ezeket a modern kor vívmányaival kell védeni a modern kor kihívásaival szemben. A kibertámadások száma drasztikusan növekedett a 21. században, és Magyarország állami és gazdasági szektora számára is komoly kihívást jelent a megfékezésük.

A stratégiában is látható az együttműködés felé való elmozdulás. Az állami szervezeteknek, a civil szektornak és a védelmi szervezetnek együttes kötelességük az információmegosztás, és tevékenységük összehangolása, ami által hatékonyabbá válik a megelőzés, a reagálás és a felderítés. A társadalmi párbeszédre épülés és a lakosság tájékoztatása a haza védelmében dolgozó etikus hackerek munkájának elfogadását és tiszteletét eredményezheti.¹⁸⁵ A sikeres koordináció érdekében a 484/2013. (XII. 17.) Kormányrendelet létrehozta a Nemzeti Kiberbiztonsági Koordinációs Tanácsot,¹⁸⁶ amely a Miniszterelnökség keretein belül valósítja meg az összekormányzati koordinációt, amelyhez szükséges az ágazati és kormányzati erőforrások együttes felhasználása.¹⁸⁷ A Tanács koordinálásában több intézmény is együtt dolgozik:

- *Nemzeti Kibervédelmi Intézet (NKI);*

¹⁸⁴ A Kormány 1139/2013. (III. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról; Magyar Közlöny; 2013. évi 47. szám, 2013. március 21

¹⁸⁵ Megjelent Magyarország hálózati és információbiztonsági stratégiája. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/megjelent-magyarorszag-halozati-es-informaciobiztonsagi-strategiaja/> [2021. 01. 11]

¹⁸⁶ 484/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet a Nemzeti Kiberbiztonsági Koordinációs Tanács, valamint a Kiberbiztonsági Fórum és a kibertámadás elleni ágazati munkacsoportok létrehozásával, működtetésével kapcsolatos szabályokról, feladat- és hatáskörökről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300484.kor> [2021. 01. 11.]

¹⁸⁷ Kovács, Zoltán: Kibervédelem és biztonság. In: *Kibervédelem a bűnügyi tudományokban*. Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft. – Ludovika Press, Budapest, 2020. pp. 65-90.

- *Kormányzati Eseménykezelő Központ (GovCERT-Hungary);*
- *Nemzeti Elektronikus Információbiztonsági Hatóság (NEIH);*
- *Információs Hivatal önálló incidenskezelő (IntCERT);*
- *Katonai Nemzetbiztonsági Szakszolgálat önálló incidenskezelő;*
- *Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (BM OKF/LRLIBEK);*
- *Magyar Tudományos Akadémia-Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézet által működtet információbiztonsági eseménykezelő szervezetet (HunCERT);*
- *Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség számítógépes biztonsági eseménykezelő szervezete (NIIF CSIRT).¹⁸⁸*

3.5. NEMZETI KATONAI STRATÉGIA 2012

A 2012-es Nemzeti Katonai Stratégia is már megemlíti a kiberteret mint új „háborús tér”. Ennek deklarálása elmozdulást jelentett abba az irányba, hogy szükséges katonai intézményi szinteken is megvalósítani a virtuális térben történő események kezelését. Nem csupán elhárítás, hanem támadó műveletekre is alkalmas rendszert kell kialakítani, hiszen a különböző ellenséges csoportok vagy országok is hasonló intézményi struktúrát építenek ki.¹⁸⁹ Erre számos példa látható már a világból, és a stratégia megalkotásával a döntéshozók ebbe az irányba mozdítják el a Honvédséget és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatot is.

A stratégia meghatározza Magyarország katonai identitását a világban, egyúttal belehelyezi a világ stratégiai képébe. A cél az volt, hogy a régebbi biztonsági problémákat aktualizálják, és jobban megfeleljen a 2012-es bel- és külpolitikai eseményeknek. Ez a stratégia alapvetően védelmi jellegű célokat tűzött ki, mivel minimálisnak tartotta a konvencionális erőkkal végrehajtott katonai támadásokat, ezért főleg a nem katonai eszközöket létesíti előnyben. Ehhez kapcsolódva kiemelendő, hogy a Magyar Honvédségnek és a Honvédelmi Minisztériumnak megnövekedett szerepet szánnak a külkapcsolatok alakításában.¹⁹⁰

A stratégia négy részből áll:

¹⁸⁸ Megjelent Magyarország hálózati és információbiztonsági stratégiája. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/megjelent-magyarország-halozati-es-informaciobiztonsagi-strategiaja/> [2021. 01. 11]

¹⁸⁹ 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai stratégiájának elfogadásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A12H1656.KOR&targetdate=&printTitle=1656/2012.+%28XII.+20.%29+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1> [2019. 11. 21.]

¹⁹⁰ Balogh István: A 2012-es magyar nemzeti katonai stratégia értékelése. MKI-Tanulmányok, Magyar Külügyi Intézet, Budapest, 2013. pp. 3-4. Online: https://kki.hu/assets/upload/Tanulmanyok_2013_13_A_2012-es_magyar_nemzeti_.pdf [2021. 10. 22.]

- I. Magyarország biztonságpolitikai környezete.
- II. Magyarország helye és biztonságpolitikai érdekei a világban.
- III. A Magyarországot érintő biztonsági fenyegetések, kihívások és azok kezelése.
- IV. A Nemzeti Biztonsági Stratégia végrehajtásának eszközzrendszere.¹⁹¹

A dokumentum szerint a honvédelem két részre tagolódik, az önerőre és a nemzetközi szövetségi együttműködésekre. Ennek megfelelően nem szabad visszatérni a 2008 előtti katonai elvonások időszakához, hanem elköteleződést mutat a növekedés mellett.

A stratégia kiemeli: az új biztonsági környezet rendkívül komplex, ezért a katonai védelem csak egy részét fedi le a szükséges védelemnek. A hatékony védekezéshez az összes védelmi szegmens együttes munkája tud hozzájárulni.¹⁹²

A 2012-es katonai stratégia a következő területeket emeli ki legfontosabb biztonsági tényezőkként:

- *regionális konfliktusok;*
- *tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközei elterjedése;*
- *terrorizmus;*
- *pénzügyi biztonság;*
- *kiberbiztonság;*
- *energiabiztonság; globális éghajlat- és környezetváltozás, nyersanyagok és természeti erőforrások kimerülése;*
- *természeti és ipari katasztrófák;*
- *szervezett bűnözés; kábítószer-kereskedelem;*
- *migráció;*
- *szélsőséges csoportok.*¹⁹³

A stratégia jelentős figyelmet szent a terrorizmusnak, a kiberbiztonságnak, az energiabiztonságnak, a migrációnak és a globális éghajlatváltozásnak, ám viszonylag kevésbé

¹⁹¹ 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai stratégiájának elfogadásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A12H1656.KOR&targetdate=&printTitle=1656/2012.+20.29+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1> [2019. 11. 21.]

¹⁹² 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai stratégiájának elfogadásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A12H1656.KOR&targetdate=&printTitle=1656/2012.+20.29+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1> [2019. 11. 21.]

¹⁹³ 1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai stratégiájának elfogadásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A12H1656.KOR&targetdate=&printTitle=1656/2012.+20.29+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1> [2019. 11. 21.]

foglalkozik azzal, hogy ezeket a témákat részletesen kifejtse, de mindenképpen kibővítette a biztonsági kihívások körét és megoldásuk lehetőségét.¹⁹⁴

A robbanásszerű technológiai fejlődés mellett ez a stratégia sem kívánt már elmenni, sőt, jelentős figyelmet fordít rá. A digitalizáció miatt a társadalomban nagy része lesz kitett a kibertámadásokkal szemben, illetve a gazdasági és politikai károkozás is megjelenik. Mint már korábban említettük, a kibertámadások száma a világban folyamatosan nő. A stratégia már külön műveleti területként említi ezért a kibertert, az egyik legjelentősebb 21. századi biztonsági kihívásnak tekinti. Ezért Magyarországnak képesnek kell lennie a kibertérből érkező fenyegetések kezelésére és elhárítására, a felhasználók tudatosítására. Különösen fontos a kritikus infrastruktúrák védelme.¹⁹⁵

Összefoglalva elmondható, hogy a stratégia már kifejezetten előírja a gyors változásokra való reagálást. Ezért leginkább a globalizációt, a digitalizációt, a globális felmelegedést és a nyersanyaghiányt emeli ki.

3.6. NEMZETI KATONAI STRATÉGIA 2021

A 2021-es Nemzeti Katonai Stratégia a 2012-es nemzeti katonai stratégia felülvizsgálatának és aktualizálásának tekinthető. A Magyar Honvédség a Katonai Nemzetbiztonsági Szakszolgálat számára mutat iránymutatást 2030-ig. 2030-ra a Magyar Honvédségnek olyan szinten kell lennie, hogy készen álljon bármikor a katonai és nem katonai fenyegetések hatékony kezelésére, tovább képes legyen elrettenteni és visszatartani. Magyarország biztonságának egyik alappillére a továbbiakban is a NATO marad.¹⁹⁶ A 2021-es katonai stratégia már a bevezetőjében is rendkívül összetett rendszerként kezeli a biztonsági tényezőket, amelyek egymástól nem elkülöníthetőek és szorosan összefüggenek egymással. A katonai mellett kiemelésre kerül a társadalmi, gazdasági, politikai, környezeti, kiber és információs szegmens. A jövő fenyegetéseire együtt kell felkészülniük, és hosszú távon megőrizni az ország biztonságát. A honvédelem ügyét tehát a többi szektoréval együtt kell kezelni.¹⁹⁷ A stratégia hatálya így

¹⁹⁴ Beregi Alexandra Lilla: Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája (2012) a mai biztonságpolitikai kihívások tükrében. *Hadmérnök*, 15. évfolyam (2020) 2. szám. pp. 205–217. Online: http://real.mtak.hu/124740/1/HM_2020_2_14_Beregi.pdf [2022. 02. 28.]

¹⁹⁵ Beregi Alexandra Lilla: Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája (2012) a mai biztonságpolitikai kihívások tükrében. *Hadmérnök*, 15. évfolyam (2020) 2. szám. pp. 205–217. Online: http://real.mtak.hu/124740/1/HM_2020_2_14_Beregi.pdf [2022. 02. 28.]

¹⁹⁶ Resperger István: Az Új Nemzeti Katonai Stratégiáról. *Hadtudomány*, 2021. évi elektronikus lapszám. pp. 218-232. Online: https://www.mhht.eu/hadtudomany/2021/2021e/RESPERGER_UjNKS.pdf [2021. 02. 24.]

¹⁹⁷ A Kormány 1393/2021 (VI. 24) határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról. Online: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/2a94d595e4bc33b3515c09b0f6f04c4ca3df69c6/megtekintes> [2021. 02. 24.]

kiterjed minden olyan tevékenységre és szervezetre, akik részt vesznek az ország védelmében. A szövetségi feladatokhoz is kötelesek képességeiket biztosítani. A Nemzeti Katonai Stratégia főképp a Magyar Honvédség számára biztosít útmutatást, de a lényeges elem a dokumentumnak, hogy önállóan képtelen teljes védelmet nyújtani a modern kori kihívásokkal szemben.¹⁹⁸

A katonai hírszerzésre és elhárításra a jövőben fokozott szerep hárul, a honvédelem csak hatékonyan működő katonai nemzetbiztonsági szolgálat mellett valósulhat meg. A katonai szolgálatnak folytatnia kell az együttműködést a magyar társszolgálatokkal és a szövetséges partnerekkel, kiemelten az EU és NATO tagországok hírszerző és elhárító szervezeteivel. A szövetségi rendszer a fő fókuszpont az aktuális kihívásokon van.¹⁹⁹

A stratégia kiemeli, hogy a megújulás fontosabb mint a rendszerváltás óta bármikor. Ennek oka, hogy modern korunkban egyik pillanatról a másikra, akár előrejelzés nélkül kirobbanhat a közelben vagy stratégiai távolságban olyan konfliktus, aminek a hatásait Magyarország is megérzi. A stratégia példaként hozza a 2015-ös tömeges migrációt, ami jelentősen rontotta a polgárok biztonságérzetét.²⁰⁰ A 2022-es ukrán-orosz szintén rávilágított arra, hogy egy katonai összetűzés már nem elképzelhetetlen. A konfliktus e sorok megírása közben még zajlik, így messzemenő következtetéseket nem kívánok még levonni, de az elmondható, hogy a stratégia jó irányt jelölt ki a szolgálatok számára, és kiemelt figyelemmel kell kezelni magát a háborút és a következményeit is.

A védelmi ipar fejlesztése a dokumentum kiemelt része. A Zrínyi 2026 Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program részeként kerülnek megvalósításra a védelmi beszerzések és beruházások. A Rheinmetall vagy a Krauss-Maffei világszinten tevékenykedő hadiipari cégek nem csupán új munkahelyeket hoznak létre, hanem segítik a Magyar Honvédség technológiai fejlődését is. A kutatóknak és szakembereknek így már helyben lesz lehetőségük tudásuk hasznosítására.²⁰¹

¹⁹⁸ A Kormány 1393/2021 (VI. 24) határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról. Online: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/2a94d595e4bc33b3515c09b0f6f04c4ca3df69c6/megtekintes> [2021. 02. 24.]

¹⁹⁹ A Kormány 1393/2021 (VI. 24) határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról. Online: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/2a94d595e4bc33b3515c09b0f6f04c4ca3df69c6/megtekintes> [2021. 02. 24.]

²⁰⁰ A Kormány 1393/2021 (VI. 24) határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról. Online: <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/2a94d595e4bc33b3515c09b0f6f04c4ca3df69c6/megtekintes> [2021. 02. 24.]

²⁰¹ Resperger István: Az Új Nemzeti Katonai Stratégiáról. *Hadtudomány*, 2021. évi elektronikus lapszám. pp. 218-232. Online: https://www.mhht.eu/hadtudomany/2021/2021e/RESPERGER_UjNKS.pdf [2021. 02. 24.]

A honvédelem modernizációja az információs társadalomban nélkülözhetetlen feladat. A modernizációs kiadások 2021-ben már meghaladták a védelmi költségek 20%-át.²⁰² A hosszú távú stratégiai tervezéshez kapcsolódik a NATO szövetségi rendszerből való kötelezettségvállalás, amely szerint a GDP 2%-át kell védelmi kiadásokra költeni. Ezt a tervek szerint 2024-re éri el az ország, és a stratégia ennek betartását követeli meg.

A 2021-es Nemzeti Katonai Stratégia a ZRÍNYI 2026 Haderőfejlesztési Programra, és a hazai és nemzetközi trendekre épülve készült el, és a 21. század biztonsági kérdéseire adott stratégiai válaszokat vázolja fel. Az elsődleges feladata a haderő megújítása úgy, hogy közben az ország más szektorainak fejlődését is elősegíti.²⁰³

3.7. MAGYARORSZÁG MESTERSÉGES INTELLIGENCIA STRATÉGIÁJA 2020-2030

A mesterséges intelligencia alkalmazása a II. világháború óta jelen van a hadi és védelmi szektorban, jelentős mértékben befolyásolva azt. A gépi tanulás, az autonóm intelligens rendszerek mellett a katonai vonulat is jelentős fejlődésen ment át: megjelent például a drón- és robottechnológia, a mobilizált és automata fegyverzet. A felsorolt példákban közös, hogy jelentős fordulatot jelentett az automatizáció megjelenése, amelynek fejlődés a belátható jövőben sem fog véget érni. Oroszország a haderőreform tervei szerint 2030-ig az orosz haderő 30%-a lesz távvezérelt és autonóm robot, az Amerikai Egyesült Államok pedig korlátozásokat vezetett be a halálos autonóm vagy félautonóm rendszerek használatára. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy más állami vagy nem állami szereplők eféle korlátozásokban gondolkodnának.²⁰⁴ Az önműködő fegyverek nagy veszélyt jelentenek, hiszen képesek lesznek helyettesíteni az emberi gondolkodást, ami által átveszik bizonyos helyzet felett az irányítást. Megszűnhet az olyan kontrol, mint például az atomfegyverek esetében, ahol az emberi döntések és kapcsolatok a meghatározók.

A mesterséges intelligencia veszélyeit már említi a 2020-as nemzeti biztonsági stratégia,²⁰⁵ ám a védekezéshez szükséges egzakt válaszokat nem rögzíti. Ezzel szemben Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája 2020-2030 már több kérdést részletez, és

²⁰² Resperger István: Az Új Nemzeti Katonai Stratégiáról. *Hadtudomány*, 2021. évi elektronikus lapszám. pp. 218-232. Online: https://www.mhht.eu/hadtudomany/2021/2021e/RESPERGER_UjNKS.pdf [2021. 02. 24.]

²⁰³ Resperger István: Az Új Nemzeti Katonai Stratégiáról. *Hadtudomány*, 2021. évi elektronikus lapszám. pp. 218-232. Online: https://www.mhht.eu/hadtudomany/2021/2021e/RESPERGER_UjNKS.pdf [2021. 02. 24.]

²⁰⁴ Négyesi Imre: A mesterséges intelligencia katonai felhasználásának társadalmi kérdései. *Honvédségi Szemle*, 2021/1. pp. 136-137. Online: <http://real.mtak.hu/120556/1/NegyesiImre.pdf> [2021. 12. 28.]

²⁰⁵ Csiki Varga Tamás – Tóth Péter: Magyarország új nemzeti biztonsági stratégiájáról. *Nemzet és Biztonság*, 2020/3. szám. p. 104. Online: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/4906-cikk_szoveg-16687-1-10-20210426.pdf [2021. 12. 27.]

kijelöli a KNBSZ-t, mint a mesterséges intelligencia nemzetbiztonsági célú fejlesztéséért felelős szervezetet. A mesterséges intelligencia alapú kibervédelem egyelőre nem létezik a magyar szolgálatoknál, főleg a tudatosításra és képzésre helyezik a hangsúlyt, de ettől függetlenül az egyéb kibervédelmi berendezések nem maradnak el a többi országétól.²⁰⁶ Előbb-utóbb rákenyszerül hazánk arra, hogy áttérjen a fokozottabb mesterséges intelligencia alapú kibervédelemre.²⁰⁷

A rendvédelmi szervezetek Magyarországon egyre inkább alkalmaznak speciális tudású szakembereket, valamint folyamatosan képeznek ki kiberbiztonsági és mesterséges intelligenciában jártas kollégákat.²⁰⁸ Az újonnan megjelenő szakképzett humán erőforrás foglalkoztatása és betanítása plusz költségeket jelent a magyar államnak.

Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiáját megelőzte az Európai Unió által 2018 és 2019 között kidolgozott „Európai összehangolt terv a mesterséges intelligencia fejlesztéséről” című dokumentum, amely javasolja a tagországok számára, hogy fogadjanak el mesterséges intelligenciáról szóló stratégiákat, vagy a már meglévőket egészítsék ki vele. Az Európai Bizottság 2020. februárjában kiadta a mesterséges intelligencia lehetséges szabályozásait tartalmazó „A kiválóság és a bizalom európai megközelítése” című fehér könyvét.²⁰⁹ Ezeket felhasználva végezte el feladatát a magyar Mesterséges Intelligencia Koalíció, amelynek célja az volt, hogy egy olyan fórumot biztosítson a több száz szervezetnek és szakértői csoportnak. A munkájuk eredményeképp született meg Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája, amely a mesterséges intelligencia alkalmazásának és felhasználásának fő szakterületekként az agráriumot, a gyártást, az egészségügyet, a logisztikát, a közlekedést és az energia szektort jelöli meg.²¹⁰

A Kormány a stratégiával azt kívánja elérni, hogy a digitalizációs törekvések és a technológiai fejlődés még dinamikusabban menjen végbe, ezáltal könnyebb elérve az általános célokat. A mesterséges intelligencia mint speciális részterülete a technológiai szektornak a lehető legszélesebb mértékben kell, hogy rendelkezésére álljon Magyarország polgárai

²⁰⁶Fehér András Tibor – Négyesi Imre: Mesterségesintelligencia-alapú kibertértámadási modellek. *Műszaki Katonai Közlöny*, 31. évfolyam (2021) 3. szám. p. 85. Online: http://real.mtak.hu/131737/1/05_Fehér-Negyesi_73-87_MKK_2021_3.pdf [2021. 12. 27.]

²⁰⁷Fehér András Tibor – Négyesi Imre: Mesterségesintelligencia-alapú kibertértámadási modellek. *Műszaki Katonai Közlöny*, 31. évfolyam (2021) 3. szám. p. 85. Online: http://real.mtak.hu/131737/1/05_Fehér-Negyesi_73-87_MKK_2021_3.pdf [2021. 12. 27.]

²⁰⁸Fehér András Tibor – Négyesi Imre: Mesterségesintelligencia-alapú kibertértámadási modellek. *Műszaki Katonai Közlöny*, 31. évfolyam (2021) 3. szám. p. 85. Online: http://real.mtak.hu/131737/1/05_Fehér-Negyesi_73-87_MKK_2021_3.pdf [2021. 12. 27.]

²⁰⁹ Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája, 2020–2030. Innovációs és Technológiai Minisztérium, Budapest, 2020. p. 7. Online: <https://ai-hungary.com/api/v1/companies/15/files/137203/view> [2021. 12. 27.]

²¹⁰ Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája, 2020–2030. Innovációs és Technológiai Minisztérium, Budapest, 2020. p. 8. Online: <https://ai-hungary.com/api/v1/companies/15/files/137203/view> [2021. 12. 27.]

számára, de a legnagyobb biztonságot is szavatolva. A védelmi intézkedések közül a rendvédelmi ellenőrzések segítségét, a különböző ügyviteli és adatbázisszoftverek fejlesztését, a határvédelem kiszélesítését és rendszereik korszerűsítését, komplex alapú bűnüldözést és bűnmegelőzést, és a nyomozati munka előrelendítését várja a stratégia.

A honvédség, a katasztrófavédelem és a rendvédelmi szervek esetében hatékony szimulációs eszközként jelenhet meg a mesterséges intelligencia, amely főleg komplex döntési helyzetekben segítene. A védelmi fejlesztések az információs védelemben érintik az adattömegek és információk feldolgozását és szintetizálását, az információs műveleteket, a döntéselőkészítést és egyéb támogató rendszerek automatizálását. A fizikai- és a kibertérben is automata előrejelző és prevenciós rendszerek bevezetését jelöli ki. A stratégia már a klasszikus műveleti tereken (földfelszín, légtér és kibertér) kívül kijelöli a világűrt is. Fontosnak tartja, hogy az ember-gép viszonyt úgy kell kialakítani, hogy a folyamatos támogató kapcsolat megmaradjon, és mindig lehetséges legyen a közös védelem az összes említett térben. A mesterséges intelligenciával támogatott védelemre is fel kell készülni. A stratégia több helyen kiemeli, hogy folyamatos modellezés és szimulációra van szükség. A nemzeti adatvagyon védelme a nemzetbiztonsági szolgálatoknak is feladata. A védelmi szerveknek folyamatosan fejleszteniük és implementálniuk kell a mesterséges intelligencia által támogatott adatgyűjtő és -feldolgozó rendszereket. A kibertér védelme a polgári és katonai vonalnak is kötelessége.²¹¹

Az ötödik generációs (5G) és a hatodik generációs (6G) vezeték nélküli technológia meghatározó szerepet tölt be korunkban a világ gazdasági és közigazgatási szektorában is. Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája 2020-2030 is kiemelten foglalkozik az 5G jelenleg kockázataival, de előrelátóan készül a 6G elterjedésére is.²¹² Az 5G elterjedése gyökeresen változtatta meg az életünket, legyen szó akár a mobiltelefonok használatáról vagy a közlekedésről. Az 5G segítségével a hálózatok összekapcsolódása könnyebbé vált, és a kommunikáció nagy része ezeken a hálózatokon keresztül folyik. Rendkívül fontos, hogy ezeken az összekapcsolt hálózatokon keresztül biztonságos legyen az adatforgalom. A problémát az okozza, hogy az 5G rendszer kiépítését olyan vállalat csinálja, amely valamilyen módon be van csatornázva valamely más kormány által irányított szervezetekhez. Így nem csak a szenzibilis adatokat tudják könnyebben megszerezni, hanem a felhasználók biztonságérzete is csökken. Ez több országban is gondot jelentett, például a Huawei és ZTE (angolul: Zhongxing

²¹¹ Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája, 2020–2030. Innovációs és Technológiai Minisztérium, Budapest, 2020. p. 38. Online: <https://ai-hungary.com/api/v1/companies/15/files/137203/view> [2021. 12. 27.]

²¹² Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája, 2020–2030. Innovációs és Technológiai Minisztérium, Budapest, 2020. pp. 35-40. Online: <https://ai-hungary.com/api/v1/companies/15/files/137203/view> [2021. 12. 27.]

Telecommunication Equipment Corporation) vállalatok esetében, hiszen a kínai telekommunikációs vállalatokra vonatkoznak olyan törvények, amelyek kötelezik őket a kínai hírszerző szervekkel való együttműködésre, adatok biztosítására.²¹³

Ezen okból kifolyólag a legújabb generációs szolgáltatások versenyeztetése és kiépítése esetén a jövőben az egyik legfontosabb kérdés az lesz, hogy melyik szolgáltató biztonságos és melyik ami kevésbé. Az Európai Unió Tanácsa „Az 5G jelentősége az európai gazdaság számára és az 5G-hez kapcsolódó biztonsági kockázatok enyhítésének szükségessége” címmel fogadott el egy következtetést 2019-ben, amely szerint már a nemzetbiztonsági tényezők figyelembe vétele sem elhanyagolható a beszállító profilozásakor. Figyelmet kell szentelni az egyes alkatrészeknek is, azok csak olyan gyártótól származhatnak, amelyek nem jelentenek nemzetbiztonsági kockázatot.²¹⁴

Egy példán keresztül mutatom be a mesterséges intelligencia alkalmazásának fontosságát a nemzetbiztonsági szolgálatok életében. A lehallgatott üzenetek és beszélgetések automatikusan bekerülnek egy adatbázisba, ahol karakter- és hangfelismerő szoftverek alakítják át megfelelő formátumúvá az adatokat. A tartalmat aztán külön program elemzi és rendszerezi - akár a hangfelismerő funkciót alkalmazva egyének szerint. Lehetőség van beállítani, hogy kulcsszavakra keressen rá és emelje ki azokat. A rendszerezés után könnyebb keresni, de akár a speciális beállításokkal a megfelelő munkatársaknak is továbbküldheti azt.²¹⁵

3.8. EU ÉS NATO SZÖVETSÉGBŐL ADÓDÓ STRATÉGIÁK RÖVID BEMUTATÁSA

A nemzetbiztonsági szolgálatok a már többször felvázolt határokon átnyúló kihívásokkal nem csupán akkor tudják hatékonyan felvenni a versenyt, ha országon belül együttműködnek, hanem ha valamilyen szövetségi vagy külföldi partneri rendszerben is összedolgoznak. A nemzetbiztonsági együttműködés nem csupán az adott ország nemzetbiztonsági elveinek és céljainak kivetülése, hanem azt a gazdasági, külpolitikai és egyéb kapcsolatai is formálják.

²¹³ Brattberg, Erik - Le Corre, Philippe - Stronski, Paul - de Waalp, Thomas: Kína befolyása Délkelet-, Közép- és Kelet-Európában. Gyenge pontok és ellenállóképesség. Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C. 2021. p. 48. Online: https://carnegieendowment.org/files/202110-Brattberg_et_al_EuropeChina_Hungarian.pdf [2021. 12. 27.]

²¹⁴ Az EU Tanácsa: Az 5G technológia jelentősége és biztonsági kockázatai – A Tanács következtetéseket fogadott el. Online: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2019/12/03/significance-and-security-risks-of-5g-technology-council-adopts-conclusions/> [2021. 12. 27.]

²¹⁵ Négyesi Imre: Az információgyűjtés jövőképe. *Hadtudományi Szemle*. I. évf. 3. szám, 2008. pp. 97-100.

Online: http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/2255/2008_3_alt_negyesi_imre_95_100.pdf?sequence=1&isAllowed=y [2021. 12. 27.]

Éppen ezért, habár kezdeményezhet a szolgálat más ország partnerszervével együttműködést, mindig kormányzati jóváhagyás szükséges hozzá, mivel az önálló szolgálati intézkedések bezavarhatnak a külpolitikai törekvésekbe, kapcsolatokba. Az információcsere, a közös akciók vagy műveletekben való részvétel a szolgálatok legfelsőbb vezetésének (főigazgatójának) döntése alapján történik. Az együttműködés rendszerét az Nbtv. 28. §-a szabályozza:

„28. § (1) A nemzetbiztonsági szolgálatok a feladataik teljesítése érdekében együttműködnek egymással.

(2) Az állami szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok egymás munkáját kölcsönösen segítik. Az együttműködés részletes szabályait – a törvényi előírások keretei között – külön megállapodások rögzítik.

(3) A nemzetbiztonsági szolgálatok feladataik ellátása során együttműködhetnek természetes személyekkel, jogi személyekkel vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel. Az együttműködés részletes szabályait – a törvényi előírások keretei között – külön megállapodások rögzíthetik.

(4) A nemzetbiztonsági szolgálatok nemzetközi megállapodások és kötelezettségvállalások alapján együttműködhetnek külföldi titkosszolgálatokkal.

(5) A nemzetbiztonsági szolgálatok a biztonsági követelmények érvényesítése érdekében a társadalombiztosítási, egészségügyi, adóelszámolási, költségvetési, pénzügyi, statisztikai adatszolgáltatással, a maradandó értékű irat védelme érdekében végzett levéltári ellenőrzéssel, valamint a speciális működési költségek körébe tartozó valutafelhasználással kapcsolatos eljárási szabályokat – a törvényi előírások keretei között – az illetékes szervezetekkel külön megállapodásban rögzítik.”²¹⁶

1990 után Magyarországon megkezdődött a nemzetbiztonsági útkeresés is, amelynek egyik állomása a külföldi, elsősorban nyugati szövetségesek és partnerek keresése volt. Az első közös szektor, amiben a kétoldalú együttműködéseket megtudták kötni az az egyre erősödő terrorizmus, és a vele kapcsolatos elhárítási feladatok voltak, de megindult egymás oktatási rendszerében, és képzéseiben való részvétel. Száraz György kifejti, hogy a rendszerváltás után ugyan nyitottak a magyar szolgálatok felé más államok, de alapvetően bizalmatlanságot lehetett érezni, legfőképpen a kémelhárítás területén. A legfontosabb szemléletváltások az 1999-es NATO, majd a 2004-es EU csatlakozáskor történtek, hiszen ezektől a pontoktól fogva kiszélesedett a megköthető nemzetközi szerződések, kooperációk és titokvédelmi

²¹⁶ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500125.tv> [2019. 11. 28.]

megállapodások köre. Kiemelendő még a visegrádi országok, azaz V4²¹⁷ nemzetbiztonsági szolgálatainak közös munkája. A szövetségi rendszerekbe való belépéssel Magyarország is részesévé vált a nemzetközi nemzetbiztonsági rendszernek, ami a közös erőknél köszönhetően megnövelte a fellépés hatékonyságát.

A nemzetbiztonsági szolgálatok külföldi együttműködésében akadtak anomáliák. A Terrorelhárítási Központ létrehozása némileg megzavarta a külföldi terrorelhárításban együttműködő partnereket, hiszen a terrorelhárítás egy nemzetbiztonsági szervezettől átkerült egy rendőri szervhez. Hasonló problémákkal küzdött a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat is, amikor több rendőri figyelési feladatot átvett, mivel a határokon átnyúló rendőri kooperációkat át kellett gondolni.²¹⁸

A NATO-ban a katonai információ közvetítő szereppel bír a NATO Katonai Információs Bizottsága. A polgári hírszerző és biztonsági részleggel a Polgári Információs Bizottság foglalkozik. Az utóbbi bizottság az elosztó szerv, és a stratégiai szintű polgári hírszerzési tanácsadásért felelős.

Az Európai Unión belül a nemzetbiztonsági szolgálatok szoros partnerkapcsolati társulásokban vannak jelen, egymással és az EU-val is együttműködési rendszerben dolgoznak. Ezek közül rendkívül fontos a Berni Klub, amely egy informális és tanácskozó szervezet. Legfőképpen az országhatárokon belüli elhárító tevékenységért felelős szolgálatok vesznek részt az ülésein. A rendszerváltás óta változatlanul lényegi eleme a nemzetközi nemzetbiztonsági kapcsolatoknak a terrorelhárítás kérdése. Az Európai Unió ezért megalapította 2001. szeptember 11-e után a Terrorelhárítási Csoportot (Counter Terrorism Group – CTG). Létrejöttének célja a terrorizmussal kapcsolatos információfúzió, elemzések készítése és cseréje, állapotanalízis és támogatás. Száraz György kiemeli még mint fontos egyesülését a közös erőknél a Közép-Európai Konferenciát, ahol az államok alapvető kérdésekben tárgyalhatnak és cserélhetnek eszmét. Fontos még a Trevi Csoport (Terrorisme, Radicalisme, Extrémisme et Violence Internationale) amely a terrorizmus, kábítószerkereskedelem és szervezett bűnözés elleni harcot támogatja. Az Európai Unió Hírszerző és Helyzetelemző Központja (European Union Intelligence and Situation Centre - EU INTCEN), amely egy EU-s fúziós központ, a tagállamok által biztosított katonai, rendőri és polgári jelentésekből,

²¹⁷ A V4 tagjai: Magyarország, Lengyelország, Csehország, Szlovákia.

²¹⁸ Száraz György: Társ- és partnerszolgálati együttműködések. In: Dobák Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közszerzői Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014. pp. 145-152. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/reposztorium/bitstream/handle/11410/8567/Teljes%20sz%20c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 19]

elemzésekből, valamint OSINT forrásokból állít össze stratégiai szintű döntéstámogató dokumentumokat az Európai Unió vezetése számára. Említésre méltó még a rendőri együttműködő szervezet, az Europol.²¹⁹ Az NBSZ 2011-ben egy, az összes munkavállaló bevonásával készült terv segítségével megalkotta azokat a célokat, amelyeket a jövőben kitűznek maguk elé. Az egyik legfontosabb vállalás, hogy igyekeznek a párhuzamosságot a különböző szolgálatok között kiküszöbölni, és teljes mértékben átveszik a szakterületükhöz kapcsolódó nemzetközi együttműködéssel kapcsolatos feladatokat, továbbá egyre nagyobb szerepet kívánnak betölteni az EU és a NATO titkosszolgálati és szakértői tevékenységében.²²⁰

Fontos megemlíteni, hogy az EU és NATO ellen is rengeteg titkosszolgálati akció és művelet zajlik, így a szövetség összetartása kulcsfontosságú a tagországok nemzetbiztonsági érdekeinek és védelmének érvényesítése szempontjából. Az orosz és belorusz titkosszolgálatok már 1992 óta folytatnak szoros együttműködést polgári és katonai vonalon is. 2017-es litván jelentések szerint az orosz és belorusz szolgálatok intenzíven hajtják végre különböző akciókat EU és NATO célpontok ellen.²²¹ Meglátásom szerint a 2022-es ukrán-orosz háborút megelőzően is intenzív titkosszolgálati munka folyt szövetségeink irányába, ami a háború alatt és azt követően is folytatódni fog. Ennélfogva a szövetségi rendszerek megerősítése és összetartása releváns a nemzetbiztonsági védelem szempontjából.

3.9. KÖVETKEZTETÉSEK

A fejezetben bemutattam, hogy a biztonsági stratégiák meghatározzák azokat a komplex stratégiai célokat, amelyek elengedhetetlenek a modern korunk biztonsági kihívásaival kapcsolatos hatékony válaszok meghozataláért.

Látható, hogy az információs társadalom vívményai mellett egyik stratégia sem megy el, hanem jelentős figyelmet fordítanak a digitalizáció és a kibértér kérdésköreire. Az utóbbit egy új „csataterék” tartják, és az innen érkező veszélyekre fel kell készülnie a védelmi szervezeteknek és a lakosságnak is. A kritikus infrastruktúrák védelme szintén kiemelt szerepet kap stratégiákban.

²¹⁹ Száraz György: Társ- és partnerszolgálati együttműködések. In: Dobák Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közsolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014. pp. 145-152. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8567/Teljes%20sz%20c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 19]

²²⁰ Nemzetbiztonsági Szakszolgálat: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat jövőképe. Budapest, 2011.

²²¹ Rác András: Oroszország biztonságpolitikai törekvései a posztszovjet térségben. *Védelmi Tanulmányok*, 2020/3. p. 30. Online: https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/VT_2020_3_Racz_Andras_Oroszország_biztons%C3%A1gpolitikai%20t%C3%B6rekve%C3%A9sei%20a%20posztszovjet%20t%C3%A9rs%C3%A9gben_full.pdf [2022. 02. 29.]

A stratégiákban fontos a szövetségi rendszerben gondolkodás. A NATO és Európai Unió tagságból adódó kapcsolatok elengedhetetlenek ahhoz, hogy Magyarország erős védelmi rendszert tartson fenn, de nemzeti szinten önállóságra és cselekvőképességre van szükség a hatékonyság érdekében. Egyértelmű cél, hogy Magyarország Európa egyik legbiztonságosabb állama legyen. Ezt csak úgy lehet elérni, hogy az összes rendvédelmi szervezet együttműködik, munkájukat összehangolják.

Összefoglalóul elmondható, hogy a stratégiák fő problémáknak a globalizáció hatásait, a digitalizációt, a környezeti változásokat, az illegális migrációt, a terrorizmust, a nyersanyagforrások kimerülését, az energiabiztonságot jelölik meg. Egy Magyarország működését jelentősen befolyásoló háború esélyét minimálisra teszi a legtöbb stratégia, de már nem zárják ki a lehetőségét – a 2022-es ukrán-orosz háború igazolta, hogy fel kell készülni az ilyen eshetőségekre is. Országunk felismerte azt, hogy a világ folyamatosan változik akár egyik pillanatról a másikra, ezért a stratégiák aktualizálása nélkülözhetetlen. A dokumentumok mutatnak utat a rendvédelmi szerveknek, az új fenyegetések megjelenésével naprakész irányokra van szükség. A stratégiák figyelembe veszik a biztonsági érdekeit, a kihívások és fenyegetések kezelésének eszközeit és módszereit, számolnak a trendekkel Magyarországon. Véleményem szerint ez elengedhetetlen az információs társadalom okozta villámgyors változások és átalakulások mellett. Ezért fontos megvizsgálni, hogy Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatainak feladati és intézményi változásai milyen irányban indultak el a 21. században, és követik-e a stratégiákban meghatározott elvárásokat. Amennyiben nem, abban az esetben új stratégiák megalkotása kívánatos.

4. PARADIGMAVÁLTÁSOK A MAGYAR NEMZETBIZTONSÁGI RENDSZERBEN AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOM TÜKRÉBEN

4.1. A RENDSZERVÁLTÁS IDŐSZAKA

Az állambiztonsági szolgálatoknál 1990-ig összetett fejlődésen ment át a belső szabályzatokban és módszertanokban. A Nagy Imre-kormány 1953-ban rakta le az alapokat, melynek során a Belügyminisztériumhoz került átszervezéssel az Államvédelmi Hatóság megszűnését követően.²²²

A Magyar Népköztársaság számára a Szovjetunió hírszerzési irányokat jelölt ki, amelyek előnyben részesítésének természetes velejárója volt az önállóság elvesztése. Például a különutas politikát folytató Tito kormányzatra Jugoszlávia közelsége miatt, kiemelt figyelmet kellett szentelni a Jugoszláv Néphadsereg létszámának állandó gyarapodására, a hadifelszerelésük jegyzékére, hálózataik és korszerűsítéseik feltérképezésére, lehetőségeik megismerésére, amely jelentős mértékű erőforrás mozgósításával járt. A következő felépítéssel rendelkezett a III. Főcsoportfőnökség:

Csoportfőnökségek:

III./I. Hírszerző Csoportfőnökség,

III./II. Kémelhárító Csoportfőnökség,

III./III. Belső reakció és Szabotázselhárító Csoportfőnökség,

III./IV. Katonai Elhárító Csoportfőnökség,

III./V. Operatív Technikai Csoportfőnökség.²²³

A kor vezetői már a szocializmusban is felmérték, hogy egy kis ország számára a kisebb volumenű titkosszolgálati rendszer a megvalósítható, és elérhetetlen cél az USA-éhoz hasonló globális szintű jelenlét. Ezért elsődleges fontosságú területeket próbáltak kijelölni a saját és a Varsói Szerződés érdekeit szem előtt tartva. Ide sorolható, a gazdasági információgyűjtés, a

²²² Ez alól kivételt képezett a katonai hírszerzés, amely sosem volt a része a hírhedt III. Főcsoportfőnökségnek. A katonai hírszerzés végig a honvédelmi tárca égisze alatt működött.

²²³ A hármas ügyosztályok szervezeti felépítése. <https://gondola.hu/cikkek/13017-A-harmas-ugyosztalyok-szervezeti-felepitese.html> [2017. 12. 28.]

csempészet elleni küzdelem, a hitelpolitikai hírszerzés,²²⁴ a Központi Hírszerző Ügynökség, a NATO, a Német Szövetségi Hírszerző Szolgálat (németül: Bundesnachrichtendienst)²²⁵ bomlasztó, lázító munkájának feltárása. Végig kísérte a teljes időszakot a külföldre emigrált magyarok és a magyar hírszerzőtiszték között kialakított erős kapcsolatrendszer, amelyre sok esetben támaszkodtak.

Látható, hogy az állambiztonsági szervezetrendszerben is aktívan jelen volt a Kádár-korszak centralizációja, viszont nem rendelkeztek nagy önállósággal. Lehetőségeik cserében behatárolttá váltak és szigorú politikai irányítás alá kerültek. A Honvédelmi Minisztérium Vezérkari 2. Csoportfőnöksége a Belügyminisztérium szárnyai alatt működő szervekkel együtt is végzett titkos információgyűjtést. A rendszerváltás előtti időkről összegzőképpen elmondható, hogy hazánk állambiztonsági szervei nem voltak önállóak, ugyanis kénytelenek voltak eszközeiket, rendszereiket és megszerzett információikat megosztani a Szovjetunióval és azon szocialista tagállamokkal, akik az érdekszférájába tartoztak. Tevékenységük megszervezése rendkívül nehezzé vált azért, hogy olyan államokkal is együtt kellett működni, akikkel - mint például Romániával - szemben a magyar döntéshozók aktív felderítő tevékenységet szerettek volna folytatni. 1961-ig csak a nyugati országokat másolva, technikailag azoktól lemaradva, csupán klasszikus hírszerző és belső elhárítási funkciók létrejöttéről beszélhetünk. 1957 második felétől vette kezdetét az átrendeződés, amelynek fontos hatásaként jelent meg a célirányosabbá váló szakterületi információszerzés. Innentől jelenik meg a mai is elfogadott, alkalmazott objektumi, vonalas és területi elv alapján felépülő hírszerzés és elhárítás.²²⁶ A szocialista országokkal való összefogás jól működött, állambiztonsági előnyei legintenzívebben a közös határok védelmében nyilvánultak meg. A hírszerzés feladatkörei a rendszerváltásig folyamatosan bővültek és új célországokkal is gazdagodott a már addig is oly színes paletta. A gazdasági jellegű övezetek kiemelkedése fontosabbá vált, viszont a tudomány és technika is előnyt élvezett és fokozott fókuszot kapott. Az állambiztonsági szervezetrendszer egyre nagyobb szerepvállalásából is jól látható már az a tény, miszerint a politikai döntéshozásban a fő cél az, hogy a körülményekhez mérten a magyar

²²⁴ Bank Barbara: Hírszerzés és gazdasági manipuláció az 1980-as évek végén. *Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet*, Budapest, 2014. pp. 3-28. Online: <https://oszkdk.oszk.hu/storage/00/01/52/93/dd/1/bank.pdf> [2017. 12. 28.]

²²⁵ Bundesnachrichtendienst, vagy BND. Angolul Federal Intelligence Service, Németország hírszerző szerve.

²²⁶ Tóth Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata, 1945-1990. *Betekintő*, 2011. 2. sz. p. 9. Online: http://epa.oszk.hu/01200/01268/00018/pdf/EPA01268_betekinto_2011_2_toth_e.pdf [2017. 12. 28.]

külpolitikát a lehető legjobban önállóvá tegyék. Új minták viszont a legtöbb esetben csak akkor épültek be a rendszerbe, amikor azok máshol már evidensnek számítottak.²²⁷

A 1980-as évek történései rányomták a bélyegüket a szolgálatok működésére is. 1988-ra nyilvánvaló lett, hogy egy olyan szervezetre van szükség, amely képes idomulni a politikai változásokhoz. Azonban ahogy Müller Rolf is leírja - hivatkozva a fejezetben tett korábbi megállapításra - a III. Főcsoportfőnökség több tekintetben is versenyképes volt a nyugati szolgálatokkal. Többek között a Belügyminisztérium Napi Operatív Információs Jelentései (röviden: NOIJ) rendszer miatt már 1970-től összehangolt, hírigényvezérelt tevékenységet folytattak a szolgálatok, és a lehetőségekhez mérten a legmodernebb és korszerűbb felszerelés állt a munkatársak rendelkezésére, amelyek között lehallgatókészülékek, adatbázisrendszerek, számítógépek szerepeltek.²²⁸ Ez a rendszer azonban 1990-ben megtört, mivel a rendőrség, határőrség és a nemzetbiztonság egységes irányítás helyett különutas lett, így az egy helyre, azaz a Belügyminisztériumba egy helyre befolyó információk helyett a saját minisztériumba, szétszórva futottak be a hírigényekre adott válaszok. Az Állambiztonsági Főcsoportfőnökség ugyanis a Belügyminisztérium közvetlen irányítása alatt működött, egészen 1990. február 14-ig. Ekkor hozta létre a Minisztertanács a Nemzetbiztonsági Hivatalt, az Információs Hivatalt, a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatalát, és a katonai felderítő szervet, a Honvéd Vezérkar Katonai Felderítő Hivatalt.²²⁹ A Napi Operatív Információs Jelentések rendszere sem tudott ebben a rendszerben tovább működni.

A Nemzeti Kerekasztal tárgyalásai során több alkalommal is felmerült a titkosszolgálatok kérdése, és elindult a napjainkig tartó modell-vita. A Fiatal Demokraták Szövetsége (röviden: FIDESZ) az állampárti rossz tapasztalatok miatt a német Alkotmányvédelmi Hivatalhoz²³⁰ hasonló, az Országgyűlésnek közvetlenül alárendelt elhárítás mellett tört pácát. A sok vita miatt nem született érdemi megállapodás, de a máig érvényes nemzetbiztonsági rendszer és a Rendőrség különválása végérvényesen megmaradt. Már 1989-től, rendkívül gyorsan megindult a rendszer „fogalomtisztítása”. Horváth István belügyminiszter kijelentette, hogy a szolgálatok a nemzet biztonságát védő szervek, céljük a biztonságot veszélyeztető egyének és csoportok felderítése, az állam, az intézmények és a gazdaság védelme. A fogalmi átalakulás sikeresnek volt mondható, hiszen nem csak a szakma,

²²⁷ Tóth Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata, 1945-1990. *Betekintő*, 2011. 2. sz. pp. 12-15. Online: http://epa.oszk.hu/01200/01268/00018/pdf/EPA01268_betekinto_2011_2_toth_e.pdf [2017. 12. 28.]

²²⁸ Müller Rolf: Belügyi információs jelentések, 1964–1990. Trezor 3. In: Gyarmati György (szerk.), *Az átmenet évkönyve*. ÁBTL, Budapest, 2003. pp. 147–164.

²²⁹ Cséve Lajos: Néhány gondolat a Nemzetbiztonsági Hivatal létrejöttéről és munkájáról. *Rendészeti Szemle* 10. évf. 1993/10. pp. 8–9.

²³⁰ Németország elhárító szolgálata, németül: Bundesamt für Verfassungsschutz, röviden: BfV.

hanem a köznyelv és később a jogi normák is átvették. A szakmai módszerek elnevezései is megváltoztak, a műveleti szó váltotta fel az operatív jelzőt. Megjelentek a nyugaton használt kifejezések, mint például a HUMINT.²³¹

4.1.1. Átmeneti időszak

Miután az Antall-kormány megalakult 1990-ben, az 1990. évi LI. törvény megszabta, hogy meghatározott feladatokat a honvédelmi miniszter, illetve a kijelölt tárca nélküli miniszter felügyelete alatt álló nemzetbiztonsági szolgálatok végzik. Ezt az előírást azonban az 1995-ben elfogadott nemzetbiztonsági törvény megszüntette, azonban a tárca nélküli miniszterek rendszere a gyakorlatban a – kivéve a Medgyessy-kormány időszakát – 2010-ig megmaradt.²³²

Végül 1990. március 1. napján megszületett a mai modern nemzetbiztonsági intézményrendszerünk alapja, két polgári és két katonai nemzetbiztonsági szolgálattal. Megalakult a külföldi hírszerzésért felelős Információs Hivatal (röviden: IH), az elhárításért felelős Nemzeti Biztonsági Hivatal (röviden: NBH), a katonai felderítésért felelős Katonai Felderítő Hivatal (röviden: KFH), valamint a katonai elhárításért felelős Katonai Biztonsági Hivatal (röviden: KBH). A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat (röviden: NBSZ) az NBH keretein belül kezdett el működni, majd leválasztásra került 1996-ban. A legtöbb gondot az NBH okozta, amely még fegyveres testület és központi közigazgatási szerv is volt.²³³ Így a politikai felügyelet és a szakmai vezetés is decentralizálttá vált. Az eddig egységes állampárti politikai irányítás helyett egy tárca nélküli miniszter felügyelete alá kerültek a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, a katonai szolgálat esetében pedig a honvédelmi miniszter alá. A szolgálatok élére négy főigazgató került és szinte azonnal felmerült a koordináció problémája. További gondot jelentett a rendőri szervek és a szolgálatok különválása, mivel nem volt teljesen tiszta koncepció az együttműködésre. Az egyeztetési fórumok kérdésköre végigvonul a nemzetbiztonsági szolgálatok rendszerváltás utáni mechanizmusain.

A nyugat mint ellenségkép immáron megszűnt, ezért a hagyományos konfliktus mentén nem lehetett tovább működniük a szolgálatoknak, így azonnal megjelentek a demokrácia és a Magyar Köztársaság értékeinek védelme, mint alapvető feladat. A hírigényeket a kormány már

²³¹ Kovács Zoltán – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): *Biztonsági kihívások a 21. században*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. pp. 179-180.

²³² Ványi Éva: Jelentés a Kormányról. Kormányzati karrierút Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig. *Századvég Kiadó*, Budapest, 2015. p. 37. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1nyi%20%C3%89va%20%C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]

²³³ Fábíán Péter: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig I. „A nemzetbiztonsági intézményrendszer jogfejlődése 1945-től 2010-ig”. *Büntetőjogi Szemle*, 2019/2. szám. pp. 26-31. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/lapszam/BJSz_201902_26-31o_FabianPeter.pdf [2021. 01. 11.]

nem kedve szerint, közvetlenül küldhette a szolgálatoknak, hanem ezek mentén jelölhették ki az adott szolgálat irányait, amit aztán a miniszter irányításával hajtottak végre.

A Nemzetbiztonsági Kabinet létrehozása 1990-ben a kormányzati koordinációt igyekezett erősíteni a szolgálatok között. A kabinetet 1998-ig a kormányfő, 1998 és 2002 között a belügyminiszter, 2002 és 2006 májusa között a honvédelmi miniszter, 2006 májusa és 2007 közepe között a Miniszterelnöki Hivalt vezető miniszter, 2007 nyaratól a titkosszolgálatokat irányító tárca nélküli miniszter, 2010-től ismét a kormányfő,²³⁴ 2018-tól a belügyminiszter vezeti napjainkig.²³⁵

Az Antall-kormány az 1990 és 1995 közötti átmeneti időszak folyamán több alkalommal is eszközölt személyi változtatásokat a nemzetbiztonsági szolgálatok élén. Beemelteék a kormányalakítás után a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok felügyeletét ellátó tárca nélküli minisztert a kormányba, aminek létszáma 18 főre duzzadt.²³⁶ Antall József 1993 végén elhunyt, a miniszterelnöki székben Boross Péter követte, de érdemi változtatást nem eszközölt.

4.1.2. Duna-gate ügy

A Duna-gate ügy egy politikai fordulathoz és paradigmaváltáshoz tekinthető közvetlenül a rendszerváltás után, ami Révész Béla, Kovács Zoltán és Dobák Imre szerint is a mai napig hatással van a szolgálatok alapvető rendszerére. 1990. január 5-én a FIDESZ és a Szabad Demokraták Szövetsége (röviden: SZDSZ) feljelentést tett, miszerint a Belügyminisztérium állambiztonsági osztálya nem hagyott fel az ellenzéki pártokról folyó információszerzéssel,²³⁷ miközben azt már az 1989. október 23-i alkotmánymódosítás szigorúan megtiltotta, vagy nem volt vele összeegyeztethető.²³⁸

A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok felaprozódása és elkülönült működési kultúrája az ügyből eredeztethető, ami sokkos hatásai miatt átírta a Németh-kormány elképzeléseit és jövőképét egy egységesebb konstrukcióról. A botrány megalapozta a társadalom amúgy is jelen lévő kétségeit a független és nemzeti érdekeket védő szolgálatok

²³⁴ 1308/2011. (IX. 6.) Korm. határozat a Nemzetbiztonsági Kabinetéről. Online:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A11H1308.KOR&txtreferer=A1000043.TV> [2020. 11. 21.]

²³⁵ 1144/2010. (VII. 7.) Korm. határozat a Kormány ügyrendjéről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A10H1144.KOR&mahu=1> [2020. 11. 21.]

²³⁶ Ványi Éva: Jelentés a Kormányról. Kormányzati karrierút Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig. *Századvég Kiadó, Budapest, 2015. p. 64.* Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%20C3%A1nyi%20C3%89va%20k%20C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]

²³⁷ Ripp Zoltán: Rendszerváltás Magyarországon 1987-1990. Napvilág Kiadó, Budapest, 2006. pp. 527-528.

²³⁸ Az Alkotmány módosításáról szóló 1989. évi XXXI. törvény. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98900031.TV&txtreferer=98900026.MT> [2021. 01. 11.]

felé.²³⁹ A III/III-as csoportfőnökség nem hagyta abba a már megkezdett munkáját, és a demokratikus átmenet kezdetén is folytatta az ellenzéki pártok titkosszolgálati eszközökkel való megfigyelését. A botrány megalapozta a ma is aktív, és jelenleg kormánypárti FIDESZ ismertségét, és a szocialisták hitelvesztéséhez vezetett. Ahogy Révész Béla is rámutat, akkoriban a társadalom nagyon kevés hányada gondolta úgy, hogy ez a titkosszolgálat magánakciója volt, és feltételezhető volt, hogy eljutottak az összeszedett információk a Magyar Szociálista Párt (röviden: MSZP) vezetőihez is.²⁴⁰ A botrány arra is rávilágít, hogy a Kádár-rendszer hatalom mechanikai és megtartó eszközei már nem tudtak a demokratikus jogállamban érvényesülni, ezért az átalakítás nem várható magára. Az ügy tanulsága, hogy a jogi szabályozás megléte és a dogmatikus hozzáállás automatikusan nem határozza meg a szolgálatok speciális tevékenységét, értékrendjét, valódi működési sajátosságait. A Duna-gate ügy nem csak a szolgálatok életében okozott egy fundamentális eltolódást, hanem bizonyította azt is, hogy a szolgálatok a mindenkori hatalmi-politikai csatározások fő vagy mellékszereplőjeként is felléphetnek.²⁴¹

Már nem tudhatjuk, mi történt volna, ha nem robban ki a Duna-gate ügy, de bizonyossággal állítható, hogy a politikai vezetés nem fektetett volna akkora hangsúlyt az átmenet megszervezésére, mint e politikai botrány hatására.

4.1.3. Út 1995-ig

A rendszerváltás után 2010-ig néhány kivételes időszaktól eltekintve a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok felügyeletét tárca nélküli miniszterre bízták. Az 1995. évi CXXV törvény (röviden: Nbtv.) már kötelezte is a kormányfőt arra, hogy erre a posztra kormányhatározottal kell kijelölnie egy személyt.²⁴² Kivételt képez 2002 és 2006 közötti időszak, amikor a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok felügyeletét a Miniszterelnöki Hivatal

²³⁹ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 179.

²⁴⁰ Révész Béla: A „Duna-gate” ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében (Politológiai értelmezési lehetőségek). *Acta juridica et politica*. Tomus LXVIII. Fasc. 19. Szeged, 2006. pp. 1-2. Online: <https://mek.oszk.hu/04900/04948/04948.pdf> [2021. 01. 11.]

²⁴¹ Révész Béla: A „Duna-gate” ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében (Politológiai értelmezési lehetőségek). *Acta juridica et politica*. Tomus LXVIII. Fasc. 19. Szeged, 2006. p. 2. Online: <https://mek.oszk.hu/04900/04948/04948.pdf> [2021. 01. 11.]

²⁴² 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500125.tv> [2019. 11. 28.]

vezető miniszter hatáskörébe helyezték, és államtitkárok segítették a munkáját. A katonai szolgálatok megmaradtak a honvédelmi miniszter irányítása alatt.²⁴³

1989-től szinte szünet nélkül jelen volt a politikai és szakmai vitatéren a szolgálatok szervezetének jellege. A korszak gondolkodása két válaszút között hezitált. Az elsőt egy erősen központosított rendszert predesztináltak, ami Nemzetbiztonsági Hivatal néven működött volna. A másik lehetőségként felmerült a funkcionálisan tagolt struktúra, amely egy elhárító és egy hírszerző szervben gondolkozott. Vagyis a centralizáció és decentralizáció között indult meg a vita.²⁴⁴

1990-ben a BM III/III. Csoportfőnökséget jogutód nélkül megszüntették, személyi állománya közül, akit lehetett nyugdíjaztak vagy más területre helyeztek át. A BM III. Főcsoportfőnökség csoportfőnökségeit a III/III. kivételével és a Honvéd Vezérkar 2. Csoportfőnökségét önálló szolgálatok formájában hozták létre. Egy új alapokra épülő nemzetbiztonsági rendszer kidolgozására nem volt lehetőség, mivel más területek foglalták le a döntéshozókat,²⁴⁵ megelégedtek a társadalmi nyugalmat megőrizendő a Belső reakció és Szabotázselhárító Csoportfőnökség beszántásával.²⁴⁶ A kormány döntése megalapozottnak tűnt, mivel a szakmai tudással rendelkező embereket megtartották, és volt lehetőség a demokrácia újoncainak kiképzésére, a rendszer felfrissítésére.²⁴⁷ Ennek köszönhetően egy rendkívül korszerű adatbázisrendszerrel tudtak dolgozni a szolgálatok, aminek átvezetése a demokratikus rendszerbe szakmailag indokolható volt. Az Operatív-technikai Csoportfőnökség berkein belüli rendszer ellátta a bűnüldözés és a titkosszolgálatok adatigényeinek kiszolgálását, aminek működtetéséhez képzett és megbízható személyzetre volt szükség.²⁴⁸ A szolgálatok az állampárti rendszerben kifejezetten jó technikai felszereltséggel rendelkeztek, ezért fontos volt a tudás átmentése, hogy a megújuló kihívásokra azonnal megadják a válaszokat szakmai

²⁴³ Müller György: Kormányról kormányra a rendszerváltás utáni Magyarországon. Antalltól Gyurcsányig. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008.

²⁴⁴ Baráth Magdolna: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonsáig. In: Okváth Imre (szerk.): *Állambiztonság és rendszerváltás*. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L' Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. p. 14.

²⁴⁵ Kovács Tamás: Átmentett vagy megmentett légió? A magyar állambiztonság metamorfózisához, 1989–1990. Levéltári Közlemények, 82. évf. 1. sz. 2011. pp. 61–72.

²⁴⁶ Ellentétben Csehország szolgálataival, ahol az állampárti korszak gyakorlatilag teljes dokumentációja nyilvános bárki számára, és a személyi állomány szinte teljes egészét is elbocsátották. Bővebben lásd: Cseh Gergő Bendegúz: Közép-kelet-európai állambiztonsági panoráma. Titkosszolgálati iratok nyilvánossága az egykori szocialista országokban. *Betekintő*, 2010/1. szám. Online: https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2010_1_cseh.pdf [2021. 01. 03.]

²⁴⁷ Az átmenet több feladatrendszert is érintett. Így például az Egységes Gépi Priorizáló Rendszer (röviden: EGPR) kifejlesztése 1974-re fejeződött be, modernizációját az 1980-as évek végén hajtották végre.

²⁴⁸ Bikki István: A titkos operatív technikai rendszabályok és módszerek, valamint a K-ellenőrzés alkalmazására vonatkozó szabályok 1945–1990 között. *Betekintő*, 4. évf. 1. 2010. pp. 1-15. Online: https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2010_1_bikki.pdf [2021. 01. 11.]

szinten.²⁴⁹ Összefoglalva elmondható, hogy a fokozatos fejlesztés nyert teret, a demokratikus korlátok és átmenet fontosabb volt, mint az eredményesség, és a megoldáskeresés megindult az átalakult biztonsági környezet kihívásaira.²⁵⁰ A szolgálatok képesek voltak ellátni a megváltozott feladataikat, és tevékenységüket modern színvonalon folytatni. Az NBSZ megalakulásáig az NBSZ „elődszerve” a Nemzetbiztonsági Hivatalon belül működött Szakszolgálati Operatív-technikai Főigazgatóság néven, és hasonló feladatokat látott el, mint utódja.²⁵¹

A Horn-kormány a kétharmados többség megszerzésével lehetőséget kapott arra, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok demokratikus jogi kereteit is megszilárdítsa. 1994-ben a kormány gazdaságpolitikája erős külföldi bizalomvesztéssel párosult, és szinte a fizetésképtelenség szélén állt Magyarország, ezért a döntéshozók a pénzügyi konszolidáció, majd a Bokros-csomag előkészületeivel voltak elfoglalva. Ilyen körülmények mellett a nemzetbiztonsági törvény meghozatala a vártnál több időt vett igénybe, de végül elfogadták a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényt.²⁵²

A kor döntéshozói sikerként tekintettek a nemzetbiztonsági törvényre: az osztottságot és szektorialitást, valamint egy jobb megítélésű és szilárd lábakon álló demokratikus nemzetbiztonsági rendszer kiépítését tartották szem előtt. Az elosztás azonban már a rendszerváltáskor is észlelhető megváltozott biztonsági környezetre nem adott választ, központi koordinációs intézményt nem jelöltek ki. A kooperációt ugyan említi a törvény,²⁵³ de a gyakorlatban a versengő modell nyert teret. Urbán Attila feltárja, hogy ennek ellenére a törvény nyitva hagyta a lehetőséget a szorosabb együttműködés felé,²⁵⁴ mivel a 11. § (2) b) pontja rögzíti, hogy az adott szolgálatot irányító miniszternek a kormány tagjaitól érkező információigényekkel kapcsolatos feladatát, a 11. § (6) kimondja, hogy a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter az Alkotmányvédelmi Hivatal és a

²⁴⁹ Urbán Attila: A Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége operatív technikai tevékenységének szervezeti háttere és működési rendje, 1962–1990. In: Csóka Ferenc (szerk.): *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és a titkos adatgyűjtés világából (1785–2011)*, NBSZ, Budapest, 2012. pp. 261–276.

²⁵⁰ Kurtán Sándor: Titkosszolgálatok Magyarországon 1988-2008. In: Sándor Péter – Stumpf Anna – Vas László (szerk.): *Magyarország politikai évhuzadkönyve*. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Közhasznú Alapítvány, Budapest, 2009.

²⁵¹ Palatin János: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat változásai a rendszerváltozástól napjainkig. In: Boda József – Horvát Orsolya: *15 éves a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat*, NBSZ, 2011. p. 9.

²⁵² 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500125.tv> [2019. 11. 28.]

²⁵³ Érdemes megjegyezni, hogy az úgynevezett „3000-es Kormányhatározatok” valószínűleg részletesebben szabályozzák a kooperációt, de a titkosítás miatt erre ma még nem ismerjük a választ.

²⁵⁴ Urbán Attila: A koordinációs folyamatok intézményi hátterének evolúciója a magyar nemzetbiztonsági igazgatásban. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyan (2020), 1. szám. p. 15. Online: http://real.mtak.hu/107361/1/NSZ_2020_1_Urban_Attila.pdf [2020. 12. 10.]

Nemzetbiztonsági Szakszolgálat tekintetében, a polgári hírszerzési tevékenység irányításáért felelős miniszter az Információs Hivatal tekintetében irányítja az állami szervektől származó, az ország nemzetbiztonságára vonatkozó információk elemzését, értékelését, valamint az e tárgyú kormányzati döntés-előkészítést támogató munkát. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter - a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központon keresztül - irányítja az állami szervektől származó biztonsági és bűnügyi helyzetre vonatkozó információk elemzését, értékelését, valamint az e tárgyú kormányzati döntés-előkészítést támogató munkát. A 77. § (1) c) pontja felhatalmazást ad a Kormány számára, hogy rendeletben megállapítsa a titkos információgyűjtés, illetve a leplezett eszközök alkalmazása feltételeinek biztosítása érdekében a titkos információgyűjtés folytatására, illetve a leplezett eszközök alkalmazására feljogosított szervek és az elektronikus hírközlési szolgáltatási feladatokat ellátó szervezetek együttműködésének rendjét és szabályait.²⁵⁵ Az egyetlen integráció a szolgálatok (IH, KFH-KBH, NBH, NBSZ) vezetői szintjén történő egyeztetési fórumában öltött testet. A szakmában már elkezdődött a kommunikáció és a tervezése egy kormányzati koordinációs intézménynek, amely a polgári és katonai szolgálatok tevékenységét hangolta volna össze, valamilyen szinten fuzionálta központi szervként a megszerzett információkat. A szervezet a központi kormányzat döntéselőkészítő szervezeti keretein belül a legfelsőbb szinten került volna kialakításra, így csatornázva be az információkat azok számára, akik felhasználják őket, de a szolgálatokat távol tartva a politikától, hiszen a korban még politikai vita tárgyat képezte a szolgálatok politika közelsége.²⁵⁶

4.2. AZ 1995 ÉS 1998 KÖZÖTTI IDŐSZAK

4.2.1. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény

A nemzetbiztonsági rendszer drasztikus átalakítására csak akkor volt esély Magyarországon, amikor a kormány kétharmados többséggel rendelkezett. Ehhez a 1994 és 1998 között az MSZP-SZDSZ, majd 2010-től három cikluson át a FIDESZ-KDNP kormánynak volt lehetősége.²⁵⁷

²⁵⁵ Dezső Lajos – Hajas Gábor: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jog-szabályok. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 1998. p. 126.

²⁵⁶ Dezső Lajos – Hajas Gábor: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jog-szabályok. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 1998. p. 126.

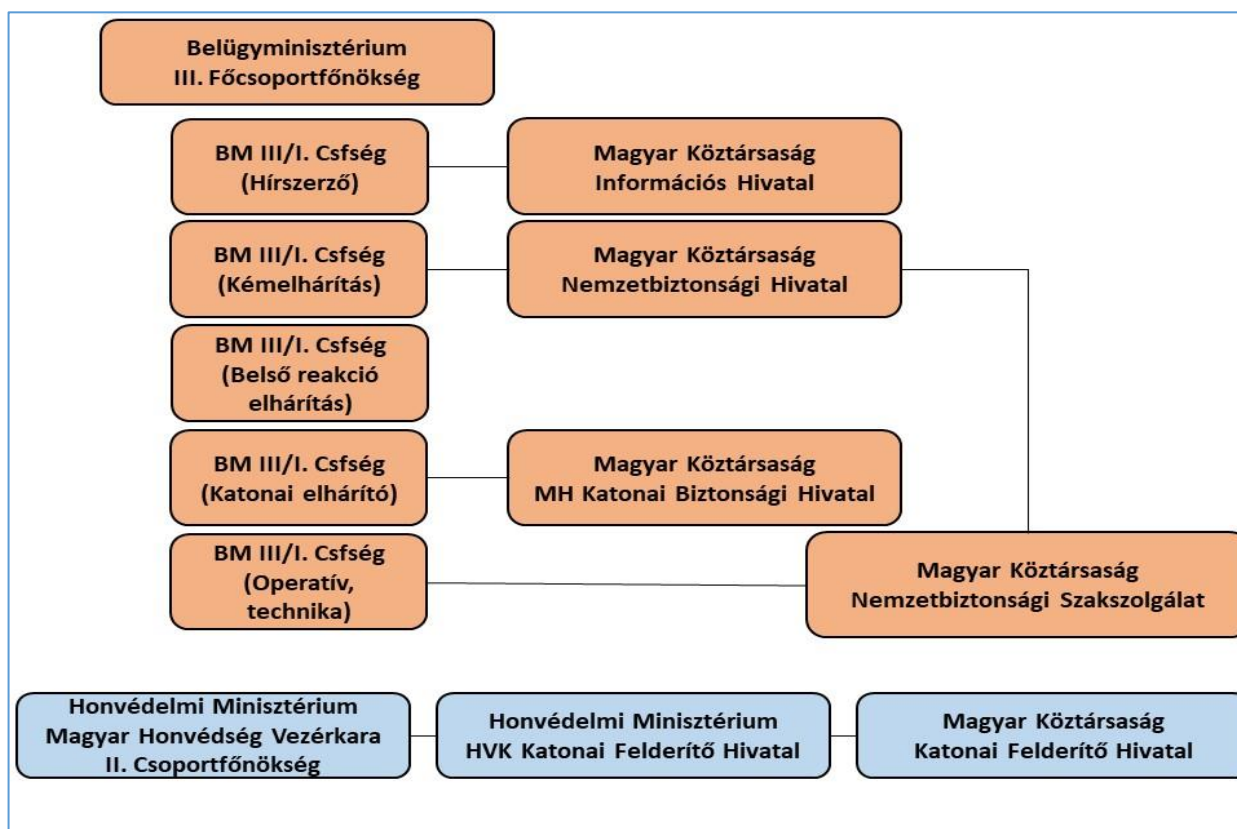
²⁵⁷ Farkas Anikó - Franczel Richárd - Pesti Sándor: A kormány működési és szervezeti rendje (1990–2014). In: Körösenyi András (szerk.): *A magyar politikai rendszer – negyedszázad után*. Osiris Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, Budapest, 2015. pp. 117-123. Online: http://real.mtak.hu/32842/7/A_magyar_politikai_rendszer_-_negyedszazad_utan_nyomdai.pdf [2021. 01. 11.]

A nemzetbiztonsági törvény elfogadása előtt már világos volt a rendszerváltás pillanatában és az azt követő légkörből, hogy egy új, átalakított szabályozása csak és kizárólag erős politika hatalom, és döntő parlamenti többség fényében tud megvalósulni. Az Országgyűlés végül 1995 decemberében fogadta el a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényt. A törvény immáron felsorolta a szolgálatokat, részletezte azok feladatait, jogállását, alapelveit, az együttműködési kötelezettséget, a parlamenti ellenőrzést és a titkos információszerzés szabályait. Az állampárti múlt kísértete miatt a fékek és ellensúlyok elve érvényesül a törvényben, aminek köszönhetően a demokratikus értékek védelme került előtérbe, és nem ad lehetőséget egyetlen szolgálatnak sem a túlzott megerősödésre vagy hatalomszerzésre. A törvény leválasztotta a Nemzetbiztonsági Hivatalról a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot, amely önálló nemzetbiztonsági szolgálatként kezdte meg működését.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat létrehozása a Nbtv. által egy meghatározó momentum volt a magyar szolgálatok életében, és már több mint 25 éve a titkos információgyűjtés technikai vonatkozású feladataiban megkerülhetetlen szereplővé vált. Az NBSZ folyamatosan fejleszti saját technikai állományát és munkatársai képességeit. Különleges szerepkörének köszönhetően a kiszolgált szolgálatok a saját profiljuk szerinti feladatokra koncentrálhatnak, miközben tudják, hogy a technikai segítség rendelkezésre áll, és naprakészen van jelen. Bizonyos területeken csak az NBSZ nyújthat szolgáltatást, így az összes titkos információgyűjtésre jogosult szerv rászorul a segítségére. A szervezetet akkor is igénybe vehetik a szolgálatok, ha rendelkezésükre áll saját technikai háttér feladataik végrehajtására.²⁵⁸ Az NBSZ így az információs társadalomra adandó válaszok elsődleges szereplője lett a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok között, az eltolódásokra adott technikai válaszuk kihatással van a többi szolgálat működésére, válaszreakciójuk idejére is. Azonban a szolgálatok adatbázisrendszere a saját fenntartásuk alatt maradt, amelyeknek fenntartása, fejlesztése és működtetése is szolgálati hatáskörbe került. A rendszerekből származó egységes szolgálati haszon így veszélybe került, mivel a szolgálatok egymással versengő pályára álltak. Az Egységes Gépi Prioráló Rendszer végül nem maradt egységes, ami az egyik fontos oka volt az atomizált nemzetbiztonsági szervezetrendszer kialakulásának.

²⁵⁸ Boda József : A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a titkos információgyűjtés rendszerében. *Hadtudomány*, 23. évf. 1–2. sz. 2013. pp. 41–61.

3. ábra: A magyar állambiztonsági intézmények metamorfózisa a rendszerváltás után.²⁵⁹

A törvényről elmondható, hogy az 1990-ben létrehozott instabil struktúrát ágyazta be jogilag a magyar közigazgatási és kormányzati rendszerbe. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat létrejött a Nemzetbiztonsági Hivatal által működtetett Szolgálati és Operatív Technikai Igazgatóságból, ami szintén a decentralizációra mutat rá. Az új államforma kezdetén nagy szerepet játszott a gazdasági és fiskális szilárdság, majd progresszió, ezért a technika kiszervezésének főleg anyagi vonzatai voltak, mivel így nem kellett minden titkos információ- vagy adatszerzéssel foglalkozó intézménynek minden feladatra saját technikát beszereznie és működtetnie. A kor vívmányait hatékonyan használó szervezet egyébként egy demokratikus biztosítás is volt arra, hogy a szolgálatok ne kezdjék önállóan, saját belátásuk szerint felhasználni a rendelkezésre álló technikát, hanem ez ellenőrzöttebb formában menjen végbe. A pártállami rendszer miatt rossz emlékeket tápláló magyar társadalom számára szintén jó üzenet volt a fékek és egyensúlyok rendszerének ilyenfajta létrehozása.²⁶⁰

A törvénynek hála a magyar egy különleges modell lett, ami különbözött az összes ismert nemzetbiztonsági szervezetrendszerétől. A modernitás jegyei nem jelennek meg a tárca

²⁵⁹ A szerző által módosított ábra. Forrás: Dávid Ferenc: Történeti visszatekintés a magyar titkosszolgálatokra. In: Resperger István (szerk.): *Nemzetbiztonsági alapismeretek*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. p. 19.

²⁶⁰ Zubek Gabriella: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye a rendészeti igazgatásban. *Belügyi Szemle*, 2019/1. pp. 6-7. Online: <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/3609/2727> [2021. 01. 14.]

nélküli miniszteri poszt miniszteri betöltésének szigorú meghatározásában, ebben az állampárti múlttól való szakadást lehet észrevenni.²⁶¹

Az Nbtv. 1995-ben egy szükséges minimumot hozott létre, ami az előző öt év bizonytalanságát zárta le. A törvény egy kinyilatkoztatás is volt a társadalom felé, hogy a diktatórikus idők véget értek, és egy rettegett rendszert is sikerült megszelídíteni. Mindeképpen egy olyan állomásnak tekinthetjük, ami lehetővé tette a későbbi feladati változásokat, mivel a demokratikus alapokat megadta. Ennek ellenére, mivel egy átmeneti időszakot fogott össze és alkotta meg a normatív forrást, a szolgálatok továbbiakban is hasonlóan működtek tovább, mint előtte, de fejlődésükre és feladatrendszerük változásaira hatott a törvény. Viszont a törvény a későbbiekben többször is megmutatta, hogy instabil időkben született, mivel nem koherens szervezeti és strukturális átalakítások is többször végrehajtásra kerültek alapszabály jellege ellenére.

4.2.2. 1995 utáni útkeresés

Az Nbtv. a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányítását a tárca nélküli miniszterek alá rendelésével egy stabil rendszert akart létrehozni, amelynek főleg az volt az oka, hogy szerették volna a közigazgatásban pozícióba helyezni. Ahogy Hetesy Zsolt is kifejti, a politikai szféra teljesen szakítani akart az állampárti múlttal, ez irányba több jogi és szimbolikus lépést is tettek, de kizárta azoknak a minisztereknek a szerepvállalását, akik például a bevált nyugati/euroatlanti térség országaiban ellátták a szolgálatok ellenőrzését.²⁶² Így a magyar modell hibrid modellé vált, eltért a többi országétól, és a nemzetközi és hazai kutatók által felállított nemzetbiztonsági szervezeti modelljei közül tisztán nem fedte le egyiket sem.

Az Nbtv. lezárta az 1995-ig átmeneti állapotnak nevezhető bizonytalan időszakot, és főleg a demokratikus viszonyokra helyezte a hangsúlyt, de sok egyéb részletkérdésre nem adott választ. Így az elkövetkező évek szakpolitikai vitáinak is megteremtette a legitimitását. A nemzetbiztonsági struktúra folyamatosan visszatérő vitaponttá vált, ami erősítette a szolgálatok politikai kitétségét a politikai széljárásnak és játszmáknak.²⁶³

²⁶¹ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 183.

²⁶² Hetesy Zsolt: A titkos felderítés. Doktori (PhD) értekezés, *Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola*, Pécs, 2011. pp. 22-23. Online: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> [2016. 08. 02.]

²⁶³ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 184.

Az állampárti emlékezet még aktívan élt a társadalomban és a politikai közösségben, így több garanciális elem is érvényesült, mint például a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításából kizárt miniszterek körének felsorolása. A 47/1996. (VI. 7.) OGY határozat egy évet adott a kormánynak, hogy felülvizsgálja az Nbtv. hatályba lépése utáni időszakot és levonja a konzekvenciákat.²⁶⁴ A kormány megfélének tartotta a status quot és nem élt változtatásokkal, de a válaszelentés a technológiai fejlesztések szükségességét, és ezek öszszolgálati szinten történő hatékonyabb koordinációját kiemelte, azonban a megvalósítást inkábbbb szolgálati szintre vitte le.²⁶⁵

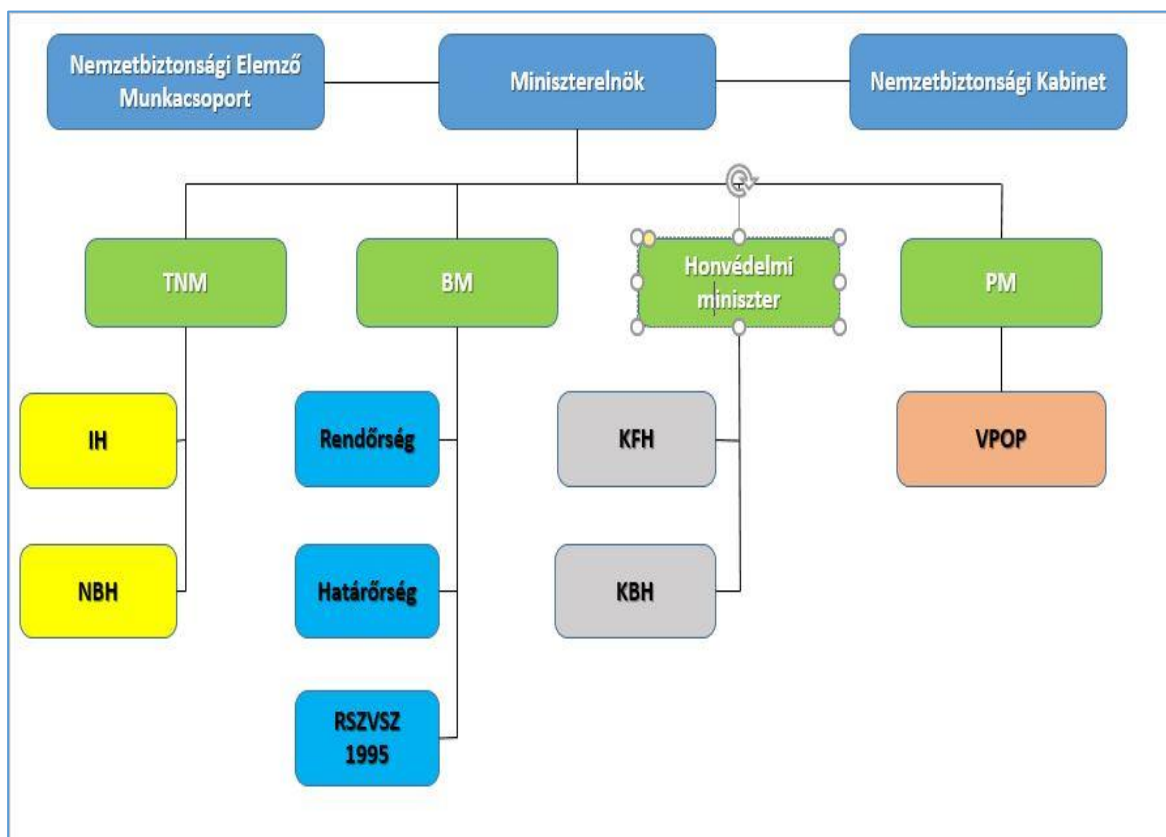
A Horn-kormány maradt az ötszolgálatos modelnél, annak ellenére, hogy politika és szakmai szintéren is viszonylagos egyetértés mutatkozott az integráció és intézménycökkentés mellett. Feltételezhető, hogy az Nbtv. és az NBSZ tapasztalatait még nem lehetett teljes egészében összegezni, így maradt az eredeti elképzelésénél. További változtatásokra pedig nem volt lehetősége az 1998-as kormányváltás miatt.²⁶⁶

²⁶⁴47/1996. (VI. 7.) OGY határozat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény végrehajtásának értékeléséről. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/getpdf?docid=996h0047.OGY&printTitle=47/1996.+%28VI,+7.%29+OGY+hat%C3%A1rozat&targetdate=ffffff4&referer=lawsandresolutions> [2020. 01. 11]

²⁶⁵ Urbán Attila: A koordinációs folyamatok intézményi háttérének evolúciója a magyar nemzetbiztonsági igazgatásban. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyan (2020), 1. szám. p. 16. Online: http://real.mtak.hu/107361/1/NSZ_2020_1_Urban_Attila.pdf [2020. 12. 10.]

²⁶⁶ Izsa Jenő: Javaslatok a nemzetbiztonsági / titkosszolgálati stratégia kidolgozásához. *Hadtudomány*, XVII. évfolyam 1. szám 2007. március. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1ny%20%C3%89va%20k%C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]

4. ábra: A titkos információgyűjtést folytató szervek kormányzati irányítása (1990–1995).²⁶⁷

4.3. Az 1998 ÉS 2002 KÖZÖTTI IDŐSZAK

4.3.1. Az első Orbán-kormány

Az első Orbán-kormány folytatta a tárca nélküli miniszteri hagyományt. Megalakulásakor két ilyen minisztert nevezett ki az egyik a PHARE-program koordinációjáért volt felelős, míg a másik a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat felügyelte. A tárca nélküli miniszterek a Miniszterelnöki Hivatal szervezetén belül maradtak. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat már nem csak a miniszter irányította, hanem a polgári szolgálatok irányításában közreműködő államtitkár is. A kettős irányítás jól mutatja az intézményi integrációt, a szolgálatok demokratikus politikai rendszerben egyre fontosabb helyét.²⁶⁸

²⁶⁷ A szerző által módosított ábra. Forrás: Urbán Attila: A koordinációs folyamatok intézményi hátterének evolúciója a magyar nemzetbiztonsági igazgatásban. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyan (2020), 1. szám. p. 14. Online: http://real.mtak.hu/107361/1/NSZ_2020_1_Urban_Attila.pdf [2020. 12. 10.]

²⁶⁸ Ványi Éva: Jelentés a Kormányról. Kormányzati karrierút Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig. *Századvég Kiadó*, Budapest, 2015. pp. 70-74. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1nyi%20%C3%89va%20k%C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]

A NATO integrációt megkönnyítendő az Országgyűlés 1998 decemberében elfogadta a 94/1998. OGY határozatát a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitika alapelveiről, ami tulajdonképpen az 1993-as biztonságpolitikai és honvédelmi alapelveket formálta át a megváltozott biztonsági környezethez. A biztonság alapvető feltételének a Honvédség fejlesztését, valamint a NATO-tagság megszerzését tűzték ki célul, ami így több mint 10 évre biztosította volna a jogi és stratégiai alapokat.

1998-ban, az Orbán-kormány első ciklusában merült fel annak a kérdése a rendszerváltás után, hogy a szolgálatokat ismét meg kellene erősíteni, munkájukat jobban becsatornázni egy egységes koordinációjú intézménybe, és a rendőrségi szervekkel szorosabb kapcsolatban kellene dolgozniuk. A gondolkodásbéli eltolódást főleg a sajtóban is nagy hírverést kapó növekvő szervezett bűnözés, olajszőkítési ügyek, bankrablások és korrupció indokolták.

4.3.2. A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ létrejötte

A 2000. évi CXXVI. törvény hozta létre a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központot (röviden: SZBKK).²⁶⁹ Állományát a különböző rendvédelmi és nemzetbiztonsági szervezetek munkatársai adták. Az SZBKK egy kezdetleges fúziós központ volt. A szervezet begyűjtötte a szervezett bűnözéssel kapcsolatos információkat, egységesítették azokat, próbáltak kizárni a párhuzamosságokat, majd elemzésekkel látták el a nyomozást folytató szervek munkáját. A központ a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok mellett harmadik utasként látta el feladatát, a kormány irányítása alatt, a belügyminiszter felügyeletével. A létrehozásának okai főképp a határokat átszelő, nemzetközileg erősödő, országhatárokat figyelembe nem vevő szervezett bűnözői csoportok elterjedése volt a 1980-as, 90-es években. Egyre jobban kiépültek a hazai bünszervezetek, sok eset került nyilvánosságra, így a társadalom jogos követelése az volt, hogy a bűnüldöző szervek hatékonyabban lépjenek fel. Indok volt továbbá a nemzetközi terrorizmus terjedése is.²⁷⁰ A központ megalakítása mindenképp egy jelentős újító állomás volt, hiszen Európában elsőként Magyarországon jött létre kezdetleges fúziós központ, aminek létjogosultsága a következő években még tovább igazolódott. Egy fúziós központ létrehozása - mint látható lesz a későbbi nemzetközi és hazai példákból - mindig

²⁶⁹ 2000. évi CXXVI. törvény a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000126.TV> [2021. 01. 12.]

²⁷⁰ Istvanovszki László: A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ helye, szerepe, tapasztalatai a határon átnyúló veszélyek és fenyegetések megelőzésében, kezelésében. *Felderítő Szemle*, VII. évfolyam Különszám 2008. január. pp. 63-72. Online: https://bba.uni-nke.hu/document/bba-uni-nke-hu/istvanovszki-laszlo-a-szervezett-bunozes-elleni-koordinacios-kozpont-helye_-szerepe_-tapasztalatai-a-hataron-atnyulo-veszelyek-es-fenyegetesek-megelozeseben_-kezeleseben.original.pdf [2021. 01. 12.]

a társadalom biztonságát kiemelten érintő kérdésre adott válasz, amely intézményi szinten is megtestesül, és a probléma súlyossága miatt kooperációs mechanizmusokat hoz létre.

2001. szeptember 11-i Amerikai Egyesült Államokbéli, majd később a 2003-as isztambuli, a 2004-es madridi és a 2005-es londoni események után hazai és nemzetközi szinten is erősödött a szakmai és politikai elvárás azon irányba, hogy az együttműködést ki kell terjeszteni, és a technikai és kiber területeket kell intenzíven támogatni.²⁷¹

Az SZBKK létrehozásával egy lépést tett Magyarország abba az irányba, hogy az együttesen fellépő, egyre erősödő biztonsági kihívásokra evolutív választ adjon. Azonban a rendszerváltás óta eltelt időben komoly változást ez a szervezet sem hozott, az alapgondolkodás a szolgálatok rendszerét illetően megmaradt, illetve komolyabb, radikálisabb átszervezés, modernizálás nem történt 2006-ig.

4.4. A 2002 ÉS 2010 KÖZÖTTI IDŐSZAK

4.4.1. A Medgyessy- és az első Gyurcsány-kormány

A 2002. évi XI. törvény sorolta fel a Medgyessy-kormány minisztériumait.²⁷² A tv. alapján a kormánynak 16 tagja volt, amelyből tizenegyet adott az MSZP és négy minisztert az SZDSZ. Az induláskor a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok felügyeletére nem neveztek ki tárca nélküli minisztert, ezt a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter hatáskörébe utalták, akinek tevékenységét a MEGH Nemzetbiztonsági Irodájának vezetője (2006 közepétől), illetve a politikai államtitkár segítette.²⁷³ 2002 és 2007 között nem működött a tárca nélküli miniszteri intézmény.

A hazai kutatók nagy része egyetért abban, hogy Magyarország terrorfenyegetettsége viszonylag alacsony. Azonban 2006 után a határokon belül is kibontakozott több olyan radikális, szélsőjobboldali szervezet és csoport, amelyek komoly nemzetbiztonsági kihívást okoztak, és rávilágítottak a rendszer gyenge pontjaira. A Magyarok Nyilai Nemzeti Felszabadító Hadsereg több esetben hajtott végre támadásokat molotov koktéllal vagy robbanóanyaggal, és a Fővárosi Törvényszék terrorszervezetnek is nyilvánította. 2008-ban és

²⁷¹ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 185.

²⁷² 2002. évi XI. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0200011.TV> [2021. 01. 11.]

²⁷³ Ványi Éva: Jelentés a Kormányról. Kormányzati karrierút Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig. Századvég Kiadó, Budapest, 2015. p. 76. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1nyi%20%C3%89va%20k%C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]

2009-ben a romagyilkosságok már a közvélemény figyelmét is felkeltették, hiszen támadássorozat a magyar kriminalisztika történetének egyik legsúlyosabb bűncselekménysorozata volt. A fokozott média visszhangot kihasználva az elkövetők változtattak a terveiken, és gazdag és szegényebb roma családok ellen is intéztek támadásokat, ezzel megpróbálva elérni azt, hogy a kisebbségen belül is egymás ellen forduljanak az emberek. A közvélemény egyre inkább feszült lett a belső problémák miatt, ami elvonta a védelmi szervek figyelmét a nemzetközi trendekről, ahol sokkal inkább a vallási fundamentalisták és a nemzetközi terrorizmus volt fókuszban. Ilyen helyzetben nem várható tovább a polgári nemzetbiztonsági szervezetek paradigmaváltása. A Nemzetbiztonsági Bizottság a vizsgálata végén úgy értékelte, hogy a polgári elhárításnál kritikus működési anomáliákat állapított meg, aminek fő okaiként a Nemzetbiztonsági Hivatalon belüli, és a hivatalon kívüli kooperáció elégtelenségét, az elemzési és információfelhasználási problémákat, és a 2007-es átszervezések miatti létszám és emberhiányt jelölték meg. A katonai elhárítás szempontjából kiderült, hogy az egyik elkövető ügynökként már korábban beszerzésre került, de a közös fellépés hiányában ezt nem tudták hasznosítani.²⁷⁴

A hazai problémák már a szélesebb közvélemény figyelmét is felhívták arra, hogy a polgári és a katonai elhárítás kooperációja valamilyen működési, mechanikai problémával küzd, amelyet ugyan már régen felimertek, de kiküszöbölése ezután a pont után nem várható magára.

A 2003-ban létrehozott Terrorellenes Koordinációs Bizottság (röviden: TKB) a terrorellenes koordinációért felelős nem állandó bizottság, amely egy reakció volt az USA által meghirdetett terrorellenes „háborúra”. Kezdetben a Nemzetbiztonsági Hivatal, majd a terrorellhárítási funkciók átadása után a Terrorellhárítási Központ látja el. A bizottság jogosult a Nemzetbiztonsági Kabinet egyetértésével a terrorfenyegetettség mértékének megfelelően különböző fokozatok elrendelésére, módosítására és megszüntetésére. Tagjai a különböző rendőri és nemzetbiztonsági szervek állományából kerülnek ki.²⁷⁵ Hasonlóság mutatkozott a SZBKK feladataival kapcsolatban, de az új testület feladata inkább a különböző védelmi szervek koordinációjában mutatkozik meg.

²⁷⁴ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 189.

²⁷⁵ 1824/2015. (XI. 19.) Korm. határozat a terrorizmus elleni küzdelem feladatainak egységes végrehajtási rendjéről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A15H1824.KOR&txtreferer=00000001.txt> [2020. 12. 11.]

4.4.2. A második Gyurcsány-kormány

2006-ban kezdte meg működését a második Gyurcsány-kormány. A tárcák, minisztériumok, államtitkárok, kormánybiztosok számát folyamatosan csökkentették, mivel a szétagolódott közigazgatást nem találták elég innovatívnak: így egy erőteljes centralizáció kezdődött meg. A megszorítások és a közjogi átalakítások 2007-re érték el a nemzetbiztonsági szolgálatokat. Az 1995 óta fenálló funkcionalista-egységesített vitát igyekezett eldönteni a kormány. A 2010/2007. (I. 30.) Kormányhatározatban lefektetett elv mentén az centralizált álláspont tükröződik, mégis a FIDESZ által támogatott funkcionalista modellnél maradtak a döntéshozók. Szentgáli Gergely szerint az utcai zavargások közrejátszottak az átalakításokban,²⁷⁶ ám kétségtelenül igaz Dobák Imre és Kovács Zoltán megállapítása, ami szerint a kormány már korábban is deklarálta, hogy pénzügyi megfontolások²⁷⁷ állnak elképzelései mögött. Annak ellenére történt így, hogy a szakmai képviselők látták az új típusú kihívásokat, nemzetközileg egyre elterjedtebb lett az erős koordináció. Kérdéses azonban a FIDESZ lépése, amely sokkal inkább tekinthető politikai kommunikációs taktikának, mint szakmai alapúnak. A FIDESZ rendkívüli módon ellenezte a centralizációt a szocialista kormányok tekintetében, számtalanszor megjelent a sajtóban az állampárti múlttól való félelem. A FIDESZ szakpolitikusai és szakmai támogatói is tisztában voltak az új típusú biztonsági kihívásokkal, és hogy a szétzilált nemzetbiztonsági szervezetrendszer nem képes minden tekintetben az állampolgárok számára a megfelelő védelmet nyújtani, így az álláspontjuk politikai indokokra enged következtetni.

A Miniszterelnöki Hivatal feladatkörében történtek változások a Medgyessy-kormány alatt. Az erős kormányzati munkamegosztás központjaként, a MEH megmaradt a munkaszervezéssel és a koordinációval kapcsolatos legfelsőbb hivatali intézménynek (később ez folytatódott Gyurcsány-kormány alatt is). A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok felügyelete a MEH hatáskörébe került, amit a hivatalt vezető miniszter politikai államtitkára útján irányított. A 2006-os átalakítások során egy ideig nem megszűnt a miniszterelnöki kabinet, és feladatait a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter vette át. Változás történt a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok felügyeletét illetően, a MEH immár saját hatáskörében

²⁷⁶ Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 2. rész. *Hadtudomány*, 2015/3–4. pp. 77-90. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939777.pdf> [2021. 01. 11.]

²⁷⁷ 2118/2006. (VI. 30.) Kormányhatározat az államháztartás hatékony működését elősegítő szervezeti átalakításokról és az azokat megalapozó intézkedésekről. Online: <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/index.php?m=0&p=kozltart&ev=2006&szam=65&k=10> [2020. 12. 11.]

látta el, nem pedig államtitkár útján.²⁷⁸ 2007 közepétől ismét tárca nélküli miniszter irányította a szolgálatokat, a munkájának segítéséhez létrehozták az irányítási feladatokban közreműködő államtitkári pozíciót.

A 2010/2007. (I. 30.) Kormányhatározat kijelölte az integrációs irányokat,²⁷⁹ de még mindig funkionalista modellben gondolkoztak a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot különálló szervként megtartva. Ismételten látni lehetett, hogy a politikai szféra tisztában volt a megváltozott biztonsági helyzettel, amit a szakmai és tudományos oldal is megerősített. Minden szektor elismerte, hogy a kockázatok és kihívások immár egyidőben, egymással kölcsönhatásban, gyakorta egymást erősítve vannak jelen, ami szükségessé teszi azt, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendvédelmi szervek munkakapcsolata szorosabb legyen. Célrányossá kell tenni a munkát, az adatszerzés lehetőségeit folyamatosan bővíteni, igazítani szükséges, a megszerzett információkat pedig gyorsabban kell eljuttatni a megfelelő személyek felé. Felismerték még, hogy a kihívások és kockázatok mértéke olyan mértékben megnőtt, ami miatt a szolgálatok szelekcióra kényszerültek a hírigények tekintetében. A teljes biztonság nem elérhető kicsinek mondható szolgálati szervezetrendszerrel, de törekedni kell a hatékony védekezésre.²⁸⁰ A rendszer hiányosságainak kiküszöbölése, az eszköztár modernizálása, a prevenció megszilárdítása csak 2010 után indult meg, amikor a költségvetés növelése és igazítása a biztonságot fenyegető komplex, rejtett, valós, nagy pusztításra képes, modern technológiával bíró fenyegetések ellen megindult.²⁸¹

2007-től kezdődően ismét visszatért a kormányzat a tárca nélküli miniszterek rendszeréhez. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok felügyeletét Szilvássy György látta el. Munkáját az Orbán-kormányhoz hasonlóan az államtitkár segítette. A tárca nélküli miniszteri rendszerhez a Miniszterelnöki Hivatal profiltisztítása miatt tértek vissza.²⁸²

²⁷⁸ Ványi Éva: Jelentés a Kormányról. Kormányzati karrierút Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig. Századvég Kiadó, Budapest, 2015. pp. 78-87. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1nyi%20%C3%89va%20k%C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]

²⁷⁹ Az államháztartás hatékony működését elősegítő szervezeti átalakításokról és az azokat megalapozó intézkedésekről szóló 2118/2006. (VI. 30.) Korm. határozat nemzetbiztonsági szolgálatokat érintő feladatainak végrehajtási irányáról szóló 2010/2007. (I. 30.) Korm. határozat.

²⁸⁰ Izsza Jenő: Javaslatok a nemzetbiztonsági / titkosszolgálati stratégia kidolgozásához. *Hadtudomány*, XVII. évfolyam 1. szám 2007. március. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1nyi%20%C3%89va%20k%C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]

²⁸¹ Izsza Jenő: Javaslatok a nemzetbiztonsági / titkosszolgálati stratégia kidolgozásához. *Hadtudomány*, XVII. évfolyam 1. szám 2007. március. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1nyi%20%C3%89va%20k%C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]

²⁸² Ványi Éva: Jelentés a Kormányról. Kormányzati karrierút Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig. Századvég Kiadó, Budapest, 2015. p. 90. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1nyi%20%C3%89va%20k%C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]

A szolgálatok tevékenységét, amennyiben a döntéshozó nem intézményi szintű átszervezést hajt végre, különböző stratégiákkal tudja az irányokat kijelölni. A 2002 májusában kiadott, majd 2004-ben frissített Nemzeti Biztonsági Stratégia ezt a célt óhajtotta szolgálni. A stratégia kijelölte az alapvető biztonsági irányokat, amelyeket a szolgálatoknak is követnie kellett. A fő kihívásoknak a következőket határozta meg:

1. *instabil zónák kialakulása;*
2. *nemzetközi terrorizmus;*
3. *tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök terjedése;*
4. *pénzügyi instabilitás;*
5. *az információs társadalom kihívásai;*
6. *globális természeti és civilizációs veszélyforrások.*²⁸³

Ezekre a problémákra csak összehangolt belső és külső szövetségesek révén lehet hathatós választ adni. A stratégia jól tagolt, és kizárólag a lényegre hagyatkozik. A szövetségi rendszerekhez való viszonyban konfliktus található, mivel a NATO és az EU érdekek mentén is előírta a védelmi szerveknek a munkát, ám ezek már a tárgyalt időszakban is gyakran nem voltak egységesek, így nehéz helyzetben kerültek a stratégia mentén dolgozó szakemberek. A dokumentum már jól láthatóan szakítani próbál a rendszerváltás időszakával, lényeges elemei az emberi jogok, de a külhoni magyarok helyzete már nem annyira hangsúlyos. Először itt jelenik meg a nemzetbiztonsági realitás, azaz a magyar védelmi rendszer mérete miatt nem képes minden területre kiterjedő szisztémát kiépíteni, így prioritizálni kell az irányokat és a nemzetközi integrációt kell erősíteni, hogy pótolni lehessen a hiányosságokat. A 2004-es NBS kezdetleges volt, de megteremtette az alapjait annak, hogy az ágazati stratégiák is kidolgozásra kerüljenek.²⁸⁴ A stratégia átdolgozása többször is felmerült, ám nem került módosításra 2012-ig.

Az időszak azonban nem csak a politikai csatározásoktól volt hangos. Az NBSZ az idő során egyre inkább megkerülhetetlen szereplő lett.²⁸⁵

²⁸³ Ignáth Éva: A 2002-ben és a 2004-ben született magyar nemzeti biztonsági stratégiák összehasonlítása. p. 2. Online: http://www.grotius.hu/doc/pub/WPNYUQ/2009_159_ignath_eva_nemzeti_bizti_strat.pdf [2017.01.01.]

²⁸⁴ Ignáth Éva: A 2002-ben és a 2004-ben született magyar nemzeti biztonsági stratégiák összehasonlítása. p. 10. Online: http://www.grotius.hu/doc/pub/WPNYUQ/2009_159_ignath_eva_nemzeti_bizti_strat.pdf [2017.01.01.]

²⁸⁵ Dinya Lajos – Raáb Mihály: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat változásai a rendszerváltozástól napjainkig. In: Boda József – Horvát Orsolya: *15 éves a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat*, NBSZ, 2011. pp. 17-23.

4.5. A 2010 ÉS 2014 KÖZÖTTI IDŐSZAK

4.5.1. A második Orbán-kormány

A második Orbán-kormány 2010-ben kezdte meg hivatalát. A rendszerváltás óta fennálló miniszteri hatáskörű tiltó rendelkezéseket eltörölték, ezzel szabaddá vált az út, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok rendszerét átalakítsák. Az Nbtv. módosításával a szakminiszterekhez kerültek a nemzetbiztonsági szolgálatok: a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok a belügyminiszter, az Információs Hivatal a külügyminiszter irányítása alá. A katonai szolgálatok maradtak a honvédelmi miniszter alatt. 2010. évi XLII. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról 3. § (5) pontja a Nemzetbiztonsági Hivatalt átnevezte Alkotmányvédelmi Hivatalra.²⁸⁶

Már régóta látható volt, de 2010-re teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy a már felvázolt új dolgokat a bebetonozott politikai rendszer nem tudta kezelni intézményileg, de elengedhetetlen volt a jogi és közigazgatási változtatás is. A nemzetbiztonsági szolgálatok hibái, a rendőrség és a szolgálatok együttműködésének problematikája nyilvánvalóvá vált az erősödő belső terrorizmus és a roma-gyilkosságok tanulsága okán. A pártállami rendszer szolgálati rendszeréhez való bárminemű hasonulás elvetése lassan átgondolandó kérdéssé vált, és az egységesebb fellépés irányába mutatott. 2010 májusában a kétharmados többséggel rendelkező Orbán-kormány számára megnyílt az út a szükséges reformok megvalósítására. A belföldi védelemben érdekelt szervek, a Rendőrség, az NBH és az NBSZ együttesen a Belügyminisztérium irányítása alá került, ezzel megszűnt a rendszerváltás óta tartó tárcanélküli miniszteri „modell”. A szolgálatok egyes feladatai módosultak, vagy kicserélődtek egymás között, de a lényegi elemek megmaradtak. A Belügyminisztériumi integráció miatt azonban a rendszer továbbra is osztott maradt, hiszen három minisztérium alá is tartozott nemzetbiztonsági szolgálat. A 2010-es reformok magát a nemzetbiztonsági szervek szervezeti struktúráját nem érintették, azaz megmaradt az ötszolgálatos rendszer, de megszüntették a tárca nélküli miniszter irányítói jogkörét. A katonai szolgálatok a honvédelmi miniszter irányítása alatt maradtak. A Nemzetbiztonsági Munkacsoport 2011-es létrehozásával nem küszöbölték ki a kommunikációs és kooperációs nehézségeket a napi szintű munkában, de a titkos információgyűjtéssel foglalkozó szervezetek elsődleges tárgyalási terepévé vált. A munkacsoport inkább az összkormányzati koordinációt és a felsővezetők közötti információcserét, stratégiaalkotást erősítette. Azonban a szolgálatok tevékenysége nem csak a

²⁸⁶ 2010. évi XLII. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000042.TV> [2017. 01. 01.]

legfelsőbb szintű koordináción múlik, mivel a napi feladatok, a szolgálatok jellegéből adódóan politikai ciklusokon átívelőek, a kormányzati döntéshozatalhoz szükséges információk megszerzése és feldolgozása akár szolgálatonként is eltérhet. Ráadásul a második Orbán-kormány kezdeti időszakában inkább a hírszerzés támogatása felé billent a mérleg – ezt bizonyítja az IH költségvetésének növelése és a KBH beépítése a KFH-ba - míg az AH-nál például a terrorelhárítás elvételével, a költségvetés²⁸⁷ csökkentésével némi gyengülés és súlyvesztés figyelhető meg, egészen 2015-ig.²⁸⁸

2010-ben a Belügyminisztérium felügyelete alá került a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ, aminek főleg koordinációs oka volt, így szerették volna az új típusú kihívásokra adott válaszokat megadni, és reakciós készségeket növelni. Főképp az egyre erősödő terrorista aktivitás és a bűnügyi szervezetek átalakulása és tevékenységük megváltozása okozta ezt a döntést.²⁸⁹

Magyarország Alaptörvényét az Országgyűlés végül 2011. április 18-án fogadta el, amely következő év január elsején került ratifikálásra. Az Alaptörvény a nemzetbiztonsági szervezetrendszer életében is egy paradigmaváltásnak tekinthető, a megváltozott biztonsági környezet irányába történő elmozdulások alapját adta meg. Az Alaptörvény kimondja, hogy a szolgálatok a végrehajtó hatalom irányítása alatt állnak. A 46. cikkelyben a Rendőrséggel együtt kerülnek megjelenítésre a nemzetbiztonsági szolgálatok mint a védelem fontos sarokkövei. Azonban az egyértelmű együttműködési-védelmi funkción kívül a szolgálatok továbbra sem rendelkeznek önálló paragrafussal, gyakorlatilag a rendvédelmi szervekkel egy lapon kerülnek felsorolásra. A 2012-ben elfogadott Nemzeti Biztonsági Stratégia az Alaptörvényben meghatározott feladatokat egészíti ki, nem csak elvi, hanem gyakorlati útmutatással. Kiemeli az ország geostratégiai elhelyezkedését, az országot fenyegető válságokat, problémákat, veszélyeket, és azokat a humán és technikai erőforrásokat, amelyek a védekezésben meghatározó tényezők.²⁹⁰

A 2000-es évek végi, és az egyre erősödő terroreseményekre válaszul a kormány külön intézményi képben látta meg a választ, amely az Alkotmányvédelmi Hivataltól vonta el a

²⁸⁷ A szolgálatok költségvetése az IV. fejezetben részletesen kifejtésre kerül.

²⁸⁸ Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 2. rész. *Hadtudomány*, 2015/3–4. pp.77-90. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939777.pdf> [2021. 01. 11.]

²⁸⁹ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 191.

²⁹⁰ Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 1. rész. *Hadtudomány*, 2015/1–2. pp. 44-56. Online: http://real.mtak.hu/23396/1/2015_1_2_4.pdf [2021. 01. 11.]

terrorelhárítási feladatokat, amely 2010. szeptemberében a Terrorelhárítási Központ (röviden: TEK) került. A Terrorelhárítási Központ létrehozása jelentette a magyar választ a terrorizmus fokozódó kockázataira. A TEK országos hatáskörű, a Belügyminisztérium vezetése alá rendelt magyarországi állami szervezet, melyet a 232/2010. (VIII.19.) -es kormányrendelet²⁹¹ által alapították meg 2010. szeptember 1-jével. Tevékenységei közé tartozik a terrorfenyegetettség elemzése és értékelése, a hazánk területén elkövetett terrorcselekmények, emberrablások kivizsgálása és felderítése. A személyi állomány jelenleg az általános rendőrségi tevékenység biztosítására megalkotott szervtől a hivatásos szolgálati viszonyra vonatkozó jogszabály alapján berendelt rendőrökből és vezényelt hivatásos állományúakból, továbbá közalkalmazottakból épül fel a terrorizmus elhárítására hivatott szervnél.²⁹² A központ gyakran részt vesz szövetségi külföldi missziókban is. A TEK feladata a miniszterelnök, a külpolitikáért felelős miniszter és a legfőbb ügyész védelme. A nyomozó hatóságok, az ügyészség és a rendvédelmi szervek kérésére előállít vagy elfog fegyveres személyeket.²⁹³ A TEK folyamatosan figyeli és tájékoztatja a döntéshozókat az ország terrorfenyegetettségével kapcsolatban.²⁹⁴ A TEK 2010-es, majd a Nemzeti Védelmi Szolgálat 2011-es létrehozásával tovább bővült a titkos információgyűjtő és adatszerző módszerek megrendelésére jogosult szervezetek száma.²⁹⁵ A TEK azonban nem nemzetbiztonsági szervezet, így az együttműködése a többi nemzetbiztonsági szolgálattal rengeteg kérdést felvetett. Habár az IH és a KNBSZ is folytatott terrorellenes nemzetbiztonsági munkát, nem tudta teljesen pótolni az AH szervezetét. Ez ellentmondott a nemzetközi trendeknek, amelyek a szorosabb együttműködést helyezték előtérbe.²⁹⁶ Ráadásul a TEK nem rendelkezett nyomozati jogkörrel – ezt helyette a Nemzeti Nyomozó Iroda végezte - így szokatlan volt a szerepük a nemzetbiztonsági együttműködésben.²⁹⁷ A Terrorelhárítási és Bűnügyi Elemző Központot (röviden: TIBEK) létrehozása 2016-ban igyekezett ezt az űrt kitölteni.

²⁹¹ 232/2010. (VIII. 19.) Korm. Rendelet a Terrorelhárítási Központról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1000232.KOR&txtreferer=99400034.TV> [2021. 04. 12.]

²⁹² Boda József: Biztonsági kihívások – nemzetbiztonsági válaszok. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XV. kötet, 2014. pp. 43-44.

²⁹³ 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000295.kor> [2021. 01. 11.]

²⁹⁴ A TEK irányítása, tevékenysége. Terrorelhárítási Központ honlapja. Online: http://tek.gov.hu/ellenorzes_iranyitas.html [2021. 01. 11.]

²⁹⁵ Megrendelők lehetnek: ügyészség, rendőrség, polgári és katonai nemzetbiztonsági szervek, Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Terrorelhárítási Központ.

²⁹⁶ Kis-Benedek József: A nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködése. *Hadtudomány*. 2013/1–2. pp. 100–114.

²⁹⁷ Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 2. rész. *Hadtudomány*, 2015/3–4. pp. 77-90. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939777.pdf> [2021. 01. 11.]

2010-ben megkezdődött a nemzetbiztonsági szektor máig tartó reformja. Átfogó, egész területet érintő reform a mai napig nem történt, csak szegmenseket érintő változtatásokat hajtottak végre, mondhatni a nemzetbiztonsági szervezeteket a hazai és nemzetközi biztonsági trendekhez aktualizálták. A múlt rendszer rendőrséget és titkosszolgálatokat egybemosó rossz emléket hordozó passzust, miszerint a belügyminiszter nem lehet nemzetbiztonsági szolgálatokat felügyelő miniszter, eltörölték.²⁹⁸ Az IH a brit-modellhez hasonlóan a külügyminiszter irányítása alá került egészen 2012-ig, amikor áthelyezték a Miniszterelnökség alá. Az IH sorsa kezdetben kérdéses volt, politikai csatározások, centralizáció-decentralizáció párti összecsapások után került a Külügyminisztériumhoz, mivel a Belügyminisztérium alatt túl sok szolgálat és intézmény csoportosult volna, és féltő volt, hogy túlhatalma lesz.

2012-től az IH a miniszterelnökséget vezető miniszter irányítása alá került, egészen 2018-ig. A cél az volt, hogy Közép-Európa legerősebb hírszerzését hozzák létre, ezért politikai retorikában új fókuszpontokat is kijelöltek a hivatalnak, amelyek főleg energiabiztonsági, pénzügyi és gazdasági jellegűek voltak. A cél nem titkoltan az ország gazdasági pozíciójának erősítése volt, amellett, hogy a 2008-as hasonló gazdasági válságokat előre prognosztizálják és elkerüljék. Azonnal megkezdődött az IH létszámának bővítése és képességeinek fejlesztése.²⁹⁹

A FIDESZ az előző ciklusban erősen ellenezte a centralizációt, 2011 végén azonban mégis tett egy lépést kormányzópártként ez irányba: a Katonai Felderítő Hivatal és a Katonai Biztonsági Hivatal összeolvadt 2012. január elsejei hatállyal. Jogilag a KBH olvadt bele a KFH-ba, utóbbi alapító okiratának módosítása által. Az irányítás nem változott meg, továbbra is a honvédelmi miniszter látja el ezt a feladatot. Az összevonás főképp költségcsökkentési, hatékonyságnövelési, a felderítő és elhárító képesség egy intézményben történő integrálási céllal történt meg. A szolgálat feladatait kibővítették a Honvédelmi Minisztérium, a Honvéd Vezérkar és a Magyar Honvédség állománya kifogástalan életvitelének ellenőrzésével, továbbá a kibervédelemmel és az ezzel kapcsolatos fejlesztésekkel, információgyűjtő tevékenységgel, a honvédelmi szervezetek és hálózatok tekintetében.³⁰⁰ A KNBSZ kibervédelmi szolgálati feladatai az NBSZ-hez hasonló területekkel bővült (Ágazati CERT), nevezetesen egy felderítő, felismerő, figyelő tevékenységgel, továbbá egy beavatkozó, elhárítóval.³⁰¹ A kibervédelem

²⁹⁸ Szikinger István: A rendőrségre és a titkosszolgálatokra vonatkozó szabályozás változásai 2010-től napjainkig. *MTA Law Working Papers*, 2014/48. pp. 3-4.

²⁹⁹ Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 2. rész. *Hadtudomány*, 2015/3-4. pp. 78-79.

³⁰⁰ Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 2. rész. *Hadtudomány*, 2015/3-4. p. 85. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939777.pdf> [2021. 01. 11.]

³⁰¹ 60/2013. (IX. 30.) HM utasítás a Magyar Honvédség Kibervédelmi Szakmai Koncepciójának kiadásáról. Online:

hangsúlyos szerepet kapott a 2012-es és a 2021-es Nemzeti Katonai Stratégiában is, nem csak a KNBSZ, hanem az egész Magyar Honvédség tekintetében. A stratégia befogadása után az MH Kibervédelmi Szakmai Konceptiója is elfogadásra került.³⁰² Magyarországon a szakmailag a CERT és a CSIRT szervezeteket eleinte az internethez köthető fenyegetések és események elleni megfelelő védelem megteremtése érdekében hozták létre. A CERT Hungary Központ nemzetközileg elismert, a Forum of Incident Response Teams (magyarul: Incidensreagáló Csoportok Fóruma) világszintű és a TF-CSIRT európai szintű szervezet Trusted Introducer akkreditációjára is szert tett, továbbá nemzetközi koordinációs pontként is tevékenykedett, ami azt jelenti, hogy a hálózatbiztonsági vagy az azzal kapcsolatos civil, vagy üzleti szervezetekkel, kormányzati szervekkel kötött megállapodások szerint végezték munkájukat.³⁰³

Az összeolvadás eredményeképp az ötszolgálatos modell visszaállt a régi négszolgálatos modellre, egészen 2016-ig.

2011-ben a kormány, és kiemelten a belügyminiszter, Pintér Sándor az információ centralizációt még tovább akarta vinni.³⁰⁴ A Nemzeti Információs és Bűnügyi Elemzési Központ (röviden: NIBEK) terve azonban zátonyra futott, mivel több civil szervezet, az ellenzék, és a kormánypárton belül többen kifejezték nemtetszésüket.³⁰⁵ A NIBEK gyakorlatilag korlátlan hozzáférést kapott volna az állampolgárok adataihoz, és szinte minden állami adatbázist összekapcsolt volna, ami sok emberi jogi aggályt, adatvédelmi és garanciális kérdést vetett fel. Az ellenzői rengeteg módosító javaslatot nyújtottak be az indítvány ellen,³⁰⁶ ami után inkább levették a napirendről.³⁰⁷

2010 utáni időszakot nemzetbiztonsági szempontból az első komolyabb reformokkal átszótt időszaknak tekinthetjük, amely igyekezett az államokra, szövetségi rendszerekre és nemzetbiztonsági szolgálatokra ható globális kihívásokra reflektálni strukturális és normatív szinten is. A titkos információgyűjtés humán oldala mellett egyre növekvő fontossággal

<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A13U0060.HM&targetdate=&printTitle=60/2013.+%28IX.+30.%29+HM+ut+as%C3%ADt%C3%A1s&getdoc=1> [2021. 01. 11.]

³⁰² Kovács József: A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat az egyesülés után. *Hadtudomány*. 2013/1–2. pp. 87–89.

³⁰³ Haig Zsolt – Kovács László: Kritikus infrastruktúrák és kritikus információs infrastruktúrák. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2012. pp. 207-210. Online: https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/kritikus_infrastrukturak.pdf [2020. 11. 22.]

³⁰⁴ Lenyomták a fideszes lázadók Pintér szuper-titkosszolgálatát. *HVG*. Online:

https://hvg.hu/itthon.parlament/20111230_Pinter_NIBEK_Demeter_modosito [2021. 01. 11.]

³⁰⁵ Dávid Ferenc: Nemzetbiztonság és szervezetrendszer. *Államtudományi Műhelytanulmányok*, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2017. évi 14. szám. pp 7-8. Online: <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/david-ferenc-nemzetbiztonsag-es-szervezetrendszer-1.original.pdf> [2021. 01. 11.]

³⁰⁶ Módosító javaslat a T/5004. számú törvényjavaslathoz. *Parlament.hu*. Online: <https://www.parlament.hu/irom39/05004/05004-0024.pdf> [2021. 01. 11.]

³⁰⁷ Lenyomták a fideszes lázadók Pintér szuper-titkosszolgálatát. *HVG*. Online: https://hvg.hu/itthon.parlament/20111230_Pinter_NIBEK_Demeter_modosito [2021. 01. 11.]

megjelentek a technikai, fúziós, fejlesztési, szakértői, kiberbiztonsági és információbiztonsági területek. Javarészt nem csupán az egyes szolgálatoknál mutatkoztak meg, hanem az NBSZ szervezeti keretei között is, ugyanis 2013-ban hozzákapcsolták a Kormányzati Eseménykezelő Központot (röviden: GovCert-Hungary). Az NBSZ innentől kezdve ellátta a kormányzati szervezetek, önkormányzatok, kritikus infrastruktúrák nemzetbiztonsági védelmét és a világhálóról érkező támadások felmérését és elhárítását.³⁰⁸ A kiberbiztonsági tevékenységet továbbvíve 2015-ben létrejött a Nemzeti Kibervédelmi Intézet.³⁰⁹ A döntéshozó a kibertevékenységgel kapcsolatos, eddig szétszórta, különböző más szerveknél lévő feladatokat, mint például sérülékenységi vizsgálatokat, figyelmeztetéseket, eseményészlelést az intézet hatáskörébe helyezte át.³¹⁰ Az egységesítés jól mutatja azon szándékot, ami által az információ túltengést, ami az információs társadalomban jelen van, próbálják kiküszöbölni, és a lehető leghatékonyabban megfékezni annak negatív hatásait. A GovCert olyan szakértői bázissal rendelkezik, akik valós időben is figyelik a támadó szándékú fenyegetéseket, így azokat időben el tudják hárítani. Mivel a kibertér a stratégiákban is megjelenik mint gyakorlatilag új, állandó harcmező, ezért frontvonalnak kell tekinteni, aminek a védelme állandó jelenlétet vár el. Ezt megerősíti a 2013. évi L. törvény,³¹¹ és a 2015-ös módosítása,³¹² amelyek által az elsődleges incidenskezelő szervvé válik.³¹³

Az eddig viszonylag háttérbe szorított kiberterület veszélyeit még idejében felismerték, és komolyabb botrányok vagy támadások előtt elkezdték finomhangolni, fejleszteni és a 21. századi szttenderdeknek megfeleltetni a kibervédelmet.

³⁰⁸ Megszavazták: korlátlan rálátást kapnak a nemzetbiztonsági szervek az állampolgárok adataira. *HVG*. Online: https://hvg.hu/itthon/20200519_Megszavaztak_korlatlan_ralatast_kapnak_a_nemzetbiztonsagi_szervek_az_allampolgarok_adataira?fbclid=IwAR0tP5raYGI65ZTKtV_5bQOUBinGlrvaQLvucZ_DjcaLXFvG450Ra21veOg [2021. 01. 12.]

³⁰⁹ Magunkról. *Nemzeti Kibervédelmi Intézet*. Online: <https://nki.gov.hu/intezet/tartalom/magunkrol/> [2021. 01. 15.]

³¹⁰ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 202.

³¹¹ 2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300050.tv> [2021. 01. 12.]

³¹² 187/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet az elektronikus információs rendszerek biztonsági felügyeletét ellátó hatóságok, valamint az információbiztonsági felügyelő feladat- és hatásköréről, továbbá a zárt célú elektronikus információs rendszerek meghatározásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500187.kor> [2021. 01. 12.]

³¹³ Szentgáli Gergely: A magyar kibervédelem anatómiai képe. *Felderítő Szemle*, 2013/3. pp. 74–89

4.6. A 2014 ÉS 2020 KÖZÖTTI IDŐSZAK

4.6.1. A harmadik és negyedik Orbán-kormány

Világossá vált a második Orbán-kormány számára, hogy a terrorizmussal mint Magyarországot és szövetségeseit érintő potenciális veszéllyel hosszabb távon is számolni kell, ezért elengedhetetlen egy szilárd, védekezésre és támadásra is képes nemzetbiztonsági intézményrendszer. A kormány Pintér Sándor belügyminisztert kérte fel arra, hogy a 2015-től egyre jobban megerősödő migrációs hullám és az Európában egyre fokozottá váló terrorcselekmények miatt a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok lehetőségeinek bővülését kivitelezze. Az illegális migráció során a felkészületlenséget kihasználva rendkívül sok terrorista, vagy terrorgyanus személy érkezett Európába, ezért fontossá vált a biztonsági szervezetek munkájának összehangolása és a koordináció erősítése. Megindultak a politikai viták arról, hogy a terrorizmus elleni fellépést egy olyan koordinációs és elemző központtal kell segíteni, amely a szükséges szakmai és fúziós potenciállal rendelkezik, amely kielégítő válaszreakciókat képes nyújtani az új típusú nemzetbiztonsági kihívásokra. A 2016. évi LXIX. törvény végül létrehozta a Terrorelhárítási és Bűnügyi Elemző Központot, amely nemzetbiztonsági szolgálat „rangot” kapott. A Szervezett Bűnözés Elleni Központ jogutódjaként immár beintegrálódott a nemzetbiztonsági szolgálatok közé, így ötre nőtt a szolgálatok száma. A TIBEK egy olyan fúziós központ lett, amely a bejövő adatok és információk értékelésével, elemzésével, összesítésével és továbbításával foglalkozik, amelyek végül kormányzati döntések meghozatalához járulnak hozzá. A központ a többi szolgálat műveleti tevékenységét is támogatja információkkal és elemzésekkel. A TIBEK a belügyminiszter irányítása alatt áll. A TIBEK, az NBSZ-hez hasonlóan önállóan nem folytat titkos információgyűjtést, a nemzetbiztonsági és rendvédelmi szervezetek számára koordinálja a hírigényeket és feladatokat.

A TIBEK létrehozása mérföldkőnek tekinthető. A rendszer a többszöri próbálkozások után kooperatív irányba tódított el. A központban a szolgálatok és a rendvédelmi szervek delegált munkatársai szorosan együtt dolgoznak. A szolgálatok, legfőképpen az IH és a KNBSZ a belföldi védekezéshez szükséges, általuk megszerzett információkat szolgáltatják a központ számára a terrorizmussal és a szervezett bűnözéssel kapcsolatban. A TIBEK a döntéshozókhoz hasonlóan hírigényeket fogalmazhat meg és küldhet a nemzetbiztonsági szolgálatokhoz, amennyiben valamelyik munkájához plusz adatokra van szüksége. A koordináció erősítése érdekében a Nemzetbiztonsági Kabinet élére 2018-tól a belügyminiszter került, aki a Nemzetbiztonsági Munkacsoporttal közeli munkakapcsolatban dolgozik. Habár a szolgálatok

továbbra is nagy önállósággal rendelkeznek, de a munkájuk gyümölcsének felhasználására megindultak a politikai és szakmai törekvések. A Nemzeti Információs Államtitkárság (röviden: NIÁT) az információk becsatornázását erősítette meg, beépítették a Miniszterelnöki Kormányiroda szervezeti struktúrájába. A NIÁT összesíti az IH és a KNBSZ irányába a kormányzati hírigényeket, a tájékoztató szolgáltatások irányát kijelöli, a beérkező információkat hatékonyan elosztja, továbbá kérheti a kormány intézkedését bizonyos ügyekben.³¹⁴ Az említett központosító, koordináló változtatások a rendszerváltás óta legnagyobb mértékű átgondolásra és átstrukturálásra mutatnak rá. A felállított, újító jellegű intézményrendszer institucionalista felfogást tükrözi, és a 2012-es Nemzeti Biztonsági Stratégiára épít erőteljesen, az abban megfogalmazott stratégia gyakorlati megvalósítására utal. A stratégia sem külön nevesíti a szolgálatokat, és a megoldandó feladataikat, hanem egységesen, és a közös értékek megőrzését, védelmét tűzi ki célul, ráadásul mindezt úgy, hogy együttműködésre is kötelez.³¹⁵ A 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégia ezeket csak megerősíti.

A FIDESZ-kormány 2010-ben a kétharmados alkotmányozó többség birtokában azonnal megkezdte annak felmérését, hogy hogyan tehetné gyorsabbá és egycsatornássá a kormányzat irányába folyó jelentéseket, legfőképpen a biztonságilag hangsúlyos területeken. Felvetődött az SZBKK szerepének növelése mint egy nemzetbiztonsági fúziós központ víziója.³¹⁶ A nemzetbiztonsági szervezetrendszer öttagúvá vált 2016. júliusában a TIBEK nemzetbiztonsági szolgálattá nyilvánításával és törvénybe iktatásával. A hárompólusú irányítási modell nem változott. A feladatrendszer szemponjtából jelenleg logikus felépítésű a hárompólusú struktúra, mivel az adott szolgálat profiljához tartozó információ elsőként ahhoz a minisztériumhoz fut be, ahol a leginkább felhasználható. Belügyminisztérium alá került három szolgálat azt mutatja, hogy a belföldi védekezéshez és az elhárításhoz szükséges szervezeteket a döntéshozó egy helyen szeretné összpontosítani, ezáltal is hatékonyá téve a védekezést. A „triumvirátus” a rendőrséggel való szorosabb kapcsolatot és együttműködést is effektívebbé teszi, de az irányítás helyére alapozva rendészeti irányba billentheti át a súlypontjukat.

³¹⁴ Hódos László : Gondolatok a nemzeti hírszerző képesség koordinációjáért felelős szerv közjogi helyzetéről. *Szakmai Szemle*, 16. évf. 4. sz. 2018. pp. 5–16.

³¹⁵ Urbán Attila: A koordinációs folyamatok intézményi hátterének evolúciója a magyar nemzetbiztonsági igazgatásban. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyan (2020), 1. szám. pp. 25-29. Online: http://real.mtak.hu/107361/1/NSZ_2020_1_Urban_Attila.pdf [2020. 12. 10.]

³¹⁶ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 196.

2015-re az Iszlám Állam elleni fellépés megkerülhetlenné vált. Ezért a Magyar Országgyűlés elfogadta a H/4027. számú országgyűlési határozati javaslatot a Magyar Honvédségnek az Iszlám Állam elnevezésű terrorszervezet elleni nemzetközi fellépésben való részvételéről.³¹⁷ Magyarország végül egy kontingenst küldött a harcokba, és a hírszerzésnek és az elhárításnak is ki kellett vennie a részét a feladatokból.

A szolgálatok együttműködésének fejlesztése, a koordináció erősítése jól láthatóan az egyik prioritást élvező területe a második és harmadik Orbán-kormánynak, ami pár év lemaradással, de aktívan megjelent a nemzetbiztonsági szférában. Az információs társadalom által is felerősített biztonsági kihívások, mint a kiberfenyegetettség, a terrorizmus vagy az illegális migráció már nem áll meg az országhatárnál, hanem nagy területen oszlik el. A migráció erősödése és ennek veszélyeit a bűnmegelőzés szempontjából Korinek László találóan fogalmazza meg:

„A legnagyobb csoportok nemzetköziek lettek, míg a kis helyiek is átlépték a nemzeti határokat, és regionális fenyegetést jelentenek.”³¹⁸

Ezen okból kifolyólag elengedhetetlen a belső és külső kiváló partnerszolgálati viszony, aminek nem csak papíron, hanem a gyakorlatban is meg kell valósulnia. A hárompólosú, becsatornázott, egyre több alsó és felső szinten kooperációra kényszerülő szolgálati modell kötelezi a szolgálatokat a folyamatos diskurzusra. Azonban egyet kell érteni Szentgáli Gergellyel, aki rámutat, hogy az elképzelések jogosak és a nemzetközi viszonyokhoz jól illeszkednek, de sokszor belső politikai csatározások határozták meg az irányokat.³¹⁹ Az IH többször is cserélt minisztériumot, amit nehézkes szakmai érvekkel megmagyarázni.

A Nbtv. kötelezi a szolgálatokat a rendszeres együttműködésre. A Nemzetbiztonsági Kabinetet támogatja a titkos információszerzéssel foglalkozó szervezetek vezetőiből álló Nemzetbiztonsági Munkacsoport, amely a szolgálatok felsővezetői, stratégiai koordinációjáért felelős. A felsővezetői szintű koordináció egy olyan lépés az együttműködés erősítése felé, amely biztosítja, hogy a nemzeti biztonsági stratégiák, az ország nemzetbiztonsági védelme

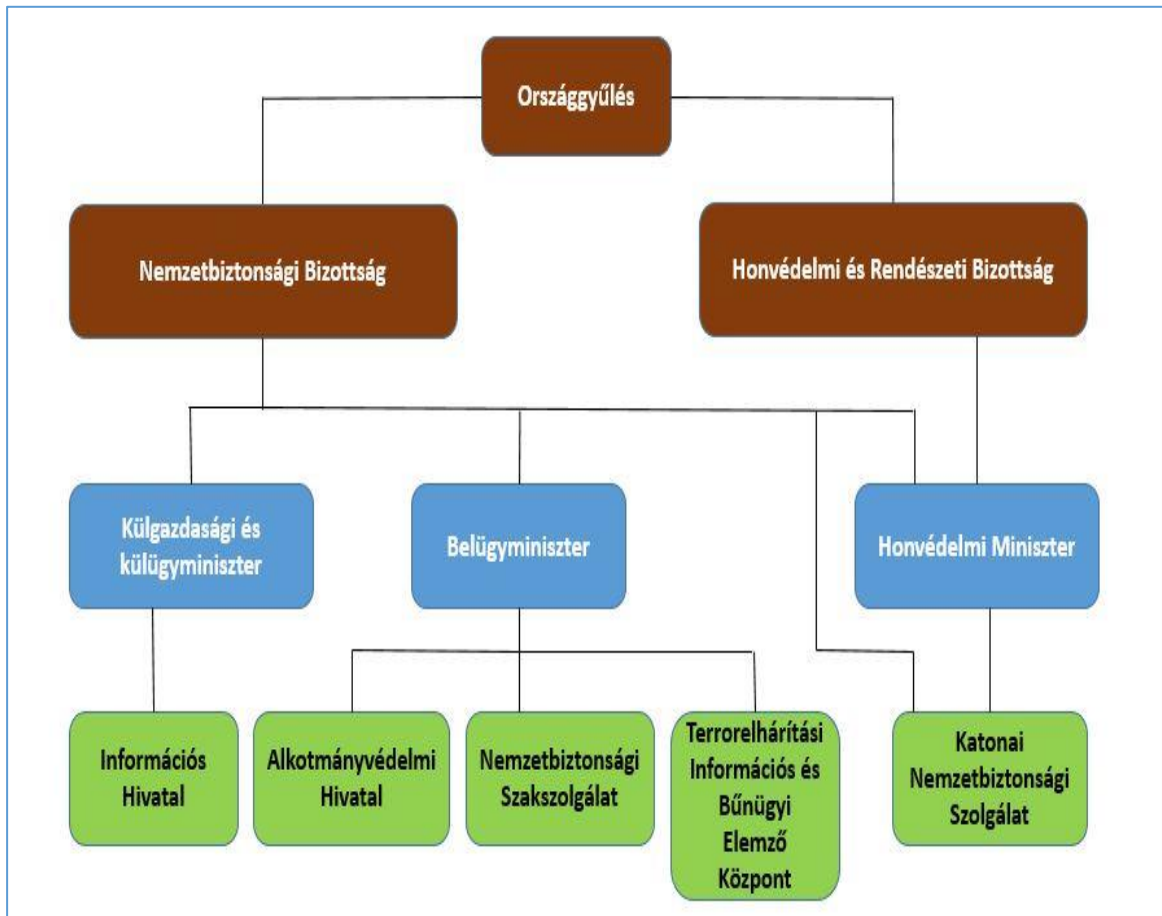
³¹⁷ 49/2019. (XII. 11.) OGY határozat a Magyar Honvédségnek az Iszlám Állam elnevezésű terrorszervezet elleni nemzetközi fellépésben való további részvételéről. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A19H0049.OGY> [2021. 01. 11.]

³¹⁸ Korinek László: Nomádok és letelepedettek – gondolatok a közösségi bűnmegelőzésről. In: *Jogtudományi Közöny*, 2006. LXI. évf. 7–8. sz. pp. 247–267.

³¹⁹ Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 2. rész. *Hadtudomány*, 2015/3-4. pp. 87-89.

éveken és politikai ciklusokon át az éppen aktuális eseményekhez igazodjon, és ne legyenek különutas szolgálatok.

5. ábra: A magyar nemzetbiztonsági integrált szervezetrendszer és parlamenti ellenőrzése
2015 után.³²⁰

A TIBEK létrehozásával Magyarország csatlakozott azokhoz a nemzetközi trendekhez és irányokhoz, amelyek az egységesebb nemzetbiztonsági koordináció felé irányulnak. A cél maga a hatékonyság növelése úgy, hogy a lehető legtöbb rendelkezésre álló információ segítségével olyan elemzések és értékelések készüljenek, amelyek segítségével a leggyorsabban, a legmegfelelőbb helyeken tudjanak döntéseket hozni. A terrorizmus elleni küzdelemmel szemben egy pozitív fejlődési iránynak tekinthető, amely irány megjelenik a társadalmi igényekben is, ugyanúgy, mint a velejáró határvédelem, tömegpusztító fegyverek terjedésének megakadályozása, adatvédelem, technikai fejlesztések, kibervédelem.³²¹

³²⁰ Kenedli Tamás: A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat szakmai fejlődésének legfontosabb sajátosságai az elmúlt években. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyam (2020) 1. szám. p. 80. Online: http://real.mtak.hu/107363/1/NSZ_2020_1_Kenedli_Tamas.pdf [2021. 01. 12.]

³²¹ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In: Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. pp. 220-221.

4.7. A MAGYAR NEMZETBIZTONSÁGI SZERVEZETRENDSZER HELYZETE 2020-2022-BEN

Az új típusú kihívásokra és fenyegetésekre reagálnia kell tudnia a magyar nemzetbiztonsági rendszernek, az folyamatosan megújulásra szorul, az innováció elsődlegessé vált, és a társadalom jelenlegi követelményeinek meg kell hogy feleljen. A megfelelő válaszok megadása érdekében a nemzetbiztonsági szolgálatok olyan nézetrendszerek és tervek szerint működnek, mint a nemzeti vagy nemzetközi biztonsági stratégiák, az Alaptörvény, ágazati törvények, belső rendelkezések. Mindezek nem csupán a működésük alapjait határozzák meg, hanem belső és külső elvárásokat is megszabnak részükre. Benedek Márta is rámutat, valamint a szolgálatok rendszerváltás utáni történetéből is látható, hogy nem létezik olyan egységes dokumentum még, amely Magyarországon egy konszenzusos, egységes alapot biztosít,³²² azonban a különböző kapcsolódó résztörvények, jogszabályok megadják a keretet.³²³ Véleményem szerint ennek lehetne egy egységes dokumentuma egy új nemzetbiztonsági törvény, ami az említett keretrendszert egy helyen tömbösítené. A magyar nemzetbiztonsági szervezetrendszer történeti bemutatása során már látható volt, hogy az 1989-90-es rendszerváltás jelentős feladataváltozásokat hozott magával a szolgálatok életében, hiszen egy politikailag központosított rendszerről kellett átállniuk egy demokratikus szisztémára. Az eltelt idő alatt átalakult a szolgálati rend, szolgálatok keletkeztek és tűntek el, megváltozott a törvényi szabályozás, átformálódott a világrend és társadalmi kultúra, módosult az irányítás. A létrejött, majd politikai és szakmai döntések mentén fejlődő szolgálati rendszer determinálta azt a rendszert, amit 2022-ben nemzetbiztonsági szervezetrendszerként lehet megismerni. A mai modern rendszer a nemzetbiztonsági tevékenységért felel, ami az állam egy olyan funkcióját látja el, amely szavatolja az állam külső és belső nemzetbiztonsági védelmét, valamint döntéselőkészítő és döntés-támogató szereppel bír. Ebben legfőképpen a mindenkori végrehajtó hatalom és különbözői szerveinek, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatoknak van szerepük. A szolgálatok 2022-es általános rendszerének és a hírszerzési ciklus aktualitásainak bemutatása a célom a következőkben.

4.7.1. A magyar nemzetbiztonsági az Alaptörvényben

A nemzetbiztonsági szervezetrendszer jogi szabályozása már a korábbi alfejezetekben kifejtésre került. Az Alaptörvény is beemelte 2011-ben a nemzetbiztonsági szolgálatokat,

³²² Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában. PhD-értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2016. p. 180.

³²³ Erre az Alaptörvény 46. cikkelye is rámutat.

ezáltal a legmagasabb jogi normában intézményesült a rendszerük. A titkos információgyűjtés eszközei és módszerei is megjelennek a dokumentumban, így a nemzetbiztonsági szolgálatok fontossága és szerepe az új megváltozott biztonsági környezetben jogi szinten is kifejezésre került. Az Alaptörvény 46. cikkelye a rendőrséggel együtt foglalkozik a nemzetbiztonsági szolgálatokkal:

- (1) A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme. A rendőrség részt vesz a jogellenes bevándorlás megakadályozásában.*
- (2) A rendőrség működését a Kormány irányítja.*
- (3) A nemzetbiztonsági szolgálatok alapvető feladata Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése.*
- (4) A nemzetbiztonsági szolgálatok működését a Kormány irányítja.*
- (5) A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.*
- (6) A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetére, működésére vonatkozó részletes szabályokat, a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő szabályokat sarkalatos törvény³²⁴ határozza meg.³²⁵*

Mint látható, az Alaptörvény meghatározza a szolgálatok számára a legalapvetőbb feladataikat. Ilyen a függetlenség és a törvényes rend védelme, valamint a nemzetbiztonsági érdekek érvényesítése és védelme. A Kormány általi irányítás a legfelsőbb normában is meghatározásra került az Nbtv. mellett. A személyi állományra vonatkozó rendelkezéseket, mint hogy nem lehetnek politikai párt tagjai a munkatársak, már szerepelt a korábbi alkotmányban is. A titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazását a jogalkotó külön sarkalatos törvényben szabályozza.

³²⁴ A sarkalatos törvények a következők: 1994. évi XXXIV. törvény 1-2. §, 4. §, 4/A. § (1)-(2), 5-6. §, 7-74. §, 92-101. §, 1995. évi CXXV. törvény 1-19. §, 26-37. §, 53-72. §, 74. §, 77-78. §, 2010. évi CXXII. törvény IV. Fejezet, 2011. évi CX. törvény 26. § (2), 2011. évi CXI. törvény 47. §, 49. §, 2011. évi CLXIII. törvény 49. §, 2011. évi CLXXIX. törvény 193. §, 2012. évi XXXVI. törvény 158. § (6).

³²⁵ Magyarország Alaptörvénye. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> [2016. 08. 02.]

4.7.2. A szolgálatok irányítása, vezetése, ellenőrzése és felügyelete

Magyarországon a nemzetbiztonsági szolgálatokat a Kormány, illetve az illetékes miniszter irányítja. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat a belügyminiszter, a polgári hírszerzést a külgazdasági és külügyminiszter, a katonai nemzetbiztonsági szolgálatot a honvédelmi miniszter irányítja. Az ágazati miniszterek előkészítik a működéssel, feladatrendszerrel kapcsolatos jogszabályokat, és a kormányzati stratégiához és döntésekhez igazítják a szolgálatok munkáját. A Kormánytól érkező megkeresések esetén közvetítik a hírigényeket az általuk irányított szolgálat felé, továbbá feladatokat határoznak meg számukra. A miniszter tesz javaslatot a főigazgató személyére és felmentésére. A miniszter előkészíti és javaslatot tesz a költségvetésükre, felelős a törvényes működésért, amiről az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága felé is be kell számolnia.

Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatainak parlamenti ellenőrzését az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága hajtja végre, míg a KNBSZ esetében ez kiegészül a Honvédelmi és Rendészeti Bizottsággal is. A bizottság elnöke csak és kizárólag ellenzéki képviselő lehet, ezzel szavatolva a demokratikus szempontokat. Minden miniszter, akinek az illetékességébe tartozik nemzetbiztonsági szolgálat, legalább évente kétszer tájékoztatást ad a bizottságnak a szolgálat munkájáról. A miniszterektől, főigazgatóktól tájékoztatást kérhetnek az ország nemzetbiztonsági helyzetéről, a működési rendről, tevékenységről. A bizottság tájékoztatást kérhet az igazságügyi minisztertől a kivételes engedélyezési eljárásokról. A bizottságot az adott szolgálat képviselői nem jogosultak tájékoztatni a forrásokról, a titkosszolgálati módszerekről, amennyiben ezek az információk a forrást veszélyeztetnék. Amennyiben a szolgálatokkal szemben panasz érkezik vagy a jogellenesség gyanúja felmerül, vizsgálatot folytathatnak, amennyiben az adott miniszteri vizsgálatnak az eredményét nem fogadják el. Jogellenes cselekedet esetén a minisztert kérik fel a feltételezett jogellenes tevékenység kivizsgálására. A bizottság véleményezi a szolgálatok költségvetésének részletes tervezetét. A főigazgatókat kinevezésük előtt meghallgatja, és alkalmasságukról foglalnak állást. A szolgálatok által készített általános értékelő, valamint a Kormány számára készített jelentéseket megkaphatják, amelyek nem tartalmaznak egyedi ügyekre vonatkozó adatokat.³²⁶ 1990 óta negyvenkét alkalommal állítottak fel vizsgálóbizottságot, 2010 óta összesen hetet. Az ügyek között nem jellemzőek, a nemzetbiztonsági szolgálatok feletti ellenőrzési esetek.³²⁷ Az

³²⁶ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500125.tv> [2019. 11. 28.]

³²⁷ Ciklustörténet. *Országgyűlés honlapja*. Online: <https://www.parlament.hu/web/guest/bizottsagok-elozo-ciklusbeli-adatai> [2020. 12. 19]

új szabályozás szerint a képviselők 1/5-nek indítványára már nem kötelező vizsgálóbizottság felállítása, az Országgyűlés csupán indítványtételi joggal rendelkezik.³²⁸

4.7.3. Szervezeti keretek és struktúrák

Héjja István a nemzetközi és hazai megfigyelések alapján három csoportra osztja a nemzetbiztonsági rendszerek modelljeit: Konkurálóra, szektorra épülőre és kooperatívra.

³²⁸ Ósze Áron: Nemzetbiztonsági szolgálatok és titkos információgyűjtés – lehetséges-e a hatékony alkotmányossági kontroll? *Diskurzus*, IX. évfolyam, II. szám, 2019. pp. 18-19.

2. táblázat: Nemzetbiztonsági rendszermodellek³²⁹

Konkuráló	Szektorra épülő	Kooperatív
Minden szolgálat a maga információi alapján értékeli és jelent; verseng a döntéshozók figyelméért, elismeréséért, támogatásáért.	Az egyes szolgálatok az alapfunkciónak megfelelő ágazati miniszter irányításával dolgoznak.	Az egyes szolgálatok saját jelentéseiket kommunikálják a kormánynak, de csak egy helyen történik értékelés; ez az egységes értékelő szolgálat vagy szervezet az összes rendelkezésre álló forrásból származó információkat értékeli az illetékes minisztereknek továbbítja.
Erőssége: azonos témában minden vélemény megjelenik, lehetőséget kap a meghallgatásra; a vélemények (értékelések, jelentések) ütköznek egymással, értékük és deficitjük és kiderül.	Erőssége: egyértelmű a munkamegosztás, az információáramlás útja világos, keskeny és rövid, szigorú belső konspirációt biztosít; az érintett miniszternek nagy hatalmat biztosít.	Erőssége: egységes álláspont a különböző szolgálatok értékelői között, egységes, jól átgondolt és összeszedett jelentés benyújtása a döntéshozók felé. A szervezeti érdekek háttérbe szorulnak.
Hátrány: drága a működtetése, minden szervezet rendelkezik értékelő központtal, sok az átfedés, a duplikáció; a döntéshozók helyzete nehéz az információdömping miatt, sokféle értékelés alapján kell dönteniük a legnagyobb valószínűséggel valós információk alapján.	Hátránya: releváns információk – részben vagy teljesen – megrekedhetnek, nem jutnak el az esetleges illetékes másik miniszterhez, így a döntéshozatalra nem minden esetben tud hatással lenni az adott szolgálat vagy információ.	Hátránya: nincsenek véleménykülönbségek, hiányzik a sokszínűség. Inkább megrendeléseket, hírigényeket teljesítenek, mint valóban önálló jelentéseket írnak.

A magyar nemzetbiztonsági rendszer a rendszerváltástól kezdődően szektorra épülő modellként határozható meg, azaz a szolgálatok a felügyelő intézményükön keresztül juttatják el a megszerzett információjukat a politikai döntéshozókhoz.³³⁰ A külföldi hírszerzésért felelős

³²⁹ Héjja István: Nemzetbiztonsági szervezeti modellek. In: Dobák Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közszerzői Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014. p. 63. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8567/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 19]

³³⁰ Az említett modellt egycsatornás modellnek is nevezik.

szervezet a külgazdasági és külügyminiszter, az elhárításért és biztonságért felelős szolgálatok a belügyminiszter, a katonai szolgálatok a honvédelmi miniszter felé folytatják tájékoztató tevékenységüket. Az előnye ennek a megoldásnak, hogy az egyes tárcák képviselői könnyebben jutnak információhoz, mivel közvetlenül be vannak csatornázva az általuk felügyelt szolgálathoz. Azonban ez a modell akár elavultnak is tekinthető, nem reflektál az új korok új kihívásaira, ahol amennyiben a koordinációs szervezetek hiányoznak vagy elégtelenül működnek, más szervek számára fontos információk nem kerülnek az illetékesek kezébe. Urbán Attila rámutat, hogy ez különösen koalíciós kormányzás idején okozhat nehézségeket, mivel a szolgálatokat irányító pártok között bizalmatlanság és viszály lehet.³³¹

Azonban nem írható teljes mértékben le a magyar rendszer a szektoriális modellel. Kövér László a rendszerváltás óta tartja magát ahhoz az elképzeléshez, hogy a magyar szolgálatok különálló kis szigetekként létezzenek, és konkurálva dolgozzanak egymás mellett, ezáltal fenntartva a versenyt, továbbá, hogy egymás híreit tudják ellenőrizni.³³² Így a magyar rendszer, habár továbbra is megmarad szektorra épülő modellnek, véleményem szerint a fentiek alapján kiegészíthető a vegyes, konkuráló jelzővel.

4.7.4. Információigény megfogalmazása és közvetítése

A biztonság fenntartása érdekében Magyarország több intézménye is együttműködik. A nemzetbiztonsági szolgálatok a védelemhez úgy járulnak hozzá, hogy különleges jogosítványaik révén megfelelő információkat szolgáltatnak a reagáló képesség elősegítéséhez. A nemzetbiztonsági szolgálatok ezen tevékenységük mellett fontos tulajdonsága az állam érdekérvényesítő lehetőségeinek szavatolása. Az információk biztosítása a döntéshozók felé olyan támogatást jelent, amelynek segítségével Magyarország pozíciója nemzetközi szinten erősödni tud, belső rendjének védelmét garantálni tudja. A megszerzett és feldolgozott információk révén az ország versenyelőnybe kerülhet vetélytársaival szemben. A szolgálatok tevékenységüket szigorú jogi szabályok közé szorítva látják el, amelynek alapvető forrásai a megalkotott jogszabályok, de rengeteg rész szempontjából fontos a nemzetbiztonsági

³³¹ Urbán Attila: A koordinációs folyamatok intézményi hátterének evolúciója a magyar nemzetbiztonsági igazgatásban. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyan (2020), 1. szám. p. 8. Online: http://real.mtak.hu/107361/1/NSZ_2020_1_Urban_Attila.pdf [2020. 12. 10.]

³³² Vállalatoknak kémkedne a magyar állam. *Népszava*. Online: https://nepszava.hu/1159776_vallalatoknak-kemkedne-a-magyar-allam [2020. 12.15.]

tudományos elmélete. A tudományos tevékenység elősegíti a nemzetbiztonsági tevékenység egészének tudományos megalapozását.³³³

2010 után felmerült az igénye a nemzetbiztonsági információk hatékonyabb és gyorsabb központi közvetítésének. A Nemzetbiztonsági Bizottság 2012. júniusi ülésén a külügyminiszter is felhívta a figyelmet arra, hogy szükséges, hogy egységes elemzéseket, jelentéseket is kapjanak a szolgálatoktól, mivel a párhuzamosan keletkező anyagok koordináltsága duplikációt eredményez, nem hatékony, és a centralizációnak is vannak előnyei.³³⁴ Ennek folyamán az 1990-ben létrehozott Nemzetbiztonsági Kabinetet ismét központi vezetés alá helyezték, a miniszterelnök vezette az üléseit egészen 2018-ig, amikor a belügyminiszter vette át a feladatot.³³⁵ A 2011-ben létrehozott, a kormányzati koordinációt és a feladatelosztást segítő Nemzetbiztonsági Munkacsoport 2018-ig a Belügyminisztérium és a Honvédelmi Minisztérium vezetőjének közös vezetése alatt látta el feladatait. Tagjai a szolgálatok főigazgatói és a rendvédelmi szervek országos parancsnokai voltak. A Nemzetbiztonsági Munkacsoport a politikai és a nemzetbiztonsági rendszerbe integrálódva megkönnyítette, előremozdította és felgyorsította a műveleti, elemzői munkát, és a technológiai fejlesztések egységes irányba való kivitelezését is megvalósíthatóvá tette. A munkacsoport megalakulása után történt meg a katonai nemzetbiztonsági szolgálatok egységes vezetés alá történő csoportosítása változatlan kormányzati irányítással, a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok egységes kormányzati rendjének kialakítása, továbbá a hazai nemzetbiztonsági és rendvédelmi szervek által létrehozott, és a nemzeti adatbázisokban rendelkezésre álló információk használatával, egy új információfúziós szervezet létrehozása.³³⁶

A 2019-es év költségvetésében található meg a Nemzeti Információs Államtitkárság, amely innovatív szervként jelenik meg. A NIÁT célja, hogy olyan köztes koordinációs szervezet legyen, amely elősegítő a miniszterek és a kormányzat döntési mechanizmusait. A NIÁT működése során nem korlátozza az ágazati miniszterek munkáját. Vezetője az információs államtitkár, akadályoztatása esetén a kabinetfőnöke helyettesíti. Az új koordinációs szerv a kormányzati döntésekhez kapcsolódó információk, elemzések és értékelések

³³³ Vida Csaba: A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban (Gondolatok arról, hogy miért van szükség nemzetbiztonsági szolgálatokra). pp. 223-225. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939877.pdf> [2020. 11. 21.]

³³⁴ Jegyzőkönyv az Országgyűlés Nemzetbiztonsági bizottságának 2012. július 3-án, kedden, 12 óra 43 perckor a Képviselői Irodaház I. emelet III. számú tárgyalótermében megtartott üléséről. Online: <https://www.parlament.hu/documents/static/biz39/bizjvk39/NBB/1207031.pdf> [2020. 12. 15.]

³³⁵ 1308/2011. (IX. 6.) Korm. határozat a Nemzetbiztonsági Kabinetéről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A11H1308.KOR&txtreferer=A1000043.TV> [2020. 11. 21.]

³³⁶ Urbán Attila: A koordinációs folyamatok intézményi háttérének evolúciója a magyar nemzetbiztonsági igazgatásban. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyan (2020), 1. szám. p. 24. Online: http://real.mtak.hu/107361/1/NSZ_2020_1_Urban_Attila.pdf [2020. 12. 10.]

összehangolt, késedelem nélküli áramlását hivatott szolgálni. A NIÁT a kormányzati döntésekhez kapcsolódó, külföldre vonatkozó, illetve külföldi eredetű információk összehangolt, késedelem nélküli áramlásának elemzését és értékelését végzi el. Előterjesztéseket tesz a birtokába jutott hírszerzési termékek alapján, a Kormány vagy az érintett döntéshozók feladatkörébe eső intézkedési lehetőségekről.³³⁷ Az államtitkárság felgyorsítja a tájékoztatást és a támogatást, kapcsolatot tart a Honvédelmi Minisztériummal, a Külgazdasági és Külügyminisztériummal, a Miniszterelnöki Kormányirodával és az összes nemzetbiztonsági szolgálattal. Az értékelések és elemzések elosztásának legfontosabb része, amely az információs társadalom generálta gyors információigény jelenségét támasztja alá, hogy a Nemzeti Információs Államtitkárság szervezeti és működési szabályzatában és a 2019. évi költségvetés fejezeti indoklásában is megjelent: folyamatos, gyors, közvetlen kapcsolat a nemzetbiztonsági elemzések elosztása során.³³⁸

A nemzetbiztonsági elemzésekkel kapcsolatban rendkívül szigorú elvárások vannak, a termékeknek makulátlanoknak és megfelelőnek kell lenniük minden tekintetben, hiszen ezek a szolgálatok egyik fő megnyilvánulási formái, a magyar döntéshozók ezeken a nemzetbiztonsági termékeken keresztül alkotnak véleményt a szolgálatokról, és ez akár a jövőbeli sorsukra is hatással lehet. Ahogy Vida Csaba is kiemeli, a szolgálatokat nem az alapján ítélik meg, hogy kiszolgálják-e a döntéshozók igényeit, hanem hogy valós időben kapják meg a reális és pontos információkat. Ezzel reflektálunk az információs társadalom nyomán előtérbe került információáramlási sebesség felgyorsulására. Már nem elegendő, hogy egy szolgálat hónapokig gyűjt bizonyos területekről információkat, azokat minél gyorsabban megszereznie kell, és a megrendelők felé továbbítani, illetve egyre több az azonnali választ kérő igény. A nemzetbiztonsági jelentésnek az alábbi alapkövetelményeknek kell még megfelelniük:

- *előrejelzéseket kell tartalmazniuk;*
- *tárgyilagos helyzetképet kell biztosítaniuk;*
- *reális, valós információkból kell állniuk;*
- *pontos adatokat kell magukba foglalniuk;*
- *mindig egységesnek kell lenniük;*
- *világosnak és érthetőnek kell lenniük;*

³³⁷ Működésben az új hírszerzési központ. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/mukodesben-az-uj-hirszerzesi-kozpont/> [2020. 12. 12.]

³³⁸ 2018. évi L. törvény Magyarország 2019. évi központi költségvetéséről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800050.tv> [2020. 12. 12.]

- *logikus rendszert kell alkotniuk;*
- *szét kell választani bennük a tényeket és a hozzáadott értékeket.*³³⁹

A modern nemzetbiztonsági elemzéseket vizsgáló kutatók egyetértenek a tekintetben, hogy a az elemzésnek politikától függetlennek, igaznak, objektívnek és következetesnek kell lennie.³⁴⁰

Torzításokhoz, félrevezetéshez, nem valós információ megosztáshoz vezethet a nemzetbiztonsági elemző-értékelő rendszerben, ha belső és külső nyomás jelenik meg a munkafolyamatokban. A politikai döntések érdemi támogatása nem valósulhat meg, ha az elemzők munkája rendszerellenőrzés alá vont. Az olyan információk megszerzésével, amelyek mások érdekeinek érvényesülését támogatják, nem érhetünk el kedvező eredményt egy ország számára sem. A hozzáadott érték elvész, valamint csökken az elemző módszerek felhasználhatósága, és az objektivitás hiánya teljes mértékben értéktelenné formálja az elemző-értékelő munkát. Az adott ország céljaival, érdekeivel ellentétesek lehetnek a külső nyomásra végrehajtott és meghozott döntések. Az elnyomott nemzet elveszíti az irányítást saját erőforrásai felett, és szükségleteinek elfogadható szinten történő ellátására képtelenné válik, hiszen az erejét egy másik nemzet sikerességét célzó munkára kénytelen átcsoportosítani. Az államnak a saját politikai érdekeit kell szolgálnia és az elemzést is ennek kell alárendelnie. Magyarországgal kapcsolatban kijelenthetjük, hogy a megközelítőleg ötévenkénti átrendeződés következtében, bár a szovjet megfigyelők továbbra is jelen voltak a hírszerzési irodákban, a magyar tisztek mégis relatív önállósággal működtek és figyelmüket olyan területek felé terelheték (tudományos, műszaki és gazdasági hírszerzés), amelyek komolyan érdekelték a Magyar Népköztársaságot.

Az elemző és értékelő munka tekintetében. Rob Johnston elmélete érvényesül: „*A hírszerzési elemzés az egyéni és kollektív kognitív módszer alkalmazása az adatok mérlegelése és a hipotézisek ellenőrzése céljából egy rejtett társadalmi-kulturális összefüggésben*”.³⁴¹ A folyamat érvényesülése tisztán látható, a nemzetbiztonsági tiszt a lehető legtöbb forrásból gyűjti össze az információkat, kihasználja a technika adta lehetőségeket, majd elkészíti belőlük a végterméket, a jelentést.

³³⁹ Vida Csaba: A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban (Gondolatok arról, hogy miért van szükség nemzetbiztonsági szolgálatokra). p. 228. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939877.pdf> [2020. 11. 21.]

³⁴⁰ Jensen, Carl J. – McElreath, David H. – Graves, Melissa: Bevezetés a hírszerzésbe. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017. p. 137.

³⁴¹ Johnston, Rob: Analytic culture in the US intelligence community: An ethnographic study, Central Intelligence Agency, 2005. pp. 3-9. Online: <https://fas.org/irp/cia/product/analytic.pdf> [2018. 03. 25.]

A kritikus gondolkodást³⁴² is átvették, melynek intenzív használatával a minőség javítását célozzák meg, társítva a hazai és külföldi szervezetekkel történő együttműködésekkel és strukturált módszerekkel.³⁴³ Az együttműködés viszont sohasem egyszerű, a legtöbb ország számára jelentős nehézségeket okoz – az Amerikai Egyesült Államokban is rávilágítottak erre a 2001. szeptember 11-i események - a legtöbben így az elosztás központosítására törekednek, vagy igyekeznek szervezeteket/folyamatokat beépíteni az információmegosztás elősegítése érdekében.³⁴⁴

4.7.5. Titkosszolgálati eszközök és módszerek

A titkos információgyűjtésre vonatkozó legpontosabb meghatározásokat az Nbtv.-ben, az 1994. évi XXXIV. törvényben a Rendőrségről (röviden: Rtv.) és a 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (röviden: Be.) találjuk.³⁴⁵ Habár több helyen és intézménynél is van szó a titkos információgyűjtés szabályozásáról, egységes fogalmi meghatározása nem létezik a különböző tudományterületeken. Ahhoz, hogy pontosan tudni lehessen, mit értünk titkos információgyűjtés alatt, előbb rendszerbe szükséges foglalni.

A titkos felderítés két eljárásra osztható Magyarországon: a titkos információgyűjtésre és a leplezett eszközökre. A nemzetbiztonsági szervek titkos információgyűjtésének szabályozását az ágazati törvények szabályozzák. A szolgálatok külső és belső engedélyhez kötött, engedélyköteles eszközöket is használnak tevékenységük során. Belső engedélyt kivételes esetekben a főigazgató adhat. A külső engedélyhez kötött szervezetek a nemzetbiztonsági szolgálatok, az összes bűnüldöző szerv és az ügyészség. A Nemzeti Védelmi Szolgálat külső engedélyhez kötött eszközöket csak korlátozott és rendkívül indokolt esetben használhat, a TEK pedig bűnfelderítési céllal, kutatási és szűrési célokkal használhatja őket.³⁴⁶

Magyarország titkosszolgálati eszközeiről és módszereiről a rendszerváltás előttről sok ismeretterjesztő anyag áll rendelkezésünkre. Az információs társadalom okozta feladati változások vizsgálata szempontjából azonban fontosabb a szocializmus utáni időszak vizsgálata, amelyet Solti István PhD disszertációjában már összefoglalt az utókor számára. Az

³⁴² Vida Csaba: A kritikai gondolkodás szerepe a hírszerző értékelő-elemző munka során. *Felderítő Szemle*, XI. évfolyam 2. szám, 2012. pp. 90-99. Online: <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2012-2.pdf> [2017. 03. 25.]

³⁴³ Lowenthal, Mark M.: *Intelligence from secrets to policy*. CQ Press, Washington D.C., 2012.

³⁴⁴ Jensen, Carl J. – McElreath, David H. – Graves, Melissa: *Bevezetés a hírszerzésbe*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017. p. 38.

³⁴⁵ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700090.tv> [2020. 11. 21.]

³⁴⁶ Hetesy Zsolt: *A titkos felderítés*. Doktori (PhD) értekezés, *Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola*, Pécs, 2011. p. 72. Online: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> [2016. 08. 02.]

1990. évi X. törvény vezette be a magyar demokratikus jogrendszerbe a különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek fogalmát, valamint jogi kereteit. A törvény az Nbtv. 1995-ben történt hatálybalépésével hatályát veszítette, mivel a különleges eszközök intézménye beépült e törvénybe, habár nem ilyen megnevezéssel. Az Országgyűlés 2008. január 1-én emelte be az Alkotmányba újra az elnevezést. Így a legmagasabb jogi szinten került meghatározásra a titkosszolgálati eszközök és módszerek kollokációja. Ez a 2011-ben bevezetett új Alaptörvénnyel sem változott meg, továbbra is önálló cikkelyben szerepelnek a nemzetbiztonsági szolgálatok³⁴⁷. Közvetlenül nem kerülnek felhatalmazásra a nemzetbiztonsági szervek, de ráutaló rendelkezés szerint titkosszolgálati eszközöket és módszereket alkalmazhatnak.³⁴⁸

A magyar nemzetbiztonsági szervek által folytatott információgyűjtés egy egymást támogató terület, ahol a különböző részegységek önmagukban nem tudnának elengedő és megfelelő eredménnyel szolgálni a döntéshozók számára. A magyar rendszer két szintet különböztet meg:

- Stratégiai szint: a kormányzati hírigények kielégítéséhez, a nemzetbiztonsági kockázatok előrejelzésére és elhárítására, valamint a bűnüldöző állami szervek munkájához szükséges eszközrendszer.
- Taktikai szint: a titkos információgyűjtés eszközeinek és módszereinek szakmai, gyakorlati alkalmazása.³⁴⁹

A hatályos törvények értelmében Magyarországon vertikálisan és horizontálisan osztott információgyűjtési modellt alkalmaznak. A horizontális elrendezés szerint megkülönböztetik a nemzetbiztonsági és a rendészeti/bűnüldözői titkos információgyűjtést.³⁵⁰ Vertikálisan

³⁴⁷ Magyarország Alaptörvénye. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> [2016. 08. 02.]

³⁴⁸ Solti István: A titkos információgyűjtés, elvei, eszközei és módszerei, alkalmazásának lehetőségei a nemzetbiztonsági munkában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2017. pp. 83-86. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12393/ertekezes.%20pdf?sequence=1> [2021. 01. 12.]

³⁴⁹ Szabó Károly: Elhárítási alapismertek. In: Kobilka István (szerk.): *Nemzetbiztonsági alapismertek*. Egyetemi jegyzet, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Budapest, 2013. p. 151.

³⁵⁰ Solti István: A titkos információgyűjtés, elvei, eszközei és módszerei, alkalmazásának lehetőségei a nemzetbiztonsági munkában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2017. pp. 88-90. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12393/ertekezes.%20pdf?sequence=1> [2021. 01. 12.]

megkülönböztetünk bírói vagy ügyészi engedélyhez nem kötött, ügyészi engedélyhez kötött, valamint bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazását.³⁵¹

A nemzetbiztonsági törvényben foglaltatik benne, hogy az egyes szolgálatok milyen eszközökre és módszerekre jogosultak, illetve, hogy ezeknek mik a gátjai. Az Nbtv. engedi a szolgálatok számára, hogy több forrásból szerezzenek adatokat. Az Nbtv. 38. § -a kimondja:

- a) az érintett önkéntes, illetve e törvényben előírt kötelező adatszolgáltatásával;*
- b) nyílt forrásból;*
- c) adatkezelést végző szerv adatszolgáltatásából;*
- d) e törvényben meghatározott esetekben közvetlen elektronikus adatkapcsolat útján;*
- e) titkos információgyűjtéssel az (1a) bekezdésben meghatározott kivétellel.³⁵²*

Solti István is kiemeli, hogy a törvények nem tesznek különbséget a titkos felderítés és a titkos információgyűjtés fogalma között. A titkos információgyűjtés nem mint elsődleges lehetőség jelenik meg, hanem a törvény egyértelművé teszi, hogy a titkos információgyűjtés speciális eszközei és módszerei csak akkor alkalmazhatóak, ha a cél érdekében feltétlenül szükséges a használatuk, de ezalatt is törekedni kell az egyének jogainak a lehető legcsekélyebb mértékig történő korlátozására, illetve megsértésére. A törvény kiemeli, hogy csak akkor vethetők be a titkos információgyűjtés eszközei és módszerei, ha más módon (például: legális úton, nyílt információszerzéssel) nem lehet szert tenni az adott információra, és ez a feladat ellátásához elengedhetetlen.

Lényeges eltérés a rendőri és a nemzetbiztonsági szervek munkája között, hogy a titkos információgyűjtés nem kötelező a rendőri szervek számára, hanem opcionális, míg a nemzetbiztonsági szervezetek alapvetően fedett és titkos körülmények között, a titkos információgyűjtés eszközrendszerét és módszereit használják céljaik elérése érdekében. Az Rtv. VII. fejezete foglalkozik a titkos információgyűjtés követelményeivel. A 83. § rendelkezik a Rendőrség által felhasználható lehetőségekről:

- a) állampolgár bejelentése, kérelme, valamint feljelentés, panasz,*
- b) igazoltatás, képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel,*
- c) DNS- és ujjnyomat minta elemzése,*

³⁵¹ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700090.tv> [2020. 11. 21.]

³⁵² 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500125.tv> [2019. 11. 28.]

- d) bíróság, ügyészség, más hatóság vagy egyéb szerv értesítése,
- e) törvény alapján más szervek által vagy külföldről továbbított adatok átvétele,
- f) titkos információgyűjtés,
- g) a jogszerűen, nyilvánosságra hozatal céljából készített és nyilvánosságra hozott adatállományban, név- és címjegyzékekben - így különösen telefonkönyv, szaknévsor, statisztikai névjegyzék - szereplő adat,
- h) az általa lefolytatott büntető-, szabálysértési vagy közigazgatási eljárásban gyűjtött adat.³⁵³

Hazánk szempontjából fontos még a 2020. márciusában elfogadott, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat számára széles körű rálátást biztosító jogszabály.³⁵⁴ A nemzetbiztonsági törvényt és az elektronikus információ biztonságáról szóló törvényt is több ponton kiegészítették a kiberbiztonság növelése érdekében, ami jelentős politikai és sajtó visszhanggal járt.

A jelenlegi jogi szabályozás mellett nehéz meghatározni, hogy milyen cél elérése érdekében, milyen módszereket és eszközöket lehet alkalmazni. Az adat és információ uralta világban, ahol egyre nagyobb szerep jut az adatbányászatnak, nehéz meghatározni, hogy a gépek segítségével begyűjtött adatok szelekciója során valóban a meghatározott cél érvényesül-e. Az Nbtv. és az Rtv. engedékenysége diszkrecionálisnak mondható, tehát a jogalkotó tág mozgásteret ad a szolgálatoknak és a rendőrségnek.³⁵⁵ A jogalkotó így meghagyja a lehetőséget arra, hogy törvényi felügyelet mellett, de széles spektrumon tudják munkájukat végezni. A mai szabályozás azonban nem a technikai fejlődés folyamányaként született, hanem a rendszerváltás utáni időkben, amikor még a nemzetbiztonsági szolgálatok helyének, szerkezetének, modelljének, szerepének új részletei még felületesen kerültek kidolgozásra. Habár modern követelményeknek akár megfeleltethető is lehet, mégsem az információs társadalom okozta a létrejöttét, és 2022-ig lényegi változás nem történt vele. A jelenlegi korszakra történő részletesebb visszacsatolás még várat magára.

³⁵³ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> [2021. 01. 12.]

³⁵⁴ Megszavazták: korlátlan rálátást kapnak a nemzetbiztonsági szervek az állampolgárok adataira. *HVG*. Online: https://hvg.hu/itthon/20200519_Megszavaztak_korlatlan_ralatast_kapnak_a_nemzetbiztonsagi_szervek_az_allampolgarok_adataira?fbclid=IwAR0tP5raYGI65ZTKtV_5bQOUBinGlrvaQLvucZ_DjcaLXFvG450Ra21veOg [2020. 05. 30.]

³⁵⁵ Solti István: A titkos információgyűjtés, elvei, eszközei és módszerei, alkalmazásának lehetőségei a nemzetbiztonsági munkában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszerkeleti Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2017. pp. 87-91. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12393/ertekezes.%20pdf?sequence=1> [2021. 01. 12.]

4.7.6. Politikai semlegesség – politikaközelség

A magyar szolgálatok általában nagyobb átalakítások nélkül átvészelik a kormányváltásokat, ezért kiemelkedően fontos az intézmény és a személyzet politikai semlegessége. A szolgálatoknak mindig a hatalmon lévő kormányzatot kell ellátni információkkal, hiszen a világban történő biztonsági változások nem követik a magyar politikai elítváltásokat. A semlegesség egyik alapelve, hogy mindig a regnáló kormányzatot szolgálja, annak ideológiai nézetétől, világnézetétől, párthovatartozásától függetlenül. Ez nehéz feladatot ró a szolgálatok dolgozóira, hiszen a saját nézeteiket, véleményüket nem szabad a munkába belevinni. Kutatások kimutatták, hogy a magyar szolgálatok számára nem a politikai hovatartozás jelent nehézséget, hanem az egyes olyan kultúrák és új típusú fenyegetések, amelyek szöges ellentétben állnak a nyugati-keresztény kultúrkörrel.³⁵⁶ A szolgálatok számára fontos, hogy ne kövessék el ugyanazt a hibát, mint az USA szolgálatok a Közel-Keleten és a Közép-Ázsiai térségben, amikor is rávetítették a saját kultúrájukat az ottani kapcsolatokra, és így félreérthető vagy teljesen rosszul értelmezett jelentéseket tettek le az asztalra. Az információs társadalom nyomán létrejövő villámgyors kommunikáció következtében, amikor is a szolgálatok egyre több jelentést küldenek, fontos, hogy figyeljenek a politikai semlegesség megtartására, az objektivitásra.³⁵⁷ Révész Béla meghatározásában a jogi szabályozás és a demokratikus normák közé szorulva kell működni a magyar nemzetbiztonsági szolgálatoknak, amelyek szavatolják a politikától való távolságtartást. A Dunagate-botránytól kezdve a Galambos Lajos ügyéig folyamatosan megfigyelhető valamilyen jellegű politika közelség, hiába szavatolják a törvények az ellenkezőjét. Révész Béla bizonyítja, hogy nem csak a bulvár által felkapott esetekben történt jó pár alkalommal politikai behatás. Elmélete szerint a rendszer jogi részének hiányosságai és a döntéshozatalban meghatározott szerepük vezethetett diszfunkcióhoz.³⁵⁸

4.7.7. Költségvetés

A nemzetbiztonsági szolgálatok fenntartása, és a speciális tevékenységük költséges folyamat. Az állam által biztosított kereteket a lehető leghatékonyabban kell felhasználni. A költségek

³⁵⁶ Vida Csaba: A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban (Gondolatok arról, hogy miért van szükség nemzetbiztonsági szolgálatokra). p. 228. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939877.pdf> [2020. 11. 21.]

³⁵⁷ Vida Csaba: A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban (Gondolatok arról, hogy miért van szükség nemzetbiztonsági szolgálatokra). p. 228. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939877.pdf> [2020. 11. 21.]

³⁵⁸ Révész Béla: A titkosszolgálatok titoktalanításáról. Egy politikai jelenség politológiai mellőzöttsége. *Politikatudományi Szemle*, XVI/4. 2007. p. 142. Online: http://www.poltudszemle.hu/szamok/2007_4szam/2007_4_revesz.pdf [2020. 12. 22.]

nem csak a műveleti munkára vonatkoznak. Az OSINT térnyerésével az elemző tisztek a különböző fizetős tartalmak (például: újságok, térinformatikai adatok, műholdfelvételek) elemeit is beépítik jelentéseikbe, tehát ugyanúgy fellépnek a hírszerzési ciklusnak az elemző-értékelő szakaszában is. Azonban ahogy a műveleti munkánál, az elemzés során is szem előtt kell tartani a célszerűséget, ésszerűséget és eredményességet, a rendelkezésre álló forrásokat pedig a lehető legkedvezőbben kell felhasználni. A hírszerzési ciklusból mellékágak is kinőhetnek, ezért előfordulhat, hogy egy adott ügy során nem várt esemény következik be, aminek következtében plusz információkra lesz még szükség, ami előre nem volt betervezve a költségek közé. A vezetőknek mérlegelni kell, hogy az adott helyzetben szükséges-e a drágább eszközök bevetése, nem lehet-e helyettesíteni azokat. Az információkat ellenőrizni kell, nem csupán rutinból és biztonsági okokból, hanem mert a megbízhatóságuk és hitelességük sok esetben kétséges lehet. A spórolás ezeken a biztonsági metódusokon a jövőben ráfizetést eredményezhet.³⁵⁹

A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok önálló gazdálkodást folytató költségvetési szervek. Az egyes szolgálatok költségvetéséért, gazdálkodásáért, könyvvezetéséért és beszámolásáért a főigazgató a felelős. A szolgálatok költségvetésére az irányító miniszter tesz javaslatot, a célszerű és eredményes gazdálkodást is ő felügyeli. Az irányító miniszter felelős az irányítása alá tartozó egység vezetőjének tervezési, beszámolási, információszolgáltatási, előirányzási, módosítási, és pénzügyi jogi kötelezettségeiért.

A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok a tevékenységükhöz külön előirányozott fedezetet tartanak fenn, amiből a személyi és tárgyi kiadásokat, a titkos információgyűjtés eszközeit és módszereit fedezik. Az általános számviteli köteleiségektől, a számviteli törvényben meghatározott szabályoktól eltérően, a költségvetésük speciális volta miatt egy összegben kerülnek az elszámolás során könyvelésre, dologi kiadások néven. Ennek oka lehet, hogy a működési kiadásokból fizetik ki a szolgálatok a velük titkosan együttműködő személyek esetleges honoráriumát vagy költségeit. A szolgálatok nem kötelesek a kapcsolati személyeknek adott juttatásokról adatot szolgáltatni, vagy magánszemély számára információt, igazolást kiadni. A nemzetbiztonsági szolgálatok kiadásait külső szerv kizárólag törvényességi okokból ellenőrizheti, semmilyen formában nem tudhat meg titkos kapcsolatról semmit, nem kérhet tájékoztatást az információgyűjtés módszeréről, az információ minőségéről és tartalmáról. Külső szerv nem vizsgálhatja, hogy célszerűek és eredményesek voltak-e a

³⁵⁹ Vida Csaba: A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban (Gondolatok arról, hogy miért van szükség nemzetbiztonsági szolgálatokra). pp. 227-228. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939877.pdf> [2020. 11. 21.]

forrásfelhasználások, erre maga az adott szolgálat belső hierarchiája, az irányító miniszter és az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottsága, a KNBSZ esetében a Honvédelmi és Rendészeti Bizottság is jogosult.³⁶⁰

3. táblázat: Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatainak éves működési költségvetése és összesítésük, 2010–2022 (Md Ft)³⁶¹

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AH	8,1	7,4	7	7	7,1	6,9	7,5	9,1	10,8	11,7	12,3	12,3	12,1
IH	6,7	8,2	7,7	10,1	11,1	11,8	12,6	13,8	13,7	13,9	15,3	15	16,1
KNBSZ	11,7	12,3	10,3	10,2	10,3	15	13,6	15,5	20,8	22,3	32,3	32,3	32,9
NBSZ	15,5	15,7	15,3	15,3	17,7	15	15,1	20,3	21,2	22,2	23	23,6	24,1
TIBEK	-	-	-	-	-	-	-	2	2,5	3,2	3,1	3,2	3,3

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
42	43,6	40,3	42,6	46,2	48,7	48,8	60,7	69	73,3	86	86,4	88,5

A KNBSZ és az AH az egyedüli szolgálatok, ahol 2010-től csökkenést láthatunk 2014-15-ig a költségvetésben. A csökkenésre hivatalos indoklás nincs, kizárólag a KNBSZ-nél tudni ennek érdemi okát. Az AH-nál gyaníthatóan a terrorelhárítási feladatok átkerülése a Terrorelhárítási Központoz okozhatta a költségvetés csökkentését.³⁶² Azonban az új típusú kihívások, az ország területén 2015-től kezdődően intenzív migráció, az AH 2019 őszén átadott új központi objektumának létrehozása,³⁶³ a polgári elhárítás 2017. és 2020. év között megvalósult létszámbővítés³⁶⁴ és más egyéb kihívások a finansziális emelkedést tették indokolttá, így 2020-ra, 2015-höz képest szinte duplájára nőtt a költségvetés, még a feladatelvonás ellenére is.

Az Információs Hivatalnál 2012 kivételével folyamatos finansziális növekedés tapasztalható. Ez annak volt köszönhető, hogy a hivatal egyre több feladatot kapott a kormányzattól és kibővült a feladatköre. Még Lázár János Miniszterelnökséget vezető miniszter jelölte ki azt az utat az IH számára, amivel Közép-Európa egyik legerősebb hírszerzésévé akarta

³⁶⁰ Költségvetés, költségvetési beszámoló. *Információs Hivatal*. Online: <http://www.mkih.hu/koltsegyetes.html> [2020. 12. 22.]

³⁶¹ Az táblázat a szerző saját szerkesztése. Forrás: törvények az éves központi költségvetésről

³⁶² Hetesy Zsolt: A titkos felderítés. Doktori (PhD) értekezés, *Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola*, Pécs, 2011. pp. 56-57. Online: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> [2016. 08. 02.]

³⁶³ 1224/2016. (V. 2.) Korm. határozat az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ, valamint a kormányzati adatközpont egységes elhelyezéséhez szükséges költségvetési többletforrások biztosításáról

³⁶⁴ 1340/2017. (VI. 9.) Korm. határozat az Alkotmányvédelmi Hivatal 2017. és 2020. év között megvalósuló létszámfejlesztéséről

tenni, és megerősíteni szerepét a nemzetbiztonsági szférában. 2015-től jól láthatóan egyre több pénz folyt be a hivatalhoz, ami ennek a célnak az elérését volt hivatott támogatni.³⁶⁵ Az IH szerepének és egyben finanszírozásának növelése jelzi a politikai szándékot, egyben az információs társadalom, globalizáció, hibrid hadviselés (példaként hozható az ekkortájt kirobbanó válság Ukrajnában) okozta átalakuló biztonsági környezetre való reagálás készségét is alátámasztja.³⁶⁶

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnak a költségvetése nem véletlenül kiugróan magas a többi szolgálatéhoz képest. A titkos információgyűjtés technikai része a nemzetbiztonsági szféra legköltségesebb része, és előre láthatólag ebben nem is fog változás bekövetkezni, továbbá a folyamatos változásokra való reakcióként inkább növekedés prognosztizálható. Az itt dolgozó nemzetbiztonsági alkalmazottak speciális szakértelemmel rendelkeznek, szakértői tevékenységet látnak el, aminek a költségvonzatai magasabbak különleges mivoltuk miatt. A magyar kormányzati vezetés is a költségek növelését tartotta indokoltnak, már az új, 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégia előtt is elkezdték a pénzt a szolgálatok irányába mozgatni, ami felírható az új típusú kihívásokra reakcióként, valamint arra, hogy felismerték, hogy a jövőben a szolgálatok kulcsszerepet fognak játszani a biztonság megőrzésében.³⁶⁷ A költségvetés növekedését indokolja még, hogy immáron nyolc szerv támaszkodik a szolgálatra, illetve a szolgálat az üzemeltetője a Nemzeti Kibervédelmi Intézet az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény alapján.³⁶⁸ 2020 után az NBSZ további fejlesztéseket tűzött ki célul, ami elengedhetetlen a rugalmas, speciális és technikai támogatás nyújtásához. Az új technológiák bevezetése, a személyzet kiképzése, új munkakörök létrehozása, a folyamatok átalakítása és implementálása költséges műveletek. Előfordulhat a sok módosulás miatt a szervezeti keretek felülvizsgálata is.³⁶⁹

Orbán Viktor miniszterelnök a 2021. december 21-i kormányinfón az egyik újságírói kérdésre reagálva, amely azt firtatta, hogy miniszterelnökként adott-e ki utasítást a kormánnyal szembe kritikus újságírók, politikusok, üzletemberek, civilek megfigyelésére azt mondta, minden titkosszolgálati eszköz alkalmazása a belügyminiszter hatáskörébe tartozik.

³⁶⁵Így lesz Közép-Európa leghatékonyabb kormánya a magyar - Lázárt meghallgatták. *Napi.hu*. Online: https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/igy_lesz_kozep-europa_leghatekonyabb_kormanya_a_magyar_lazart_meghallgattak.582252.html.582252.html [2021. 01. 05.]

³⁶⁶Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 2. rész. *Hadtudomány*, 2015/3-4. pp. 78-79.

³⁶⁷Papp Zsolt: Terrorbiznisz: ömlik a pénz a titkosszolgálatokba. *Zoom*. Online: <https://zoom.hu/hir/2017/08/23/terrorbiznisz-omlik-a-penz-a-titkosszolgalatokba/> [2021. 01. 12.]

³⁶⁸2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300050.tv> [2021. 01. 12.]

³⁶⁹Elszámoltak költségvetésükkel a titkosszolgálatok. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/nemzetbiztonsag/> [2022. 03. 01.]

Magyarország kormánya csupán olyan iránytűt jelöl ki a belügyminiszter számára, hogy Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatainak olyan képességekkel kell rendelkezniük, mint Európa bármely másik állama. Hangsúlyozta, hogy 2010 után Magyarországon semmilyen illegális megfigyelés nem történt.³⁷⁰ A nemzeti biztonsági stratégiákban kijelölt feladatnövekedést verbálisan is megerősítette a miniszterelnök, hasonlóan Lázár János korábbi kijelentésével és céljával a nemzetbiztonsági szolgálatokat illetően. A költségvetés növekedéséből 2015 óta egyértelműen látszik az összes szolgálat esetében, hogy habár nem egyenlő arányban, de mindenhol növekedés látható. A 2022-es költségvetésben ugyanúgy látszódik az emelkedés, ami összhangban van a miniszterelnök és biztonsági stratégiák által kijelölt célokkal. Természetesen érdemes fenntartásokkal kezelni a kijelentést, hiszen nehéz olyan titkosszolgálati rendszerekkel felvenni a versenyt, amiknek többszöröse a költségvetése a magyarénak.

A szolgálatoknál szinte mindenhol költségvetési növekedést láthatunk 2015 után. 2015 előtt csökkenést vagy inkább stagnálást tapasztalhatunk. Ennek főképp az az oka, hogy irányításbeli és némi hatásköri bővülésen kívül nem valósultak meg jelentős reformok. Az NBSZ költségvetésén azonban jól látszik, hogy különleges szerv révén folyamatosan szemmel kellett tartania a külvilág eseményeit, és eszköztárával, valamint módszereivel ezekre reagálnia kellett, az állandó megújulás és az igények növekedésének jegyében. A KNBSZ az egyesítés után egy ideig kevesebb pénzből gazdálkodhatott, a vezetők és objektumok számát csökkentették. A katonai szolgálatok összevonása reális és költségtakarékos lépés volt, az elhárítás és a hírszerzés részt egy fedél alá hozta. Ezáltal a közös vezetés alatt, a katonai szolgálati munka hatékonysága megnövekedett, könnyebb lett kiszolgálni a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar információigényét. Az összevonás és az utána történő költségvetési növekedés magával hozta azt, hogy felgyorsult az információáramlás, ennek következtében a szolgálat tudott idomulni a felgyorsult információs környezethez, a közös területek pedig a szakmai tudás elmélyítését hozták magukkal. A katonai válságkezelő műveletekben való részvétel, a külföldi missziókban részt vevő katonák hírszerző tevékenységgel való támogatása és biztonságvédelmük ellátása terén az egyesülés nagyobb és szélesebb lehetőségeket biztosított, és az említett két tevékenység nem szenvedett hátrányt.

³⁷⁰ Magyarország Kormánya: Orbán Viktor válaszai a felmerült újságírói kérdésekre. Kormányinfo, 2021. december 21. Budapest. Online: <https://kormany.hu/beszedekek-interjuk/miniszterelnok/orban-viktor-valaszai-a-felmerult-ujsgairoi-kerdesekre-20211222> [2021. 12. 30]

Mivel a NATO-s szövetségi szabályzatok kimondják, hogy műveleti területen a polgári szolgálatok feladatait a katonaiak veszik át, így jóval több lehetősége volt a KNBSZ-nek.³⁷¹

Az összköltségvetés növekedéséhez a kedvező mondható infláció is hozzájárult. 2010 és 2011 között csökkent, és 4% alatti lett. 2012-ben és 2013-ban visszemelkedett 6% fölé. 2015-ig folyamatosan csökkent, 0% körüli értéken mozgott, 2017-re visszakúszott 2% fölé. 2017-től kezdve pár kilengéstől eltekintve folyamatosan emelkedett az infláció, 2022-re elérte a több mint 8%-os értéket. A 2017 óta tartó emelkedés oka többek között a nemzetközi chiphiány, a COVID okozta világvilágjárvány és a 2022-es orosz ukrán háború. Az inflációt és a nemzetbiztonsági szolgálatok költségvetését összevetve megállapítható, hogy a döntéshozó kihasználta a kedvező inflációs rátát, és növelte a költségvetését a szolgálatoknak. A 2017 óta tartó emelkedő inflációs tendencia ellenére növekedett a költségvetésük.³⁷²

Az információs társadalom térnyerése is bizonyította, hogy nem lehet a külvilágban történő folyamatokra érdemben nem felelni. Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatainak is érdemben kellett reagálnia a technológiai fejlődésre, valamint az információforrások módosulására. A fejlődés egyik alappillére a jogi és szabályozási keretek folyamatos frissítése, de szinte ugyanilyen fontos a gazdasági-pénzügyi források megfelelő allokálása, amelynek segítségével a folyamatosan változó információs biztonsági környezethez tudja orientálni a szolgálatokat.

A nemzetbiztonsági szolgálatok eszközeinek költsége az információs társadalom gyors növekedése okán fokozatosan növekedett és növekszik is. Az internet lehetővé tette mások számára is, hogy az eddigi nemzetbiztonsági privilégiumok egy része széles rétegek számára elérhetővé vált. A Big Data elhozta a közösségi hálózatok új terét, ami megkövetelte a nyílt információgyűjtés kiszélesítését. Ez a környezet magával hozta azt, hogy a nemzetbiztonsági szempontból releváns és mély információkat csak egyre specifikusabb eszközökkel és módszerekkel lehet beszerezni, ami szintén magával hozza a költségek növekedését. Véleményem szerint a lemondás, a régi eszközökhöz és módszerekhez való ragaszkodás, a nyílt információk túlbecsülése elvenné a szolgálatok korábbi renomóját és státuszát, ráadásul megnövelné Magyarország kitettségét a nem baráti erőkkel szemben. A piacon megjelenének

³⁷¹ Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 2. rész. *Hadtudomány*, 2015/3-4. pp. 84-86.

³⁷² Magyar Nemzeti Bank – havi elemzés az infláció alakulásáról. 2022. február. Online: <https://www.mnb.hu/letoltes/inflacios-alapmutato-aktualis-havi-ertekeles.pdf> [2022. 03. 02.]

a vele konkuráló magánvállalatok, agytrösztök, intézetek.³⁷³ A magyar szolgálatokra azonban egyelőre nem ez a jellemző, hiszen mint látható, a költségvetését minden szolgálatnak növelték.

4.7.8. Információfúzió

A fúziós központokat egyértelműen az Amerikai Egyesült Államok találmányának tekinthetjük, de a 2001. szeptember 11-e utáni megváltozott biztonsági környezet Európa országaiban is kifejtette a hatását.³⁷⁴ A kialakult helyzet arra készítette az országokat, hogy értékeljék a jelenlegi terroristaellenes és biztonsági struktúrájukat, aminek hatására Európa szerte több fúziós központot is létrehozta.³⁷⁵ Az országok nagyrésze bizonytalan volt a rendszert, a hírszerzés és az elhárítás összekötésében, ezt legfőképp történelmi érzékenységgel lehet magyarázni: a Gestapo (németül: Geheime Staatspolizei, magyarul: Titkos Államrendőrség), a Securitate (románul: Departamentul Securităţii statului, magyarul: Állambiztonsági Osztály) vagy a Stázi mind diktatúrák központosított titkosszolgálatok voltak, emléküik még jelen volt a kultúrában és közhangulatban.

Nemzetközi bűnügyi információcsere és koordinációs szervezet a Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezete (angolul: International Criminal Police Organization, röviden: Interpol). Kiemelendő még Európai Unióban 120 rendészeti központ, a Délkelet-európai Rendőri Együttműködési Egyezmény (angolul: Police Cooperation Convention for Southeast Europe Secretariat, röviden: PCC SEE) és az Európai Rendőrségi Hivatal (angolul: European Police Office, röviden: Europol).³⁷⁶

Fontos megemlítenünk azokat a Fúziós Központokhoz hasonló európai intézményeket, amelyek kifejezetten a terrorizmus ellen jöttek létre. Ilyen szervezet Belgiumban a Fenyegetéselemző Koordinációs Egység (angolul: Coordination Unit for Threat Analysis, röviden: CUTA), Németországban az Egyesített Terrorelhárítási Központ (németül: Gemeinsames Terrorismusabwehrzentrum, angolul: Joint Counterterrorism Centre, röviden:

³⁷³ Kovács Zoltán – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): *Biztonsági kihívások a 21. században*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. pp. 211-212.

³⁷⁴ Érdemes megjegyezni, hogy Franciaországban már 1984-ben létezett az Unité de coordination de la lutte antiterroriste (UCLAT). Ennek példáján alapította meg Belgium az Terroristaellenes Vegyes Csoportot (Anti-Terrorist Mixed Group – AMG), amely a CUTA elődje.

³⁷⁵ Van Der Veer, Renske - Bos, Walle – Van Der Heide, Liesbeth: *Fusion Centres in Six European Countries: Emergence, Roles and Challenges. ICCT Report*, 2019. Online: <https://icct.nl/wp-content/uploads/2019/02/ICCT-VanderVeer-Bos-VanderHeide-Fusion-Centres-in-Six-European-Countries.pdf> [2019. 12. 22.]

³⁷⁶ Csaba Zágon: A bünelemzés aktuális kihívásai a nemzetközi súlyos és szervezett bűnözés elleni Európai fellépés terén. *Szakmai Szemle*, XVI. évfolyam 4. szám, 2018. december. pp. 119-120. Online: http://real.mtak.hu/93354/1/2018%20Csaba%20Zagon%20Bunelemzes%20aktualis%20kihivasai%20KNBSZ%20Szakmai%20Szemle%202018_4_szam.pdf [2020. 03. 04.]

GTAZ) és az Egyesített Szélsőség- és Terrorrelles Központ (németül: Gemeinsames Extremismus- und Terrorismusabwehrzentrum, angolul: Joint Counter Extremism and Counter-terrorism Centre, röviden: GETZ), Olaszországban a Terrorizmusellenes Stratégiai Elemző Bizottság (olaszul: Comitato di Analisi Strategica Antiterrorismo, angolul: Antiterrorism Strategic Analysis Committee, röviden: CASA), Hollandiában a Biztonság és a Terrorizmus Elleni Küzdelem Nemzeti Koordinátora (angolul: National Coordinator for Security and Counterterrorism, röviden: NCTV), Spanyolországban a Terrorizmus és Szervezett Bűnözés Elleni Hírszerző Központ (angolul: Counter-Terrorism and Organised Crime Intelligence Centre, röviden: CITCO), az Egyesült Királyságban az Egyesített Terrorizmus Elemző Központ (angolul: Joint Terrorism Analysis Centre, röviden: JTAC).³⁷⁷

Az Európai Közösség határait is hasonló migrációs nyomás nehezedi, mint az USA délnyugati részére. Tapasztalatok azt mutatják, hogy a Fúziós Központok határvédelmi munkája kiemelkedő segítséget jelent a rendészeti szervek számára. Esetleges költségvetési megszorítások esetén a rendészeti és a határvédelmi szervek minden lehetőséget próbálnak megtalálni, hogy használható információkhoz jussanak a tömeges migráció lehetséges veszélyeinek feltérképezése érdekében. A határvédelmi fúzió nagy potenciált kínál a különböző ügynökségek együttes igazgatásával és a migrációs adatok szabad áramlásával. A cél nem más, minthogy biztosítsanak kiegészítő tudást, aminek felhasználásával effektívebbé tehető a fellépés a veszélyek, főképp a szervezett bűnözés és terrorizmus ellen. A 2015-ben indult migrációs válság után Európa területén véghezvitt terrorcselekmények rávilágítanak arra, hogy sürgető rendezni a határok biztosítását, ebben pedig az USA tapasztalatai segíthetnek.³⁷⁸

Magyarországon a nemzetbiztonsági szolgálatok kötelesek együttműködni egymással, ami magában foglalhatja az információmegosztást is. Erre a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény is kitér:

28. § (1) A nemzetbiztonsági szolgálatok a feladataik teljesítése érdekében együttműködnek egymással.

³⁷⁷ Van Der Veer, Renske - Bos, Walle – Van Der Heide, Liesbeth: Fusion Centres in Six European Countries: Emergence, Roles and Challenges. *ICCT Report*, 2019. Online: <https://icct.nl/wp-content/uploads/2019/02/ICCT-VanderVeer-Bos-VanderHeide-Fusion-Centres-in-Six-European-Countries.pdf> [2019. 12. 22.]

³⁷⁸ Lewandowski, Carla – Manjarrez, Victor M.: Using a Fusion Center Model to Manage and Improve Border Security. *Journal of Applied Security Research*, Január, 2017.

(2) Az állami szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok egymás munkáját kölcsönösen segítik. Az együttműködés részletes szabályait - a törvényi előírások keretei között - külön megállapodások rögzítik.³⁷⁹

Hazánkban a nemzetbiztonsági szolgálatok önálló szigetekként működnek, és 2016-ig nem volt olyan egységes intézmény vagy központ, ahol a nemzetbiztonsági szolgálatok és a rendvédelmi szervek emberei egymással kooperálva dolgoztak volna a begyűjtött információk feldolgozása és elemzése során. Azonban a nemzetközi terrorizmus egyre nagyobb mértékeket öltött, veszélyeztette az alapvető biztonságot, így nemzetbiztonsági prioritásként kellett kezelni. Az említett okból kifolyólag szükség volt egy olyan szervezetre, ami a nemzetbiztonsági szolgálatoktól, rendőrségi szervektől és egyéb információs forrásokból származó adatokat a terrorizmus kapcsán begyűjti, elemzi és értékeli.³⁸⁰ 2016-ban a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ nemzetbiztonsági szervé alakult Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ néven, melyet a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter irányít.³⁸¹ A TIBEK a rendelkezésére álló összes adat felhasználásával folyamatosan elemzi és értékeli Magyarország nemzetbiztonsági, bűnügyi és terrorfenyegetettségét, és tájékoztatja a politikai döntéshozókat. Folyamatosan figyelemmel kíséri Magyarország terrorfenyegetettségének szintjét és erről értesítőt készít. Azonban nem csak fúziós központként funkcionálhat, hanem a bevont szervek koordináló szerveként is.³⁸² A felsorolt feladatok hasonlóságot mutatnak az Amerikai Egyesült Államok Fúziós Központjaival, hiszen mindkét szervezet igyekszik specifikusan a terrorveszélyt minimálisra csökkenteni nemzetbiztonsági eszközök és információegyesítés által, valamint esetenként koordináló szerepkört töltenek be.

Nem hasonlítható közvetlen a Fúziós Központok elhárító és megelőző munkájához, de a nemzetbiztonsági rendszer megreformálásnak egyik lépése volt a Nemzeti Információs Államtitkárság létrehozása. A kormány célja nem titkoltan az innováció és fejlesztés, a magyar hírszerzés nemzetközi felzárkóztatása, modernizálása, ütőképessé tétele. Ezért a kormányzati

³⁷⁹ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500125.tv> [2019. 11. 28.]

³⁸⁰ Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ honlapja. Online: <http://tibek.gov.hu/bemutatkozas> [2019. 11. 28.]

³⁸¹ Magyarország Kormányának honlapja. Online: <http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium/hirek/elfogadtak-a-bm-terrorellenes-csomagjat-letrejon-a-tibek> [2019. 11. 28.]

³⁸² Közigazgatás.hu Kormányzati Portál. Online: <https://kozigazgatás.magyarország.hu/intezmenyek/450021/450094/450276/SZEBEK.html> [2018. 12. 21.]

struktúrában kiemelkedő szerepet kap, ahogy az a 2018. évi V. törvényben,³⁸³ továbbá a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Kormányrendeletben olvasható.³⁸⁴ A NIÁT egy hasonló központi elosztó, koordinációs szerv, ahogy az Amerikai Egyesült Államokban az Nemzeti Hírszerzési Igazgató (angolul: Office of The Director of National Intelligence, röviden: ODNI), habár jóval kisebb hatáskörrel és személyzettel rendelkezik. A NIÁT a hírszerzés feladatok kormányzati koordinációját látja el. A külföldről megszerzett, külföldre vonatkozó, valamint külföldi eredetű információk összehangolt, gyors elemzését, értékelését és elosztását végzi. Javaslatot tehet hírszerzési kérdésekben, továbbá előterjesztéseket nyújthat be a Kormányhoz vagy a Kormány tagjának feladatkörébe eső szervezet tagjának, illetve intézkedését is kezdeményezheti. A NIÁT mint újonnan született kormányzati szerv nem veszi el a miniszterek jogosítványait: alapvetően továbbra is ők nyújthatnak be hírigényeket a szolgálatok felé, egyéni jogköreik nem kerültek korlátozásra.³⁸⁵ A jövő kérdése lesz, hogy a döntéshozók élnek-e a magasabb fokú koordináció okozta hatékonyságnöveléssel, és beépítik-e mindennapjaikba a hírszerző szervek segítségét. Vagyis: megvalósul-e az Amerikai Egyesült Államokéhoz hasonló, a politikai kultúrába beépült, gyors hírszerzési kultúra.

Látható, hogy a NIÁT a külföldre irányuló hírszerzés politikai kapcsolatainak koordinálását erősíti, míg a Fúziós Központok inkább belföldön látnak el védelmi tevékenységet: azonban a jövőben nem zárható ki egyik szerv esetében sem, hogy feladatai között megjelennek belföldi vagy épp külföldi feladatok. Egyetértve Hódos Lászlóval, az új biztonsági kockázatok, kihívások és fenyegetések szükségessé teszik a nemzetbiztonsági rendszer újrastrukturálását: paradigmaváltás szükséges a gondolkodásban, a nemzetbiztonsági szolgálatoknak konszenzusra kell jutniuk, majd javaslatokat szükséges megfogalmazniuk. Az információs fúzió, illetve az információ hatékonyabb elosztásának koordinálásának támogatását is szorgalmazza: *egy korlátozott kapacitású, nem világszinten tevékenykedő államnak elengedhetetlen a nemzetbiztonsági struktúrák megfelelő működése, a koordinációs és irányítási, továbbá az emberi erőforrások a technikai infrastruktúrával kiegészülve*

³⁸³ 2018. évi V. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800005.tv> [2019. 01. 21.]

³⁸⁴ 94/2018. (V. 22.) Korm. Rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800094.KOR> [2020. 10. 21.]

³⁸⁵ Miniszterelnöki Kabinetiroda. *Az Országgyűlés honlapja*. Online: <http://www.parlament.hu/irom41/00503/adatok/fejezetek/22.pdf> [2019. 01. 22.]

*információgyűjtő, az elemző-értékelő rendszerek, és a különböző szakértői testületek összehangolt munkája.*³⁸⁶

4.8. A MAGYAR NEMZETBIZTONSÁGI SZOLGÁLATOK SZERVEZETE 2022-BEN

A továbbiakban Magyarország jelenlegi nemzetbiztonsági szolgálatai kerülnek röviden bemutatásra, az Nbtv. alapján.

4.8.1. Információs Hivatal

A magyar polgári hírszerzés kezdetben még nem tudott önálló szervezatként működni. Az első világháború végéig az Osztrák-Magyar Monarchia szolgálatai látták el feladatát. A Horthy-korszakban jelent meg az önálló magyar hírszerzés, amely a Honvédség vezérkari főnöksége alá tagozódott. A második világháború végével a kommunista diktatúra kiépítette az egységes állambiztonsági szervezetet, amely sok változás mellett, de az 1989-es rendszerváltásig megmaradt. Maga az Információs Hivatal mint önálló polgári hírszerző szolgálat 1990. március 1-én alakult meg.³⁸⁷

Az Információs Hivatal Magyarország polgári hírszerző szolgálata. Munkája elsődlegesen az országhatáron kívülre terjed, de belföldön is folytathatja tevékenységét. A külföldi eredetű vagy külföldre vonatkozó bizalmas információ megszerzésével, feldolgozásával és továbbításával foglalkozik. Munkája közben a hivatal folyamatosan a magyar nemzeti érdekek érvényesítésére törekszik, valamint Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének biztosításában is részt vesz.

A hírszerzési információk a kormányzati döntések előkészítésében játszanak nagy szerepet. A Kormány a hírszerzési stratégiájában határozza meg azokat az irányokat, amelyekre az Információs Hivatalnak a legtöbb figyelmet kell fordítania. A hivatal önállóan, illetve kérésre is ellátja feladatát. Különleges, csak rá jellemző eszközrendszere révén olyan adatokat, értesüléseket, dokumentumokat, egyéb adatokat szerez meg, amelyek más információs csatornán nem, vagy csak korlátozottan lehetnének megismerhetők.

Az Információs Hivatal a rá jellemző egyedi módszerek miatt műveleti tevékenységét főleg titkos, fedett módszerekkel folytatja. Az információszerzést humán és műszaki-

³⁸⁶ Hódos László: Gondolok a nemzeti hírszerző képesség koordinációjáért felelős szerv közjogi helyzetéről. *Szakmai Szemle*, XVI. évfolyam 4. szám, 2018. december. p. 14. Online: http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_4_szam.pdf [2019. 01. 22.]

³⁸⁷A hírszerzés és az Információs Hivatal története dióhéjban. *Információs Hivatal*. Online: <http://www.mkih.hu/tortenet.html> [2020. 10. 15.]

tudományos eszközökkel is folytatja. A megszerzett bizalmas adatokból és a nyílt forrásból rendelkezésre álló információk alapján, továbbá a nemzetközi együttműködések hozományait az elemző-értékelő részleg beépíti a hírszerző jelentésébe. A jelentést a döntéshozók részére bizalmas csatornákon keresztül továbbítja.

Az Információs Hivatal Igazgatóságokból és egy Biztonsági Főosztályból áll.

A Műveleti I. és Műveleti II. Igazgatóság vonalas és területi elven működve végez főképp humánerőforrásból származó információgyűjtést, alapvetően külföldi irányultsággal.

A Technikai Hírszerző és Műveleti Technikai Igazgatóság a tudományos-technikai eszközökkel és módszerekkel történő külföldi vonatkozású titkos és bizalmas információk megszerzésén dolgozik. Fejlesztik a hivatal eszköztárát és rendszereit, rejtjelkulcsokat gyárt, továbbá az akciókhoz támogató szolgáltatást biztosít.

Az Értékelő és Tájékoztató Igazgatóság a kormányzati információk tükrében irányítja a műveleti és technikai hírszerző osztályok tevékenységét. Elemzi, értékeli, feldolgozza, szintetizálja a humán, nyílt és technikai forrásokból, valamint a külföldi partnerszolgálatoktól érkező adatokat. Tájékoztató jelentéseket és elemzéseket állít össze a megrendelők számára. Működteti a hivatal szakkönyvtárát.

Az Igazgatási és Humánpolitikai Igazgatóság felelős az Információs Hivatal működését érintő előterjesztésekért. A több szervezeti egységet is érintő működési feladatokat összehangolja. A hivatal tevékenységét érintő átfogó beszámolókat előkészíti. Működtetik az Oktatási Központjukat. A jogi és igazgatási, adatkezelési, nyilvántartási, személy- és munkaügyi osztályok az Igazgatási és Humánpolitikai Igazgatóság keretein belül működnek.

A Biztonsági Főosztály bonyolítja le az Információs Hivatal nemzetbiztonsági ellenőrzéseit, továbbá ellátja a hivatal létesítményeinek védelmét.

4.8.2. Alkotmányvédelmi Hivatal

Az Alkotmányvédelmi Hivatal az állampolgárok és Magyarország alkotmányos rendjének védelme és biztonságának garantálása érdekében működik. Általános hatáskörű, belföldi illetékességgel működő elhárító és alkotmányvédelmi szerv. Az Alkotmányvédelmi Hivatal műveleti tevékenységet végez, feladatai során a titkos és nyílt információgyűjtés külső és belső engedélyhez kötött sajátos eszközeit és módszereit alkalmazza.³⁸⁸ Az Alkotmányvédelmi

³⁸⁸ Ádám László: Az elhárítás feladatrendszere. In: Dobák Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014. p. 140. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8567/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 19]

Hivatalt a belügyminiszter irányítja a nemzetbiztonsági törvényben meghatározott feladatok végrehajtása érdekében. Együttműködik a Belügyminisztérium rendvédelmi szerveivel, a nemzetbiztonsági szolgálatokkal és az államigazgatás más, egyéb területeivel is. Nemzetközi együttműködést folytat céljai elérése érdekében, főleg a NATO-tagországokkal és az Európai Unió tagjainak szolgálataival. A törvény által felhatalmazott és rendelkezésre álló eszközökkel és módszerekkel képes felismerni és azonosítani a nemzetbiztonságot veszélyeztető rejtett és nyílt kihívásokat és fenyegetéseket, valamint az ezeket megtestesítő szervezeteket és személyeket, és a lehető leghatékonyabban lép fel velük szemben. Magyarország kormányának számára biztosítja a csak titkosszolgálati eszközökkel és más módon be nem szerezhető információkat a döntéshozatal támogatása érdekében.

Feladatai között szerepel a kémelhárítás, gazdaságbiztonság, nemzetbiztonsági védelem, nemzetbiztonsági ellenőrzések, alkotmányvédelem, közreműködés idegenrendészeti eljárásokban, nemzetközileg ellenőrzött termékek és technológiák jogellenes forgalmának felderítése, megelőzése, megakadályozása és legális forgalmának ellenőrzésében való közreműködés (prolifерáció), iparbiztonsági ellenőrzések.³⁸⁹ Korábban az Alkotmányvédelmi Hivatal illetékességi körébe tartozott a terrorelhárítással kapcsolatos feladatkör, ám ezeket a köteleességeket már jórészt a Terrorelhárítási Központ és a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ látja el.

Az Alkotmányvédelmi Hivatalt a főigazgató vezeti. A Főigazgató alá tartozik a Műveleti Főigazgató-helyettes, aki az 1. számú műveleti igazgatóság, a 2. számú műveleti igazgatóság, a 3. számú műveleti igazgatóság, a 4. számú műveleti igazgatóság és az 5. számú műveleti igazgatóság munkájáért a felelős.

A főigazgatónak jelent az Operatív Elemző és Koordinációs Főigazgató-helyettes. Ő vezeti a nyílt és titkos eszközökkel és módszerekkel beszerzett információk értékelési, feldolgozási folyamatát, továbbá a nemzetbiztonsági szempontból veszélyes személyek nyilvántartásba vételét. Az alá tartozó osztályok az információk értékelése után a főigazgató tájékoztatja a minisztert, a miniszteren keresztül pedig a Kormányt, a releváns ügyek jellemzőiről, állásáról, és a meghatározott feladatok végrehajtásának állapotáról.³⁹⁰

³⁸⁹ 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500125.tv> [2019. 11. 28.]

³⁹⁰ Ádám László: Az elhárítás feladatrendszere. In: Dobák Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közszerzői Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014. p. 140. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8567/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 19]

Az Alkotmányvédelmi Hivatal része még a Gazdasági Igazgatóság és az Adminisztratív Igazgatóság, amelyek szintén a Főigazgató irányítása alatt működnek.

4.8.3. Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat a kormány irányítása alatt álló, az egész ország területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, önálló gazdálkodást folytató nemzetbiztonsági szerv. Alapvető feladatai közé tartozik Magyarország alkotmányos rendje ellen irányuló támadó törekvések és ártó szándékú cselekedetek, az ország szuverenitását veszélyeztető tevékenységek felderítése és elhárítása.

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat feladata, hogy megszerezze a kormányzati döntésekhez szükséges, azokat megalapozó katonapolitikai, hadiipari és egyéb katonai információkat, továbbá hozzájárul a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar³⁹¹ hadászati és hadműveleti tervező, információvédelmi munkájához. A KNBSZ felderíti és elhárítja a külföldi titkosszolgálatoknak Magyarország szuverenitását, honvédelmi értékeit veszélyeztető és felforgató tevékenységét. Működési területén felderíti és elhárítja azokat a leplezett, titkos tevékenységeket, amelyek az ország jogrendjének felforgatására irányulnak. A szolgálat információkat gyűjt a nemzetbiztonságot veszélyeztető terrorszervezetekről, felderíti és elhárítja a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség szervei ellen irányuló külföldi hatalmak, személyek és szervezetek terrorcselekményeit. Működési területén információkat gyűjt a szervezett bűnözésről, és az Nbtv. által hatáskörébe utalt, a Magyar Honvédség és a Honvédelmi Minisztérium érdekeit sértő és veszélyeztető bűncselekményekről, a honvédelmi érdekekbe ütköző kibertevékenységekről, valamint műveleti területen az állomány és az infrastruktúra ellen irányuló ellenséges törekvésekről és veszélyekről.

A KNBSZ a Magyar Honvédség szervezeteinél folyó hadiipari kutatások, fejlesztések, gyártások és kereskedéséhez kapcsolódó nemzetbiztonsági feladatokat végez. Felderíti és megakadályozza a haditechnikai eszközök és szolgáltatások, valamint a nemzetközileg ellenőrzött termékek jogellenes forgalmát. Az illetékességi körébe tartozó, kormányzati tevékenységhez fontos katonai szervek és intézmények, továbbá a kormányzati és katonai vezetési objektumok védelmét biztosítja.

³⁹¹ A Magyar Honvédség Parancsnoksága mint új katonai szervezet a Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar különválásával, valamint ezzel egy időben a Honvéd Vezérkar és az Összhaderőnemi Parancsnokság összeolvadásával, azok jogutód szervezeteként 2019. január 1-jei hatállyal alakult meg.

A szolgálat elvégzi az illetékességi körébe tartozó, bizalmi munkakört betöltő személyekhez, gazdálkodó szervezetekhez, a speciális beszerzésekhez, katonai eseményekhez és gyakorlatokhoz kapcsolódó minősítési, ellenőrzési és nemzetbiztonsági feladatokat.

A KNBSZ élén a főigazgató áll, akinek két műveleti- és egy támogató főigazgató helyettese van.³⁹²

4.8.4. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a nemzetbiztonsági szolgálatok már önmagában is speciális közegében egy speciálisnak mondható szerv, amely kevés más országnál van olyan formában jelen mint Magyarországon. Az NBSZ feladata Magyarország nemzetbiztonsági védelme, a bűncselekmények felderítésében és megelőzésében való közreműködés, az igazságszolgáltatás hatékonyabb működésének támogatása.

A szolgálat számára különösen fontos a speciális szakértelem, ezért a legkülönbözőbb szakterületek hozzáértőit keresik. Az NBSZ folyamatosan fejleszti az eszközeit, lépést tart a nemzetközi technológiai trendekkel, új módszereket fejleszt ki. Titkos információgyűjtési, adatszerzési, valamint szakértői segítséget nyújt annak az intézménynek, amelyik a szolgáltatásaik igénybevételéhez rendelkezik megfelelő törvényi felhatalmazással. A felsorolt tevékenységeit szigorú törvényi szabályozás mellett látja el, a jogszerűség elvét szem előtt tartva, de a szakszerű és átlátható munkavégzés keretei mellett.

A szolgálat élén a főigazgató áll, az ő munkáját segíti általános, valamint technikai és támogató helyettese. Az NBSZ szervezeti elemeinek része a Nemzeti Biztonsági Felügyelet, a Gazdasági Vezető, a belső ellenőr, a Főigazgatói Kabinet, a Szakértői Intézet, a Koordinációs és Műveleti Igazgatóság, az Információ Feldolgozó Igazgatóság, a Technikai Felderítő Igazgatóság, a Műveleti Felderítő Igazgatóság, a Fejlesztési és Informatikai Igazgatóság, a Létesítménygazdálkodási Igazgatóság, a Nemzeti Kibervédelmi Intézet, az Adminisztratív Igazgatóság.³⁹³

Az NBSZ politikailag független szervezet, nem mérlegel a megrendelői igények között, minden arra jogosult számára biztosít nemzetbiztonsági szolgáltatásokat. Titoktartási kötelezettség terheli őket, és a rendelkezésre álló erőforrások leghatékonyabb felhasználásával oldják meg a rájuk bízott feladatokat. A szakszolgálat nem csupán operatív akciókban vesz

³⁹² Nyitrai Mihály: A katonai nemzetbiztonsági szolgálat helye és szerepe hazánk nemzetbiztonsági érdekeinek védelmében. Honvédségi Szemle, 2019/2. szám. p. 58. Online: <https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/268/260> [2020. 10. 16.]

³⁹³ Az NBSZ szervezeti felépítése. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. Online: <https://nbsz.gov.hu/tevekenyseg-mukodes/az-nbsz-rendeltetese-celja-torekvesei> [2021. 01. 21.]

részt, hanem akár szakmai javaslatokkal is támogatja az egyes megrendelők munkáját. Az NBSZ egy nem „hagyományos” nemzetbiztonsági szolgálat, mivel önálló hatáskörben titkos információgyűjtést nem folytat, továbbá tevékenysége jóval túlmutat a nemzetbiztonsági érdekkörön is.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a megrendelésektől függetlenül tudományos tevékenységet folytat, a kutatás-fejlesztésben nagyfokú önállóságot mutat. Folyamatosan képezi a munkatársait, ezzel is adaptálódva a változó biztonsági körülményekhez, és javítva a szolgáltatások minőségét.³⁹⁴ Az NBSZ a legnagyobb költségvetésű, a legösszetettebb tevékenységű, és a legtagoltabb nemzetbiztonsági szolgálat Magyarországon.

4.8.5. Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ

A Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ a terrorizmus elleni fellépéssel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2016. évi LXIX. törvénnyel módosított – a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény szerint, mint új nemzetbiztonsági szolgálat jelenik meg és funkcionál 2016. július 17-e óta. A központot a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter irányítja.³⁹⁵

A TIBEK létrehozásának a célja az volt, hogy az információmegosztás és az információfúzió a terrorizmussal kapcsolatos kérdésekben egy intézményben egyesüljön, ezáltal hatékonyabbá téve a harcot a legtöbb stratégiába is belefoglalt terrorveszély ellen. A központ munkájával és szakértelmével segítséget nyújt a közbiztonságot fenyegető terrorcselekmények, támadások elleni nemzetbiztonsági és bűnüldöző munka támogatásához, a kormányzati és biztonságpolitikai döntések meghozatalához, valamint az információigények kielégítéséhez. A XIV. Belügyminisztérium fejezet, amely a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról szóló 2010. évi XLII. törvénnyel jött létre az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium fejezet bázisán, a TIBEK működését már egyértelműen a minél magasabb szintű együttműködés, kormányzati koordináció, az innovatív fejlesztések alapját szolgáló tevékenységként határozza meg.³⁹⁶

A TIBEK a lehető legátfogóbb képet igyekszik adni az ország nemzetbiztonsági, bűnüldözői és közbiztonságot érintő kérdéseiről. Tevékenységét tájékoztató formában végzi,

³⁹⁴ Alaptevékenység. *Nemzetbiztonsági Szakszolgálat*. Online: <https://nbsz.gov.hu/tevekenyseg-mukodes/az-nbsz-rendeltetese-celja-torekvesei> [2021. 01. 21.]

³⁹⁵ Bemutakozás. *Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ*. Online: <http://tibek.gov.hu/bemutakozasbo> [2021. 01. 12.]

³⁹⁶ XIV. Belügyminisztérium fejezet. Online: <https://www.parlament.hu/irom41/07556/adatok/fejezetek/14.pdf> [2021. 01. 12.]

folyamatosan jelentéseket és értékeléseket készít, amelyeket a döntéshozók számára biztosít. A többi nemzetbiztonsági szervvel együttműködik, hogy a rendelkezésre álló adatok a lehető leghatékonyabban kerüljenek felhasználásra.³⁹⁷

A TIBEK élén a főigazgató áll, akinek egy helyettese van. Közvetlenül a főigazgató alá tartozik a Gazdasági és Informatikai Főosztály, a Titkársági Osztály és a Belső ellenőr. A főigazgató-helyettes alá tartozik a Koordinációs Főosztály és a Stratégiai Elemző-Értékelő Főosztály.³⁹⁸

A TIBEK-hez, a 2016. április 27-i 2016/681/EU³⁹⁹ európai parlamenti és tanácsi irányelv alapján, az 1995. évi CXXV. törvény hozzárendeli az utasadat-információs (PNR) egység feladatait.⁴⁰⁰

A TIBEK-el a következő szervek működnek együtt:

- a) a rendőrségről szóló törvényben meghatározott általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv
- b) a rendőrségről szóló törvényben meghatározott belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv,
- c) a rendőrségről szóló törvényben meghatározott terrorizmust elhárító szerv,
- d) a Nemzeti Adó- és Vámhivatal,
- e) a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok,
- f) a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat,
- g) az idegenrendészeti hatóság,
- h) a menekültügyi hatóság,
- i) az állampolgársági ügyekben eljáró szerv,
- j) a büntetés-végrehajtás központi szerve,
- k) a bűnügyi nyilvántartó szerv,
- l) a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve,
- m) a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartását kezelő központi szerv.⁴⁰¹

³⁹⁷ Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ. *Kozigazgatas.hu*. Online: <https://regi.kozigazgatas.magyarorszag.hu/intezmenyek/450021/450094/450276/SZEBEK.html> [2021. 01. 12.]

³⁹⁸ 29/2013. (XII.16.) BM utasítás a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ Szervezeti és Működési Szabályzatáról

³⁹⁹ 2016/681/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/ALL/?uri=CELEX:32016L0681> [2021. 01. 12.]

⁴⁰⁰ Bővülnek a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ feladatai. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/bovulnek-a-terrorelharitasi-informacios-es-bunugyi-elemzo-kozpont-feladatai/> [2021. 01. 12.]

⁴⁰¹ Bemutatkozás. *Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ*. Online: <http://tibe.gov.hu/bemutakozasbo> [2021. 01. 12.]

4.9. A HÍRSZERZÉSI CIKLUS

4.9.1. Klasszikus hírszerzési ciklus

Térségenként, országonként változó lehet a hírszerzési ciklus, ugyanakkor az alaptézis azonos mindenhol, a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének egyik legfontosabb alapjává vált az elemzési-értékelési ciklus. A 20. századra vezethető vissza az elnevezése, a társadalomtudományok kibontakozásának idejére, bár a hírszerzés történelmében már korábban is fellelhető volt. Azt a körfolyamatot értjük a hírszerzési ciklus klasszikus variánsára gondolva, amikor a döntéshozók általi információigény megfogalmazásra, és a szolgálatok számára leosztásra kerül, amit aztán azok a saját egyedi módszereikkel, eszközeikkel, titkos vagy nyílt források útján összegyűjtjenek, feldolgoznak és az így kapott anyagot továbbadják elemzésre-értékelésre. A különböző forrásból származó információkat, nyers adathalmazokat - amik eredete lehet nyílt forrás, emberi és nemzetközi kapcsolatok, technikai hírszerzés – felhasználva, az elemzőtízt készít egy hírszerző jelentést (intelligence report). A létrejött dokumentumot ezt követően átadja a megbízónak (visszacsatolás).⁴⁰² Visszajelzésre a “fogyasztónak” is van lehetősége, elmondhatja, hogy számára mennyire volt hasznos a jelentés, figyelembe vette-e döntéseinél. Az Amerikai Egyesült Államok hatékony módszereinek átvétele javasolt lenne, hisz kevés információnk van a visszacsatolásról, mennyiségileg és formailag egyaránt. A megrendelői visszajelzések fontossága kiemelkedő, hiszen ez egyben iránymutatás is a hírszerző szolgálatok számára, hogy munkájukat megfelelően végzik, értéket termelnek és a kijelölt irányok is az ország biztonságát szolgálják. Az előrelépés alapköve a kommunikáció és annak kölcsönössége. Meglehetősen ritkán adnak visszajelzést a döntéshozók, és ha meg is teszik, általánosságban elmondhatóan negatív hangvételű kritikával élnek. Magyarországon is alkalmazásra került a BLUF, teljes nevén “Botton Line up front”. Az Amerikai Egyesült Államokban is használt módszer lényege, a rövid, tömör összefoglaló “cím”, amely hatékonyan reprezentálja a tartalom összességét. Időhatékony megoldás, a megrendelőnek elég csak rápillantania és azonnal informálódik is az írás tartalmáról. Aki számára pedig ez alapján érdekes, részleteiben is elolvashatja. Az értékelés, a magyar szokások szerint, a jelentés végén található. A visszacsatoló rendszer fejlesztésére, hatékonyabb működésének elérésére, a BLUF alatt lévő, maximum néhány sorból álló “hasznossági index” egy jó kezdet lehetne, hisz a dokumentumot olvasó megrendelő sokszor el sem jut az írás végéig. A fokozott terhelés természetesen a döntéshozóktól is értékes időt vesz el, így kevésbé

⁴⁰² Vida Csaba: Létezik-e még hírszerző ciklus? (Miről szól a hírszerzés?). *Felderítő Szemle*, XII. évfolyam 1. szám 2013. szeptember-október, pp. 43-57. Online: http://real.mtak.hu/14873/8/jav_2013-1.pdf [2018. 03. 25.]

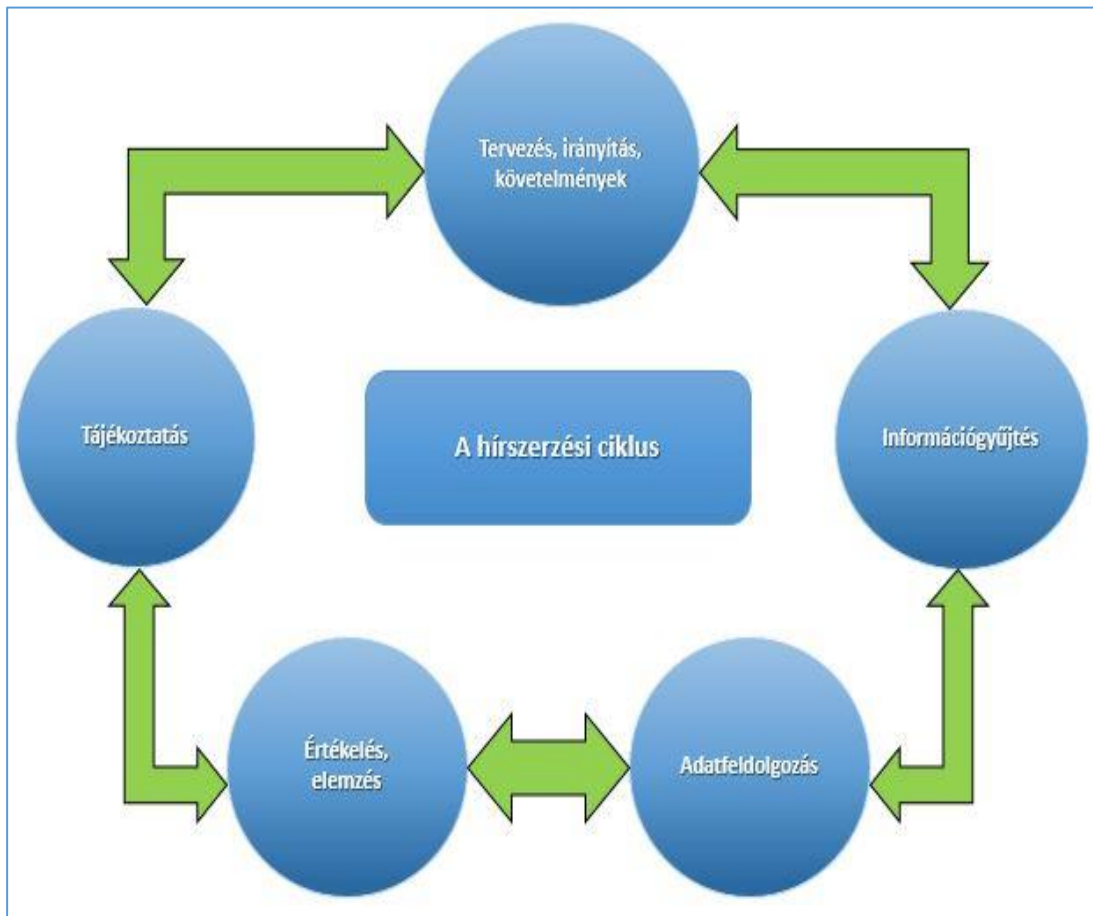
meglepő, hogy a szükségesnél kevesebb tényszerű visszajelzést kapnak a szolgálatok munkájukkal kapcsolatban a felelős döntéshozói körökből. Az Amerikai Egyesült Államokhoz hasonlóan a magyar polgári és katonai hírszerzésnél is van napi szintű jelentés, de a fogyasztók nemzetbiztonsági területen történő képzése növelni tudná a hírszerzés jobb és intenzívebb felhasználását, továbbá előrelépést jelentene a kommunikáció felélénkülése terén.

4.9.2. A hírszerzési ciklus átalakulása az információs társadalom tükrében

Az információs forradalom a hírszerzési ciklusra is nagy hatást gyakorolt, egyes munkafázisok feldarabolódtak és új mellékágak alakultak ki belőlük. Richards, Arthur Hulnick, Robert M. Clark és Mark M. Lowenthal, a téma szakértői közül többen is a hírszerzési ciklus átgondolásának álláspontján vannak, mivel szerintük a ciklus ebben a formában nincs jelen az aktív használatban, átalakult összetett folyamattá, az egyedi fázisoknál sokszínűvé és szerteágazóvá vált tevékenységi körök is megjelentek, melyek térben és időben is kihatással vannak egymásra. Mark M. Lowenthal egy folyamatos visszacsatoló rendszernek nevezi⁴⁰³ a megváltozott hírszerzési ciklust, amelyben az elemzők szerepe - akik a döntéshozókat információval látják el - egyre hangsúlyosabb.

⁴⁰³ Lowenthal, Mark M.: Intelligence from secrets to policy. CQ Press, Washington D.C., 2012. p. 52.

6. ábra: A hírszerzési ciklus⁴⁰⁴

2001. szeptember 11-én váratlan sokként érte a Világkereskedelmi Központ (angolul: World Trade Center) elleni terrortámadás az Amerikai Egyesült Államokat. A nemzetbiztonsági szervek nem rendelkeztek a birtokukban lévő információk helyes megosztására és továbbítására szolgáló csatornákkal. Tipikus hiba volt, hogy az egyik fél által megszerzett információ nem jutott el azon szervhez, amely azt érdemben hasznosíthatta volna. A történekből tanulva, megelőzőképpen, valamint az információ megosztás hatékonyabbá tételének érdekében információegyesítő központokat (Fusion Centers) hoztak létre. Ezekben a központokban a Központi Hírszerző Ügynökség, a Szövetségi Nyomozó Iroda, rendőrtisztek és magánvállalatok képviselői találhatók meg.⁴⁰⁵ Magyarországon viszont a rendszerváltás óta a nemzetbiztonsági szervek hiába alakulnak át gyakran, továbbra is egymástól független egységekként működnek. A szolgálatokra vonatkozóan az 1995. CXXV. törvény kötelezi őket

⁴⁰⁴ Az ábra a szerző saját szerkesztése

⁴⁰⁵ Jensen, Carl J. – McElreath, David H. – Graves, Melissa: Bevezetés a hírszerzésbe. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017. p. 99.

a begyűjtött információk, hírszerzési jelentések társszolgálatokkal való megosztására, de a kezükbe került adatokkal kizárólagosan, saját belátásuk szerint rendelkezhetnek. Egy-egy ügy felderítését és előrehaladását gátolhatja egyes apró részletek hiánya, a kooperáció tehát szükséges kötelezettség, amely szervezetszerű és jogszabály által is előírt. A másik szolgálat számára is esetlegesen hasznos információkat átadhatják, ha úgy látják jónak, azonban pontosan nem meghatározott, mik azok az információk, amelyeket kötelesek megosztani. Egyebek mellett oka lehet ennek az is, hogy Magyarországot nem érte olyan sokkhatás, mint amit a 2001-es New York-i és washingtoni merényletek okoztak az Amerikai Egyesült Államokban. A nemzetbiztonsági szolgálatok esetében az állomány névsora, mindennapi munkája,⁴⁰⁶ és ügyei titkosan kezeltek, ezáltal számukra biztonsági kockázatként jelenik meg egy olyan elosztó központ, ahol minősített információk ellenérdekelte szolgálatok, csoportok számára több forrásból is elérhetőek. Azonban a szolgálatok és a társadalom ellenállását idézheti elő egy olyan közös centrum, amellyel minden információt meg kellene osztani, még ha ezen források kezelése aktív, munkatársak által végzett felügyelet mellett is történne.

2016-ban Magyarország kormánya a migrációs válságot és annak fokozódását a terrorizmus kibontakozásaként és térnyeréseként értelmezte, ami Európában megnöveli a terrorveszélyt, így minden fronton⁴⁰⁷ fel kellett készülni a védekezésre. Mivel nélkülözhetetlen ehhez a feladathoz a rendőri és a nemzetbiztonsági munka összehangolása, az információk feldolgozása, elemzése, értékelése és tárolása, továbbá a hatékonyság fokozása az országunkat fenyegető támadások és terrorizmus cselekmények ellen, az ország vezetése létrehozta a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központot.⁴⁰⁸ A TIBEK életre hívása jó példa rá, miképp tudják a döntéshozók hatékonyan bevonni a nemzetbiztonsági szerveket a terrorizmus elleni harcba, ezzel egy olyan integrációs, fúziós központot létrehozva, amely érdemi támogatást képes nyújtani a hazánkat érintő modern fenyegetések megelőzése érdekében. Az Amerikai Egyesült Államokban kialakított fúziós központokkal⁴⁰⁹ ellentétben a 2016-os alapítású TIBEK nem egy általános fúziós központ, hanem egy olyan szerveződés, mely kizárólag a terrorizmussal összefüggő ügyeket tartja szem előtt. Magyarország Nemzeti

⁴⁰⁶ Szűcs Péter - Solti István: A magyar nemzetbiztonsági szféra és a nyilvánosság. Nemzetbiztonsági Szemle, II. évfolyam, 2. szám, 2014. pp. 72-92. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00003/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_02_072-092.pdf [2018. 03. 23.]

⁴⁰⁷ Támogatta a nemzetbiztonsági bizottság a TIBEK főigazgató-jelöltjének kinevezését. *Magyar Hírlap*. Online: http://magyarhirlap.hu/cikk/64715/Tamogatta_a_nemzetbiztonsagi_bizottsag_a_TIBEK_foigazgatojeloltjenek_kinevezeset [2018. 03. 25]

⁴⁰⁸ Bemutatózás. *Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ*. Online: <http://tibek.gov.hu/bemutakozas> [2018. 03. 25.]

⁴⁰⁹ Barnosky, Jason: Fusion Centers: What's working and what isn't. *Brookings*. Online: <https://www.brookings.edu/blog/fixgov/2015/03/17/fusion-centers-whats-working-and-what-isnt/> [2018. 03. 20.]

Biztonsági Stratégiája a legfőbb fenyegetések közé sorolta a terrorizmust, így a TIBEK képében logikus lépés volt egy olyan rendszer kiépítése, amely elősegíti a megelőzés és védekezés szempontjából lényeges információk áramlását, feldolgozását, elemzés-értékelését. A TIBEK létrehozását tehát alapjában a terrorizmus elleni harc motiválta, összességében mégis gördülékenyebb munkát eredményezne, ha a mintáját követve, viszont egy nem kizárólag részterületekkel foglalkozó fúziós központot is létrehoznának, amelyben az információ hatékonyan áramolhat és a szolgálatok által delegált emberek alkotják. Elengedhetetlen, hogy egy ilyen intézmény különleges nemzetbiztonsági védelem alá kerülve „kritikus infrastruktúra“ minősítést kapjon.

Az értékelő-elemző jelentéseket Magyarországon is megfelelően kezelik, alappilléként tekintenek rá a mindennapi döntéshozatali metódusokban: hasonlóan, mint az Amerikai Egyesült Államokban. A politikai megkeresésre összeállított, alapjában írott „termék“, az általános hírszerzési jelentés vált dominánssá az 1995. CXXV. törvény életbelépése óta. A döntéshozónak természetesen van lehetősége szóban is jelentést kérni az elemző vagy műveleti tisztektől. Érdemi információ azonban nincs arról, hogy ezzel a lehetőséggel mennyire élnek a megrendelők. A Kormány tagjainak, az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságának és a Honvédelmi és Rendészeti Bizottságnak folyamatos tájékoztatást nyújtanak a szolgálatok vezetői, ám ha alapos, és mindenre kiterjedő részletes tájékoztatásra van igény, akkor az elemző munkatársakat is bevonhatják a folyamatba.

Egy hírszerző jelentésen akár emberi életek is múlhatnak, sorsfordító hatása lehet. Ezáltal válhat veszélyessé, ha a hatékony működés feltételeit a regnáló hatalom nem teremti meg a nemzetbiztonsági szolgálatok számára, szintúgy, ha komolytalanul kezeli értékeléseit. Rossz információáramlás jöhet létre a szolgálatok és a politika között. Megnyilvánulhat ez nem megfelelő, hiányos információk küldésében a szolgálatok részéről, vagy épp a döntéshozók felületes részletkiragadásából, esetleges nemtörődömségből. Esetleges hibaforrás még a nemzetbiztonság működésével kapcsolatos alapvető ismeretek hiánya, amely nem megfelelő hírigényeket generálhat, így a jelentés mint végtermék is tükrözni fogja az alap megbízás minőségét.⁴¹⁰ Példaként említsük meg - a teljesség igénye nélkül - az Egyesült Államok esetében 9/11, Pearl Harbour, vagy az iraki atomerőművek esetét. Hatalmas károkat okozhatnak a nem megfelelő színvonalú hírszerzői jelentések. Az elbagatelizált, félreértelmezett, hamis információk mentén a vezetők rossz döntéseket hoztak, és az ország súlyos károkat szenvedett,

⁴¹⁰ Hughes-Wilson, John: Military Intelligence Blunders. Carroll&Graf, New York, 1999.

pedig elkerülhetőek lettek volna ezen tragédiák.⁴¹¹ Ez persze nem azt jelenti, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok ne törekedtek volna az elvárt színvonalú, kiemelkedő munkavégzésre. A hibák többnyire akkor jönnek létre, amikor nem kap elegendő pénzügyi támogatást egy szolgálat, vagy személyi állománya hiányossá válik, képességei így korlátozottabbak lesznek. A 2015-ös migrációs válság e tekintetben akár precedensnek is tekinthető, hisz a magyar szolgálatok ekkora tömeget egyszerűen nem tudtak nemzetbiztonsági ellenőrzésnek alávetni, így joggal feltételezhetjük, hogy Európa nyugati részébe juthatott több gyanús személy is. A döntéshozókat és szolgálatokat egyaránt gyors fejlesztésre, módosításokra készítetik az új típusú kihívások, fenyegetések, veszélyek. A politikusok képzése szintén prioritás a nemzetbiztonsági szolgálatok munkájának támogatása szempontjából. A nemzetbiztonsági tevékenység egyre költségesebbé válik, de mindig kifizetődő befektetés, amivel fontos tisztában lennie a döntéshozóknak.⁴¹²

4.9.3. 2022 utáni lehetőségek

2022 után is várható, hogy jelen marad a döntéstámogató információszerzés és fúzió, valamint az titkos információ- és titkos adatgyűjtéssel foglalkozó szervezetek kapcsolata szorosabb lesz. A hazai és a nemzetközi trendek is abba az irányba mozognak, ami a szorosabb bűnügyi, hírszerzési és elhárítási koordinációs mechanizmusokat segíti elő.

A szolgálatok együttműködése Magyarországon elengedhetetlen és megkerülhetetlen tényező lesz a jövőben. Ezt az új típusú kihívások is megkövetelik. A migráció, a terrorizmus, a kibertér, a szervezett bűnözés nemzetközivé válása, az ukrán-orosz háború olyan problémák, amelyek nem állnak meg az országhatároknál, ezért a belföldi és nemzetközi partnerkapcsolati együttműködés létfontosságú lesz, és az ártó tényezők felkutatása sem lehet teljesen hatékony. Több hazai kutató is kiemelte már, mint például Kis-Benedek József, hogy a hazai szolgálatok egymással versengenek, tehát egy konkuráló rendszer működik, ami természeténél fogva gyengíti az együttműködési potenciált. Fontos lenne, hogy a biztonsági környezetre megfelelő válaszokat adjanak, és egyik alapfeltétele egy olyan nemzetbiztonsági szervezetrendszer - az Amerika Egyesült Államokhoz hasonlóan - ahol 2001 óta olyan rendszert építettek ki, amely a kölcsönös együttműködésre és kooperációra épül, ezek nélkül nem is tud hatékonyan fellépni. A hírszerzési kultúrájukban is meghonosult már ez a fajta partnerség, ami Magyarországon is

⁴¹¹ Jensen, Carl J. – McElreath, David H. – Graves, Melissa: Bevezetés a hírszerzésbe. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017. p. 38.

⁴¹² Vida Csaba: A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban (Gondolatok arról, hogy miért van szükség nemzetbiztonsági szolgálatokra). p. 228. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939877.pdf> [2020. 11. 21.]

cél lenne a társadalmi, politikai és nemzetbiztonsági szférában, ha még produktívabb és effektívebb eredményeket akarnak elérni az információs társadalom megváltozott kihívásaival szemben.⁴¹³

4.10. KÖVETKEZTETÉSEK

Az egész nemzetbiztonsági intézményi rendszert érintő döntések, az alapvető szisztéma újraértelmezése nem történt meg szakmai szempontok szerint a politika által a rendszerváltás utáni Magyarországon. E helyett külön intézményeket egyenként érintő változások, és különálló modernizációs-technikai fejlesztések valósultak meg.⁴¹⁴

A tárca nélküli miniszteri rendszer behozatala, majd az ehhez való ragaszkodás és megerősítése,⁴¹⁵ főképp a Miniszterelnöki Hivatal esetében politikai profiltisztításra utal, nem pedig a szakmai igények kifejeződésére. Az Orbán-kormány egyértelműen felismerte, hogy az állampárti múlttól való félelmet hátra kell hagyni, és a nemzetbiztonsági tevékenység a folyamatosan változó biztonsági környezetben igazításra szorul. Habár egyes szolgálatok még mindig annak a minisztériumnak vannak alárendelve, ahol a legjobban felhasználható az adott szolgálat profiljához tartozó tevékenység, de a Nemzetbiztonsági Munkacsoport, a TIBEK és a NIÁT létrehozása azt mutatja, hogy a kormányzat szeretné, ha a lehető legtöbb információ hasznosulna máshol is. A felvázolt utilitarista szemlélet illeszkedik más európai országok és az USA decentralizáció lazító döntései közé.

A politikai kommunikációban folyamatosan jelen lévő téma volt a szolgálatok együttműködése és a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése, a külföldi partnerségek mellet a kormányzati összekoordináció felé toldott a rendszer. 1990 óta a koordinációs mechanizmusok megalkotásával és átalakításával próbálták meg az amúgy atomizált rendszert komplex egésszé formálni. Egy nemzetbiztonsági fúziós központ létrehozására viszont csak a világszerte sokasodó terrortámadások sokkhatásaként került sor.

A rendszerváltás óta a magyar szolgálatok folyamatosan alkalmazkodtak a technikai eszközöket preferáló nemzetközi trendekhez, megtartva a HUMINT vonalat is. Ahogy Urbán Attila, Dobák Imre és Kovács Zoltán is rámutat, a szocializmus éveiben is⁴¹⁶ komoly

⁴¹³ Kis-Benedek József: A nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködése. *Hadtudomány*. 2013/1–2. pp. 100–114.

⁴¹⁴ Hetesy Zsolt: A titkos felderítés. Doktori (PhD) értekezés, *Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola*, Pécs, 2011. p. 20. Online: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> [2016. 08. 02.]

⁴¹⁵ 1990. évi LI. törvény az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000051.TV> [2021. 01. 10.]

⁴¹⁶ Urbán Attila: Kádár politikai rendőrsége. A BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség felépítése és működése. *Rubicon*, 13. évf. 1. különszám, 2007. p.63.

erőforrásokat fordítottak a szolgálatok a technikai eszköztárak fejlesztésére,⁴¹⁷ ami később csak fokozódott, és egészen a 2000-es évek terrorsorozatáig kitartott,⁴¹⁸ ami rádöbbenette a világot arra, hogy a terrorszervezetek is ismerik az információs hálózatokat, és a HUMINT képességeket nem szabad háttérbe szorítani. Ezt jelzi a szolgálatok intenzív toborzása is.⁴¹⁹

Megállapítható, hogy a rendszerváltás után egy sajátos nemzetbiztonsági rendszer jött létre Magyarországon. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat létrehozása kivételével 2001-ig inkább a politikai jellegű döntések domináltak, de retorikai szinten végig jelen volt a technikai alkalmazkodás a megváltozott biztonsági körülményekhez. A 2000-es évek főleg a funkcionalista-decentralista vita mentén zajlottak, de a tárca nélküli miniszter pozíciójának ingázásán kívül nem történt érdemi előrelépés az egyre fokozódó kihívások ellen. A reformsorozat 2010-től indult meg, a fokozatosság jegyében, de kiterjedt, egész rendszert érintő reformok még nem történtek meg. A technikai titkosszolgálati tevékenységre az Nbtv. még mindig mint csupán információgyűjtő tevékenységet említi, miközben világszinten is egyre erősödtek a például a befolyásoló műveletek. Ide tartozik még a technikai fejlesztések folyamatos véghezvitele, ami nélkül lemaradást szenved el a rendszer a külső behatásokkal szemben, ezért prioritizált, különösen fontos és kitüntetett területnek kell tekinteni. A széttagoltság és történelmi események a hatékonyság a technika kihasználtságában is megmutatkoznak. A technika megjelenhet még az elemző-értékelő rendszerek támogatásában, műszaki-szakértői területen, kibertevékenység felügyeletében, az információbiztonság szavatolásában.⁴²⁰ Az intézmények koordinációja egy olyan trend, ami szintén jellemző már a nyugati szolgálatoknál. Az illegális migráció megerősödése és a terrorista akciók fokozódása Európa határain belül arra késztették a döntéshozókat, hogy a biztonsági szerveket is a koordináltabb együttműködési modellek felé tolják. A 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégia már kötelezi is erre a szolgálatokat, az SZBKK, TIBEK, illetve a parlamenti együttműködési

⁴¹⁷ Érdekesképp meglehet említeni az 1961-es évből a Lord-akció fedőnevű tervzetet, aminek sikertelensége hozzájárult ahhoz, hogy a technikai fejlesztéseket is prioritizálja a kormánypárt. Az akció megszervezése amatőr színvonalú volt, főleg személyi tevékenységre épültek, a III. Főcsoportfőnökség 1962-ben le is fújta. Az indoklásban találjuk, hogy a személyi és technikai feltételek hiányosak voltak, az érintett személyek, akik ellen az akciókat végrehajtották, gyakran értesültek róla, hogy mi készül ellenük. A koordináció szintén sarkalatos hibapont volt, konkrétan a különböző intézmények összehangolása nem történt meg, a rendőrség és a titkosszolgálatok párhuzamosan dolgoztak, egymás tudta nélkül. Bővebben lásd: Kiszely Gábor: Állambiztonság 1956-1990. Korona Kiadó, Budapest, 2001. pp. 237-239.

⁴¹⁸ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In: Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. pp. 197-198.

⁴¹⁹ Most jelentkezzen titkosügynöknek! *Index*. Online: https://index.hu/belfold/2013/05/17/muveleti_tiszteket_keres_a_titkosszolgalat/ [2021. 01. 11.]

⁴²⁰ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In: Finszter Géza – Sabjanics István szerk.: *Biztonsági kihívások a 21. században*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2017. p. 199.

kabinet és munkacsoport létrehozása is a koordinációs intézmények evolutív fejlődését bizonyítja.

A fejezetben leírtakat az alábbi táblázat összegzi:

4. táblázat: A magyar nemzetbiztonsági szolgálatoknál változást előidéző események jellege a rendszerváltás után⁴²¹

Esemény	Politikai jellegű	Szakmai jellegű	Vegyes jellegű
Állampárti személy- és technikai állomány átmentése			X
Duna-gate ügy	X		
1995. évi CXXV. törvény			X
Nemzetbiztonsági Szakszolgálat létrejötte		X	
NATO (1999) és EU (2004) csatlakozás			X
Szervezett Bűnözés Elleni Központ létrehozása (2001)		X	
Nemzeti Biztonsági Stratégia 2002 + 2004-es frissítés			X
Terrorellenes Koordinációs Bizottság (2003)		X	
2002 és 2010 közötti tárca nélküli miniszteri, Miniszterelnöki Hivatali irányítás átrányítások	X		
Erősödő szervezett bűnözés, hazai terrorista szervezetek, roma-gyilkosságok			X
Nemzetbiztonsági Szolgálatok Alaptörvénybe emelése (2010)			X
Terrorelhárítási Központ létrehozása (2010)		X	
Nemzetbiztonsági Hivatal névváltoztatás, tevékenységátszervezés (2010)			X
Információs Hivatal minisztériumcseréi 2010 után	X		
Nemzeti Információs és Bűnügyi Elemzési Központ terve (2011)			X
Nemzetbiztonsági Munkacsoport létrehozása (2011)			X
Katonai szolgálatok összevonása (2011)		X	
Nemzetbiztonsági Szakszolgálat bővítése, fejlesztése 2013-tól		X	
Migrációs válság			X
TIBEK létrehozása (2016)		X	
Nemzeti Információs Államtitkárság létrehozása (2019)			X
Covid-járvány (2020)			X

⁴²¹ A táblázat a szerző saját szerkesztése.

A fejezet második felében a 2022-es rendszer került bemutatásra, tulajdonképpen egy állapotanalízist hivatott szolgálni, amelynek segítségével képet kaphatunk arról, hogy a rendszerváltás óta történt események, történések, döntések a külső és belső hatások révén hova futottak ki. Az elemzés végkimenetele esetünkben a 2022-es állapotok. A jelenlegi nemzetbiztonsági rendszer az Nbtv. alapján a következőképp néz ki:

5. táblázat: Magyarország nemzetbiztonsági szervezetei jellegük szerint⁴²²

		Magyarország nemzetbiztonsági szervei
Polgári	Hírszerzés	IH
	Elhárítás	AH
	Koordináció	-
	Nyomozó hatóság	-
	Adatszerző	NBSZ
	Adatvédelmi	-
	Egyéb	TIBEK
Katonai	Hírszerzés	KNBSZ

A rendszerváltás óta folyamatosan történtek intézményi reformok, főleg 2010 óta történtek intenzív feladati és intézményi átalakítások, fejlesztések. A szakmai indokon túl természetesen nem lehet eltekinteni a politikai hatásoktól sem.

A döntéshozó felismerte, hogy nem elegendő a rendszerváltás óta fennálló szolgálati szisztéma az ajtóban kopogató új típusú veszélyek ellen, amelyek sokkal gyorsabban reagálnak, mint a rendvédelmi szervek. A fejezet során több alkalommal bemutattam, hogy ez nem csupán a politikai gondolkodásban valósult meg, hanem gyakorlati és szimbólikus lépések is voltak. Jogi, normatív, emblematikus, és egyben szakmailag megalapozott döntés volt a szolgálatok kiemelése az Alaptörvényben. Ezáltal jelképesen is láthatóvá vált, hogy a kormányzat, a nemzetbiztonsági szervekkel munkája során fokozatosan számol és komoly szerepet szán nekik. A mai szabályozás azonban erősen a rendszerváltás időszakában meghatározott alapokon nyugszik, amihez átfogó szemlélettel csak 2010 után kezdett el nyúlni a kormányzat. A rendszerváltás intézményi struktúráját, szerkezetét, modelljét és szerepét nem az információs társadalomnak köszönheti, de a 2022-es évben már komoly szerepet játszik, amit bizonyít a koordinációs szervek evolúciója, a technikai fejlesztések, a költségvetések növelése, a NBSZ portfóliójának bővítése és technikai adottságainak innovációja. A TIBEK

⁴²² Az ábra a szerző szerkesztése Vida Csaba összeállítását alapulvéve.

létrehozása különösen kiemelendő. A terrorizmus elleni küzdelem már nem csak a rendvédelmi szervekre és az elhárításra korlátozódik, hanem olyan fúziós központ jött létre, amely minden intézmény számára képes támogatást nyújtani a terrorizmus modern fenyegetéseivel szemben. A harc hatékonyságát növeli az intézmény, azonban az emberi jogi problémákat a törvényhozónak orvosolnia kell.⁴²³ A döntéshozók felé az információáramlást meghatározza az információs társadalom elterjedése, és mint rámutattunk, nagy hatást gyakorolt a hírszerzési ciklusra, átalakította azt, új mellékágak születtek. A ciklus felgyorsult, a politikusok számára egyre gyorsabban kellene a nemzetbiztonsági jelentések, hogy gyorsan tudjanak reagálni a problémákra. Erre hoztuk példának a 2015-ös migrációs válságot, ami eltolódásokat okozott a szolgálatoknál, és a belőle kumulálódó terrorhullám strukturális és stratégiai változásokat hozott magával. A munkaerő szempontjából az átalakult kihívások a szolgálatok számára új képzési modellek felállítását követelik meg. Egyre több keleti nyelveket beszélő munkatársra van szükség, azonban a jelenlegi munkaerőpiac és a nemzetbiztonsági szolgálatok nehéz felvételi követelménye nem teszi egyszerűvé a hiányosítottok betöltését.

A biztonsági stratégiák kiemelt szerepe, hogy rövid és hosszú távon meghatározzák a rendvédelmi szervek főbb fókuszait. Habár a stratégiák általában igyekeznek kerülni a konkrét intézményekre való utalást, főleg a célokat és védendő nemzeti és nemzetközi értékeket sorolják fel, a felvázolt stratégiák utalnak nem csak a koordináció szükségességére, hanem a megváltozott biztonsági környezetre és az ahhoz való adaptálódásra szólítják fel a szolgálatokat. Kijelölik az irányokat, illetve nagy mozgásteret adnak nekik ahhoz, hogy a koordinált közös tevékenységüket a lehető legnagyobb hatásfokkal hajtsák végre.

⁴²³ A téma bővebben kifejtésre kerül a II. fejezetben.

5. A MAGYAR NEMZETBIZTONSÁGI SZERVEZETRENDSZERRE HATÓ KIHÍVÁSOK ÉS INFORMÁCIÓS TÁRSADALOMHOZ VALÓ KAPCSOLATUK

A nemzetbiztonsági szektorra ható faktorokat meghatározzák a biztonsági események. Resperger István hármas felosztása a biztonsági alakító tényezőkről, amelyek hátrányosan érintik a külső és belső biztonságot és hatással vannak egy régió hatalmi viszonyaira, a hadtudományt művelők körében gyakorlatilag axiómaként tekinthető. Egy hármas biztonsági lehatárolást végez el, ami a biztonságra ható kihívásokból, kockázatokból és fenyegetésekből áll. A kihívásokat így írja le:

„A kihívások: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége a lehetséges veszélyek legalacsonyabb megnyilvánulási szintjén, amelyek eredői általában hátrányosan befolyásolják a belső és a külső stabilitást, és hatással lehetnek egy adott régió hatalmi viszonyaira.”⁴²⁴

Resperger István a következő problémákat határozza meg a világ kihívásainak:

- a világ demográfiai változásai;
- a természetes erőforrások kimerülése;
- a környezetszennyezés;
- az élelmiszer-csökkenés;
- az egyenlőtlenségek;
- a gazdasági visszaesés.⁴²⁵

A kockázatokat a következőképp fogalmazza meg: *„az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége, a lehetséges veszélyek olyan*

⁴²⁴ Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. Felderítő Szemle, 12. évf. 3. sz. 2013. p. 5.

⁴²⁵ Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. Felderítő Szemle, 12. évf. 3. sz. 2013. pp. 5–36.

*megnyilvánulási szintjén, amikor a nemzeti érdekek sérülhetnek, ezáltal veszteségek keletkezhetnek.*⁴²⁶

A kockázatok ez alapján az alábbiak:

- *a migráció;*
- *a nacionalizmus, extrémizmus, fundamentalizmus;*
- *a tömegpusztító fegyverek elterjedése (proliferáció);*
- *a diktatúrák, autorita rendszerek;*
- *a fegyverkereskedelem;*
- *a pénzmosás.*

A fenyegetésekre a következő definíciót használja: „*A fenyegetések: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége a lehetséges veszélyek legmagasabb megnyilvánulási szintjén, amikor a nemzeti érdekek sérülhetnek, és közvetve hatással lehetnek a nemzeti értékek megőrzésére. Az érdekek képviselésének módszerei és eszközei előnyben részesítik a kikényszerítést vagy az erőszakos úton történő megoldás lehetőségét.*”⁴²⁷

Fenyegetésnek sorolja:

- *Államok közötti háborúk, államokon belül konfliktusok;*
- *Terrorizmus;*
- *Kiberhadviselés;*
- *Szervezett bűnözés elleni harc;*
- *Erőszak-radikalizmus;*
- *Kábítószer-maffia.*⁴²⁸

⁴²⁶ Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. Felderítő Szemle, 12. évf. 3. sz. 2013. p. 5.

⁴²⁷ Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. Felderítő Szemle, 12. évf. 3. sz. 2013. pp. 5-6.

⁴²⁸ Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. Felderítő Szemle, 12. évf. 3. sz. 2013. pp. 5–36.

Dihen Mihály arra a következtetésre jut, hogy a közrendet fenyegető nem állami szereplők, mint a terrrorszervezetek, a szervezett bűnözés, a kibertérben tevékenykedő és destabilizáló csoportok nem fognak felhagyni a fejlett, demokratikus országok berendezkedése ellen indított támadással, sem a döntéshozókra gyakorolt manipulációval. A fenyegetés nem csupán a már eddig is ismert módokon jelenik meg, előfordul különböző fenyegetéstípusokat keverő, hibrid formában is, ezeknek gyakorisága, illetve az elhárításukhoz szükséges ráfordítás is egyenlőtlenül oszlik meg. Az interneten most már a nemzetközösség együttműködésének, a kormányokba vetett bizalomnak a degradálása zajlik. Az újabb informatikai fejlesztések, a mesterséges intelligencia, a nano- és biotechnológiák révén egy új verseny piac alakul ki, amely nem csak az ezeket kifejlesztő és birtokló országokat, szervezeteket érinti, hanem az ezekből nem részesülők csoportját is. Az egyre számottevőbb mértékű illegális migráció, a városiasodás és a nyersanyagok elérhetősége mind tényezők az új, térségek közötti és helyi határok létrehozásában is.⁴²⁹

A korábbi, nemzetállamok és térségek közötti globalizációs folyamatok mértékük, elterjedésük és gyorsaságuk tekintetében is különböznek, ezáltal pedig indokolttá teszik a világ erőforrásaira vonatkozó szabályozások átgondolását. Ezek a változások új normák és szabályozások létrejöttét teszik szükségessé. Azoknak a rendszereknek az elemei, amelyek egy globális szintű hálózatban kapcsolódnak össze, a rendszer egy alkotórészét érintő változás több más komponensére is hatással lesz. Ez többek között azzal jár, hogy a buzani - azaz a politikai, gazdasági, katonai, társadalmi és környezeti - biztonságdimenziók nem csak kiterjedésüket, hatásukat és kapcsolataikat tekintve globális jellegűek, hanem egy összetett hálózati rendszer részeként kell értelmezni azokat, definiált határok nélkül. Ennek következtében a biztonsági hálózat bármelyik aspektusában végbemenő társadalmi változás miatt lehetséges, hogy a világ több pontján gazdasági vagy akár biztonsági hatást gyakorol. A rendszerek stabilitásában beálló változások esetében a katasztrófaelmélet törvényei érvényesülnek, tehát minél több paraméter módosul, annál rendezetlenebbé válik a globális biztonsági komplexum. A világ hálózatszerű kapcsolataiban összefutnak a világtérben egymástól távol lévő elemei között kialakuló újabb kölcsönhatások, ennek eredményeképpen pedig még több kölcsönhatás jön létre, ezek komplexebbé teszik a rendszert, amely aztán az interakciók növekvő számával arányosan egyre törékenyebbé válik. Ez az elv úgy mutatkozik meg a gyakorlatban, hogy az érvényes viszonyok rendszere által fenntartott állapotot, például a stabilitást – ami egy pozitív tulajdonság -

⁴²⁹ Dihen Mihály: A magyar polgári hírszerzés előtt álló kihívások a 21. század elején. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyam (2020) 1. Szám. p. 57. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/1389/715> [2020.08.12.]

szerkezetében sokkal könnyebb megbontani, mint a rendszer negatív tulajdonságait. Ennek az oka, hogy egy pozitív hatású viszonyrendszer létrehozásához több feltételnek is teljesülnie kell, azonban egy negatív hatású viszonyrendszer létrehozásához egy feltételnek is elég megvalósulnia. A globalizáció zavaró hatása emellett egy másik jelenségben is megmutatkozik. A technológia vívmányai szűkebbé teszik a világot, ezért a katonai erő egyre könnyebben közvetíthető, így pedig egy adott állam egyre növekvő földrajzi területen lesz képes a saját érdekeit érvényesíteni. A technológiai fejlődés és az egyes államok érdekérvényesítési akcióradiusza növekszik, így képesek katonai erejüket a saját határaikon túlra is közvetíteni. Minél nagyobb ez a földrajzi „elérés”, annál több régió válhat ilyen államok érdekütközéseinek színterévé, ütközőzónájává.⁴³⁰

Látható, hogy a globalizáció, az információs társadalom, a technika ugrásszerű fejlődése együttes hatásai felerősítették vagy megváltoztatták a terrorizmust, a migrációt, a szervezett bűnözést, az instabil térségeket, a kiberhadviselést, a nemzetbiztonsági munkát, a hagyományos és atomfegyverek elterjedését, az információs műveleteket és a kritikus infrastruktúrák védelmét. Ezek a kihívások együttesen egy összetett biztonsági rendszert alkotnak, amire a választ csak a védelmi rendszerek együttműködése és komplex mivolta adhat. Az információáramlás és a külső-belső kapcsolati tőke elengedhetlenné válik. A fejezet ezeket a kihívásokat vizsgálja meg a magyar szolgálatokra mért hatásuk alapján.

5.1. INSTABIL TÉRSÉGEK ÉS HATÁSAIK

Az Európa közelében lévő államokban végbemenő drámai változások és azok potenciális robbanásszerű alakulása destabilizálták Európa biztonságát. Magyarországnak az Európai Unió tagjaként összehangolt, azonos politikai álláspontot kell képviselnie, amellyel valamennyi részes állam nemzeti érdekeit szolgálva segíti az állam, a térség és a régió, valamint a kontinens stabilitását és békéjének megőrzését, mindezt hiteles politikát folytatva. Az újabb veszélyek nem maradnak egy adott térségen belül, ennek oka a globalizáció, az információs társadalom és a biztonsági környezet összetettsége. Minden folyamat eszkalálódik, ezáltal az ország

⁴³⁰ Németh Gergely: A védelmi szektor transzformációját befolyásoló tényezők. Doktori (PhD) értekezés. *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2017. p. 130. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11114/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 04. 22.]

határán túlnyúlva egy nagyobb területre is destabilizáló hatást gyakorolhat gazdasági, információs, szociológiai, politikai vagy akár védelmi szempontból is.⁴³¹

A világban nem minden állam azonos mértékben részesül a globalizációs hasznokból és terhekből, ez felerősíti a fennálló fejlettségbeli eltéréseket. Ezt tovább fokozza a fejletlenebb térségek lakosainak elszegényedése és az alapvető emberi jogok korlátozása. Ezek a tényezők szélsőséges nézetek kialakulását és magas szintű korrupciót okozhatnak, mindemellett felszínre kerülhetnek általuk fajjal és vallással kapcsolatos feszültségek, az ütközések pedig súlyosbodhatnak. Előfordulhat, hogy az államiság veszélybe kerül, esetleg meg is szűnik, vagy hogy új államok, entitások jönnek létre, valamint lehetséges az ország határain belüli fegyveres összetűzések előfordulása, amelyek aztán teljes régiók destabilizálását okozhatják. A hazánk közelében lévő Nyugat-Balkán térségében fennálló instabil politikai és gazdasági helyzet komolyan veendő, a koszovói státuszfolyamat okozta biztonsági kihívások és a boszniai államközösség működésének problémáira kellő figyelmet kell fordítani. Az iraki és afganisztáni állami struktúra nem funkcionál megfelelően, a pakisztáni belső politikai destabilizálódás problémát okozhat a nemzetközi közösség stabilizációs kísérleteiben. Destabilizálódott térségek és működésképtelen államok sokkal egyszerűbben válhatnak az állam határain túlnyúló szervezett bűnözői hálózatok (például fegyverkereskedők és droggereskedők) központjává, amely együtt járhat a terrorista szervezetek megjelenésével és fokozott migrációval.⁴³²

Hazánk szempontjából a nemzeti biztonsági stratégiák szerint a következő kibocsátó országok és térségek bírnak kiemelt figyelemmel: Nyugat-Balkán (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Koszovó, Észak-Macedónia, Montenegró, Szerbia), Közel-Kelet és Észak-Afrika (Afganisztán, Egyiptom, Irak, Irán, Jemen, Líbia, Palesztina, Gázai övezet, Szíria), Keleti régiók (Ukrajna, Moldovai Köztársaság, Kaukázusi térség).⁴³³ Azonban a világban zajló gyorsan változó események miatt a fókuszpontok egyik napról a másikra áttevődhetnek, ezért a nemzeti biztonsági stratégiák folyamatos felülvizsgálata szükséges.

⁴³¹ Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2016. pp. 78-113. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12372/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 21.]

⁴³² Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2016. pp. 78-113. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12372/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 21.]

⁴³³ Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2016. pp. 78-113. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12372/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 21.]

Az előbbieken a nemzetbiztonsági helyzetelemzés keretei között vizsgáltuk a tranzit és kibocsátó területek helyzetét a biztonsági oldalról nézve, továbbá a migrációs kibocsátó potenciálját és a haza közegét. A béke megőrzése a társadalomban, a rend és stabilitás biztosítása megkívánja, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok mélyrehatóan megvizsgálják a kialakult jelenség közvetlen és közvetett következményeit, valamint beazonosítsák és a lehetőségekhez mérten megelőzzék a potenciális kockázatokat.⁴³⁴ A tevékenységük sikeressége érdekében a különböző biztonsági stratégiák állandó aktualizálása és felülvizsgálata szükséges. A 2015-ös migrációs válság jelentős átalakulást hozott a stratégiai szemléletmódban, ez azonban csak 2020-ban került bele az új NKS-be. Úgy gondolom, hogy a következő stratégia megalkotása a modern világunkban – attól függetlenül, hogy bizonyos esetekben évekkel előre gondolkozunk – sokkal gyorsabban kell, hogy megtörténjen, és reflektálnia kell az adott világpolitikai helyzetre. A 2021-es USA kivonulás utáni válság Afganisztánban vagy a 2022-es ukrán-orosz háború rávilágít ennek fontosságára. Véleményem szerint ezért szükség lenne 2022-ben egy új nemzeti biztonsági stratégiára, ami az aktuálisabb lenne és útmutatást biztosítana a szolgálatoknak.

5.2. 2015-ÖS MIGRÁCIÓS VÁLSÁG

A migráció kezelését és a nemzetbiztonsági szempontok érvényesítését úgy kell kivitelezni, hogy az alapvető jogokat csak a legindokoltabb esetben sértsék, továbbá akkor, ha más módszer már nem alkalmazható.⁴³⁵ Ez az elv Uniós országokban, így Magyarországon is érvényes, azaz a nemzetbiztonság-szempontrú követelmények a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkezőkre és a szabályszerűen bevándorolni kívánó, külső országból érkezett állampolgárokra is vonatkoznak az alkalmazandó általános törvényi szabályozás szerint.⁴³⁶ Ebből az okból a nemzetbiztonsági jellegű szabályozások idegenjogi alkalmazása a következőkben maximalizálódhat: a letelepedett jogállást igazoló okmányokat és a magyar állampolgárságot igénylő egyéneket az Alkotmányvédelmi Hivatal és a TEK is átvilágítja, majd e szervezetek az elemzés után véleményt adnak a kérelmező egyénről.⁴³⁷ A nemzetbiztonsági

⁴³⁴ Gubicza József – Laufer Balázs: Az illegális migráció aktuális trendjei nemzetbiztonsági szemszögből. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XV. Pécs, 2014. pp. 292-295.

⁴³⁵ Patyi András: A rendészeti igazgatás és a rendészeti jog alapjai. In: Lapsánszky András (szerk.): *Közigazgatási jog. Fejezetek szakigazgatásaink köréből. I. kötet*, Budapest, CompLex Kiadó. p. 164.

⁴³⁶ 2007. évi II. Törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700002.tv> [2021. 04. 12.]

⁴³⁷ Hautzinger Zoltán: A nemzetbiztonsági érdek megjelenése a migrációban és az idegenjogban. Dialóg Campus Kiadó; Nordex Kft., Budapest, pp. 265-280. Online: http://real.mtak.hu/81421/1/A_nemzetbiztonsagi_erdek_megjelenese_a_migracioban_es_az_id_u.pdf [2020. 10. 21.]

kockázatot jelentő egyének kiszűrése azonban nem egyszerű, mivel nem lehet sablonokat használni arra, hogy ki jelent pontosan nemzetbiztonsági veszélyt. Az adott kérelemző összes kapcsolatát meg kell vizsgálni, az életét, múltját, motivációt, célját. A felsoroltak önmagukban is hordozhatnak fontos információkat, de összefüggésükben is szükséges őket körültekintően megvizsgálni.⁴³⁸

Ha az Alkotmányvédelmi Hivatal vagy a TEK olyan megállapítást tesz, hogy az érintett egyének nemzetbiztonsági fenyegetést jelentenek, kiutasíthatók az országból, kérelmüket elutasítják.

A harmadik országbeli állampolgárok szempontjából másként rendelkezik a jog. Ebben az esetben az Alkotmányvédelmi Hivatal és a TEK az előzőekben körbeírt személyek mellett azokat a személyeket is átvilágíthatja, akik menekült státuszt vagy vízumot kérvényeznek. Az ezt a folyamatot érintő jogszabályi felhatalmazások a végrehajtási rendeletben szerepelnek: 90 napot nem meghaladó időtartamú tartózkodásra feljogosító vízum elbírálásáról kikérheti az Alkotmányvédelmi Hivatal és a TEK véleményét a külügyminiszter vagy a konzuli tisztviselő. A vízumot kiadó hatóság kérheti az Alkotmányvédelmi Hivatal és a TEK véleményét a tartózkodási kérelemről, amennyiben az nemzetbiztonsági szempontból indokolt. Ha kérvényezték, e két szervezetnek relatíve rövid idő alatt rendelkezésre kell bocsátani a kért véleményt, lehetőleg napokon belül.⁴³⁹ Egy külön jogszabály szerint a tartózkodási kérelmek vizsgálata abban az esetben indokolja a különösen óvatos eljárást, ha az adott állambeli vízumkérelmezők vagy az ott élők egy meghatározott csoportja között akadhat olyan személy, akinek a beengedése nemzetbiztonsági érdekekkel szemben áll. Ez legfőképpen az olyan személyek esetében fordulhat elő, akik cselekedeteikkel politikai, gazdasági, honvédelmi, esetleg egyéb szempontú fenyegetést jelenthetnek Magyarországra vagy tárgyi károkat okozhatnak. Pontosabban olyan személyekről van szó, akik bűnszervezetekkel való együttműködéssel, kábítószer- és fegyverkereskedéssel, embercsempészettel, emberkereskedelemmel kapcsolatos tevékenységeket végezhetnek, azaz terrorcselekmény elkövetésére és terrorszervezetekkel való együttműködésre irányuló komoly szándékaik vannak. Az ilyen egyénekről a vízumkérelmi meghallgatáson, eljárás keretében olyan külföldi eredetű információk kerülhetnek napvilágra, amelyek döntő fontosságúak lehetnek

⁴³⁸ Laufer Balázs: Migrációs státuskérelmezők esetében felmerülő lehetséges nemzetbiztonsági és terror kockázatok. Terror & elhárítás 2017/3. szám. pp. 67-107. Online: http://epa.oszk.hu/02900/02932/00012/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2017_3_067-107.pdf [2021. 04. 12.]

⁴³⁹ 14/2007. (V. 24.) Korm. Rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700114.kor> [2021. 04. 12.]

kormányzati döntések meghozatalában. Az AH és a TEK mindemellett szakhatósági jogkörrel is bír, azaz meg kell vizsgálnia a harmadik országbeli állampolgár letelepedése nem okoz-e nemzetbiztonsági kockázatot. Ez elsőfokon az AH és a TEK, másodfokon pedig a polgári nemzetbiztonsággal kapcsolatos szolgálatokért felelős miniszter hatásköre. A meghozott döntések egyes ügyekben történő meghozatalához kért vélemény és az arra felhatalmazó szakhatósági határozat a már többször említett prevenciós célokat szolgálja. Az eljárások során kényszer eszközt lehet alkalmazni, mivel rendészeti eljárásról van szó. Elutasítás esetén az érintett jogszerűtlen beutazása és tartózkodása már nem kritérium, hanem az egyén más biztonságot, nemzetbiztonságot fenyegető elkövetett cselekedeteit veszik alapul. Az ehhez kapcsolódó átvilágítások tárgyát adattárak áttekintése, illetve társszervek, külső országbeli partnerek adatgyűjtései is képezhetik, tehát rendkívül fontos az együttműködés a migrációs kockázatok megelőzésében. A döntés meghozatalához szükséges lehet annak megállapítása, hogy a harmadik országbeli migráns kockázatot jelent-e hazánkra. Hautzinger Zoltán kifejti, hogy a veszélyes személyek bejövetelét csak közvetlen módon lehet megakadályozni, de közvetve még veszélyeztethetik a nemzetbiztonsági érdeket. A kockázatok minimálisra csökkentéséhez így szükség van a nemzetközi rendészeti és bűnüldözői együttműködésre.⁴⁴⁰

Magyarország tekintetében lényeges információ, hogy a nyugat-balkáni országok közül egy sem jelentett terrorcselekményt a maga területéről 2017-ben. Koszovóból 54 fő gyanús átutazóról érkezett információ. Iszlám radikálisok feleségei folytatnak toborzó tevékenységet az iszlám nők körében. Ehhez nagyon hasonló tevékenység figyelhető meg a nyugat-balkáni roma közösségekben. A 2017. december 31-i adatok alapján 107 fő koszovói állampolgár tartózkodott Szíriában. Azzal kapcsolatban, hogy az országban radikális csoportok működnek, meglehetősen kevés adat áll rendelkezésre. A 2018-as „A terrorizmus helyzetéről és tendenciáiról szóló európai uniós jelentésben” (angolul: EU Terrorism. Situation and Trend Report, röviden: TE-SAT) Magyarország két dzsihadista elfogásáról tájékoztat, továbbá Kiss-Benedek József említést tesz róla, hogy a konfliktus övezetekbe tartó, valamint onnan visszatérő külföldi harcosok áthaladnak az ország területén, alkalmanként hosszabb-rövidebb időt is itt töltve. Feltétlenül szót kell ejtenünk a migráció és a terrorizmus egymással való kapcsolatáról. Az Europol 2018-as értékelésében említi, hogy terrorszervezetek felhasználhatják a migrációt céljaik elérése érdekében, erre azonban inkább gyanú van, semmint konkrét bizonyíték. Ausztriában, terrorizmust támogató tevékenység folytatása okán

⁴⁴⁰ Hautzinger Zoltán: A nemzetbiztonsági érdek megjelenése a migrációban és az idegenjogban. Dialóg Campus Kiadó; Nordex Kft., Budapest, pp. 265-280. Online: http://real.mtak.hu/81421/1/A_nemzetbiztonsagi_erdek_megjelenese_a_migracioban_es_az_id_u.pdf [2020. 10. 21.]

foganatosítottak letartóztatást. Olaszország és Görögország bár nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy kapcsolat áll fenn a terrorizmus és az illegális migráció között, azonban nem is tudja megerősíteni azt.⁴⁴¹

Menekültáradat esetén ideiglenes lakhelyet, élelmet, egészségügyi vizsgálatokat szükséges biztosítani. Olyan csoportok esetében, amelyek válság sújtotta térségekből érkeznek, a terrorizmus kockázata nagyon is valós, ezeket a TEK felelőssége kiszűrni. A rendvédelmi szervek, idegenrendészeti hatóság, hírszerzés és hírszerzés-elhárítás rendelkezhetnek olyan információkkal, amelyek hasznosnak bizonyulhatnak az efféle személyek átvilágításában. Ebben az esetben az egyének megfigyelését érdemes akár külföldi szervezetekkel szoros együttműködésben folytatni. Nemrégiben merült fel az úgynevezett visszatérő harcosok által okozott számottevő biztonsági probléma, erre európai szolgálatok hívták fel a köz figyelmét. Az embercsempészet felszámolásáért folytatott harcot a bűncselekményekre vonatkozó adatok rendszerszerű, alapos begyűjtésével lehetséges sikerre vinni. A rendőrség feladata a bűnszervezetek felszámolása, a nyomozás, ennek sikere nemzetbiztonsági stabilitásban mutatkozik meg. Az eredményes embercsempészeti működések a határok és a bevándorlást szabályozó szervek tekintélyének csökkenésével járnak. A menekültekkel foglalkozó szervezetre gyakorolt nyomás is a közvetlen hatások közé tartozik. Az illegális bevándorlás intenzitásának növekedése miatt 2015-től kezdődően a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalnak többször is a befogadóképességén túl kellett teljesítenie.⁴⁴²

Ezen kívül fokozott nemzetbiztonsági kockázatot jelent az Irakból, Afganisztánból, Észak-Afrikából, Szíriából és egyéb válságövezetekből érkező migrációs hullám és annak szűrése, ami egyre nagyobb terhet ró a rendőrségre és a nemzetbiztonsági szervekre. Magyarországra és Európába érkezésük nem csupán egyéni terrorkockázatot hordoz magában, hanem a radikális nézeteiket, harctéri tapasztalataikat és önnön szervezőképességük bevetésével is növelik a terrorkockázatot. Az arra fogékony egyedek könnyen radikalizálódhatnak, növelhetik a támogatóik mértékét, hálózatokat hozhatnak létre, amelyek képesek más sejtekkel is könnyedén tartani a kapcsolatot, akár feltűnésmentesen is. Így szükségessé válik a szorosabb nemzetbiztonsági együttműködés a határvédelemben, és a

⁴⁴¹ Kis-Benedek József: A terrorizmus új trendjei. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX.: a XXI. század biztonsági kihívásai*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. p. 21.

⁴⁴² Resperger István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések. In: Resperger István: *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 61-88. Online: http://m.ludita.uni-nke.hu/repositorium/bitstream/handle/11410/11004/web_PDF_EKM_Nemzetbiztonsag_elmelete_a_kozszolgaltaban.pdf?sequence=1&isAllowed=y [2020. 11. 11.]

határrendészeti együttműködési kapcsolatok (mint például a Európai Határ- és Partvédelmi Ügynökség) megerősítése. A védelmi elmaradás tiltakozási hullámot válthat ki, radikalizálódás erősödését, a szélsőséges politika irányok térnyerését és a bevándorlás-ellenesség megjelenését a társadalom körében.⁴⁴³

Gubicza József értelmezésében a leírtak alapján a migráció tekintetében két kiemelt célja és egyben feltétele is van mind a bűnügyi, mind a nemzetbiztonsági hírszerzésnek. Elsősorban időszerűnek kell lennie, másodsorban pedig pótolnia kell a döntéshozók információhiányát, igazodnia kell az információigényhez (katonai, politikai, pénzügyi, igazságszolgáltatási, belbiztonsági). Valamely kritérium elhagyása esetén öncélúvá, elavulttá és időszerűtlenné válik az információszerzés. A stratégiai hírszerzés (nem ügyhöz kötött) a döntéshozók információs igényét, a taktikai hírszerzés (operatív, ügyhöz kötött) a végrehajtók információs igényét tudja megfelelőképpen szolgálni. A stratégiai tervezés folyamatának részeként lehet értelmezni a stratégiai hírszerzést, mely hosszú- vagy középtávon érvényesülő irányzat megállapításához, a távlati célok meghatározásához nélkülözhetetlen alapinformációk beszerzését jelenti. A ciklus kiindulópontja a stratégiai tervezés esetében a helyzetfelismerés, melyet a hírszerzés, taktikai információszerzés pontos adatai tudnak biztosítani. A ciklus folyamán az állandó, célirányos információ gyűjtés és feldolgozás lehetővé teszi a döntési alternatívák és cselekvési változatok fejlesztését. Egy ország nemzeti biztonsági stratégiájának kialakítását teszik lehetővé a stratégiai tervezés különböző modelljei, amelyekkel akár 10-15 éves időintervallumra megtervezhető egy összkormányzati aspektusú biztonságpolitika. A nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai és a biztonságpolitikai elvek mentén nemzetbiztonsági ágazati stratégia kerülhet kidolgozásra és felállíthatók stratégiai hírszerzési prioritások is. A rendvédelmi szervek, mint például a Rendőrség stratégiai hírszerzési munkája, elsődlegesen a bűnelemzés és modern stratégiai hírszerzés alapján valósulhat meg.⁴⁴⁴ Természetesen fel kell készülniük az állandó változásokra. Ahogy a drogcsempészek is már kihasználják a drónok adta technikai lehetőségeket a felderítésre az Amerika Egyesült Államok határai mentén, a magyar hatóságoknak is szembe kell néznie hasonló veszélyekkel: 2016 óta a szerb-magyar határon bizonyítottan alkalmaztak drónokat az embercsempészek. A cél főleg a fizikai határázaron átjutás segítése volt. A bűnözők a szerb oldalról folyamatosan figyelték hőkamerával és

⁴⁴³ Németh József: A Rendőrség feladatai az illegális migráció és a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés terén, különös tekintettel a Balkán biztonsági helyzetére. Doktori (PhD) értekezés. *Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi kar Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2010. pp. 45-49. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12211/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 21.]

⁴⁴⁴ Gubicza József – Laufer Balázs: Az illegális migráció aktuális trendjei nemzetbiztonsági szempontból. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XV. Pécs, 2014. p. 293.

drónokkal a magyar rendőrök és honvédek mozgását, a megfelelő pillanatra várva. Egy-egy ilyen akció akár több napot is igénybe vett, a körülményektől függően. A drónokat azonban nem csak az embercsempészek tudják felhasználni, hanem védelmi szempontból is nagy segítséget nyújthatnak. Az Európai Unió több olyan projektet is támogat, ahol a drónok és a mesterséges intelligencia segítségével valósítanak meg járőrtevékenységeket.⁴⁴⁵

5.3. TERRORIZMUS MEGERŐSÖDÉSE EURÓPÁBAN

A terrorizmusra a mai napig nincs egységes definíció vagy jogi normaszöveg. Rada Péter, Balogh István és Marton Péter szerint lehetséges munkadefiníció felállítása, ám a terrorizmus definiálása interszjektív módon, vagy társadalmi viták mentén kerül meghatározásra, esetleg működő tényezők hatásaként, miszerint valamilyen tényező biztonsági fenyegetést jelent-e vagy nem. Másrészt a terrorizmus fogalomkörébe bevont egyének és csoportok rendkívül sokrétű tevékenységi kört fednek le, így nehéz egy általános elmélet elfogadása.⁴⁴⁶ A szerzők a színes fogalomtárból pragmatikus meghatározássá egyszerűsítik a terrorizmus értelmezési kereteit: *terrorizmusnak tekintik azt, amikor jellemzően nem állami szereplők politikai célokkal, szándékosan, civilekkel és más ellenséggel szemben erőszakot alkalmaznak, annak érdekében, hogy ezzel az emberek tágabb csoportjaira hatást gyakoroljanak, háborús és békeidőben is.*⁴⁴⁷ A terrorizmussal kapcsolatos jogszabályok nemzetközi és állami szinten is rengeteget fejlődtek a 20. század második felében. 1963 óta 14 szektorális egyezményt és négy kiegészítő jegyzőkönyvet fogadott el az Egyesült Nemzetek Szervezete és szakmai szervezetei. Az egyezmények nagyszámú szabályt tartalmaznak, amelyek meghatározzák azokat a bűncselekményeket, amik a terrorista cselekmények jogi tárgy körében értelmezhetők. A kódex azonban nem általános, hanem szektorális jellegű.⁴⁴⁸

A terrorizmus és az információs technológia párhuzamos fejlődésének hatására az információszerzést érintő kérdésekben mind a nyilvános, mind a szakmai diskurzus keretei kiszélesedtek, ezek a diskurzusok pedig hatást gyakoroltak a biztonság növeléséért tett állami

⁴⁴⁵ Serbakov Márton Tibor: A terroristák drónhasználata. Nemzetbiztonsági Szemle, 7. évfolyam (2019) 4. Szám. pp. 33-34. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/829/3443> [2020]

⁴⁴⁶ Pár egyéb fontos meghatározás: Resperger István: Az aszimmetrikus hadviselés és a terrorizmus jellemzői. *Hadtudomány*, 2010/4. pp. 68-77. Online: http://www.mhtt.eu/hadtudomany/2010/4/HT-2010-4_8.pdf [2020. 04. 22.]; Tálas Péter: A terrorizmus anatómiája, Zrínyi, Budapest, 2006; Netanjahu, Benjamin: *Harc a terrorizmus ellen*, Alexandra, Budapest, 1995.

⁴⁴⁷ Marton Péter – Balogh István – Rada Péter: Biztonsági tanulmányok. Új fogalmi keretek, és tanulságok a visegrádi országok számára. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015. pp. 214-215.

⁴⁴⁸ Gyűrű Attila: A terrorizmus fogalma a nemzetközi jogban. *Themis*, 2015. június. pp. 113-140. Online: http://epa.oszk.hu/02300/02363/00023/pdf/EPA02363_THEMIS_2015_jun_113-140.pdf [2020. 04. 22.]

lépésekre, leginkább a terrorizmus által érintett területeken. Az Europol öt kategóriába sorolja az európai terrorista trendeket:

- Dzsihadista merénylet – számuk 2006 óta folyamatos emelkedést mutat, a csúcs 2015-2016-ban volt (Párizs, Brüsszel, Nizza, Berlin);
- Etnikai, szeparatista, nacionalista alapokon nyugvó merényletek;
- Jobboldali indíttatású merényletek;
- Baloldali indíttatású és anarchista merényletek;
- Tematikus (single issue) merényletek.⁴⁴⁹

Indíttatás tekintetében a merényletek eloszlása, százalékban kifejezve:

- 67% szeparatista;
- 16% dzsihadista;
- 12% baloldali;
- 3% jobboldali;
- 2% nem meghatározható.⁴⁵⁰

Európa országai megkülönböztetik a titkosszolgálati és rendőri adatgyűjtést, ez viszont az adatgyűjtési eszközök és módszerek engedélyezését is befolyásolja, bonyolítja. A bűnügyi információgyűjtés bírói engedélyhez kötött, azonban a nemzetbiztonsági célokra és szervezetek számára már más engedélyezési módok is léteznek. A titkos információgyűjtés nemzetbiztonsági, terrorelhárítási, rendészeti és bűnüldözési céllal is történhet. Nemzetbiztonsági célokat szolgál a külföldről történő technológiai információszerzés. A terrorelhárítási célokat viszont a terrorizmussal szembeni fellépés összetettsége is alakítja: a rendészeti, katonai, titkosszolgálati elemek, a határon túli és azon belüli információk jelentősége mind szerepet játszik a kiemelten titkos információk gyűjtésében. A terrorizmus megelőzésével kapcsolatos felderítő és elhárító célú információszerzést az is bonyolítja, hogy az összbiztonsági struktúra elemei közül többre is feladatrendszer szab ki, ami erős koordinációt

⁴⁴⁹ European Union Terrorism Situation and Trend Report 2018. p. 5. Online:

<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2018-tesat-2018> [2020. 04. 22.]

⁴⁵⁰ Kis-Benedek József: A terrorizmus új trendjei. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX.: a XXI. század biztonsági kihívásai*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. p. 19.

és kooperációt kíván meg. Dobák Imre rámutat, hogy immáron a terrorizmus ellen folyó harcban, a technológiai információk gyűjtésében kulcsfontosságú szerepet kap az általánosan használt eszközök és csatornák, például mobiltelefon-hálózatok és internetes szolgáltatások ellenőrzése, hiszen ugyanezeket a csatornákat terrorcselekmények elkövetői is használhatják. A terrorizmus így hatást gyakorol a hagyományos, SIGINT kategóriájú információszerzési módszerekre, ami növeli az információs társadalmi integrációt is. A terrorizmus elhárításának céljából történő információszerzés problémája az, hogy a terrorcselekmények elkövetői és a törvénytisztelő állampolgárok is azonos csatornákat használhatnak a kommunikációhoz, így ez a két dolog nem egyértelműen elkülöníthető. Vizsgálata során Dobák Imre szintén rámutat a már több alkalommal felvázolt jogszabályi trendre, miszerint több más európai országban és az Amerikai Egyesült Államokban is módosultak az információgyűjtéssel kapcsolatos jogszabályok keretei, azért, hogy a biztonsági szervezetek könnyebben elérhessék a terrorfenyegetésekkel kapcsolatos adatokat.⁴⁵¹ A globalizáció lehetővé tette a különböző terrorszervezetek számára a világ bármely pontjára való eljutást, és akár egy támadás végrehajtását (például: 9/11). Az internet segítségével bármerre képesek befolyásukat kiterjeszteni, toborozni és bármely célcsoport ellen digitálisan terrorkampányt folytatni.⁴⁵² Az online félelemkeltés, befolyásolás vagy álhírek terjesztése mára már bevált módszerévé vált a legtöbb terrorszervezetnek, mivel tudják, hogy retorikájuk az internet segítségével a világ összes pontjára eljut.⁴⁵³

A terrorelhárítás feladatköre csakis megelőző lépésekkel végezhető eredményesen, hiszen minden végrehajtott terrorcselekmény eléri a célját: sikeres akció esetén már beszélhetünk annak anyagi, fizikai, személyi és morális következményeiről. A veszély elhárítása tehát nem csupán rendvédelmi feladat, a terrorelhárítás sikerét befolyásolja a bürokratikus rendszerek szinte minden ágára vonatkozó eredményes cselekvés. Annak, hogy a jövőben eredményes legyen a terrorizmussal szembeni küzdelem, több feltétele is van, ezek azonban további kutatómunkát igényelnek. Felvetésem szerint a bevándorlásban rejlő veszélyek elsősorban úgy szoríthatók vissza, ha a bevándorlók mennyiségét is sikerül egy áttekinthető volumenben tartani Európán belül. Ez csak akkor történhet meg, ha az államok

⁴⁵¹ Dobák Imre: Technikai típusú információgyűjtés a változó biztonsági kihívások tükrében. *Hadmérnök*, XII. Évfolyam 2. szám – 2017. június. p. 242. Online: http://hadmernok.hu/172_19_dobak.pdf [2020. 04. 20.]

⁴⁵² Hogyan keletkezett a posztmodern terrorizmus? *HVG*. Online: https://hvg.hu/tudomany/20110504_terrorizmus_harom_korszak_talas_peter [2020. 12. 06.]

⁴⁵³ Besenyő János - Pranter Zoltán - Speidl Bianka - Vogel Dávid: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2015. p. 198.

között együttműködés jön létre.⁴⁵⁴ Ez azokat az országokat érinti elsősorban, ahonnan a bevándorlók érkeznek, hiszen az ilyen országokban olyan intézkedésekre van szükség, amelyek valóban növelik a létbiztonságot, a létbiztonság növekedésével pedig párhuzamosan csökken a kivándorlás mértéke. Az európai rendészeti, nemzetbiztonsági szervezetek feladata az, hogy segítsenek az adott országokban működő, a migrációs hajlandóság növekedését kiváltó terroriszervezetek, közösségek aktivitásának visszaszorításában. Ilyen feladat az egy adott kontinensre bevándorolni kívánók szűrése vagy az Európai Unió határainál való nemzetbiztonsági indíttatású szűrés, ezek elengedhetetlenek az egész földrész egésze védelmében. Az efféle intézkedések eredményes, hatékony alkalmazása egész Európa érdekében áll, hiszen a terrorizmus szempontjából potenciálisan kockázatot jelentő egyének az Európába való bejutás utáni nyomon követése, és annak megakadályozása, hogy felvegyék a kapcsolatot a már meglévő radikális közösségekkel lényegesen nehezebb feladat, mint eleve az Európába való bejutás ellehetetlenítése. A 2001. szeptember 11-én bekövetkezett terrorcselekmények következménye, hogy a terrorelhárítás alapvető elemévé vált a szolgálatok közti információátadás és annak fejlesztése. Bizonyítható tény, hogy az elmúlt 15 évben a partnerek és társszolgáltatók közötti információáramlás rohamosan fejlődött, ahogyan az a vezérelv is, hogy a további eredményességet csak úgy lehet elérni, ha ez a fejlesztés tovább folytatódik. Nem lehetséges a terrorizmussal szembeni siker, ha nem megy végbe az intézményi rendszer megújítása. A Magyarországon végbemenő önálló, összekötő központként is funkcionáló terrorelhárítási szolgálat kialakítása ennek egy több szempontból is példás megvalósulása. A gyakorlat azt mutatja, hogy idővel egész Európában szükség lesz ehhez hasonló szervezetek munkájára, illetve az is elképzelhető, hogy indokolt lesz egy európai vagy EU-s fórum létrehozása a terrorizmus elhárításának feladatával foglalkozó szolgálatok számára. Szintén fontos, hogy a fentebb is említett strukturális és technológiai fejlesztéseket alkalmazzák is ezek a szolgálatok, és eredményesen szálljanak szembe napjaink terrortámadásaival. Ezt a felderítési és a kiértékelési terhelhetőség növelésével és fejlesztésével lehetséges megvalósítani. A kialakult európai, valamint globális terrorhelyzet egy radikális paradigmaváltást kíván. A modernkori terrorcselekmények és azok társadalomba ékelődése érzékenyebbé teszi a kialakult helyzetet, ezért fontos, hogy a szolgálatok állandóságra épülő

⁴⁵⁴ Kasznár Attila: Az európai terrorelhárítás jelene és jövője. In: Drusza Tamás (szerk.): A Magyar elhárítás fejlődése. Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárításmúltjáról, jelenéről, jövőjéről. Dialóg Campus Kiadó Kft., Budapest, 2019. p. 185. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12763/web_PDF_A_magyar_elharitas_fejlodese.pdf;jsessionid=DCF2D9A9FA28590FCC32017E053A2FE8?sequence=2 [2020. 09. 12.]

működése rugalmasan kövesse a szinte napról napra módosuló helyzetet.⁴⁵⁵ Ennek következtében folyamatos informatikai fejlesztésekre, alkalmazkodásra szorulnak, hogy tartani tudják a lépést a kor vívmányaival, hisz az ellenséges oldalon is ugyanezt teszik, és keresik állandóan az új támadási felületeket. A SIGINT azonban nem írja felül a HUMINT módszert, hanem kiegészíti azt. A brüsszeli, a párizsi, a berlini, a nizzai vagy éppen a bécsi terrortámadások rámutatnak arra, hogy csupán technikai eszközökkel nem lehet még az információs társadalomban sem hírszerzést folytatni. A magyar döntéshozók nem véletlenül erősítik a humán erővel folytatott nemzetbiztonsági munkát is.⁴⁵⁶ Az információcsere megerősítése hazai és nemzetközi szinten ezért létfontosságú - és már több kísérlet is volt - egy közös titkosszolgálat létrehozására az Európai Unió keretein belül.⁴⁵⁷

A terrorizmus térnyerése elhozta hazánkban is a megelőző típusú hírszerzést és elhárítást, amelyek főleg a hálózatalapú megismerésre, kockázati elemek kiszűrésére építenek. Fontos része, hogy mély, széleskörű és átfogó tájékoztatást nyújt. A terrorcselekmények szempontjából immáron nem csak a tettesek elfogása, hanem a megelőzés képességének - például a radikalizálódás vagy a propaganda elleni tevékenység - a javítása is elsődleges szempont.

Konkrét példaként hozható az Iszlám Állam terrorszervezet, és az általa folytatott információs hadviselési forma gyakorlatilag minden területen. Az Iszlám Állam az információs társadalom gyakorlatilag minden eszközét és módszerét felhasználja a céljai elérése érdekében. Műveleteik alapját felforgató, bolygató, elbizonytalanító akciók adják.⁴⁵⁸ Tevékenységükben az afgán, iraki és egyéb hadszínterek harci jellegzetességei köszönnek vissza, kiegészülve a hibrid hadviselés rengeteg elemével, többek között a könnyű fegyverzetű harcegységek alkalmazásával, irreguláris erővel vívott harcban, amelyeket a közösségi média és az információs szféra minden elemével támogatnak.⁴⁵⁹

A terroristák az információs társadalom technikai vívmányait természetes módon, nagy felkészültséggel használják. Ezek az eszközök a folyamatok felgyorsítása révén megkönnyítik

⁴⁵⁵ Drusza Tamás: Jövőbeni kihívások a (polgári) nemzetbiztonsági elhárítás területén. In: Drusza Tamás (szerk.): *A Magyar elhárítás fejlődése. Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárításműltjáról, jelenéről, jövőjéről.* Dialóg Campus Kiadó Kft., Budapest, 2019. P. 213. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmloi/bitstream/handle/123456789/12763/web_PDF_A_magyar_elharitas_fejlolese.pdf;jsessionid=DCF2D9A9FA28590FCC32017E053A2FE8?sequence=2 [2020. 09. 12.]

⁴⁵⁶ A téma bővebben a IV. fejezetben került kifejtésre.

⁴⁵⁷ Marius Pantea: European secret service - a new european union institution? *Journal of Criminal Investigation*, 2011, Vol. 4 Issue 2, pp. 11-14.

⁴⁵⁸ Serbakov Márton Tibor: A terroristák drónhasználata. *Nemzetbiztonsági szemle*, 7. évfolyam (2019) 4. szám. pp. 34-35. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/829/3443> [2020. 09. 12.]

⁴⁵⁹ Resperger István: Az Iszlám Állam terrorszervezet aszimmetrikus hadviselése elleni lehetséges stratégia. In: Resperger István – Ujházi Lóránd (szerk.): *A vallási elemek jelentősége napjaink fegyveres konfliktusaiban és biztonsági kihívásaiban.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019. p. 50.

a terroristák dolgát. Az egyik legtipikusabb példája ennek a Laskar-e-Taiba terrorszervezet által 2008. november 26. és 29. között végrehajtott támadás Mumbaiban, ahol több mint 166-an meghaltak, és több mint 300-an megsebesültek. A célpontok pályaudvarok, kórházak, zsidó szervezetek székházai, éttermek voltak. Az USA hírszerzése is később alátámasztotta, hogy a terroristák a támadási célpontok kiválasztásánál használták a közösségi oldalakat profilozásra, továbbá valós időben voltak képesek a rendvédelmi szervek mozgását követni az internet segítségével, így akcióikat tudták igazítani a gyorsan változó rendőrségi tevékenységekhez. Az adatbányászat jóval a terrortámadás előtt megkezdődött, a háttérben dolgozó emberek pedig az akkori technika adta lehetőségekhez mérten adtak segítséget a műveleti területen dolgozó társaiknak okostelefonok segítségével. Ebből is látható, hogy az információ feldolgozásának és birtoklásának sebessége alapvető a digitális harcok világában. A Mumbai példa is jól illusztrálja, hogy mekkora erőt jelent, ha az irreguláris szereplőnek van információelőnye a reguláris szereplővel szemben.⁴⁶⁰

5.4. KIBERTEVÉKENYSÉGEK FOKOZÓDÁSA

A 2001. szeptember 11-i terrortámadást követően a nyugati világ rádöbbsent, hogy szükséges olyan központok létrehozása, amelyek által gyorsan és hatékonyan tud reagálni bizonyos vészhelyzetek-re. Így hazánkban a Nemzeti Hírközlési Hatóság keretei között megalakult Magyarországon az Országos Informatikai és Hírközlési Főügyelet (OIHF), továbbá 2005-ben a Puskás Tivadar Közalapítvány keretében létrehozták a CERT-Hungary Központot, feladatuk pedig a kormányzati és kritikus információs infrastruktúrák védelmét, továbbá a hálózatbiztonsági tudatosság növelését kapta a kormányzattól. 2006. januárjában újabb változtatás lépett életbe, melynek keretében az OIHF ügyeleti szolgálata kiszerveződött a CERT-Hungary-hoz, azóta megtörtént az összehangolás, így a két ügyelet üzemeltetése, tevékenysége és jelentési rendje gördülékenyen zajlik.

A kormányzat a CERT-Hungary számára feladatként a következőket határozta meg:

- hálózatbiztonsági felügyelet és incidenskezelés a kritikus infrastruktúrák elektronikus hírközlési, informatikai rendszereinek védelmének támogatására;

⁴⁶⁰ Cattaruzza, Amael: A digitális adatok geopolitikája. Hatalom és konfliktusok a big data korában. Pallas Athéné Könyvkiadó, Budapest, 2020. pp. 106-107.

- a nyílt hálózati rendszerekhez kapcsolódó rendszerekre (internet) veszélyt jelentő támadások figyelése, azonosítása, továbbá figyelmeztetés kiadása a kritikus infrastruktúrák üzemeltetői részére;
- internetes biztonsági kockázatok nyomon követése, figyelése, értékelése
- a kritikus információs infrastruktúrák védelmét érintő tevékenységének kialakítása, továbbfejlesztése, irányítása;
- oktatások, továbbképzések és vizsgáztatások levezénylése az infokommunikációs rendszerek, az azokhoz tartozó eszközök, továbbá a kritikus infrastruktúrákat érintő infokommunikációs rendszerek biztonságával kapcsolatban;
- a nemzetbiztonsági szolgálatokkal és a rendrősséggel való szoros együttműködés a számítógépes bűnözés, valamint a terrorizmus felderítése, megelőzése érdekében;
- lényeges, hogy a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, a Nemzeti Nyomozó Iroda, továbbá a CERT-Hungary közti operatív kapcsolat – a nemzetközi gyakorlathoz hasonlóan – intézményesüljön, mert ez segítheti ez utóbbi feladat sikeres elvégzését.⁴⁶¹

A leírtak ma is érvényesek, bár a rendszer átalakult. Stratégiai szinten a Kiberbiztonsági Fórum, a kiberkoordinátor és az általa vezetett munkacsoportok találhatóak. Operatív szinten működik a már bemutatott, nemzetbiztonsági szempontból kiemelt Nemzeti Kibervédelmi Intézet, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság intézményén belül a Létfontosságú Rendszerek és Létesítmények Informatikai Biztonsági Eseménykezelő Központ, a Honvédelmi Minisztérium és az Információs Hivatal saját hálózatbiztonsági vészhelyzeteket elhárító csoportjai.⁴⁶²

A 2007-ben történt, addigi legerősebb kibertámadás célpontja Észtország volt, erre válaszként 2008-ban megalakult a NATO Kibervédelmi Kiválósági Központja a kibertámadások elleni védelem megerősítésének céljából. Oktatási, kutatási és konzultációs módszerekkel törekszik a szövetség felvértezésére a további lehetséges támadásokkal szemben. A program résztvevői közé 15 NATO-tagállam tartozik, hazánkat is beleértve. 2011 nyarán a NATO Kibervédelmi Politikája is érvénybe lépett, ez előírja a központosítást a további támadások kiküszöbölése érdekében. Az Európai Unió is megtett néhány szükséges lépést: 2013-ban lépett életbe a kiberbiztonsági stratégia, ez a tagjai által követendő irányvonalakat írja elő főképp a belügy, az igazságügy, a jog és a külpolitika terén – ezek betartásához hazánkban

⁴⁶¹ Muha Lajos: Infokommunikációs biztonsági stratégia. *Hadmérnök*, IV. Évfolyam 1. szám, 2009. március. p. 222. Online: http://hadmernok.hu/2009_1_muha.pdf [2020. 10. 21.]

⁴⁶² Kovács Zoltán: Kibervédelem és biztonság. In: *Kibervédelem a bünygyi tudományokban. Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft. – Ludovika Press, Budapest, 2020. p. 65.* Online: http://real.mtak.hu/107378/7/web_PDF_Kibervedelem_bunugyi_tudomanyokban-66-91.pdf [2021. 02. 26.]

gyorsan történtek meg a szükséges lépések. Így volt lehetséges, hogy a stratégia közzététele után csupán egy hónap elteltével itthon is életbe léphetett a kiberbiztonsági stratégia. A felsorolásból kormányzati és nem kormányzati szereplők közötti kommunikációval kapcsolatos felmerülő esetek emelkednek ki, mert ez a szegmens már a Puskás Tivadar Közalapítvány vezette Nemzeti Hálózatbiztonsági Központ égisze alatt is működőképes volt. Jelenleg nemzetbiztonsági szempontból a kibervédelmi tevékenységeket a Nemzeti Kibervédelmi Intézetben belül működő CERT-Hungary (Kormányzati Eseménykezelő Központ) bonyolítja, rendkívül fontos szerepkört tölt be az állam működéséhez elengedhetetlen informatikai rendszerek megóvásában, illetve ennek a feladatnak a részeként a nemzetközi szervezetekben képviseli hazánkat és a hálózatbiztonság fontosságának nyomatékosításával is foglalkozik. Fontos a TEK által betöltött szerep is, mivel központi rendvédelmi szervezetként szállhat szembe a kibertámadást indító egyénekkkel. Elmondható, hogy Magyarország az utóbbi néhány év során rengeteg energiát fektetett abba, hogy az Európai Unió és a NATO által támasztott elvárásokat is teljesítse. A különböző statisztikák is alátámasztják, hogy évről-évre több támadással szemben kell védekeznie hazánknak, ezért kiemelkedően fontos területté vált.⁴⁶³

Napjaink egyik legjelentősebb biztonsági kockázata a kibertérbeli eseményekben rejlik, hiszen ezeket sokszor ellenőrizni sem lehetséges. A kockázatot különböző államok, nemzetek eltérő ráfordítással és eredményességgel próbálják kiküszöbölni.⁴⁶⁴ A Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról szóló 1139/2013. (III. 21.) Korm. határozat⁴⁶⁵ szerint prevenciósszerű lépések szükségesek a kibertérben lévő és onnan származó veszélyek és az abból eredeztethető kockázatok kezeléséhez és elhárításához, illetve az ezekhez a tevékenységekhez szükséges struktúra és eszközök megerősítése. Ezek a tevékenységek mind szükségesek a cél eléréséhez. A Miniszterelnökség vezető államtitkárának és az ebben az ügyben érintett hatáskörrel rendelkező minisztereknek munka- és intézkedési tervet kellett összeállítaniuk a kiberbiztonsági stratégiában megszabott feladatkörök betöltésére vonatkozóan. A határozatban ez így szerepel:

⁴⁶³ Boda József: Biztonsági kihívások – nemzetbiztonsági válaszok. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XV. kötet, 2014. pp. 44.

⁴⁶⁴ Muha Lajos: Infokommunikációs biztonsági stratégia. *Hadménök*, IV. Évfolyam 1. szám, 2009. március. p. 222. Online: http://hadmernok.hu/2009_1_muha.pdf [2020. 10. 21.]

⁴⁶⁵ 1139/2013. (III. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról. Online: https://2010-2014.kormany.hu/download/b/b6/21000/Magyarorszag_Nemzeti_Kiberbiztonsagi_Strategiaja.pdf [2020. 10. 22.]

„A stratégia jelzi, hogy Magyarország a kibertér védelmével összefüggő feladatok ellátását felelősséggel vállalja és a magyar kiberteret, mint a gazdasági és társadalmi élet meghatározó pillérét szabad, biztonságos és innovatív környezetté kívánja alakítani”.⁴⁶⁶

5.5. SZERVEZETT BÜNÖZÉS

A szervezett bűnözés fogalma, csak úgy, mint például a terrorizmusé, nehezen behatárolható egy mindenki által elfogadott fogalomkörbe. Már csak azért is, mert ugyanúgy, ahogy a terroristák, a bűnözők is folyamatosan kihasználják az új technológiákat és módszereket, amiknek segítségével hatékonyabban tudják folytatni a tevékenységüket. Kiripovszky Csaba meghatározza a kötelező és az esetleges kritériumokat:

Kötelező kritériumok:

- három vagy több személy együttműködése
- hosszú távú vagy meghatározatlan időre szóló együttműködés
- súlyos bűncselekmény gyanúja vagy azok elkövetése
- anyagi haszonszerzési és / vagy hatalmi pozícióba kerülési cél

Esetleges kritériumok:

- minden egyes résztvevőnek meghatározott feladata vagy szerepe van
- valamely belső fegyelmi vagy ellenőrzési forma érvényesülése
- megfélemlítés céljából erőszak vagy egyéb eszközök alkalmazása
- befolyás kiterjesztése a politikusokra (politikai közeletre), a médiára, a közigazgatásra, a rendészeti szervekre, az igazságszolgáltatásra, illetőleg a gazdasági élet szereplőire korrupció vagy bármely más módszer alkalmazásával.⁴⁶⁷

Drusza Tamás szerint a fent felsorolt kritériumok közül legalább kettőnek teljesülnie kell ahhoz, hogy alapvetően szervezett bűnözési formáról beszélhessünk. Ezen kívül kiegészíti főbb jellemzőkkel a szervezett bűnözői csoportokat:

- *professzionizált (tudatos, képzett, specializált, hatékony),*
- *konspirált, leplezett (a tevékenység és az eredmény is),*

⁴⁶⁶ 1139/2013. (III. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról. Online: https://2010-2014.kormany.hu/download/b/b6/21000/Magyarország_Nemzeti_Kiberbiztonsagi_Strategiaja.pdf [2020. 10. 22.]

⁴⁶⁷ Kiripovszky Csaba: Az emberkereskedelem és a szervezett bűnözés kapcsolata a prostitúció tükrében. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VIII. Különszám, 2007. pp. 79-80.

- *kiterjedt (térben és időben),*
- *rugalmas (jól alkalmazkodik a változó körülményekhez),*
- *megszervezi saját védelmét.*⁴⁶⁸

A szervezett bűnözés felgöngyölítésére jellemző, hogy mivel a tevékenységüket rendkívül fedett és leplezett módon folytatják, ezért az elhárításhoz modern titkosszolgálati eszközök szükségesek. Szendrei Ferenc doktori disszertációjában kifejti, hogy a szervezett bűnözés sokkal több mint a bűnszövetség. A következőkben összegzi a szervezett bűnözés jellemzőit a 21. században:

- *a visszaeső (élethivatásszerűen) bűnözők aktiválódása/professzionálódása;*
- *a bűnügyi-gazdasági jellegű központi pozícióknak a megerősödése;*
- *a csoportkonspirációt, fegyelmet biztosító belső hierarchia;*
- *a piramisszerű (vagy újabban a sejtszerű) csoportstruktúra kialakítása;*
- *a (gazdasági, közhatalmi-közigazgatási és esetlegesen a politikai) háttérposztok;*
- *közvetlen kiépítése is jellemzi.*

A bűnszervezet jellemzőiként említhetjük:

- *dinamikusan változó szervezeti rendszer, összefüggési viszonyok;*
- *gyors adaptációs képesség;*
- *a legmodernebb eszközök használata;*
- *aktív hírszerzés és elhárítás;*
- *rendészeti szakismeretek kiaknázása;*
- *az új lehetőségek folyamatos kutatása.*

Az Európai Unió Belső Biztonsági Stratégiája⁴⁶⁹ által megfogalmazott főbb célok:

- *a nemzetközi bűnözői hálózatok felgöngyölítése;*

⁴⁶⁸ Drusza Tamás: A nemzetbiztonsági szféra szerepe a szervezett bűnözéssel szembeni fellépésben. In: Baráth Noémi Emőke – Mezei József: *Rendészet-tudomány-aktualitások. A rendészet-tudomány a fiatal kutatók szemével.* Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészet-tudományi Osztálya Budapest, 2019. pp. 59-60. Online: <https://dosz.hu/files/rende%CC%81szet-tudoma%CC%81ny-aktualitasok.pdf> [2020. 10. 21.]

⁴⁶⁹ Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája. Az európai biztonsági modell felé. Online: <https://www.consilium.europa.eu/media/30741/qc3010313huc.pdf> [2020. 10. 22.]

- a terrorizmus, a radikalizálódás és a toborzás megelőzése;
- a virtuális tér biztonságának növelése a polgárok és a vállalkozások számára;
- a biztonság megerősítése a határigazgatás útján;
- Európa válságokkal és katasztrófákkal szembeni ellenálló képességének javítása.⁴⁷⁰

Magyarországon a rendszerváltást követően, 1989-91-re a folyamatos emelkedés következtében megnégyszereződött az ismertté vált bűncselekmények száma és elérte, sőt meg is haladta a félmilliót. Az ismertté vált bűncselekmények hozzávetőleges száma 400 000 (1993-ban) és 500 000 (1995-ben) darab között mozgott. Radikális változás az ismertté vált bűnelkövetők számában azonban nem következett be: a számuk „mindössze” másfélszeresére nőtt. Az ismertté vált bűnelkövetők létszáma az 1990-es években évente 132 000 fő (1992-ben) és 119 000 fő (1994-ben) között ingadozott. Főként annak tudható be az enyhébb növekedési trend, hogy számos (évente 200 000) ismertté vált bűncselekmény elkövetőjét a hatóságoknak sajnos nem sikerült megtalálni. Magyarországon a 90-es években megszorodtak a szervezett bűnözéshez köthető „olajozásos” és prostitúciós bűncselekmények, valamint a vagyoni elleni bűncselekmények. Azonban fontos megjegyezni, hogy a statisztikák ilyen módú alakulásáért nem csak egy állami szervezet tehető felelőssé. Szem előtt kell tartanunk azt a meghatározó tényezőt – kiváltképp a rendőrségi mérőszámokat befolyásoló statisztika esetén – hogy a statisztikák nagyban függenek az állami berendezkedéstől is.⁴⁷¹

Drusza Tamás tanulmányában rámutat az olajbűnözés nemzetbiztonsági hatásaira. Kihangsúlyozza, hogy ez a folyamat a nemzetgazdaságra komoly negatív hatást gyakorolhat. Véleménye szerint komoly nemzetbiztonsági érdekeket is sértett az olajbűnözés az alábbi okok miatt:

1. *Negatív hatással volt a magyar állam stabilitására azáltal, hogy jelentős adóhiányt és más típusú társadalmi veszteségeket generált, hatással volt a magyar társadalom gazdasági körülményeire, hosszútávon és dominánsan negatív változást hozott ezzel Magyarország gazdasági feltételrendszerébe.*

⁴⁷⁰ Szendrei Ferenc: A pénzmosás. Doktori (PhD) értekezés. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2010. p. 163-164. Online: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/16035/szendrei-ferenc-phd-2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 10. 22.]

⁴⁷¹ Kovács István: „Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon. Nemzetbiztonsági Szemle, 2015. III. évfolyam I. szám. pp. 122-123. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/10205/kovacs-istvan-olajozas--szervezett-bunozes-es-prostitutcio-a-90-es-evekben-magyarorszagon.original.pdf?sequence=2> [2020. 10. 21.]

2. *Jogszabályalkotási szinten - a kompetens szervezetek jelzései dacára - egy évtizedig váratott magára a megoldás, amivel kijavította volna azokat a joghézagokat, amik miatt a problémák keletkeztek.*
3. *Emellett az elharapódzó rendészeti korrupció felveti a gyanút, hogy az állam működésére is képesek lehetnek - akár stratégiai szinten - hatást gyakorolni a szervezett bűnözői csoportok.*
4. *Annak dacára, hogy a problémák széles körben ismertek voltak az olajozással kapcsolatban, az igazságszolgáltatás és a bűnüldöző szervek nem voltak képesek a probléma volumenének megfelelő válaszreakciót biztosítani, ami magával hozta a bizalom megroppanását is ezen intézmények irányába az állampolgárok részéről. A külföldi gazdasági szereplők szintén jelentős bizalomvesztést mutattak Magyarország irányába, hiszen jogbizonytalanságot láttak, holott célunk pont a gyors és stabil nyugati kapcsolatépítés volt.*
5. *Az állam és a társadalom sebezhetőbbé vált - a zavaros körülmények révén - az ellenérdekelt titkosszolgálati szándékokkal szemben. Az olajozáshoz társítható bűncselekmények nyomozása sem volt egyszerű, hisz az elkövetők egy része feltehetően egy ellenérdekelt, szomszédos ország titkosszolgálatának oltalma alatt tevékenykedett.*⁴⁷²

Drusza Tamás ezek alapján határozza meg a nemzetbiztonsági szolgálatok szerepét a 21. században a szervett bűnözéssel szemben:

1. *Annak előjelzése, hogy a környezeti változások és a társadalmi fejlődés okán milyen újabb, stratégiai érdekeket veszélyeztető bűnözési kihívások bontakoznak ki.*
2. *Az államigazgatásban betöltött speciális helyzetükből és szervezetük felépítéséből fakadóan alkalmasok lehetnek az új típusú kihívások irányában rugalmasabb módon lépéseket tenni, mint más szervek az államigazgatásban, támogatva ezzel a hatékonyabb és gyorsabb kormányzati intézkedéseket.*
3. *Védettebb helyzetükből adódóan a nemzetbiztonsági szolgálatok képesek lehetnek erős bűnözői nyomás alatt is megőrizni teljes mértékben a művelési képességeiket, továbbá*

⁴⁷² Drusza Tamás: A nemzetbiztonsági szféra szerepe a szervezett bűnözéssel szembeni fellépésben. In: Baráth Noémi Emőke – Mezei József: *Rendészet-tudomány-aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével.* Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztálya Budapest, 2019. p. 61. Online: <https://dosz.hu/files/rende%CC%81szet-tudoma%CC%81ny-aktualitasok.pdf> [2020. 10. 21.]

érdemi javaslatokkal, valóban megalapozott információk által kielégíteni a döntéshozók igényeit.

4. Összefüggéseiben képesek vizsgáldni az országot negatívan érintő, akár több szakterülethez tartozó tényezők esetében is. Általában komplexek a nemzetbiztonsági érdekek sérelmét okozó helyzetek, kezelésük pedig informáltságot, széles spektrumú ismereteket és holisztikus megközelítést igényel.

5. Befolyásolási lehetőségeik által a Rendőrség számára elérhetetlen eszközökkel és módokon is képesek lehetnek céljaik és érdekeik érvényesítésére.⁴⁷³

A bűnügyi, azon belül is a stratégiai hírszerző feladatkörét nem könnyű behatárolni, hiszen erre jelenleg elfogadott, tudományos jellegű leírás nem létezik. Nyeste Péter tanulmányában összefoglalja azokat az alapvető tulajdonságokat, ami behatárolja a területet. A bűnüldözési célra irányuló titkos adatgyűjtést alapvetően a rendőrségi törvény és a végrehajtási szabályzatok határozzák meg. Amennyiben egy titkos vagy nyílt bűnügyi információszerzés, azaz a bűnügyi hírszerzés a büntetőeljárást leíró törvényben kijelölt nyomozó hatóság, felderítő szerv (Terrorelhárítási Központ, Nemzeti Védelmi Szolgálat) felügyelete alá tartozó bűncselekmény elkövetésének szándékának gyanúja áll fenn, azok feladata azt megakadályozni. A bűnügyi hírszerzés a bűncselekmény gyanújának okán történő végzéséből kifolyólag a helyes megnevezés a nyílt vagy titkos információszerzés, nem pedig gyűjtés, szemben a nemzetbiztonsági hírszerzéssel, amely egy folyamatosan végzett, általános szűrésként értendő. Szintén fontos kérdés az, hogy a belügy és a belbiztonság vezetőségének milyen esetekben és helyzetekben szükséges döntéseiket stratégiai szempontok alapján meghoznia: a belföldi és nemzetközi bűnüldözési helyzet miatt történő vagy feltételezhető, meghatározó változások hatására. Erre szolgál a stratégiai jellegű bűnügyi hírszerzés. Ennek tárgya leginkább a nemzetközi bűnüldözés és a szervezett bűnüldözés bizonyos formái, azaz a nemzetközi kábítószer-, fegyver-, robbanóanyag-kereskedelem, tárgyak és emberek csempészése, emberekkel való kereskedés, pénzmosás, interneten elkövethető bűn elkövetése, illetve a terrorizmus. A

⁴⁷³ Drusza Tamás: A nemzetbiztonsági szféra szerepe a szervezett bűnüldözéssel szembeni fellépésben. In: Baráth Noémi Emőke – Mezei József: *Rendészet-tudomány-aktualitások. A rendészet-tudomány a fiatal kutatók szemével*. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészet-tudományi Osztálya Budapest, 2019. p. 62. Online: <https://dosz.hu/files/rende%CC%81szet-tudoma%CC%81ny-aktualitasok.pdf> [2020. 10. 21.]

nemzetközi jelleg azonban a globalizált, digitalizált világunk miatt egyáltalán nem teszi szükségtelemmé a belföldi hírszerzés további erősítését.⁴⁷⁴

A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központot az Országgyűlés 2001. január 1-jei hatállyal a 2000. évi CXXVI. törvény alapján hozta létre.⁴⁷⁵ A Központ feladatait alapvetően a szervezett bűnözés megszakításának, megelőzésének, felderítésének támogatása képezte. A rendvédelmi szervek és a nemzetbiztonsági szolgálatok közreműködésével szolgáltatott adatok gyűjtése, feldolgozása elemzése és visszacsatolása óriási segítség volt más szervezeteknek, valamint az információigények kielégítése a szervezett bűnözés elleni fellépést támogató kormányzati döntések megalkotásához. 2002 februárjában, három évet meghaladó előkészítő munkának köszönhetően, mintegy párhuzamos értékelési rendszerként, bevezették a Mérleg Projektnek keresztelt komplex értékelési módszert. A komplexitását az adta, hogy szimpla statisztikai adatok mellett, két további pillérrel is rendelkezett: vizsgálta a humán, gazdasági, és technikai erőforrások felhasználást egyes rendőri szerveknél, másrészt pedig figyelmet fordított a társadalmi szervezetek, önkormányzatok és végső soron a lakosság Rendőrségről alkotott képére.⁴⁷⁶

2006-ban a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központban végrehajtott paradigmaváltás eredményesen bizonyította, hogy a nemzetgazdaságra hatást gyakorló bűnözéshez kapcsolódó bűnügyi és nemzetbiztonsági információ gyűjtése, annak kiértékelése és a megfelelő illetékes szervekhez való eljuttatása eredményként jelenik meg az ország költségvetésében, gazdaságának stabilitásában. A központ által biztosított információk alapján meghozhatók voltak a releváns jogalkotási, szervezeti döntések. A pénzmosás hatáskörét a Rendőrségtől a Vám- és Pénzügyőrségnek (röviden: VPOP) való átadását egy ilyen jellegű stratégiai hírszerzés alapján elvégzett analízis alapozta meg. Szintén így születtek új szabályok a színesfémek átvételéhez, eredetkövetésükhöz szükséges vizsgálatok terén, ez alapján történt a VPOP feladatrendszerének bővítése. A bűncselekmények közül az egyik legnépszerűbb az elektronikus fizetési lehetőségek szélesebb skálája volt. Ugyancsak állandó és alapos megfigyelést igényelt, és közös munkát kívánt a kábítószerkereskedelem. Szükségessé vált a keresleti és kínálati tényezők változásainak analízisét, az esetleges tendenciák elindulásának

⁴⁷⁴ Nyeste Péter: A nemzetbiztonsági célú stratégiai felderítés/elhárítás és a bűnügyi célú stratégiai hírszerzés összehasonlítása, kiemelten a szervezett bűnözés elleni fellépés területén. *Felderítő Szemle*, XII. évfolyam 1. szám, 2013. pp. 100-101. Online: http://real.mtak.hu/108980/1/felderitoszemle_2013_1-100-119.pdf [2020. 10. 23.]

⁴⁷⁵ 2000. évi CXXVI. Törvény a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000126.TV> [2020. 10. 23.]

⁴⁷⁶ Nyeste Péter: A nemzetbiztonsági célú stratégiai felderítés/elhárítás és a bűnügyi célú stratégiai hírszerzés összehasonlítása, kiemelten a szervezett bűnözés elleni fellépés területén. *Felderítő Szemle*, XII. évfolyam 1. szám, 2013. p. 106. Online: http://real.mtak.hu/108980/1/felderitoszemle_2013_1-100-119.pdf [2020. 10. 23.]

okozati vizsgálatát és elemzését a jövőre nézve. A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ számára minden bűnszervezetről megszerzett információ elérhető volt.⁴⁷⁷

Ahhoz, hogy a megszerzett információk a megfelelően hasznosuljanak, a titkosszolgálati módszereket keverni szükséges a klasszikus titkosszolgálati módszerekkel. Istvanovszki László összefoglalja az eredeti, klasszikus stratégiai bűnelemzés módszereit, formáit, bővülését:

- *ismertté vált bűncselekményekről és bűnelkövetőkről gyűjtött adatok elemzése;*
- *a bűnüldöző munka adatainak elemzése;*
- *önértékelő és ellenőrző jelentések elemzése;*
- *a rendőrségi erőforrások és felhasználásuk hatékonyságának elemzése.*

Az eredeti, klasszikus stratégiai bűnelemzés formái:

- *bűncselekményi mintaelemzés;*
- *általános profilelemzés;*
- *felderítési módszerek elemzése.*

Ezen formák az elmúlt öt évben kibővültek az alábbi elemzési lehetőségekkel:

- *bűnügyi helyzetértékelés;*
- *bűnügyi kockázatelemzés;*
- *fenyegetettség-értékelés.⁴⁷⁸*

A fúziós központok tehát nem csupán a szervek közös munkájának eredményességét, a felhasználható források többszörözését és átgondolt ráfordítását teszik lehetségessé, a teljes rendszer működését is gyorsítják. Mindemellett a bűnüldözési szervek nemzetközi, közös munkájának keretét megadó jogrendszer államonként eltérő lehet, illetve a neve, felépítése és a működésének jellege is különbözhetnek. Ez az Uniós országok között is érvényes egymáshoz

⁴⁷⁷ Csaba Zágón: A bűnelemzés aktuális kihívásai a nemzetközi súlyos és szervezett bűnözés elleni Európai fellépés terén. *Felderítő Szemle*, XVI. évfolyam 4. szám, 2018. December. pp. 118-132. Online: https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_4_szam.pdf [2020. 10. 23.]

⁴⁷⁸ Istvanovszki László: Bűnelemzés, titkos információ elemzés a bűnügyi operatív munkában. Főiskolai jegyzet, Budapest, 2005. pp. 9-10.

képest más jellegű és jellemzőkkel rendelkeznek a bűnszervezetek felszámolásához, pedig közeli kapcsolatuk több hasonlóságot is feltételezne.⁴⁷⁹

A modern bűnözés egy új típusa jelent meg a 21. században, amely a technológiai és technikai fejlődést követi. Ide tartozik a személyazonosság-lopás, az internetes zsarolás és a hackelés, a hitelkártyákkal való visszaélés vagy akár részvény-manipuláció. A bűnszervezetek kialakulását és térhódítását folyamatában figyelhetjük meg. A fő különleges jellemzője az, hogy a helyi szervezetektől függetlenül, önállóan jön létre a hazánkban megjelenő menekült státuszú egyének egy kis csoportjából. A tagjai általában húsz és harminc év közötti férfiak, akik nem jutnak az önfenntartáshoz elegendő forráshoz, álláshoz, mindegyikük az elmúlt egy vagy másfél év során érkezett a kontinensre. A meglévő csoportokhoz nem igazodva, saját maguk hozzák létre a bűnelkövetői csoportokat, ezek jobbára az azonos beszélt nyelv, származás mentén szerveződnek, így két csoportra bonthatók. Ezek egyike szírek és irakiak nem jellemzően vallásos és iskolázott csoportja, a második pedig afgán származású kisebb, viszont kevésbé tanult csoportja, utóbbi működését erőszak és vallási fanatizmus jellemzi. A kommunikációt mindkét csoport közösségi platformokon folytatja, aktivitásuk tárgyát is itt kutatják fel. E két csoport jelenléte a vándorlási útvonal egészén megfigyelhető.⁴⁸⁰ Az elmúlt időszakban ez még inkább igaznak bizonyult, a bűnözői tevékenység átnyúlik a határokon. Miután Szlovákia, Horvátország és Magyarország is csatlakozott az Európai Unióhoz, ezen csoportok közelebbi kapcsolatba kerültek más országokban működő testvérszervezeteikkel. Ezelőtt a versengés volt jellemzőbb, de mivel az építő jellegű közös aktivitás jövedelmezőbbnek, eredményesebbnek és számukra biztonságosabbnak bizonyul, kooperálnak egymással. A térségbeli országok tranzitszerepet töltenek be a bűnszervezetek ügyleteiben. Az Európa és a nyugat közötti szállítmányok itt haladnak át, de bizonyos esetekben úticélként is előfordul például emberkereskedelem, pénzhamisítás és prostitúciós ügyletekben. Mivel a világhálón egyszerűbb a kapcsolatfelvétel, a bűnszervezetek könnyebben találhatnak maguknak képzett „munkaerőt”. A számukra elérhető technikai háttér és információ, pénzforrás elegendő egy kiváló szakértő beszerzéséhez. Ilyen erőforrásokkal beférkőzhetnek a gazdaság bármely területére és képesek gyorsan reagálni a piaci tényezők változásaira. A drogkereskedelem és -szállítás egyes területeinek disztribúciója a szervezetek között megtörtént, a szervezet felépítését stabil rend és

⁴⁷⁹ Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2016. p. 65. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12372/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 21.]

⁴⁸⁰ Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2016. p. 67. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12372/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 21.]

szerepkörök jellemzik, ez a legszervezettebb és világszerte jelen lévő illegális tevékenység. Az Iszlám Állam, a Hezbollah és a Hamas is droggereskedelemből szerzett erőforrásokkal fedezik működésük nagy részét. A Kárpát-Balkán-térségen több kiépített droggereskedelmi út halad keresztül: a délnyugat-ázsiból induló heroinszállítmány keresztülhalad Lengyelországon és Horvátországon is, a Dél-Amerikából érkező kokainszállítmány pedig Közép-Európa majdnem összes országán.⁴⁸¹ Ezeket a mozgásokat a régióban leggyakrabban az albán maffia kezeli, ez a heroin esetében például 70-80%-ban van így⁴⁸². A 2010-es években felbukkanó szintetikus és pszichoaktív kábítószer nagy hatást gyakoroltak a piac alakulására. Az információk alapján az állapítható meg, hogy a metamfetamin-készítés főként Közép-Európában és a balti államokban zajlik.

A bűnszervezetek egy másik nagyon elterjedt piaca az illegális fegyverkereskedelem, ezért a lőszer-, lőfegyver- és robbanószer-visszaélésekkel szembeni fellépés is kiemelt fontosságú. A becsempészett fegyverek 30%-ban a nyugat-balkáni térségből érkeznek, ahol két nagyobb fegyverkereskedelemmel foglalkozó bűnszervezet tevékenykedik, ezek a szervezetben beszélt nyelv szerint különíthetők el: A pánszláv (szerb, boszniai, horvát, montenegrói és szlovéniai állampolgárok) és az albán nyelvű (albániai, koszovói és macedóniai állampolgárok). A Kárpát-Balkán térségen át illegális úton bejuttatott fegyverek nagyrészt a pánszláv bűnszervezettől származnak, a többi pedig a régebbi Szovjetunió területéről származó fegyverekből áll.⁴⁸³ A térségben működő bűnszervezetek között tehát nemzetközileg számottevő aktivitást mutató, nemzeti alapokon szerveződő csoport nem létezik. Az efféle bűnszervezetek működése lokális, tehát az államon átívelő illegális fegyver- és droggereskedelemhez tartozó kiegészítő feladatkörökben és a bevándorlók csempészésében vesznek részt.⁴⁸⁴

⁴⁸¹ Bebesi Zoltán: Kábítószer-bűnözés és terrorizmus. PhD értekezés. *Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem*. Budapest, 2009. pp. 65-66.

⁴⁸² Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2016. pp. 70-71. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12372/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 21.]

⁴⁸³ Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2016. pp. 70-71. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12372/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 21.]

⁴⁸⁴ Balogh Péter: A 21. század biztonsági fenyegetései. A kábítószer és az ellene való küzdelem. In: Resperger István (szerk.): *A nemzetbiztonság elmélete a közszerológatban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. p. 69. Online: http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11004/web_PDF_EKM_Nemzetbiztonsag_elmelete_a_kozszerologatban.pdf?sequence=1&isAllowed=y [2020. 10. 24.]

A taktikai bűnügyi hírszerzés útján begyűjtött adatok mentén feltérképezhetőek lesznek a bűnszervezeti csoportok, a résztvevők személye, száma, a hierarchiában betöltött pozíciójuk, tevékenységük, valamint a megszervezett és véghezvitt bűncselekmények. A titkos információgyűjtés ezen fázisában elsődleges feladat a strukturális és funkcionális feltérképezése a szervezetnek, a stratégiai vezetők, támadási felületek meghatározása, gyenge pontok felkutatása. A leggyengébb láncszem azonosítása a cél, így a támadási esély általában személyhez kötött. Ezáltal az információgyűjtés is a szervezett bűnözői csoportban közreműködő egyénre koncentrál. A szervezett bűnözés ellen folytatott küzdelem állandó, a felderítő munka folyamatos, hiszen a bűnszervezetek tagjai, kiváltképp a vezetők, tevékenységüket technikailag főállásban, foglalkozásszerűen űzik, hosszú távra megtervezvén céljaikat és ennek eléréséhez a szükséges, domináns részt, bűnös cselekményeiket is. Nyeste Péter ezekből azt a következtetést vonja le, hogy korunkban már állandó ellenőrzésre és felderítésre van szükség a hatékony lépések megtételéhez a szervezett bűnözés elleni harcban. Az SZBKK által készített értékelések, tanulmányok nagymértékben járultak hozzá a kormányzati intézkedésekhez és a stratégiák hosszútávra történő kidolgozásához, így a bűnüldöző és nemzetbiztonsági szervek prioritásait határozzák meg a megfelelő működéshez, továbbá támogatják a stratégiai hírszerzési tervek elkészítését a bűnüldöző szerveknél, melyek a működő és kialakulóban lévő szervezett bűnözési csoportok feltérképezésére, felszámolására, tevékenységük szabotálására, prioritások meghatározására irányulnak.⁴⁸⁵

A nemzeti drogellenes stratégia a 2013-ban lépett életbe, azonban új stratégia azóta még nem lépett életbe.⁴⁸⁶ Az illegális kábítószeresek évente a felnőtt lakosságot 5,3%-ban, a fiatal felnőtt lakosságot pedig 5,3%-ban érintik. A tanulók között a becslések azt mutatják, hogy a 2015-ben a 9. és 10. évfolyamok által legtöbbet használt drog a marihuána. A gyakoriságban ezután a legálisan vagy részlegesen legálisan fogyasztható kábítószeresek következnek: ezek közül a második egy új pszichoaktív anyag áll, a szintetikus kannabinoid, harmadik helyen pedig az orvosok által felírható nyugtató és altató hatású szerek, illetve ezek alkohollal egyidejű fogyasztása, a hatodik ragasztóanyag kibocsátott gőzeinek belégzése, hetedikként az amfetamin/speed követi. Ezek mellett nem elhanyagolható az Metiléndioxi-metamfetamin (a

⁴⁸⁵ Nyeste Péter: A nemzetbiztonsági célú stratégiai felderítés/elhárítás és a bűnügyi célú stratégiai hírszerzés összehasonlítása, kiemelten a szervezett bűnözés elleni fellépés területén. *Felderítő Szemle*, XII. évfolyam 1. szám, 2013. p. 112. Online: http://real.mtak.hu/108980/1/felderitoszemle_2013_1-100-119.pdf [2020. 10. 23.]

⁴⁸⁶ 80/2013. (X. 16.) OGY határozat a Nemzeti Drogellenes Stratégiáról 2013-2020. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a13h0080.OGY> [2020. 10. 23.]

köznyelvben ecstasyként ismert), a kokain- és az LSD-fogyasztás⁴⁸⁷ sem.⁴⁸⁸ A globalizációs folyamatok miatt ezek a szerek sokkal könnyebben Magyarországra juthatnak, illetve a beszerzés és kapcsolattartás is könnyebbé – bár egyben kockázatosabbá – is vált. Véleményem szerint egy új drogellenes stratégia létrehozása nem várthat tovább magára, mivel a többi stratégiával összhangban, aktuális kérdésekre reflektálva kell utat mutatnia a rendvédelmi szervezeteknek.

A nemzetbiztonsági szolgálatoknak elsődlegesen az adott területért felelős szervezetek kellene támogatniuk megalapozott információkkal, ide sorolván a rendőrséget és a kormányzati szereplőket egyaránt. Kovács István is az együttműködést szorgalmazza. Úgy véli, egy speciális oktatás jelenthetne megoldást, amely a tapasztalatszerzést nemzetközi szinten nyugvó képzésekkel sokszínűsítene. Minél több országból vonnánk be rendőröket a képzésbe, annál szélesebb és nyíltabb információkhoz juthatnánk. A nemzetközi együttműködésnek teret kell engednie a megegyezéseknek és az azokhoz köthető ismeretek vándorlásának. Arra a megállapításra jut, hogy a titkos eljárások nélkül, amely a rendvédelmi szervek számára biztosított, a jelenlegi felgyorsult, globális világban fokozottan titkossá alakuló bűnözés ellen a hagyományos és kizárólagosan nyílt adatbázison nyugvó eljárásokkal nem lehet komplex eredményt elérni. A társadalmi elvárások miatt is nélkülözhetetlenné válik, hogy megvalósuljon a titkos eljárások jogszabályi biztosítása az egyre tökéletesebb, rafináltabb és modernebb módszereket alkalmazó bűnelkövetőkkel szemben. Egy tapasztalatok megosztásán alapuló, jól felépített rendszerrel elérhetővé válhat a bűnözés visszaszorulása és a bűncselekmények számának csökkenése, a bűnelkövetők megfelelő szankcionálása.⁴⁸⁹ Fontos a nemzetbiztonsági érdekek sérelmének pontos definiálása és közérthető bemutatása az információkból lesűrhető következtetések és ezek összhatásának tükrében. Így egyet tudok érteni azon álláspontokkal, miszerint a nemzetbiztonsági szolgálatok inkább döntéstámogató és érvényesítő szervezetek, semmint rendvédelmi. Magyarországon fontos szem előtt tartani a fentiek két okból is. Egyrészt azért, mert a globális trendek következtében a hétköznapi élet is radikálisan átalakul, mint például a virtuális tér dinamikusan növekvő használata és ez alól természetesen hazánk sem kivétel. Szükségessé válik tehát a képességek folyamatos fejlesztése a szolgálatok körében

⁴⁸⁷ Lizergsav-dietilamid, röviden LSD vagy LSD-25 egy pszichodelikus drog.

⁴⁸⁸ Drusza Tamás: A nemzetbiztonsági szféra szerepe a szervezett bűnözéssel szembeni fellépésben. In: Baráth Noémi Emőke – Mezei József: *Rendészet-tudomány-aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével.* Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztálya Budapest, 2019. p. 56. Online: <https://dosz.hu/files/rende%CC%81szet-tudoma%CC%81ny-aktualitasok.pdf> [2020. 10. 21.]

⁴⁸⁹ Kovács István: „Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon. Nemzetbiztonsági Szemle, 2015. III. évfolyam I. szám. pp. 140-141. Online: <https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/10205/kovacs-istvan-olajozas--szervezett-bunozes-es-prostitutio-a-90-es-evekben-magyarorszagon.original.pdf?sequence=2> [2020. 10. 21.]

is, hiszen tudniuk kell reagálni az újszerű problémákra. Lényeges azonban, hogy ez a folyamat miként megy végbe és milyen elveket követ.⁴⁹⁰

5.6. A TÖMEGPUSZTÍTÓ FEGYVEREK ELTERJEDÉSE ÉS A HAGYOMÁNYOS FEGYVEREKSEL VÉGREHAJTOTT TÁMADÁSOK

Bár voltak erre utaló jelzések, tömegpusztító fegyverek alkalmazására, illetve az alkalmazás szándékára Európában eddig nem volt példa. Több esetben talákoztunk viszont házilag készített robbanószerkezetekkel, melyek jellemzően primitív konstrukciók, így több ilyen próbálkozás is kudarcba fulladt. A merényletek jelentős részénél nincs meg a kivitelezéséhez szükséges szakértelem. Ezzel ellentétes példa a barcelonai merénylet 2017-ben, melynek végrehajtása egy csoport szakszerűen előkészített munkája volt. Ebből is látható, hogy meglehetősen nehéz a pontos előrejelzés. A továbbiakban is számítani kell késes és gépjárműves merényletekre mind tervezett, mind spontán módokon. Legújabbban megjelentek a drónos fenyegetések is, melyek szélesebb körű, változatos felhasználású elterjedése várható.⁴⁹¹

A védekezésre szolgáló technológiák az elkövetkező tizenöt év során várhatóan rohamos fejlődésnek indulnak, ez kiemelten vonatkozik a nagy pontosságú fegyverekre, az információs és kommunikációs rendszerekre. A fegyverexport egy régió biztonsági egyensúlyát azonban csak akkor ingathatja meg, ha az megváltoztatja az aktuális katonai erőviszonyokat. Például egy válságövezetbe érkező fegyverszállítmány fegyverkezési versengést vált ki, amely aztán a régióban fennálló feszültség fokozódásához és katonai tevékenységhez vezethet. Az Európában fennálló állapotokat a GDP százalékában kimutatott, védelemre fordított kiadásokból és a védelmi jellegű kiadások/fő mennyiségének mérésével lehet a leginkább kimutatni.⁴⁹²

⁴⁹⁰ Drusza Tamás: A nemzetbiztonsági szféra szerepe a szervezett bűnözéssel szembeni fellépésben. In: Baráth Noémi Emőke – Mezei József: *Rendészet-tudomány-aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével.* Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztálya Budapest, 2019. pp. 61-63. Online: <https://dosz.hu/files/rende%CC%81szet-tudoma%CC%81ny-aktualitasok.pdf> [2020. 10. 21.]

⁴⁹¹ Kis-Benedek József: A terrorizmus új trendjei. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX.: a XXI. század biztonsági kihívásai.* Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja. p. 21.

⁴⁹² Vida Csaba: A világ kockázatai. A fegyverkezésből és fegyverkereskedelemből fakadó problémák. In: Resperger István (szerk.): *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 65-66. Online: http://m.ludita.uni-nke.hu/reposzitorium/bitstream/handle/11410/11004/web_PDF_EKM_Nemzetbiztonsag_elmelete_a_kozszolgaltban.pdf?sequence=1&isAllowed=y [2020. 10. 24.]

5.7. KRITIKUS INFRASTRUKTÚRÁK NEMZETBIZTONSÁGI VÉDELME

A globális információs hálózatok és a technika széleskörű betörése a mindennapi életbe azt jelentette, hogy kritikus infrastruktúrává váltak azok az informatikai szolgáltatások, amik a társadalmi létet, a gazdaságot és a biztonsági szférát is összekötik. Attól függetlenül, hogy egy intézmény valamilyen szinten különálló egy államigazgatási rendszerben, attól függetlenül kapcsolódik az információs hálózatokhoz, ezáltal sebezhetővé válik. Mindezekhez már akár távolról, a világ másik feléről is lehet támadást indítani, ami jelentősen növeli a veszélyeztetési faktort: a terroristák vagy a szervezett bűnözési csoportok ki is használják a lehetőségeket. A kritikus infrastruktúrák védelme az információs társadalom egyik legfőbb hozadéka. A gyorsuló technikai fejlődés és a kommunikációs és informatikai összeköttetés természetes velejárója volt az információbiztonsági intézkedések bővülésének. Azért is térek ki az információs támadásokra a kritikus infrastruktúrák tekintetében, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy ellenük a legfőbb veszélyt nem egy közvetlen fizikai támadás generálja, hanem a számítógépes támadások. A hálózati jellegük miatt nem csupán a fő infrastruktúrákat, hanem az alhálózati infrastruktúrákat is védeni kell. A kritikus infrastruktúrát védeni kell a természeti behatásoktól, az építészeti és technikai problémáktól és a humán behatásoktól. A disszertáció szűk kerete miatt a humán részleggel foglalkozok. A humán hatás lehet fizikai (mint például egy direkt támadás) vagy információs jellegű. Az információs támadások általában a kibertérből érkeznek, ami ellen az információs védelem kiépítése nyújt biztonságot. Természetesen akár információs problémának lehet nevezni egy pendrive segítségével kivett információt is,⁴⁹³ de azt a szakirodalom a fizikai támadás kategóriába sorolja be.⁴⁹⁴ Munk Sándor meghatározása áll a legközelebb ahhoz, ami megkülönbözteti a fizikai és információs védelmet. A megfogalmazás szerint információs hatásnak értelmezhetjük azt, amikor egy kritikus rendszer által értelmezhető információt vagy az adott rendszerben kezelt információt, információs tevékenységet módosít, töröl ugyanazon rendszer saját folyamatai, esetleg résztevékenységei útján.⁴⁹⁵

⁴⁹³ Példaként hozható az iráni Natanz nukleáris erőműbe pendriveon becsempészett Stuxnet vírus, amely működésképtelenné tette az erőművet, ezzel hátráltatva az iráni atomprogramot.

⁴⁹⁴ Munk Sándor: A kritikus infrastruktúrák védelme információs támadások ellen. *Hadtudomány*, 2008/1. pp. 98-101. Online: <https://docplayer.hu/1503396-A-kritikus-infrastrukturak-vedelme-informacios-tamadasok-ellen.html> [2020. 10. 21.]

⁴⁹⁵ Munk Sándor: A kritikus infrastruktúrák védelme információs támadások ellen. *Hadtudomány*, 2008/1. pp. 98-101. Online: <https://docplayer.hu/1503396-A-kritikus-infrastrukturak-vedelme-informacios-tamadasok-ellen.html> [2020. 10. 21.]

A kritikus infrastruktúrák védelme a modern korban a nemzetbiztonság egyik fő eleme, aminek kiesései minden szférában, a gazdaságtól kezdve a védelemig, mindenhol éreztetik hatásukat. Ennek következtében a kritikus infrastruktúrák védelme, az információs támadások kivédése és megakadályozása, az állam védelmi szektorára új, kötelező feladatokat ró. A támadások elhárítása alapvető kötelezettséggé válik. Ez főleg passzív módon történik, míg az aktív felderítés főképp a nemzetbiztonsági szféra hatáskörébe kerül.⁴⁹⁶

Haig Zsolt az információs társadalom pilléreinek rendkívüli sebezhetőségére hívja fel a figyelmet, ami összetett rendszer révén csak kooperatív mechanizmusokkal védhető. Nem véletlen tehát, hogy egyre több olyan intézmény jön létre, amely az összhangot erősíti, illetve kormányzati részről is egyre nagyobb az igény erre. A közigazgatásban a nemzetközi és nemzeti biztonsággal foglalkozó intézmények alapvető funkciója ugyanaz, csak különböző szervezetben öltönek testet. Haig Zsolt a következőkben határozza meg ezeket:

- *támadások elemzése;*
- *információcsere biztosítása;*
- *adatbázis létrehozása és folyamatos frissítése;*
- *együttműködések a különböző szervezetek között;*
- *intézkedések kidolgozása az incidensek kezelésére;*
- *K+F együttműködések megvalósítása.*
- *Összegzés⁴⁹⁷*

A 2001. szeptember 11-én bekövetkezett terrorcselekmény hatására az európai kiemelt fontosságú infrastruktúrák védelmének fontosságát is felszínre hozta. Ezért 2008. december 8-án életbe lépett a tanács 2008/114/EK irányelve, amely az Európában lévő, kritikusnak minősülő infrastruktúrák azonosításának és megjelölésének, majd azt követően a védelmi rendszerek megerősítésének adott szabályozási keretet.⁴⁹⁸ Magyarországon ez az irányelv a 2012. évi CLXVI. törvény (röviden: Lrtv.) formájában lépett életbe. Mindez azt a célt szolgálta,

⁴⁹⁶ Munk Sándor: A kritikus infrastruktúrák védelme információs támadások ellen. *Hadtudomány*, 2008/1. pp. 105-106. Online: <https://docplayer.hu/1503396-A-kritikus-infrastrukturak-vedelme-informacios-tamadasok-ellen.html> [2020. 10. 21.]

⁴⁹⁷ Haig Zsolt: Az információbiztonság szabályozói és szervezeti kerete. *Hadmérnök*, Különszám, Robothadviselés 7. tudományos szakmai konferencia, 2007. november 27. Online: http://hadmernok.hu/kulonszamok/robothadviseles7/haig_rw7.html#i2 [2020. 10. 21.]

⁴⁹⁸ A Tanács 2008/114/EK irányelve (2008. december 8.) az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0114> [2020. 11. 12.]

hogy a kritikusnak minősülő infrastrukturális elemek azonosításra és megjelölésre kerüljenek, valamint, hogy ezen elemek abszolút védelmét és folyamatos működését biztosítsák. A törvényben az alapfogalmak definíciói, illetve Európa kritikus fontosságú rendszerelemeinek azonosítására, az üzemeltetés biztonságára vonatkozó tervezet elkészítésére és a biztonsági összekötő személy kinevezésének kötelezettségére, továbbá az adatkezelésre és ellenőrzésre vonatkozó szabályok és a szankciók szerepelnek.⁴⁹⁹

Az Unió 2016. július 19-én fogadta el az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1148 irányelvét, azaz „A hálózati és információs rendszerek biztonságának az egész Unióban egységesen magas szintjét biztosító intézkedésekről szóló irányelvet” (röviden: NIS Irányelv). A NIS Irányelv a legelső általános jellegű szabályozás az információbiztonságban, célja a hálózati és az információs rendszerek magas szintű biztonságának megvalósítása. Kettős alanyi hatályú, az alapszintű szolgáltatásokat nyújtó és a digitális szolgáltatásokat nyújtó csoportokra vonatkozik.⁵⁰⁰

A releváns szakhatóság ellenőrzi, hogy a horizontális kritériumok teljesülnek-e, ehhez a véleménynyilvánító szervek, azaz az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ, a Terrorelhárítási Központ, és a Bevándorlásügyi és Állampolgársági Hivatal, a területi környezetvédelmi hatóság, a területileg illetékes kormány megbízott és a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve is hozzájárulnak.⁵⁰¹

A 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a horizontális kritériumokat a következőképp fogalmazza meg:

- *gazdasági hatás kritérium;*
- *politikai hatás kritérium;*
- *társadalmi hatás kritérium;*
- *környezeti hatás kritérium;*
- *veszteségek kritérium;*

⁴⁹⁹ 2012. évi CLXVI. Törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200166.tv> [2020. 11. 12.]

⁵⁰⁰ Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság: Kritikus infrastruktúrák védelmével összefüggő hatósági feladatok, jogszabályok. Online: <https://www.katasztrofavedelem.hu/109/kritikus-infrastrukturak-vedelmevel-osszefuggo-hatosagi-feladatok-jogszabalyok> [2020. 11. 12.]

⁵⁰¹ Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság: Kritikus infrastruktúrák védelmével összefüggő hatósági feladatok, jogszabályok. Online: <https://www.katasztrofavedelem.hu/109/kritikus-infrastrukturak-vedelmevel-osszefuggo-hatosagi-feladatok-jogszabalyok> [2020. 11. 12.]

- *védelem kritérium.*⁵⁰²

Az állam alapvető szolgáltatások révén biztosítja az alapvető társadalmi és/vagy gazdasági folyamatok, illetve funkciók működését, ide tartoznak az ezzel kapcsolatos eljárás során alapvetőnek minősülő szolgáltatást nyújtó szereplők is. Az ezek által nyújtott szolgáltatások elektronikus információs rendszereken alapulnak, ezért a szolgáltatást nagymértékben megzavarná egy azt érintő biztonsági esemény. Az irányelv hét alapvető szolgáltatási ágazatot sorol fel:

1. *Energia,*
2. *Közlekedés,*
3. *Egészségügyi ellátó létesítmények,*
4. *Digitális infrastruktúra,*
5. *Banki szolgáltatások,*
6. *Pénzügyi piaci infrastruktúrák,*
7. *Ivóvíz-ellátás és -elosztás.*⁵⁰³

Magyarország szabályozása szerint az alapvető szolgáltatást nyújtó szereplők kijelölése két módon történhet. A szereplők egy része az alapvető fontosságú rendszerelemek üzemeltetői közül lett kiválasztva. Amelyek önmagukban nem tesznek eleget az ágazati és horizontális kritériumoknak, azokat a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat jelöli meg. A 2013. évi L. törvény határozza meg az állami, az önkormányzati és az alapvető rendszerek és létesítmények információbiztonsági keretrendszerét is, ezek hatósági felügyeletéért is a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat felelős.⁵⁰⁴

Az Lbtv., az elektronikus információs rendszerek biztonságának felügyeletéért felelős szervekről, az információbiztonsági felügyelő személy feladatköréről és hatásköréről és a zárt

⁵⁰² 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300065.kor> [2020. 10. 21.]

⁵⁰³ 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300065.kor> [2020. 10. 21.]

⁵⁰⁴ 2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300050.tv> [2020. 11. 12.]

célú elektronikus információs rendszerek meghatározásáról szóló 187/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet szerint az Európa vagy a nemzet szempontjából alapvető rendszerek elektronikus információs rendszereihez kijelölt intézkedő hatóság és a kiemelt fontosságú információbiztonsági feladatkör hatóságának szerepét a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat látja el.⁵⁰⁵ Az összes állami, önkormányzati szervezet ügyében intézkedhet, néhány megnevezett kivételtől eltekintve. Ezek például a polgári hírszerző tevékenységi kört ellátó nemzetbiztonsági szolgálat vagy honvédelmi vonatkozású szolgálat elektronikus információs rendszerei, valamint nem állam vagy önkormányzat által működtetett, de létfontosságú infrastruktúrák.⁵⁰⁶ Az Lrtv. szerint megjelölt intézmények és rendszerek elektronikus információs rendszereihez tartozó feladatok és biztonsági felügyelet a törvényben megállapított esetek kivételével a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (röviden: BM OKF) feladatkörét képezik.⁵⁰⁷

A létfontosságú infrastruktúrának számító szolgáltatások működése egyre jobban támaszkodik informatikai rendszerekre, az is előfordul, hogy már eleve ilyen rendszerekben jönnek létre. Az informatikai rendszerek fenyegetettségének és az azzal járó kockázatoknak növekvő tendenciája igazolja az informatikai biztonsági események megfelelő kezelésének fontosságát, hiszen azok a kapcsolódó infrastruktúrákra is vonatkoznak. Az alapvető rendszerelemeket megvizsgálva szembetűnővé válik, hogy valamilyen módon Magyarország gazdaságának majdnem összes szektorát érintik. Ha egy informatikai eseményt helytelenül kezelnek, annak hatása dominószzerűen terjed tovább, és előre nem meghatározható mértékű kárt okozhat a termelés, a szolgáltatások üzemeltetése terén, ezek által pedig a lakosok életminőségében számottevő nehézségeket is okozhat. A jogszabályban meghatározott szervezet köteles tájékoztatni a vonatkozó eseménykezelő központot (GovCERT, az Információs Hivatal alá tartozó Eseménykezelő Központ, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat alá szervezett Katonai Eseménykezelő Központ) az elektronikus információs rendszereivel kapcsolatos súlyos mértékű biztonsági incidensekről, azok a központok pedig amennyiben szükségeszerű, segítséget nyújtanak az incidens kezeléséhez és együttműködnek annak vizsgálatában. Az Lbtv. és végrehajtási rendeletei szerint az alapvető rendszerek és

⁵⁰⁵ 187/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet az elektronikus információs rendszerek biztonsági felügyeletét ellátó hatóságok, valamint az információbiztonsági felügyelő feladat- és hatásköréről, továbbá a zárt célú elektronikus információs rendszerek meghatározásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500187.kor> [2020. 11. 12.]

⁵⁰⁶ 187/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet az elektronikus információs rendszerek biztonsági felügyeletét ellátó hatóságok, valamint az információbiztonsági felügyelő feladat- és hatásköréről, továbbá a zárt célú elektronikus információs rendszerek meghatározásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500187.kor> [2020. 11. 12.]

⁵⁰⁷ 2012. évi CLXVI. Törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200166.tv> [2020. 11. 12.]

létesítmények elektronikus információs rendszereiben felmerülő kiberincidensek kezeléséért, azaz az informatikai biztonsági eseménykezelő központ üzemeltetéséért a Nemzetbiztonsági Szakszolgálaton belüli kormányzati eseménykezelő központ (GovCERT) felelős.⁵⁰⁸

Ismételten az a következtetés vonható le, hogy ahhoz, hogy nemzeti és nemzetközi szinten is maximalizálódjon az információbiztonság, mindkét szinten szükséges a kooperáció, a tevékenységek összehangolása, a jogrendszerek finomhangolása és a gyorsan változó körülményekhez igazítása.

5.8. HIBRID KONFLIKTUSOK

A hibrid hadviselési forma a politikai és a háború közötti összefüggésben határozható meg. A háború megváltozik, szinte erőszakmentes lesz, a politikai célokat más eszközökkel akarják elérni. A változás a technológiai fejlődéssel és a klasszikus hadviselés háttérbe szorulásával magyarázható. A háború költségei sokkal magasabbak mint egy a politikai célokat támogató technológiai eszköztár bevetése. Mindez nem azt jelenti, hogy a fegyveres összecsapások megszűnnek, hanem háttérbe szorulnak, és a politikai eszközök aránya növekszik meg. A hibrid hadviselés korábban viszonylag szigorúan elkülönülő területeket kapcsol össze, amiben mindegyik terület hatással van a másikra – ilyen a társadalom, a gazdaság, a háború, a politika. A konfliktusok során jellemző a gyors reakció és a nemzetközi jog kijátszása. A hibrid hadviselés - ugyanúgy ahogy Clausewitz is felvázolta a klasszikus hadviselést illetően – felosztható támadó és védekező szereplőkre. A támadó a felvázolt összes területet felhasználja általában céljai elérésében, míg a védekezőnek minden részterületre kell valamilyen reakciót adnia. A hibrid hadviselés főképp a 21. századra jellemző, a hadviselés klasszikus határainak elhomályosításával, folyamatos nyílt és titkosszolgálati akciókkal, és az információs társadalom vívmányainak fokozott kihasználása a konfliktusok során.⁵⁰⁹ Az összemosódás azt is magával hozza, hogy a klasszikus hadviselés eddigi szereplői általában államok voltak, azonban immáron a nem állami szereplők is bekapcsolódnak az eseményekbe.

A háttértámogatások a hibrid hadviselés során főképp az információs támogatásra (például az álhírek terjesztése, a népesség nyugtalanítása) és nem hagyományos műveleti

⁵⁰⁸ Muha Lajos: A kritikus információs infrastruktúrák védelme. RelNet Technológia Kft. Budapest, 2015. pp. 115-122. Online: http://real.mtak.hu/78935/1/A_kritikus_informacios_infrastrukturak_vedelme_u.pdf [2020. 11. 12.]

⁵⁰⁹ Németh Gergely: A védelmi szektor transzformációját befolyásoló tényezők. Doktori (PhD) értekezés, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola. Budapest, 2017. pp. 183-188. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/reposztorium/bitstream/handle/11410/11114/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 01.]

tevékenységekre (például gerilla csoportok felbérelése) építenek, továbbá ezeket változatosan használja fel az alkalmazó fél. Céljai változatosak lehetnek: kezdve egy ország, vagy szövetség (EU, NATO) meggyengítésével, majd valamilyen politikai cél eléréséhez, egészen a katonai megszállásig. Hasonlóan Németh Gergely megfogalmazásához, a hibrid hadviselésről elmondhatjuk, hogy a 21. század vívmányaihoz alkalmazkodás egyik fő jele, egy adott szereplő képességei arra, hogy az információs társadalom eszközeit a saját javára fordítsa a nemzetközi konfrontációk során.⁵¹⁰

A hibrid fenyegetés belbiztonságra gyakorolt hatásának azonosítására és megfelelő kezelésére legfőképpen a tagállami kompetencia képes, azonban a közelmúltbeli megfigyelések azt mutatják, hogy az érintett területhez indokolt egy egységes megközelítésű, uniós fellépés felépítése, amelyről 2019 óta az Operatív Együttműködéssel Foglalkozó Állandó Bizottság (angolul: Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security, röviden: COSI) gondoskodik. A COSI által betöltött feladatkör és annak részletei az Európai Unióról szóló szerződés 71. cikkében vannak megfogalmazva – az Uniós tagállamok operatív tevékenységeinek megszervezését támogatja és erősíti meg belbiztonsági szempontból az alábbi feladatkörökön keresztül:

- elősegíti az Uniós tagállamok közös operatív munkájának eredményességét a releváns területeken, mint például a határellenőrzés, bűnüldözés vagy az igazságügyi büntetőeljárások során előforduló kooperáció;
- elemzi az operatív közös munka hatékonyságát és az az által követett alapvető irányvonalat;
- támogatja az Európai Tanácsot a terrorcselekményekre, természeti katasztrófákra vagy emberi tevékenységre visszavezethető katasztrófákra való válaszadásban.⁵¹¹

A hibrid fenyegetések előfordulása változatos, kezelésük elsőként a tagállamok feladatkörébe tartozik. Ebből következően az Uniós intézményeknek és ügynökségeknek elsősorban azt kell szem előtt tartaniuk, hogy a releváns szervezetek és szervek munkáját és kommunikációját

⁵¹⁰ Németh Gergely: A védelmi szektor transzformációját befolyásoló tényezők. Doktori (PhD) értekezés, Nemzeti Közszerzői Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola. Budapest, 2017. pp. 183-188. Online:

<http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11114/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y>
[2020. 12. 01.]

⁵¹¹ Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Online: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0007.02/DOC_1&format=PDF
[2020. 12. 21.]

megszervezzék, valamint azoknak alapvető védelmet biztosítsanak. Mindemellett a hibrid fenyegetési jelenségek kivizsgálása és az azokkal szembeni lényegi felkészülés is egy kiemelt feladat, ezek a kiválósági központok feladatkörébe esik. Ez úgy valósulhat meg, hogy az Unió Hibrid Fúziós Központja (angolul: Hybrid Fusion Center, röviden: HFC) összedolgozik a többi érintett szereplővel.⁵¹² A hibrid fenyegetésekkel való harcban a legkiemelkedőbb Unió ügynökség az Európai Unió Hírszerző és Helyzetérzékelő Központja, és azon belül a HFC segíti a tagállamokban folyó munkát. A Helsinkiben működő Hibrid Fenyegetések Elleni Európai Kiválósági Központ is nagymértékben hozzá tud járulni az EU munkájához. Célja, feladatköre és abból következően a használható eszközei és hatásköre más, mint a védelmi szféra többi része. A jelenlegi felépítésben a nemzetbiztonsági szektormodellek elemzésének elvégzésével az mutatható ki, hogy a magyarországi szolgálatok esetében az egymással szemben álló szolgálatok közös munkája továbbra is mérsékelten működik, az ebből származó potenciális működési zavarok viszont megszüntethetők lennének, ha létrejönne egy szervezői feladatkörű kormányzati igazgatási szerv – a versenyhelyzettel járó előnyöket könnyebb lenne kiaknázni, feltéve, ha az elemzést és kiértékelést a tényleges működés során is hasznosítani lehetne. Hódos László szerint a kormányzati feladatkörök stratégiai jellegű vezérlése és a politikai döntéshozás terén döntő fontosságú, ráadásul felismeri az idegen hibrid kihívást, képes a nemzeti hibrid képesség gyakorlására, a hírszerzéssel kapcsolatos feladatkörű nemzetbiztonsági szolgálatok pedig egy értékelést segítő elemként használhatnak. A szervezetek tájékoztató funkciót betöltő működését viszont a több szervezetet számláló rendszerekben a kormányzati tevékenységek eredményességére pozitív hatást gyakorló racionalizálási igényekhez, államreform törekvésekhez kell igazítani, ebbe az értékelések helyességének fontossága is beletartozik. Magyarországon már 2016-ban megalakult a TIBEK, ami egy rendkívül jelentős szerepkörben tevékenykedik a hibrid kihívásokkal szembeni harcban, azonban a feladatkörét és jogkörét szabályozó törvényi korlátozások miatt nem végezhet különálló érdekérvényesítő tevékenységeket. A hibrid fenyegetésekkel való harcban a megfelelő információáramlás biztosítása és a különleges adatokat tároló adatbázisok döntő fontosságúak, és Hódos László rá is mutat arra, hogy az EU mennyi eredményt értett ennek biztosításával. Nem elhanyagolható tény viszont, hogy nem célszerű, ha egy állam csak a védekezésre koncentrál, a kívülről érkező

⁵¹² Hódos László: A hibrid konfliktusok felívelési szakasza, avagy a fenyegetés észlelésének, megelőzésének és kezelésének nemzetbiztonsági aspektusai. *Hadtudományi Szemle*, 2020/4. pp. 50-55. Online: <https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/89/88> [2020. 12. 21.]

hatások tekintetében nem támaszkodhat közösségi védelemre, hiszen ebben a tekintetben nem a szövetségesek, hanem a barátok segítségére lehet számítani.⁵¹³

A különbség hasonló, mint egy állam és egy szövetség védelmének megszervezéséhez használt szempont és kivitelezés. A hibrid fenyegetésekkel szembeni harcban rendkívüli szerepe van a figyelemfelhívásnak, ebből következően ez egyértelműen az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat és az Információs Hivatal feladata, ezek együttműködnek általános-speciális hatásköri jellegű kereteken belül, a működési területeiket jogszabályok és közjogi szervezetszabályozó eszközök szabják meg. A feladatok legnagyobb része a rendvédelmi szervek hatáskörébe sorolható, azonban az integrált katonai nemzetbiztonsági tevékenység feladatát ellátó szolgálat rendkívül fontos szerepet tölt be, mivel egy összetett, több síkon történő hibrid intézkedés több eleme is akár reguláris katonai erők bevetésével történhet, valamint a szolgálatban résztvevő katonák és rendvédelmi személyek potenciálisan manipulálhatók.⁵¹⁴

5.9. ÚJ TECHNOLÓGIÁK HATÁSA A NEMZETBIZTONSÁGI ESZKÖZÖKRE ÉS MÓDSZEREKRE

Az értekezésben nem a használt kifejezések egységesítése és nem is az eszköztár és a módszerek vagy erők csoportokra bontása a cél. A különböző területekhez tartozó fogalmak már rögzültek, a szakmán belüli rendszerezés zömében minősített vagy saját használatra szánt dokumentumokban lelhető fel, tehát kutatásuk nem lehetséges.⁵¹⁵ Kiemelendő azonban az új technológiák implementálásával kapcsolatban Hetesy Zsolt figyelmeztetése, miszerint mindenképpen észben kell tartani, hogy az államcélok eléréséhez használt információszerzési eszközök az alkotmányos alapjogok kereteit is megszabják, vagyis a titkos felderítésre való engedéllyel rendelkező szervezetek kizárólag csak a törvényben említett eszközök használatával sérthetnek alapjogokat, azokon kívül semmi mást nem használhatnak. Ezért rendkívül fontos ezeket egyértelműen kijelölni, hogy az alapjogokat kizárólag megalapozott okkal és csak a legszükségesebb szinten korlátozzák.⁵¹⁶

⁵¹³ Hódos László: A hibrid konfliktusok felívelési szakasza, avagy a fenyegetés észlelésének, megelőzésének és kezelésének nemzetbiztonsági aspektusai. *Hadtudományi Szemle*, 2020/4. pp. 50-55. Online: <https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/89/88> [2020. 12. 21.]

⁵¹⁴ Hódos László: A hibrid konfliktusok felívelési szakasza, avagy a fenyegetés észlelésének, megelőzésének és kezelésének nemzetbiztonsági aspektusai. *Hadtudományi Szemle*, 2020/4. pp. 59-62. Online: <https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/89/88> [2020. 12. 21.]

⁵¹⁵ Finszter Géza: A bizonyítási lehetőségek felkutatásának különleges módjai és eszközei. In: Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1-2*. BM Kiadó, Budapest 2004, pp. 703 – 744.

⁵¹⁶ Hetesy Zsolt: A titkos felderítés. Doktori (PhD) értekezés, *Pécsi Tudományegyetem*

A technológiai adatgyűjtéssel foglalkozó tudományos írások is inkább az információgyűjtés tömegszerű voltára, a hazai és a külföldi információgyűjtéssel kapcsolatos kérdéssel, a nemzetbiztonsági-bűnügyi információszerzés komplexitásával és az információgyűjtés által kiváltott társadalmi válasza koncentrálnak. A szolgáltatásokon és kommunikációs csatornákon való áthaladás során keletkező metaadatok besorolása a nem kategóriába esik. Ezekből sokféle létezik, ezek közé tartoznak a forgalmazással kapcsolatos, a technikai és az előfizetői információk, például a hely, a háttérszolgáltató és a használt hálózat.⁵¹⁷ A metaadatok zöme a használt mobileszközökre, azaz okostelefonra vagy a mobilinternetre és az igénybe vett szolgáltatásokra utal, ezért leginkább a kommunikációs szolgáltatók saját rendszereiben elérhetők. A vitahelyzetet ebben az esetben is az adatgyűjtés tömeges jellege, azoknak tárolási módja és feldolgozásuk lehetőségessége teremtette meg, hiszen bár összegyűjtésüket és megfigyelésüket a modern technológia tette lehetővé, megfelelő analízis és kiértékelés hiányában mindössze adathalmazoknak minősülnek.⁵¹⁸ Az értekezés során már kifejtettem, de Dobák Imre is rávilágít az információs társadalom okozta kiterjedtebb adatgyűjtésre, és az ezekkel kapcsolatos jogi problémákra. A jogvédők ezzel nem értenek egyet, de az adatgyűjtés nagyobb mértékű engedélyezése mellett szólhat az, hogy segítségével a terrorcselekmények ellen eredményesebben lehet védekezni, illetve az a tény, hogy a szolgáltatói/vállalati szektor már jelenleg is olyan, az államénál nagyobb adatmennyiségre tehet szert, amely állami használatban a biztonság növekedésével járhatna. A 2001. szeptember 11-e óta elkövetett terrortámadások is arra engednek következtetni, hogy a metaadatok nevezhető információk megfelelőek lehetnének a nemzetbiztonsági és a bűnüldöző szervek munkájának eredményes megsegítéséhez.⁵¹⁹

5.10. KORONAVÍRUS JÁRVÁNY (2020-2022)

A 2020-ban kitört koronavírus-világjárvány nem csak a Föld teljes lakosságára mért csapásért felelős, az egészségügyi biztonságot, a járványügyi rendszereket és a világgazdaságot is nagymértékben befolyásolja és befolyásolni fogja, mindemellett a politikai erőviszonyokra és

Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, Pécs, 2011. pp. 68-80. Online: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> [2016. 08. 02.]

⁵¹⁷ Dobák Imre: Technikai típusú információgyűjtés a változó biztonsági kihívások tükrében. *Hadmérnök*, XII. Évfolyam 2. szám – 2017. június. pp. 240-242. Online: http://hadmernok.hu/172_19_dobak.pdf [2020. 10. 20.]

⁵¹⁸ Privacy and Civil Liberties Oversight Board Report on the Surveillance Program Operated Pursuant to Section 702 Of the Foreign Intelligence Surveillance Act JULY 2, 2014. pp. 80-102. Online: <https://irp.fas.org/offdocs/pcl0b-702.pdf> [2020. 10. 20.]

⁵¹⁹ Dobák Imre: Technikai típusú információgyűjtés a változó biztonsági kihívások tükrében. *Hadmérnök*, XII. Évfolyam 2. szám – 2017. június. pp. 240-242. Online: http://hadmernok.hu/172_19_dobak.pdf [2020. 10. 20.]

a nemzetközi rendszerre is nagy hatást gyakorol. A koronavírus eddigi halálos áldozatainak aránya, a veszélyeztetett népesség mértéke és a már kimutatható gazdasági visszaesés, valamint az állami és nemzetközi mozgósítás mértéke mind azt bizonyítják, hogy a járvány a 21. század legnagyobb világszintű kihívása, amely a 2008-as gazdasági világválsághoz vagy akár a 2001. szeptember 11-én bekövetkezett terrortámadásokhoz hasonló kaliberű. A járvánnyal szembeni védekezés előtérbe hozta a nemzetközi viszonyrendszer több elemét is, azaz a globális szakszervezeteket, az együttműködési formákkal járó előnyöket és azok hátrányait, a nagyhatalmak közötti verseny erősödését. Mivel a koronavírus-járvány jelenleg is szedi áldozatait és előre nem jelezhető a további terjedése és az azzal járó gazdasági következmények, a világpolitikára gyakorolt hatásainak kiértékeléséhez és definiálásához még nem rendelkezünk elég adattal, azonban már most is körvonalazódnak azok a változók és források, amelyek meghatározók lesznek a járványhoz kapcsolódó nemzetközi folyamatok alakulásában.⁵²⁰

Annak kapcsán, hogy maga a járvány ilyen mértékű rombolásra volt képes, fontos kiértékelni, milyen felkészültségi szinttel rendelkeztek az egyes kormányok és hogy az előrejelzések milyen szempontból nem voltak megfelelőek. Az esemény különlegessége az, hogy a leginkább fejlett, nagy kormányzati kapacitású államok és az EU sem voltak rá megfelelően felkészülve. Az azonban nem egyértelmű, hogy ezt az ebben érintett kormányzati szervek, azaz a titkos- és egészségügyi szolgálatok által készített előrejelzések pontatlansága vagy a politikai döntéshozók nem megfelelő reakciói okozták. Az eddigiekben napvilágra kerülő dokumentumokból az következtethető ki, hogy az Amerikai Egyesült Államokban történt eseményekben mindkét tényező segítette a koronavírus terjedését, de nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy maga a kórokozó újnak számít és emellett rendkívül hatékony is, így még a legfelkészültebb államokban is bizonyosan lettek volna áldozatai. Az Egyesült Államokban a Trump-kormány döntései arra engednek következtetni, hogy a döntéshozók azt hitték, a vírus nem jut el az USA-ba, és hogy a korai korlátozások bevezetése, ha kis időre is, de népszerűség-csökkenést fognak eredményezni. A kínai kormány is egy efféle gondolatmenet mentén dönthetett úgy, hogy 2019. decemberétől 2020. januárjáig eltitkolják a járvány létezését, azonban a kínai kormány január közepén bizonyára már jobban ismerte a koronavírus fenyegetését, mint az Amerika Egyesült Államok kormánya február végén, mielőtt a vírus megkezdte volna a pusztítást Európában, ahol viszont feltehetőleg főként az előrejelzések hiányának és a felkészületlenségnek kombinált hatása okozhatta a járvány elterjedését. Európán

⁵²⁰ Varga Gergely: A koronavírus nemzetközi politikai hatásai. *KKI-elemzések*, E-2020/28. pp. 3-9.

belül Svédország és az Egyesült Királyság esetében a rövidtávú gazdasági érdekek érvényesítésének előnyben részesítése is közrejátszott a helyzet alakulásában.⁵²¹

Véleményem szerint a koronavírus járvány rámutatott arra, hogy lehetnek zavarok a globális hálózatokban és ellátási láncokban. A nemzetbiztonsági szolgálatoknak szükséges felkészülni és előre látni valamilyen szinten a politikai, gazdasági és társadalmi trendek változásait. Mivel rendelkezésükre állnak speciális eszközök és módszerek, továbbá nagy szakértői tudás, ezért segíteniük kell a döntéshozóknak és az állampolgároknak felkészülni a jövő lehetséges irányaira. A koronavírus járvány miatt a gazdaságban megkezdődött a verseny a kapacitások újraelosztásáért, aminek következtében a világrend is átalakulóban van. A gazdasági területen ezért még több feladat hárul a nemzetbiztonsági szolgálatokra, hiszen Magyarország elsődleges prioritása a gazdasági stabilitás és fejlődés megőrzése. Az illegális migráció tekintetében az egészségügyi fenyegetés is növekedett. A digitalizáció még jobban felgyorsult a járvány hatására.⁵²² Példaként hozható az otthoni munkavégzés (home office) elterjedése, amely elősegítheti a kiberbűnözők tevékenységét, ezért a szolgálatoknak még több figyelmet kell fordítania erre a kibertér védelmére.

5.10.1. A Nemzetbiztonsági szolgálatok különleges jogrend idején

A nemzetbiztonsági szolgálatok alapvető feladata, hogy megakadályozza azt, hogy Magyarországnak a különleges jogrendet kelljen bevezetnie. Ahogy a pandémia miatt is látni lehetett, ez nem mindig elkerülhető, és ilyen helyzetben a szolgálatoknak is idomulniuk kell a helyzethez. A különleges jogrend esetei közül a koronavírussal kapcsolatban a veszélyhelyzet esete áll fenn, mivel az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető elemi csapás következett be. Ilyenkor a nemzetbiztonsági szolgálatok azon részterületei válnak hangsúlyossá, amelyek a helyzet további eszkalálódását hivatottak megakadályozni, és a normál működésbe visszatérését elősegíteni. Ez megjelenhet a sérülékennyé vált állami területek belső és külső hatásoktól való nemzetbiztonsági védelmében. A védelem kiegészülhet felderítő, tanácsadói és elemzési funkcióval.⁵²³

⁵²¹ Varga Gergely: A koronavírus hatása a nemzetközi hatalmi rendre. *Külügyi Szemle*, 19. évfolyam 2. szám, 2020. pp. 58-75. Online: https://kki.hu/wp-content/uploads/2020/12/04_Varga-Gergely.pdf [2021. 02. 12.]

⁵²² Kormány.hu: Felgyorsultak az új világrend kialakulásának irányába mutató változások. Online: <https://kormany.hu/hirek/felgyorsultak-az-uj-vilagrend-kialakulasanak-iranyaba-mutato-valtozasok> [2022. 02. 24.]

⁵²³ Drusza Tamás: A nemzetbiztonsági terület funkciói rendkívüli helyzetekben. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XXIII. kötet, 2021. pp.143-149. Online: <https://pecshor.hu/periodika/XXIII/drusza.pdf> [2022. 02. 11.]

A kormányzati és politikai igény a gyors reagálásra, valamint a szükséges átalakulások megtételére jól kirajzolódik a koronavírusra adott reflexiójában. A koronavírus okozta pandémia elősegítette a döntéshozók azon felismerét - amire a védelmi szektor már korábban is felhívta a figyelmet - miszerint egy biológiai támadás akár súlyosabb következményekkel járhat, mint egy fegyveres támadás, és sok szempontból a támadó csoportok könnyebben tudnak vele óriási károkat okozni, mint egy fegyveres akcióval. Ezért nemzetbiztonsági ügyként kell kezelni a járványokat, hiszen képesek teljes iparágakat megbénítani, tönkreteszik a gazdaságot, veszélyeztetik az emberéleket.

5.11. KÖVETKEZTETÉSEK

A fejezet bemutatta, hogy a magyar szolgálatokat és azok jövőjét a technikai változások miatti biztonsági változások és a fejlődés határozza meg. Új információszerzési módszerekre van szükség, mivel átalakulnak a hangsúlyok a HUMINT és SIGINT vonal között ciklikusan. Van, amikor elegendő a technikai hírszerzés, de ez még az információs társadalom vívmányai mellett sem tud teljes egészében kielégítő védekezési eszközt adni a kezünkbe, az emberi erővel folytatott hírszerzés továbbra is létfontosságú marad. Erre építenek is a magyar szolgálatok folyamatos és intenzív toborzó tevékenységükkel, főképp műveleti területekre.⁵²⁴ Azonban nem szabad a technológiai fejlesztéseket figyelmen kívül hagyni, hiszen ugyanúgy tud a döntésekhez, az esetleges védelmi lépések megtételéhez szükséges információkat időben szolgáltatni a határon átnyúló, globalizált fenyegetésekkel szemben, mint az emberi vonal. A módszerek, nemzetbiztonsági elvek, eszközök, szabályok folyamatos adaptálására van szükség.⁵²⁵ A magyar nemzetbiztonsági szolgálatok technikai, szervezeti és képzési tevékenységének azonban mindig alkalmazkodni kell a kormányzat által meghatározott stratégiákhoz, ami stratégiának szintén megfelelően kell reflektálnia a valós veszélyekre és kihívásokra. Megfelelő léptékű fejlesztésekre és célokra van szükség, ami életképpé teszi a szolgálatokat a legzordabb körülmények között is. A 2008-as gazdasági világválság megrendítette a magyar szolgálatok költségvetését, de új biztonsági kockázatokat is teremtett, amire azonnali reagálásra volt szükség. Az ilyen hirtelen fordulatok elkerülése végett a szolgálatoknak kell, hogy legyen egy forgatókönyve a stabilitás megőrzése érdekében. A

⁵²⁴ A téma bővebben kifejtésre kerül az IV. fejezetben.

⁵²⁵ Boda József – Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel. *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXVI/IV. IV. szám. p. 23. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00016/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_04_017-025.pdf [2020. 10. 23.]

költségvetés növekedésével⁵²⁶ és az európai uniós műveleti technikai beszerzési és fejlesztési feladatokra adható pályázataival tovább lehet növelni az reagálóképességet.⁵²⁷ A kémkedés történetéből számtalan alkalommal láthattuk már, hogy nem a specifikus titkosszolgálati eszközök kifejlesztése majd alkalmazása jelentett sorsfordító pontot, hanem a civil szféra innovációinak bevonása és integrálása. A magyar szolgálatok megtették ezt a lépést, és nyitottak a privát szféra felé, aminek kiváló példája a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (röviden: NKFIH) vezetésével 2020-ban Laboratóriumok létrehozása, ezen belül Infokommunikációs és Információtechnológiai Nemzeti Laboratórium, amely szorosan együttműködik a szolgálatokkal.

A fejezet során kifejtett biztonsági hatások jól mutatják, hogy a rendvédelmi szerveknek jövőben együtt kell működniük még intenzívebben, hisz mindegyik szervezet profiljába beletartozó veszélyeket generálnak. Így ezekben a kérdésekben nem lehet csupán a nemzetbiztonsági szervezetrendszerre támaszkodni, viszont ami eddig inkább rendőrségi feladat volt, ott elengedhetetlen lett és lesz a nemzetbiztonsági támogatás. A hálózatközpontú világban az információk minősége nem változott meg, hanem az adatáramlás és a feldolgozás azonnalisága jelenetkezett. Így a nemzetbiztonsági szolgálatok a rendvédelem részévé válnak és nem azok alternatívájává.⁵²⁸

A kibertér egy új színtér, amelyet igyekeznek a nemzetbiztonsági szolgálatok is munkakörükbe beépíteni.⁵²⁹ A terrorizmusnak vagy a szervezett bűnözésnek megjelent már a „kiber” változata, a hibrid hadviselés nem csak a polgári szolgálatoknál eredményez paradigmaváltásokat, hanem a katonainál is. Így a rendőrségnél, a polgári és katonai nemzetbiztonsági szolgálatoknál is megjelennek a kibertámadások elhárításával vagy kivitelezésével foglalkozó osztályok. A védelem szempontjából az első helyre rangosorolt nemzetbiztonsági kérdéssé kell tenni, hiszen gyakorlatilag minden kormányzati szervezet informatikai bázison működik, komplex hálózatokba kapcsolódva.

A 271/2018. (XII. 20.) Korm. rendelet⁵³⁰ által lefektetett szabályok lefedik azokat az irányokat, amelyeket a nemzetbiztonsági szolgálatnak követniük kell annak érdekében, hogy a gyorsan változó biztonsági környezetre reagálni tudjanak. A technikai fejlődés és az

⁵²⁶ A téma bővebben kifejtésre kerül az IV. fejezetben.

⁵²⁷ Boda József: „Szigorúan titkos!?” Nemzetbiztonsági almanach. ZHM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. pp. 319-320.

⁵²⁸ Rlington, Alfred: Hírszerzés a 21. században. A mozaikmódszer. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015. p. 169.

⁵²⁹ A téma bővebben a IV. fejezetben került kifejtésre.

⁵³⁰ 271/2018. (XII. 20.) Korm. rendelet az eseménykezelő központok feladat- és hatásköréről, valamint a biztonsági események kezelésének és műszaki vizsgálatának, továbbá a sérülékenységvizsgálat lefolytatásának szabályairól. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800271.kor> [2020. 10. 23.]

információmennyiség növekedése folyamatos adaptálódásra készlet. A kommunikációs forradalom érintette a tradicionális nemzetbiztonsági elemeket. Ennek okán a következő javaslatok határozhatók meg irányukba:

- *adaptálódás a napi szintű biztonsági eseményekhez;*
- *a biztonsági események napi szintű figyelése;*
- *reakció a biztonsági történésekre;*
- *amennyiben szükséges, beavatkozás a biztonsági eseményekbe;*
- *előrejelzés, riasztás, információmegosztás, értesítés;*
- *az érintett szervek értesítése a biztonsági események bekövetkezéséről;*
- *folyamatos sérülékenységvizsgálat;*
- *adatbázisok, nyilvántartások működtetése;*
- *hatékony eljárásrend meghatározása;*
- *biztonságtudatosság növelése a lakosság és a döntéshozók körében;*
- *elemzések és jelentések készítése a biztonsági irányokról, hazai és nemzetközi viszonylatban;*
- *állásfoglalások, ajánlások készítése;*
- *aktív és rendszeres jelentés az irányító miniszter irányába;*
- *elektronikus információs rendszerek figyelése, biztonságának megőrzése, tájékoztatás;*
- *a lakosság rendszeres tájékoztatása;*
- *szakértői tevékenység végzése, továbbképzések tartása és részvétel rajtuk;*
- *együttműködő szervezetek, kommunikációs színterek növelése;*
- *stratégiaalkotás.⁵³¹*

⁵³¹ 271/2018. (XII. 20.) Korm. rendelet az eseménykezelő központok feladat- és hatásköréről, valamint a biztonsági események kezelésének és műszaki vizsgálatának, továbbá a sérülékenységvizsgálat lefolytatásának szabályairól. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800271.kor> [2020. 10. 23.]

6. ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK ÉS TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

6.1. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Ahogy Immanuel Wallerstein is bizonyítja, a történelmi politikai rendszerek meghatározott élekciklussal születnek, amelyek adott helyen és időben, meghatározott okok és szempontok miatt tudtak létezni. Ha túlélik a születés pillanatát, megkezdődik létezésük az általuk vagy mások által meghatározott korlátok és struktúrák között, és beolvadnak a hosszú távú trendekbe és történelmi ciklusokba. Ha le akarnánk rajzolni a létüket egy grafikonon, az előbb-utóbb eljut egy aszimptótáig, ahol a rendszer olyan nehézségekkel kerül szembe, amiket nem tud a meghatározott kereten belül megoldani, ezért vagy válságba kerül, vagy változásokat eszközöl. Vannak olyan problémák, amikor a rendszer lehetetlen helyzetbe kerül, és elkerülhetlenné válik az útválasztás, azaz bifurkálásra van szükség. Ha a rendszer nem tud már a saját kötöttségének keretei között tovább hatékonyan működni, a döntéshozóknak kell meghatározni, hogy melyik utat válasszák a továbbiakban. Az út végéig tartó időszakot nevezhetjük átmeneti időszaknak. A ciklus ezek után elkezd az elejétől kezdve ismétlődni.⁵³² Az információs társadalom térnyerése is egy ilyen kötöttségre mutat rá, és a magyar döntéshozók is meghatároztak egy utat, amit követni fog a nemzetbiztonsági szervetrendszer. Ezen út bemutatása a disszertáció fő célja volt.

Az információk és adatok feldolgozásának és értékelésének felgyorsulása a védelmi szervezetek mellett a különböző biztonsági problémákat okozó entitások rendszerét is befolyásolja. Ilyen környezetben a nemzetbiztonsági szolgálatok sem engedhették meg maguknak, hogy ne reagáljanak, főképp technikai fejlesztésekkel. A változatos információ felhasználás miatt jelentősen átalakulnak a kormányzati döntési mechanizmusok, és folyamatos kényszerítő erőt jelentenek az adaptációra. A katonai erők háttérbe szorulásával a biztonsági kérdések nem tűntek el, a nemzetbiztonsági szolgálatokra pedig még nagyobb hangsúly helyeződik. Azonban a 2022-es ukrán-orosz háború rávilágított arra, hogy egy háború sem elképzelhetetlen akár országunk közvetlen közelében sem, így a jövőben ezekre a konfliktusokra is fel kell készülni.

⁵³² Wallerstein, Immanuel: Bevezetés a világrendszer-elméletbe. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. pp. 155-156.

A rendszerváltás óta az egész rendszert érintő reformok nem következtek be, mindig az alap rendszer intézményeinek és struktúrájának egységnyi transzformálása zajlott le. A modernizáció és technikai fejlesztés is különállóan ment végbe. Szakmai igények kielégítése helyett politikai profiltisztításra enged következtetni a tárca nélküli miniszteri rendszer alkalmazása és az ehhez való elkötelezettség. Az Orbán-kormány felismerte, hogy hátra kell hagyni az állampárti múlttól való félelmeket és az állandóan változó biztonsági közeghez kell igazítani a nemzetbiztonsági tevékenységet. Egyes szolgálatok jelenleg is alá vannak rendelve annak a minisztériumnak, ahol az adott szolgálat tevékenységét a legjobban tudják hasznosítani, de a NIÁT és TIBEK mint nemzetbiztonsági munkacsoportok is, jól tükrözik a kormányzat azon törekvését, hogy a lehető legjobban hasznosuljanak máshol is a megszerzett információk. Ez az utilitarista szemlélet tökéletesen idomul az USA és más európai országok decentralizáló, lazító lépései közé. A politikai kommunikáció állandó eleme volt a szolgálatok közötti együttműködés és a nemzetközi kapcsolatok fejlesztése, a külföldi partnerkapcsolatokon kívül azonban nem jött létre a kormányzati átfogó koordináció. Az atomizált rendszert 1990 óta próbálták komplex egészé alakítani, a koordinációs mechanizmusok létrehozásával és átdolgozásával. A nyugati terrortámadások számának növekedése és az ez által létrejött nyomásra volt szükség ahhoz, hogy életre hívják a nemzetbiztonsági fúziós központot, és az a szervezetrendszer részévé váljon. A magyar szolgálatok a rendszerváltást követően a technikai eszközöket preferáló nemzetközi trendekhez való folyamatos alkalmazkodás mellett - ami főképp a költségvetési fedezet növekedésében jelent meg - a HUMINT vonalat is megtartják, ugyanolyan nélkülözhetetlen része marad munkájuknak. Ahogyan arra Dobák Imre, Urbán Attila és Kovács Zoltán is rámutatott, komoly erőforrásokat mozgósítottak a szolgálatok a szocializmus éveiben is a technikai eszköztáruk korszerűsítésére, amely folyamat a későbbiekben csak erősödött, és a 2000-es évek terrorsorozatáig kitartott. A terrorizmus újfajta térnyerése rávilágított az egész világ számára arra, hogy a terrorszervezetek is ismerik az információs hálózatokat, és nem szabad háttérbe szorítani a HUMINT képességeket, növelni kell a nemzetbiztonsági szervezetrendszerben dolgozók számát. A szolgálatok intenzív toborzása is ezt jelzi. Megállapítható, hogy egy sajátos nemzetbiztonsági rendszer alakult ki a rendszerváltás után Magyarországon. 2001-ig - a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat létrehozásának kivételével - a politikai típusú döntések voltak meghatározóak, retorikai szinten azonban végig megjelent a technikai idomulás a változó biztonsági körülményekhez. Funkcionalista-decentralista vita mentén zajlottak a 2000-es évek, azonban érdemi előrelépés nem történt a növekvő kihívások ellen, a tárca nélküli miniszter pozíciójának változásain kívül. 2010-től vette kezdetét a reformsorozat, fokozatosságra törekedve, de a komplex, az egész

rendszerre ható reformok még nem valósulhattak meg. Az Nbtv. a technikai titkosszolgálati tevékenységet jelenleg is még csupán információgyűjtő tevékenységként jelöli, mindeközben világszinten is fokozódik a befolyásoló műveletek szerepe. A folyamatos technikai fejlesztés véghezvitele is ide tartozik, ami védi a rendszert a külső hatásokkal szemben, ezért kiemelten fontos, prioritizált területként kell kezelni. A történelmi események és a széttagozottság miatt a SIGINT rendszer klasszikus felépítését technikai oldalról a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok nem fedik le annak ellenére sem, hogy a hatékonyság megmutatkozik a technika kihasználtságában. Megjelenhet még a technika az elemző-értékelő rendszerek erősítésében, a kibertevékenységek felügyeletében, műszaki-szakértői területen, az információbiztonság garantálásban. A nyugati szolgálatok egy részére már jellemző irányvonal az intézmények koordinációja. Az illegális migráció erősödése és a terrorista akciók számának fokozódása Európában arra motiválta a döntéshozókat, hogy a koordináltabb együttműködési metódusok felé mozdítsák el a biztonsági szerveket. A szolgálatokat ezért a 2020-as Nemzeti Biztonsági Stratégia már kötelezi is erre.

Magyarország egyre jobban támaszkodik a nemzetbiztonsági szervekre, mivel a kihívások, kockázatok és veszélyek profilja jelentősen megváltozott, és az új struktúrában megkerülhetetlen szereplőkké váltak. Annak ellenére, hogy a rendszerváltozás óta nem történt átfogó intézményi reform, 2010 óta megfigyelhető a reakciók többségének szakmai érvényre jutása.

Az Információs Hivatalnak a minisztériumok közötti tologatása egy jó példája a politikai hatásoknak, amelyek felett nem lehet szemet hunyni. A döntéshozók felismerték, hogy a küszöbön álló új típusú veszélyek együtt járnak a változó körülményekkel, amelyekkel lépést kell tartania a nemzetbiztonsági szervezetrendszernek is. A magyar szolgálatok 21. századi változásai során több esetben is felfedezhető, hogy ez nem csak a politikai gondolkodásban testesült meg, hanem szimbolikus és gyakorlati lépésekben is megjelent. A szolgálatok Alaptörvénybe emelése emblemikus, jogi normatív és egyéb szakmailag indokolt döntés volt, így elfoglalhatta helyét a legmagasabb jogi dokumentumban. Ezáltal a kormányzat szimbolikusan is megjelenítette, hogy a munkája során fokozatosan figyelembe veszi munkájuknak és jelentős szerepet is szán nekik. A kormányzat holisztikus szemlélettel csak 2010 után változtatott alapvetően a rendszerváltozás időszakában lerakott alapokon nyugvó felépítményen. A rendszerváltás intézményi felépítése, szerkezete, modellje és funkciója nem az információs társadalomnak köszönhetően alakult ki, de a szerepe jelentőssé vált a 2010-es években, amelyet jól tükröznek a technikai újítások, bizonyos koordinációs szervek fejlődése, a növekvő költségvetés, az NBSZ portfóliójának szélesítése és technikai megújulása.

Különösen jelentős a TIBEK létrehozása. A terrorizmus modern fenyegetéseivel szemben olyan központ jött létre, amely minden szervezet számára képes támogatást nyújtani. A küzdelem eredményességét fokozza ez az intézmény, viszont a törvényhozóknak az emberi jogi problémákat orvosolnia kell. Az információáramlást a döntéshozók felé az információs társadalom elterjedése is meghatározza és amint arra rávilágítottunk, nagy befolyást gyakorolt a hírszerzési ciklusokra, átformálta és új mellékágak alakultak ki. A ciklus felgyorsulásával az információáramlásnak is élénkülnie kell ahhoz, hogy a politikusok a nemzetbiztonsági jelentésekre támaszkodva egyre gyorsabban tudjanak reagálni a problémákra. Példaként hoztam erre a 2015-ös migrációs válságot, amelynek következtében a kialakuló terrorhullám a szolgálatoknak is fordulópontra jelentett, strukturális és stratégiai változásokat eredményezett. A szolgálatoktól, a humán erőforrás számára az átalakuló kihívások új képzési modellek kidolgozását követelik meg. Egyre szükségesebbé vált a keleti nyelveket beszélő munkatársak létszámának növelése, azonban a hiánypótlás nem egyszerű, mert a nemzetbiztonsági szolgálatok felvételi eljárása és követelményrendszerének bonyolultsága, valamint a munkaerőpiaci kínálat nem kedvez a helyzetnek. Kiemelt szerepe van a biztonsági stratégiáknak abban, hogy rövid- és hosszútávon egyaránt determinálják a rendvédelmi szervek legfőbb fókuszát. Bár a stratégiák többségében törekszenek a konkrét intézményekre való utalás elkerülésére, főként a célokat és a védendő nemzetközi és nemzeti értékeket sorakoztatják fel, ugyanakkor utalnak a koordináció szükségességére, a módosult biztonsági környezetre, és az ehhez társuló adaptálódásra készítetik a szolgálatokat. Irányokat jelöl ki, illetve elég széles mozgásteret ad számukra ahhoz, hogy a lehető legnagyobb hatékonysággal hajtsák végre közös, összehangolt tevékenységüket.

A megváltozott biztonsági környezet egyre komplexebb, a rendvédelmi szervek együttműködve tudnak hatékonyan fellépni. Az információfúzió és a kooperatív modell az új típusú kihívások miatt jelentős szereppel bírt a politikai gondolkodásban, és továbbra is erősödő szerepe van. Mivel a HUMINT és SIGINT vonal közti hangsúlyok jelentősen átalakulnak, ezért új módszerekre van szükség az információszerzés területén. Bár - egyes esetekben - a technikai hírszerzés elegendő adatot szolgáltat, az információs társadalom által adott innovációk nem képesek mindig kellő mennyiségű védekezési lehetőséget biztosítani számunkra, ezért továbbra is jelentős szerepe van az emberi kapcsolatokra alapozott hírszerzésnek. Pontosabban erre alapozva folytatnak a hazai szolgálatok állandó, erős, főként műveleti területre fókuszáló toborzást. Ezek ellenére napirenden kell tartani a technológiai fejlesztéseket is, hiszen ilyen módon is érkehetnek időben olyan információk, amelyek a határokon átívelő, adott esetben globalizált fenyegetések ellen irányuló döntések, megelőző és védelmi intézkedések meghozatalához

szükségesek. Fontos, hogy a különféle nemzetbiztonsági elvek, módszerek, szabályok és eszközök folyamatosan adaptálódjanak. A hazai nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeti, képzési és technikai működésének igazodnia kell a területre vonatkozó kormányzati stratégiához, aminek viszont a valós fenyegetésekhez, veszélyekhez és kihívásokhoz kell alkalmazkodnia. Olyan jellegű újítások, korszerűsítések és célok kellene, amelyek lehetővé teszik a szolgálatok működését a legnehezebb helyzetekben is. Nehéz helyzetbe kerültek a hazai szolgálatok a 2008-as gazdasági világválság idején, mert egyszerre kellett szembenézniük költségvetésük megcsappanásával és a válság okozta új biztonsági fenyegetésekkel, amelyek viszont halaszthatatlan odafigyelést követeltek. Saját stabilitásuk megőrzése érdekében elengedhetetlen, hogy a szolgálatok rendelkezzenek megfelelő forgatókönyvvel az ilyen váratlan helyzetek megoldására. A költségvetés növekedése, továbbá az Európai Unió műveleti, technikai, beszerzési, valamint fejlesztési célokra fordítható pályázatai révén szerencsére lehetőség van a reagálóképesség további növelésére. A bemutatott biztonsági helyzetek jól szemléltetik, hogy az eddiginél sokkal szorosabb és hatékonyabb együttműködésre van szükség a rendvédelmi szervek részéről, ugyanis a hazánkat fenyegető veszélyek valamennyi szervezet működési területét érintik. Ennélfogva ezen kérdések tekintetében nem lehet kizárólag a nemzetbiztonsági szervezetrendszerre hagyatkozni. Ugyanakkor olyan feladatok esetében, melyek eddig főként a Rendőrséghez tartoztak, immár szükségessé vált a nemzetbiztonsági szolgálatok szerepvállalása is. A mai hálózati alapon működő világban nem az információ minősége változott, hanem az, hogy az adatok áramlása és feldolgozása azonnalivá vált. Ebből kifolyólag a nemzetbiztonsági szolgálatok a rendvédelem fontos alkotóelemei. A nemzetbiztonsági szolgálatok igyekeznek beépíteni működési területeik közé a kibertér alkotta új színteret. Mivel a szervezett bűnözés és a terrorizmus is beköltözött már a kibertérbe, a hibrid hadviselés ugyanúgy szemléletváltozást hoz a katonai szolgálatoknál, ahogy azt a polgári szolgálatoknál is látjuk. Ennek eredményeképpen a polgári, rendőrségi és katonai nemzetbiztonsági szolgálatok rendszerében egyaránt felbukkantak a kibertámadások megelőzésére, elhárítására, vagy épp azok megvalósítására hivatott divíziók. Az állami, kormányzati szervrendszer összetett hálózati rendszeren, szervezett informatikai alapon működik, épp ezért elengedhetetlen, hogy a kiber terület védelmi szempontból az első helyre kerüljön a nemzetbiztonsági kérdések között. A 271/2018. (XII. 20.) Korm. rendelet meghatározza azokat a követendő feladatokat és hatásköröket, amelyek révén a nemzetbiztonsági szolgálatok gyorsan reagálhatnak a biztonsági környezet változásaira. A technikai innovációk és az egyre növekvő információmennyiség folyamatos alkalmazkodást követel.

Véleményem szerint a fent leírtak szükségessé teszik nem csak a nemzeti biztonsági stratégiák folyamatos aktualizálását, hanem velük párhuzamosan egy új alapokon nyugvó nemzetbiztonsági törvény meghozatalát is.

6.2. A HIPOTÉZISEK TELJESÜLÉSE

Az értekezés négy hipotézist fogalmazott meg, amelyek mindegyike bizonyításra került. A dolgozat az első hipotézissel igazolta az elméleti keretet és az információs társadalom szemszögéből történő elemzési módot. Az információs társadalom jelentősen átalakította a biztonsági környezetet. A történelmi korszakok során mindig fontos volt az információ, de igazán meghatározó tényező az információs társadalom beköszöntével lett. Az információ birtokosa lett a hatalom birtokosa is, a direkt konfliktusok háttérbe szorulásával pedig felértékelődnek az olyan szervezetek, amelyeknek elsődlegesen az a feladata, hogy olyan információkat szerezzenek meg, amelyeket egy másik fél nem akar megosztani. Az említett szervezetek főleg a nemzetbiztonsági szolgálatok, akiknek fedett a tevékenységük, de a politikai háttértámogatás és eszközrendszer rendelkezésükre áll.

A második hipotézissel azt állítottam, hogy a rendszerváltás óta a magyar nemzetbiztonsági rendszer feladatainak változásaiban vegyesen jelentek meg a politikai és a szakmai döntések. A rendszerváltás után egy sajátos nemzetbiztonsági struktúra jött létre, ami főleg a pragmatista és utilitarista irányba fejlődött. 2001-ig az NBSZ létrehozásának kivételével inkább a politikai döntések voltak hangsúlyosok, amik betudhatók a rendszerváltás utáni útkeresésnek. A 2000-es években megkezdődtek a komolyabb szakmai viták, de 2010-ig nem történtek olyan változtatások, amelyekre azt mondhatjuk, hogy az információs társadalom okozta feladatbéli változás. A reformok megkezdődtek, és az állampárti rendszer félelmeit a titkosszolgálatokkal szemben kezdték elfelejteni, de egész rendszert érintő változásokra még nem került sor. A magyar nemzetbiztonsági szolgálatokra az atomizáltság jellemző. Lényegesek az intézményeket egyenként érintő változások és a külön-külön végmenő modernizációs és technikai fejlesztések. A koordináció és információfúzió viszont több biztonsági probléma miatt is megjelent, ami bizonyítja azt, hogy a döntéshozók tudatában vannak annak, hogy az újfajta kihívásokkal csak egy erős, együttműködő nemzetbiztonsági rendszer veszi fel a harcot. A rendszerváltás óta a magyar szolgálatok viszonylag jól alkalmazkodtak a megváltozott biztonsági környezethez, a technikai oldal mellett továbbra is hangsúlyos a HUMINT vonal, ami nem valósulhatott volna meg a politikai akarat nélkül.

A harmadik hipotézis szerint Magyarország állami vezetése egyre jobban támaszkodik a nemzetbiztonsági szervekre, mivel megváltoztak a kihívások, kockázatok és fenyegetések. Magyarországon azonban az információs társadalomba való belépést, és ezáltal a megváltozott, új típusú kihívásokra adott hathatós válaszokat akadályozták a politikai pozícióváltozások, ami hátráltatta a nyugathoz való felzárkózást, ennek következtében pedig a megkezdett, nemzetbiztonsági rendszert átalakító szándékok nem tudták túlélni a politikai vezetést. A modellváltás 2011. áprilisában történt meg, amikor a kormányzat ismét alkotmányos szintre, az Alaptörvénybe emelte a nemzetbiztonsági szolgálatokat, közigazgatási átalakításokat végzett, fúziós központot hozott létre, folyamatosan növelte a költségvetésüket, és a nemzeti biztonsági stratégiákban is hangsúlyos szerepet kapnak a nemzetbiztonsági védelem szempontjából. A nemzeti biztonsági stratégiák további romlásra számítanak a biztonsági környezetben, ami szintén fontossá teszi a nemzetbiztonsági szervezetek aktivitását. Több olyan eseményt is bemutatam, ami már megváltoztatta a biztonsági környezetet, de egyelőre még stratégiai dokumentumban nem szerepelnek.

A negyedik hipotézisben az került megfogalmazásra, hogy a megváltozott biztonsági környezet egyre jobban arra kényszeríti a magyar nemzetbiztonsági szerveket, hogy szorossabbá fűzzék az együttműködést. Ezt felismerte a politikai döntéshozó is, és az információfúzió a kooperációt igyekszik erősíteni. Az SZBKK, majd a TIBEK fúziós központ létrehozása elősegítette az információk hatékony megosztását a nemzetbiztonsági szervek között a szervezett bűnözés és a terrorizmus elleni harcban. A biztonsági környezetből érkező változásokra kumulatív reakciók történtek, és olyan fúziós központokat hoztak létre, amelyek képesek a nemzetközi, globális trendhez méltó szolgáltatást nyújtani, és a modern fenyegetésekre adott, viszonylag gyors reakciók jelennek meg intézményesült formában.

6.3. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

A kutatási eredményekre, illetve a témában végzett saját kutatásaimra alapozva a következő új tudományos eredményeket lehet megfogalmazni:

1. Elsőként mutattam be az információs társadalom hatását a magyar nemzetbiztonsági szolgálatokra átfogó szemléletmóddal, amihez legfőképpen magyar nyelvű forrásokat használtam fel, kiegészítve idegen nyelvű szakirodalommal.
2. Bebizonyítottam, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok feladatainak változásai nem értelmezhetőek kizárólag politikai vagy szakmai kontextusban, ennél összetettebb kérdésről van szó. Az összefüggések megértéséhez komplex elemzési módszer szükséges.
3. Igazoltam, hogy a nemzetbiztonsági szervezetrendszer a rendszerváltás utáni intézményi struktúráját, szerkezetét, modelljét és szerepét nem az információs társadalomnak köszönheti. 2022-ben már viszont már komoly szerepet játszik, amit bizonyít a koordinációs szervek evolúciója, a technikai fejlesztések, a költségvetések növelése, a NBSZ portfóliójának bővítése és technikai adottságainak innovációja.
4. Igazoltam, hogy az információfüzión és a kooperatív modellek felé való elmozdulás már jelen van a magyar politikai és tudományos gondolkodásban, továbbá a jogszabályok is az együttműködés felé hajtják a szolgálatokat. Az illegális migráció és a terrorizmus megerősödése Európában arra készítette a döntéshozókat, hogy koordináltabb szervezetrendszer hozzanak létre a már meglévő atomizált helyett, amelyek a felgyorsult világunk fenyegetéseire adnak választ. A kooperatív modell megjelenésének bizonyítéka még az SZBKK, TIBEK, a NIÁT illetve a Nemzetbiztonsági Munkacsoport és a Nemzetbiztonsági Kabinet létrehozása.
5. Példákkal igazoltam, hogy Magyarországon a rendszerváltás óta folyamatosan voltak intézményi változások, de intenzív feladati és intézményei átalakulások, fejlesztések leginkább 2010 után indultak meg. Bemutattam, hogy egyre erősebb a fókusz a nemzetbiztonsági szervezetrendszer részéről az információ-technológiára, amihez az intézményrendszer - legfőképpen az NBSZ és KNBSZ kibertéri feladatainak kibővülésével - is idomult. Az új technológiákhoz való alkalmazkodás megkövetelte a pénzügyi költségek növelését, mivel újító hatással van a munkatársi feladatkörökre, a munkafolyamatokra és a szervezeti rendszerekre is.
6. A nemzeti biztonsági stratégiák mentén, több politikai szándék bemutatásával bizonyítottam, hogy a kiszámíthatatlan biztonsági környezet miatt Magyarországon a

politika esszenciális szerepet szán a jövőben a politikai döntések előkészítése, és a nemzetbiztonsági védelem szempontjából a szolgálatok számára.

6.4. AZ ÉRTEKEZÉS FELHASZNÁLHATÓSÁGA ÉS GYAKORLATI AJÁNLÁSOK MEGFOGALMAZÁSA

A disszertáció hozzájárul a magyar nemzetbiztonsági rendszer folyamatainak könnyebb megértéséhez, jelenkori történéseinek és az azokat befolyásoló tényezők megértéséhez. Nem csupán magyar nyelvű forrásokat használ fel, hanem jelentős mennyiségű idegen nyelvűt is. Ezen okból kifolyólag, valamint az értekezés több témakört felölelő volta miatt különböző területeken is felhasználható.

Az értekezés hasznosítható a Nemzeti Közszerológati Egyetemen, illetve más felsőoktatási intézmények oktatási segédanyagaként is, ahol a kurzusok érintik a nemzetbiztonsági témakört. Az általános szemléletmódja a dolgozatnak lehetővé teszi, hogy alapozó tantárgyak irodalomjegyzékébe bekerüljön. A nemzetbiztonsági igazgatási rendszer áttekintő jellege miatt különböző szakigazgatási vagy védelmi igazgatási tárgyakban hasznosítható. Legfőképpen a biztonság- és védelempolitika, politológia, jog, államtudományi, nemzetközi igazgatási, közigazgatás-szervezői és nemzetközi tanulmányok szakos hallgatók számára ajánlott az értekezés. Leíró és áttekintő, egyfajta vonalvezetőként is szolgálhat más kutatások elkészítése során. Az információs társadalom mint fő elemzési faktor más tudományterületek nézőpontrendszeri példáját megmutathatja. Az értelmezési keret ezért beépülhet az ország kutatóintézeteinek, tudományos társaságainak, intézeteinek – főképp a Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézete, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Stratégiai Védelmi Kutatóintézete, a Hadtudományi Társaság, a Nemzetbiztonsági Szakkollégium, a Külügyi és Külgazdasági Intézet elemzéseibe. Hazánk szempontjából a releváns részek jól hasznosíthatók a Honvédelmi Minisztérium, a Belügyminisztérium a Külgazdasági és Külügyminisztérium és a Miniszterelnökség intézményeinél, valamint a nemzetbiztonsági szolgálatok szakmai képzési formáiban.

Ahogy arra Pénzváltó Nikolett is rámutat doktori értekezése eredményeinek ajánlásában, célzott és direkt politikai javaslatot nem fogalmazhat meg egy tudományos mű, ám véleményem szerint egy politikai szférával erős kapcsolatot ápoló intézményrendszer elemzése közben elengedhetetlen, hogy a szerző a szakpolitikát segítő ajánlásokat és útmutatásokat fogalmazzon meg, vagy a vizsgálatai eredményeit ne – a módszertani részben is

meghatározott – racionális döntési mechanizmusok elősegítése érdekében vesse papírra.⁵³³ Ennél fogva a disszertáció a szakpolitikai döntésekkel - kiváltképpen nemzetbiztonsági kérdésekkel és változásokkal - kapcsolatban adhat támpontot a politikai döntéshozóknak.

A szakmai jellegű felhasználtságon kívül az értekezés a nemzetbiztonsági kérdések iránt érdeklődők számára is hasznos olvasmány lehet.

⁵³³ Pénzváltó Nikolett: Oroszország helye Törökország kül-, biztonság- és védelempolitikájában, 2016–2019. Doktori (PhD) értekezés. *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2020. p. 238. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15933/penzvalto_nikolett_doktori_ertekezes.pdf;jsessionid=E6F3935637E0EDFB9BFACC762655BF5A?sequence=1 [2021. 01. 12.]

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

ELSŐDLEGES FORRÁSOK

A Kormány 1393/2021 (VI. 24) határozata Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiájáról.

Online:

<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/2a94d595e4bc33b3515c09b0f6f04c4ca3df69c6/megtekintes> [2021. 02. 24.]

1139/2013. (III. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról.

Online:

https://2010-2014.kormany.hu/download/b/b6/21000/Magyarorszag_Nemzeti_Kiberbiztonsagi_Strategiaja.pdf [2020. 10. 22.]

1144/2010. (VII. 7.) Korm. határozat a Kormány ügyrendjéről. Online:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A10H1144.KOR&mahu=1> [2020. 11. 21.]

1224/2016. (V. 2.) Korm. határozat az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ, valamint a kormányzati adatközpont egységes elhelyezéséhez szükséges költségvetési többletforrások biztosításáról

1308/2011. (IX. 6.) Korm. határozat a Nemzetbiztonsági Kabinettről. Online:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A11H1308.KOR&txtreferer=A1000043.TV> [2020. 11. 21.]

1340/2017. (VI. 9.) Korm. határozat az Alkotmányvédelmi Hivatal 2017. és 2020. év között megvalósuló létszámfejlesztéséről

14/2007. (V. 24.) Korm. Rendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007. évi II. törvény végrehajtásáról. Online:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700114.kor> [2021. 04. 12.]

1656/2012. (XII. 20.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Katonai stratégiájának elfogadásáról. Online:

<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A12H1656.KOR&targetdate=&printTitle=1656/2012.+%28XII.+20.%29+Korm.+hat%C3%A1rozat&getdoc=1> [2019. 11. 21.]

1824/2015. (XI. 19.) Korm. határozat a terrorizmus elleni küzdelem feladatainak egységes végrehajtási rendjéről. Online:

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A15H1824.KOR&txtreferer=00000001.txt>

[2020. 12. 11.]

187/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet az elektronikus információs rendszerek biztonsági felügyeletét ellátó hatóságok, valamint az információbiztonsági felügyelő feladat- és hatásköréről, továbbá a zárt célú elektronikus információs rendszerek meghatározásáról.

Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500187.kor> [2021. 01. 12.]

1990. évi LI. törvény az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet módosításáról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000051.TV> [2021. 01. 10.]

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> [2021. 01. 12.]

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500125.tv> [2019. 11. 28.]

2000. évi CXXVI. Törvény a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000126.TV> [2020. 10. 23.]

2002. évi XI. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0200011.TV> [2021. 01. 11.]

2007. évi II. Törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700002.tv> [2021. 04. 12.]

2010. évi XLII. törvény a Magyar Köztársaság minisztériumainak felsorolásáról. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000042.TV> [2017. 01. 01.]

2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000043.tv> [2022. 01. 14.]

2011. évi CXCIX. Törvény a közzolgálati tisztviselőkről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100199.tv> [2018. 03. 30.]

2012. évi CLXVI. Törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200166.tv> [2020. 11. 12.]

2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300050.tv> [2021. 01. 12.]

2016/681/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/ALL/?uri=CELEX:32016L0681> [2021. 01. 12.]

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700090.tv> [2020. 11. 21.]
2018. évi L. törvény Magyarország 2019. évi központi költségvetéséről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800050.tv> [2020. 12. 12.]
2018. évi V. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800005.tv> [2019. 01. 21.]
- 2118/2006. (VI. 30.) Kormányhatározat az államháztartás hatékony működését elősegítő szervezeti átalakításokról és az azokat megalapozó intézkedésekről. Online: <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/index.php?m=0&p=kozltart&ev=2006&szam=65&k=10> [2020. 12. 11.]
- 232/2010. (VIII. 19.) Korm. Rendelet a Terrorelhárítási Központról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1000232.KOR&txtreferer=99400034.TV> [2021. 04. 12.]
- 271/2018. (XII. 20.) Korm. rendelet az eseménykezelő központok feladat- és hatásköréről, valamint a biztonsági események kezelésének és műszaki vizsgálatának, továbbá a sérülékenységvizsgálat lefolytatásának szabályairól. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800271.kor> [2020. 10. 23.]
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1000295.kor> [2021. 01. 11.]
- 29/2013. (XII.16.) BM utasítás a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ Szervezeti és Működési Szabályzatáról
- 47/1996. (VI. 7.) OGY határozat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény végrehajtásának értékeléséről. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/getpdf?docid=996h0047.OGY&printTitle=47/1996.+%28VI.+7.%29+OGY+hat%C3%A1rozat&targetdate=ffffff4&referer=lawsandresolutions> [2020. 01. 11]
- 484/2013. (XII. 17.) Korm. rendelet a Nemzeti Kiberbiztonsági Koordinációs Tanács, valamint a Kiberbiztonsági Fórum és a kiberbiztonsági ágazati munkacsoportok létrehozásával, működtetésével kapcsolatos szabályokról, feladat- és hatáskörökről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300484.kor> [2021. 01. 11.]

- 49/2019. (XII. 11.) OGY határozat a Magyar Honvédségnek az Iszlám Állam elnevezésű terrorszervezet elleni nemzetközi fellépésben való további részvételéről. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A19H0049.OGY> [2021. 01. 11.]
- 60/2013. (IX. 30.) HM utasítás a Magyar Honvédség Kibervédelmi Szakmai Koncepciójának kiadásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=A13U0060.HM&targetdate=&printTitle=60/2013.+%28IX.+30.%29+HM+utas%C3%ADt%C3%A1s&getdoc=1> [2021. 01. 11.]
- 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300065.kor> [2020. 10. 21.]
- 80/2013. (X. 16.) OGY határozat a Nemzeti Drogellenes Stratégiáról 2013-2020. Online: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a13h0080.OGY> [2020. 10. 23.]
- 94/2018. (V. 22.) Korm. Rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800094.KOR> [2020. 10.21.]
- A hármas ügyosztályok szervezeti felépítése. https://gondola.hu/cikkek/13017-A_harmas_ugyosztalyok_servezeti_felepitese.html [2017. 12. 28.]
- A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. *Magyar Közlöny*. Online: http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf [2018. 03. 16.]
- A Kormány 1139/2013. (III. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiájáról; *Magyar Közlöny*; 2013. évi 47. szám, 2013. március 21
- A Tanács 2008/114/EK irányelve (2008. december 8.) az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0114> [2020. 11. 12.]
- Az Alkotmány módosításáról szóló 1989. évi XXXI. törvény. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98900031.TV&txreferer=98900026.MT> [2021. 01. 11.]
- Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája. Az európai biztonsági modell felé. Online: <https://www.consilium.europa.eu/media/30741/qc3010313huc.pdf> [2020. 10. 22.]
- Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Online: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0007.02/DOC_1&format=PDF [2020. 12. 21.]

- Bemutakozás. *Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ*. Online: <http://tibek.gov.hu/bemutakozas> [2018. 03. 25.]
- Countries: Emergence, Roles and Challenges. *ICCT Report*, 2019. Online: <https://icct.nl/wp-content/uploads/2019/02/ICCT-VanderVeer-Bos-VanderHeide-Fusion-Centres-in-Six-European-Countries.pdf> [2019. 12. 22.]
- eEurope: An Information Society for All (An Action Plan, Feira, June 2000)
- European Union Cybersecurity Act. Online: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/881/oj> [2020. 12. 06.]
- European Union Terrorism Situation and Trend Report 2018. Online: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2018-tesat-2018> [2020. 04. 22.]
- Jegyzőkönyv az Országgyűlés Nemzetbiztonsági bizottságának 2012. július 3-án, kedden, 12 óra 43 perckor a Képviselői Irodaház I. emelet III. számú tárgyalótermében megtartott üléséről. Online: <https://www.parlament.hu/documents/static/biz39/bizjkv39/NBB/1207031.pdf> [2020. 12. 15.]
- Költségvetés, költségvetési beszámolók. *Információs Hivatal*. Online: <http://www.mkih.hu/koltsegvetes.html> [2020. 12. 22.]
- Magyar Közlöny (2020. 81. szám) a 1163/2020. (IV.21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról
- Magyarország Alaptörvénye. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> [2016. 08. 02.]
- Magyarország Kormányának honlapja. Online: <http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium/hirek/elfogadtak-a-bm-terrorellenes-csomagjat-letrejon-a-tibek> [2019. 11. 28.]
- Magyarország Mesterséges Intelligencia Stratégiája, 2020–2030. Innovációs és Technológiai Minisztérium, Budapest, 2020. Online: <https://ai-hungary.com/api/v1/companies/15/files/137203/view> [2021. 12. 27.]
- Magyarország Nemzeti Katonai Stratégiája (2012). Online: https://2015-2019.kormany.hu/download/a/40/00000/nemzeti_katonai_strategia.pdf [2021. 01. 12.]
- Miniszterelnöki Kabinetiroda. *Az Országgyűlés honlapja*. Online: <http://www.parlament.hu/irom41/00503/adatok/fejezetek/22.pdf> [2019. 01. 22.]
- Módosító javaslat a T/5004. számú törvényjavaslathoz. *Parlament.hu*. Online: <https://www.parlament.hu/irom39/05004/05004-0024.pdf> [2021. 01. 11.]

- Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020. Online: <https://2010-2014.kormany.hu/download/b/fd/21000/Nemzeti%20Infokommunik%C3%A1ci%C3%B3s%20Strat%C3%A9gia%202014-2020.pdf> [2020. 12. 01.]
- Privacy and Civil Liberties Oversight Board Report on the Surveillance Program Operated Pursuant to Section 702 Of the Foreign Intelligence Surveillance Act JULY 2, 2014. Online: <https://irp.fas.org/offdocs/pcllob-702.pdf> [2020. 10. 20.]
- T/4816. számú törvényjavaslat a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény katonai nemzetbiztonsági szolgálatok összevonásával kapcsolatos módosításáról, valamint az azzal összefüggő további törvénymódosításokról. Online: <https://www.parlament.hu/irom39/04816/04816.pdf> [2012. 01. 10.]
- Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ honlapja. Online: <http://tibek.gov.hu/bemutakozas> [2019. 11. 28.]
- Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ. *Kozigazgas.hu*. Online: <https://regi.kozigazgas.magyarorszag.hu/intezmenyek/450021/450094/450276/SZEBEK.html> [2021. 01. 12.]

MÁSODLAGOS FORRÁSOK

- A határvédelem továbbra is kiemelt nemzetbiztonsági ügy. *Magyarország Európai Unió melletti Állandó Képviselete*. Online: <https://eu-brusszel.mfa.gov.hu/esa/news/a-hatarvedelem-tovabbra-is-kiemelt-nemzetbiztonsagi-uegy> [2020. 12. 06.]
- A hírszerzés és az Információs Hivatal története dióhéjban. *Információs Hivatal*. Online: <http://www.mkih.hu/tortenet.html> [2020. 10. 15.]
- A National Intelligence Strategy for the New Technology Age. *Council on Foreign Relations*. Online: <https://www.cfr.org/event/national-intelligence-strategy-new-technology-age> [2020. 12. 06.]
- A TEK irányítása, tevékenysége. Terrorelhárítási Központ honlapja. Online: http://tek.gov.hu/ellenorzes_iranyitas.html [2021. 01. 11.]
- Az EU Tanácsa: Az 5G technológia jelentősége és biztonsági kockázatai – A Tanács következtetéseket fogadott el. Online: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2019/12/03/significance-and-security-risks-of-5g-technology-council-adopts-conclusions/> [2021. 12. 27.]

- Az NBSZ szervezeti felépítése. Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. Online: <https://nbsz.gov.hu/tevekenyseg-mukodes/az-nbsz-rendeltetese-celja-torekvesei> [2021. 01. 21.]
- Ádám László: Az elhárítás feladatrendszere. In: Dobák Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8567/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 19]
- Alaptevékenység. *Nemzetbiztonsági Szakszolgálat*. Online: <https://nbsz.gov.hu/tevekenyseg-mukodes/az-nbsz-rendeltetese-celja-torekvesei> [2021. 01. 21.]
- Alfred Rolington: Hírszerzés a 21. században. A mozaikmódszer. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2013.
- Ambrus Attila József: Röviden az online információs társadalomról, piacról, gazdaságról. *Kalauz*. Online: <https://kalauz.lib.pte.hu/roviden-az-online-informacios-tarsadalomrol-piacrol-gazdasagrol/> [2020. 12. 01.]
- Amoakwa, Kobina: The flight software that 'trains the terrorists'. *MailOnline*. Online: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-357006/The-flight-software-trains-terrorists.html> [2016.12.30.]
- Antal Attila: Kivételes Állapotban. Napvilág Kiadó, Budapest, 2019.
- Balla Zoltán: A rendészet kérdései, *Belügyi Szemle*, 62. évfolyam, 2014. 10. szám. pp. 5-19
- Balogh Gábor: Egy túlterhelt fogalom. *Információs társadalom: társadalomtudományi folyóirat*. 6. évf. 1. sz. 2006. Online: http://epa.oszk.hu/01900/01963/00016/pdf/infotars_2006_06_01_022-029.pdf [2020. 10. 15.]
- Balogh István: A 2012-es magyar nemzeti katonai stratégia értékelése. MKI-Tanulmányok, Magyar Külügyi Intézet, Budapest, 2013. Online: https://kki.hu/assets/upload/Tanulmanyok_2013_13_A_2012-es_magyar_nemzeti_.pdf [2021. 10. 22.]
- Balogh István: Biztonságelméletek. *Nemzet és Biztonság*, 2013/3-4. szám. Online: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/nb_2013_3-4_04_balogh_istvan_-_biztonsagelmeketek.pdf [2020. 05. 12.]
- Balogh Péter: A 21. század biztonsági fenyegetései. A kábítószerek és az ellene való küzdelem. In: Resperger István (szerk.): *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. Online: <http://m.ludita.uni->

- nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11004/web_PDF_EKM_Nemzetbiztonsag_elmelete_a_kozszolgalatban.pdf?sequence=1&isAllowed=y [2020. 10. 24.]
- Bank Barbara: Hírszerzés és gazdasági manipuláció az 1980-as évek végén. *Hamvas Béla Kultúrakutató Intézet*, Budapest, 2014. pp. 3-28. Online: <https://oszkdk.oszk.hu/storage/00/01/52/93/dd/1/bank.pdf> [2017. 12. 28.]
- Baráth Magdolna: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig. In: Okváth Imre (szerk.): *Állambiztonság és rendszerváltás*. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L' Harmattan Kiadó, Budapest, 2010.
- Barnosky, Jason: Fusion Centers: What's working and what isn't. *Brookings*. Online: <https://www.brookings.edu/blog/fixgov/2015/03/17/fusion-centers-whats-working-and-what-isnt/> [2018. 03. 20.]
- Bebesi Zoltán: Kábítószer-bűnözés és terrorizmus. PhD értekezés. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem. Budapest, 2009.
- Beck, Ulrich: A kockázattársadalom. Út egy másik modernitásba. Századvég Kiadó, Budapest, 2003.
- Bécs és Nizza után: erősebb terrorellenes fellépést ígérnek Európa vezetői. *HVG*. Online: https://hvg.hu/vilag/20201110_Becs_es_Nizza_utan_erosebb_terrorellenes_fellepest_i_gerne_k_Europa_vezetoi [2020. 12. 06.]
- Beláz Annamária: Az ökoszisztémák fogalma és jelentősége az információs társadalomban. In: *Rendszerelmélet. Scientia Rerum Politicarum*. Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft., Budapest, 2020. pp. 159-177. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15834/Rendszerelmélet_10.36250_00734.0_9.pdf?sequence=10 [2020. 12. 01.]
- Bell, Daniel: *The Coming of the Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. London: Heinemann, 1976.
- Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság: Kritikus infrastruktúrák védelmével összefüggő hatósági feladatok, jogszabályok. Online: <https://www.katasztrofavedelem.hu/109/kritikus-infrastrukturak-vedelmevel-osszefuggo-hatosagi-feladatok-jogszabalyok> [2020. 11. 12.]
- Bemutakozás. *Terrorellhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ*. Online: <http://tibek.gov.hu/bemutakozasbo> [2021. 01. 12.]
- Benedek Márta: A nemzetbiztonság stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikájában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2016. Online: [https://nkerepo.uni-](https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15834/Rendszerelmélet_10.36250_00734.0_9.pdf?sequence=10)

- nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12372/ertekezes.pdf?sequence=1 [2020. 10. 21.]
- Beregi Alexandra Lilla: Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája (2012) a mai biztonságpolitikai kihívások tükrében. *Hadmérnök*, 15. évfolyam (2020) 2. szám. pp. 205–217. Online: http://real.mtak.hu/124740/1/HM_2020_2_14_Beregi.pdf [2022. 02. 28.]
- Besenyő János - Pranter Zoltán - Speidl Bianka - Vogel Dávid: *Az Iszlám Állam – Terrorizmus* 2.0. Kossuth Kiadó, Budapest, 2015.
- Bikki István: A titkos operatív technikai rendszabályok és módszerek, valamint a K-ellenőrzés alkalmazására vonatkozó szabályok 1945–1990 között. *Betekintő*, 4. évf. 1. 2010. pp. 1-15. Online: https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2010_1_bikki.pdf [2021. 01. 11.]
- Boda József – Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel. *Nemzetbiztonsági Szemle*, MMXVI/IV. IV. szám. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00016/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2016_04_017-025.pdf [2020. 10. 23.]
- Boda József : A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a titkos információgyűjtés rendszerében. *Hadtudomány*, 23. évf. 1–2. sz. 2013.
- Boda József: „Szigorúan titkos!”? Nemzetbiztonsági almanach. ZHM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016.
- Boda József: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye és szerepe a rendvédelemben. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIII.* Magyar Hadtudományi Társaság, Pécs, 2012. pp. 113–130.
- Boda József: Biztonsági kihívások – nemzetbiztonsági válaszok. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XV. kötet, 2014.
- Bodine-Baron, Elizabeth - Helmus, Todd C. - Radin, Andrew - Treyger, Elina: Countering Russian Social Media Influence. RAND Corporation, Santa Monica, 2018. Online: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2740.html [2020. 12. 06.]
- Bond, Ian: Europe Must Stand Up to China Before It's Too Late. *Foreign Policy*. Online: <https://foreignpolicy.com/2020/06/16/europe-must-stand-up-to-china-before-its-too-late/> [2020. 12. 06.]
- Bővülnek a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ feladatai. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/bovulnek-a-terrorelharitasi-informacios-es-bunugyi-elemzo-kozpont-feladatai/> [2021. 01. 12.]

- Brattberg, Erik - Le Corre, Philippe - Stronski, Paul - de Waalp, Thomas: Kína befolyása Délkelet-, Közép- és Kelet-Európában. Gyenge pontok és ellenállóképesség. Carnegie Endowment for International Peace, Washington D.C. 2021. Online: https://carnegieendowment.org/files/202110-Brattberg_et_al_EuropeChina_Hungarian.pdf [2021. 12. 27.]
- Buday-Sántha Andrea: „Az információ hatalom” – Kihívások és megoldások az információs társadalmakban. In: Karlovitz János Tibor (szerk.): *Társadalomtudományi gondolatok a harmadik évezred elején*. International Research Institute, Komárno, 2013. Online: <http://www.irisro.org/tarstud2013aprilis/23BudaySanthaAndrea.pdf> [2020. 12. 15.]
- Castells, Manuel: *The Information Age: Economy. Society and Culture, Volume I: The Rise of the Network Society*. Blackwell, Oxford, 1996.
- Cattaruzza, Amael: *A digitális adatok geopolitikája. Hatalom és konfliktusok a Big Data korában*. Pallas Athéné Könykiadó, Budapest, 2020.
- Chirac lashes out at 'new Europe'. *CNN*. Online: <https://edition.cnn.com/2003/WORLD/europe/02/18/sprj.iq.chirac/> [2020. 12. 06.]
- Ciklustörténet. *Országgyűlés honlapja*. Online: <https://www.parlament.hu/web/guest/bizottsagok-elozo-ciklusbeli-adatai> [2020. 12. 19]
- Clausewitz, Carl Von: *A háborúról*. Második kiadás, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1917.
- Concha Győző: *A rendőrség természete és állása szabad államban*, MTA, Budapest, 1901.
- Council on Foreign Relations: *Global Conflict Tracker*. Online: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/?category=us> [2020. 12. 06.]
- Countering America's Adversaries Through Sanctions Act törvény, USA, PUBLIC LAW 115–44—AUG. 2, 2017. Online: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-115publ44/pdf/PLAW-115publ44.pdf> [2020. 12. 06.]
- Csaba Zágon: A bűnelemzés aktuális kihívásai a nemzetközi súlyos és szervezett bűnözés elleni Európai fellépés terén. *Felderítő Szemle*, XVI. évfolyam 4. szám, 2018. December. pp. 118-132. Online: https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_4_szam.pdf [2020. 10. 23.]
- Cseh Gergő Bendegúz: Közép-kelet-európai állambiztonsági panoráma. Titkosszolgálati iratok nyilvánossága az egykori szocialista országokban. *Betekintő*, 2010/1. szám. Online: https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2010_1_cseh.pdf [2021. 01. 03.]

- Cséve Lajos: Néhány gondolat a Nemzetbiztonsági Hivatal létrejöttéről és munkájáról. *Rendészeti Szemle* 10. évf. 1993/10.
- Csiki Varga Tamás – Tálás Péter: Magyarország új nemzeti biztonsági stratégiájáról. *Nemzet és Biztonság*, 2020/3. szám. Online: http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/4906-cikk_szoveg-16687-1-10-20210426.pdf [2021. 12. 27]
- Csorba József: A globalizáció az információs társadalommal kapcsolatos információtudományos gondolkodásban. *www.inco.hu*, 1999/2.sz. Online: <http://www.inco.hu/inco2/global/cikk2.htm> [2020.12. 29.]
- Dávid Ferenc: Nemzetbiztonság és szervezetrendszer. *Allamtudományi Műhelytanulmányok*, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2017. évi 14. szám. Online: <https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/david-ferenc-nemzetbiztonsag-es-szervezetrendszer-1.original.pdf> [2021. 01. 11.]
- Dávid Ferenc: Történeti visszatekintés a magyar titkosszolgálatokra. In: Resperger István (szerk.): *Nemzetbiztonsági alapismeretek*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
- Dezső Lajos – Hajas Gábor: A nemzetbiztonsági tevékenységre vonatkozó jog-szabályok. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 1998.
- Dihen Mihály: A magyar polgári hírszerzés előtt álló kihívások a 21. század elején. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyam (2020) 1. Szám. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/1389/715> [2020 08. 12.]
- Dinya Lajos – Raáb Mihály: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat változásai a rendszerváltozástól napjainkig. In: Boda József – Horvát Orsolya: *15 éves a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat*, NBSZ, 2011.
- Dobák Imre: Technikai típusú információgyűjtés a változó biztonsági kihívások tükrében. *Hadmérnök*, XII. Évfolyam 2. szám – 2017. június. Online: http://hadmernok.hu/172_19_dobak.pdf [2020. 04. 20.]
- Drusza Tamás: A nemzetbiztonsági szféra szerepe a szervezett bűnözéssel szembeni fellépésben. In: Baráth Noémi Emőke – Mezei József: *Rendészet-tudomány-aktualitások. A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével*. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztálya Budapest, 2019. Online: <https://dosz.hu/files/rende%CC%81szet-tudoma%CC%81ny-aktualitasok.pdf> [2020. 10. 21.]
- Drusza Tamás: A nemzetbiztonsági terület funkciói rendkívüli helyzetekben. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XXIII. kötet, 2021. Online: <https://pecshor.hu/periodika/XXIII/drusza.pdf> [2022. 02. 11.]

- Drusza Tamás: Jövőbeni kihívások a (polgári) nemzetbiztonsági elhárítás területén. In: Drusza Tamás (szerk.): *A Magyar elhárítás fejlődése. Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárításmúltjáról, jelenéről, jövőjéről*. Dialóg Campus Kiadó Kft., Budapest, 2019. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12763/web_PDF_A_magyar_elharitas_fejloedese.pdf;jsessionid=DCF2D9A9FA28590FCC32017E053A2FE8?sequence=2 [2020. 09. 12.]
- Europe and right-wing nationalism: A country-by-country guid. BBC. Online: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36130006> [2020. 12. 06.]
- Elszámoltak költségvetésükkel a titkosszolgálatok. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/nemzetbiztonsag/> [2022. 03. 01.]
- Evans, Ryan: How to Show Strength, Stabilize the Ukraine Crisis, and Revitalize NATO. *War on The Rocks*. Online: <https://warontherocks.com/2014/03/how-to-show-strength-stabilize-the-ukraine-crisis-and-revitalize-nato/> [2020. 12. 06.]
- Fábián Péter: Az állambiztonságtól a nemzetbiztonságig I. „A nemzetbiztonsági intézményrendszer jogfejlődése 1945-től 2010-ig”. *Büntetőjogi Szemle*, 2019/2. szám. Online: https://ujbtk.hu/wp-content/uploads/lapszam/BJSz_201902_26-31o_FabianPeter.pdf [2021. 01. 11.]
- Farkas Anikó - Franczel Richárd - Pesti Sándor: A kormány működési és szervezeti rendje (1990–2014). In: Körösenyi András (szerk.): *A magyar politikai rendszer – negyedszázad után*. Osiris Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, Budapest, 2015. Online: http://real.mtak.hu/32842/7/A_magyar_politikai_rendszer_-_negyedszazad_utan_nyomdai.pdf [2021. 01. 11.]
- Farrel, Henry – Newman, L. Abraham: Magánszféra és hatalom. Transzatlanti küzdelem a szabadságért és a biztonságért. Pallas Athéné Könyvkiadó, Budapest, 2019.
- Fehér András Tibor – Négyesi Imre: Mesterségesintelligencia-alapú kibertértámadási modellek. *Műszaki Katonai Közlöny*, 31. évfolyam (2021) 3. szám. Online: http://real.mtak.hu/131737/1/05_Feher-Negyesi_73-87_MKK_2021_3.pdf [2021. 12. 27.]
- Ficzere Lajos: Közigazgatás és rendészeti igazgatás, *Új Rendészeti Tanulmányok*, 1. sz. 1997.
- Finszter Géza: A bizonyítási lehetőségek felkutatásának különleges módjai és eszközei. In: Bócz Endre (szerk.): *Kriminalisztika 1-2*. BM Kiadó, Budapest 2004, pp. 703 – 744.

- Finszter Géza: A rendőrség joga, *Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar*, Budapest, 2014.
- Finszter Géza: Rendészettan. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. Online: https://akfi-dl.uni-nke.hu/pdf_kiadvanyok/web_PDF_EKM_Rendeszettan.pdf [2019. 12. 20.]
- Fodor István: Merre megy a világ gazdasága, merre mehetünk mi? In: Glatz Ferenc (szerk.): *Az információs társadalom. Magyarország az ezredfordulón*. Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián VI. MTA, Budapest, 2000.
- Formálódik a Nemzeti Digitális Stratégia. *BITPORT*. Online: <https://bitport.hu/formalodik-a-nemzeti-digitalis-strategia> [2020. 12. 01.]
- Fukuyama, Francis: History Is Still Going Our Way. *The Wall Street Journal*. Online: <https://www.wsj.com/articles/SB1002238464542684520> [2020. 12. 06.]
- Fukuyama, Francis: The End of History and the Last Man. In: *The Realm of Freedom*, Free Press, New York, 1992.
- Goldschmidt, Walter: Man's Way: A Preface to the Understanding of Human Society. Holt, Rinehart and Winston, New York, 1967.
- Gould, Joe - Insinna, Valerie - Mehta, Aaron: Trump left the Open Skies Treaty, but don't write it off yet. *Defense News*. Online: <https://www.defensenews.com/congress/2020/11/25/trump-left-the-open-skies-treaty-but-dont-write-it-off-yet/> [2020. 12. 06.]
- Gould, Joe: Here are the new grades for America's military — and the threats against it. *Defense News*. Online: <https://www.defensenews.com/congress/2020/11/17/here-are-the-new-grades-for-american-military-strength/> [2020. 12. 06.]
- Gubán Ákos – Gubán Miklós – Hua, Nam Son: Információ, adat, intelligencia. SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt. Budapest, 2012.
- Gubicza József – Laufer Balázs: Az illegális migráció aktuális trendjei nemzetbiztonsági szempontból. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények*, XV. Pécs, 2014.
- Gyűrű Attila: A terrorizmus fogalma a nemzetközi jogban. *Themis*, 2015. június. pp. 113-140. Online: http://epa.oszk.hu/02300/02363/00023/pdf/EPA02363_THEMIS_2015_jun_113-140.pdf [2020. 04. 22.]
- Haig Zsolt - Hajnal Béla - Kovács László - Muha Lajos - Sik Zoltán Nándor: A kritikus információs infrastruktúrák meghatározásának módszertana. ENO Advisory Kft., Budapest, 2009. Online: <https://nki.gov.hu/wp>

- content/uploads/2009/10/a_kritikus_informacios_infrastrukturak_meghatározasanak_modszertana.pdf [2020. 10. 15.]
- Haig Zsolt – Kovács László: Kritikus infrastruktúrák és kritikus információs infrastruktúrák. Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Budapest, 2012. Online: https://www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/kritikus_infrastrukturak.pdf [2020. 11. 22.]
- Haig Zsolt: Az információbiztonság komplex értelmezése. *Robothadviselés 6. tudományos konferencia kiadványa. Hadmérnök különszám*, 2006. nov. 22.
- Haig Zsolt: Az információbiztonság szabályzói és szervezeti keretei. *Robothadviselés 7. tudományos szakmai konferencia. Hadmérnök különszám*, 2007. november. 27. Online: http://hadmernok.hu/kulonszamok/robothadviseles7/haig_rw7.html#i2 [2020. 10. 16.]
- Hardt, Michael – Negri Antonio: *Multitude: War and Democracy in the Age of Empire*. Penguin Books, London, 2004.
- Harris, Shane: Issues and Ideas — Fusion Centers Raise a Fuss. *National Journal*, 39 no. 6, Feb 10, 2007. Online: <https://fas.org/sgp/crs/intel/RL34070.pdf> [2019 12. 20.]
- Haskó Katalin – Hülvely István: *Bevezetés a politikatudományba*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- Hautzinger Zoltán: A nemzetbiztonsági érdek megjelenése a migrációban és az idegenjogban. *Dialóg Campus Kiadó; Nordex Kft., Budapest, pp. 265-280*. Online: http://real.mtak.hu/81421/1/A_nemzetbiztonsagi_erdek_megjelenese_a_migracioban_es_az_id_u.pdf [2020. 10. 21.]
- Havass Miklós: Lehetőségeink az információs társadalomban. In: Glatz Ferenc (szerk.): *Az információs társadalom. Magyarország az ezredfordulón*. Stratégiai kutatások a Magyar Tudományos Akadémián VI., MTA, Budapest, 2000. pp. 27-42.
- Hayes, Robert M.: Az információ mérése. *Könyvtári Figyelő*, 40. évfolyam, 1994. 3. szám. Online: http://ki2.oszk.hu/kf/kfarchiv/1994/3/hayes_h.html [2020. 12. 01.]
- Héjja István: Nemzetbiztonsági szervezeti modellek. In: Dobák Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közzolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8567/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 19]
- Hetesy Zsolt: A titkos felderítés. Doktori (PhD) értekezés, *Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola*, Pécs, 2011. Online: <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hetesy-zsolt/hetesy-zsolt-vedes-ertekezes.pdf> [2016. 08. 02.]

- Hilbert, M. - López, P.: The World's Technological Capacity to Store, Communicate, and Compute Information. *Science*, 332(6025), 2011.
- Hobbes, Thomas: *Leviatán*. Kossuth Kiadó, Budapest, 2010.
- Hódos László: A hibrid konfliktusok felívelési szakasza, avagy a fenyegetés észlelésének, megelőzésének és kezelésének nemzetbiztonsági aspektusai. *Hadtudományi Szemle*, 2020/4. Online: <https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/89/88> [2020. 12. 21.]
- Hódos László: Gondolok a nemzeti hírszerző képesség koordinációjáért felelős szerv közjogi helyzetéről. *Szakmai Szemle*, XVI. évfolyam 4. szám, 2018. december. Online: http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2018_4_szam.pdf [2019. 01. 22.]
- Hogyan keletkezett a posztmodern terrorizmus? *HVG*. Online: https://hvg.hu/tudomany/20110504_terrorizmus_harom_korszak_talas_peter [2020. 12. 06.]
- Hornyacsek Júlia: A védelmi igazgatás rendszere és a honvédelmi igazgatással való kapcsolatának elméleti és gyakorlati összefüggései. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- Hughes-Wilson, John: *Military Intelligence Blunders*. Carroll&Graf, New York, 1999.
- Huntington, Samuel P.: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2018. pp. 347-363.
- Ignáth Éva: A 2002-ben és a 2004-ben született magyar nemzeti biztonsági stratégiák összehasonlítása. Online: http://www.grotius.hu/doc/pub/WPNYUQ/2009_159_ignath_eva_nemzeti_bizti_strat.pdf [2017.01.01.]
- Így lesz Közép-Európa leghatékonyabb kormánya a magyar - Lázárt meghallgatták. *Napi.hu*. Online: https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/https://www.napi.hu/magyar_gazdasag/igy_les_z_kozep-europa_leghatekonyabb_kormanya_a_magyar_lazart_meghallgattak.582252.html.582252.html [2021. 01. 05.]
- Illés Noémi: A Nagy Adat; A nagy adat nemzetbiztonsági aspektusai. *Szakmai Szemle*, 2016. 4. szám. Online: https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2016_4_szam.pdf [2020. 10. 27.]

- Istvanovszki László: A Szervezet Bűnözés Elleni Koordinációs Központ helye, szerepe, tapasztalatai a határon átnyúló veszélyek és fenyegetések megelőzésében, kezelésében. *Felderítő Szemle*, VII. évfolyam Különszám 2008. január. pp. 63-72. Online: https://bba.uni-nke.hu/document/bba-uni-nke-hu/istvanovszki-laszlo-a-szervezett-bunozes-elleni-koordinacios-kozpont-helye_-szerepe_-tapasztalatai-a-hataron-atnyulo-veszelyek-es-fenyegetesek-megelozeseben_-kezeleseben.original.pdf [2021. 01. 12.]
- Istvanovszki László: Bűnelemzés, titkos információ elemzés a bűnügyi operatív munkában. Főiskolai jegyzet, Budapest, 2005.
- Izsa Jenő: Javaslatok a nemzetbiztonsági / titkosszolgálati stratégia kidolgozásához. *Hadtudomány*, XVII. évfolyam 1. szám 2007. március. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1ltnyi%20%C3%89va%20k%C3%B6tet.pdf> [2021. 01. 11.]
- Jagadics Péter – Rajos Sándor - Simon László – Szabó Károly: A Magyar Katonai Elhárítás Története 1918 – 2018. Az Evidenzbürotól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig. Univerzum Könyvek, Budapest, 2018.
- Jakobi Ákos: Hagyományos és új területi különbségek az információs társadalomban. Doktori (PhD) értekezés, *Eötvös Loránd Tudományegyetem Földtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2007. Online: http://teo.elte.hu/minosites/ertekezes2007/jakobi_a.pdf [2020. 10. 15.]
- Jensen, Carl J. – McElreath, David H. – Graves, Melissa: Bevezetés a hírszerzésbe. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2017.
- Johnston, Rob: Analytic culture in the US intelligence community: An ethnographic study, Central Intelligence Agency, 2005. Online: <https://fas.org/irp/cia/product/analytic.pdf> [2018. 03. 25.]
- Kaldor, Mary. New and old wars: Organised violence in a global era, 3rd Edition. Polity Press, 2012.
- Kántás Péter: A rendészet fogalmához, *Belügyi Szemle*, 1997/1.
- Kasznár Attila: Az európai terrorelhárítás jelene és jövője. In: Drusza Tamás (szerk.): A Magyar elhárítás fejlődése. Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárításmúltjáról, jelenéről, jövőjéről. Dialóg Campus Kiadó Kft., Budapest, 2019. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12763/web_PDF_A_magyar_elharitas_fejloedese.pdf;jsessionid=DCF2D9A9FA28590FCC32017E053A2FE8?sequence=2 [2020. 09. 12.]

- Kenedli Tamás: A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat szakmai fejlődésének legfontosabb sajátosságai az elmúlt években. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyam (2020) 1. szám. Online: http://real.mtak.hu/107363/1/NSZ_2020_1_Kenedli_Tamas.pdf [2021. 01. 12.]
- Kiripovszky Csaba: Az emberkereskedelem és a szervezett bűnözés kapcsolata a prostitúció tükrében. *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények VIII. Különszám*, 2007.
- Kis-Benedek József: A nemzetbiztonsági szolgálatok együttműködése. *Hadtudomány*. 2013/1–2. pp. 100–114.
- Kis-Benedek József: A terrorizmus új trendjei. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XX.: a XXI. század biztonsági kihívásai*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja.
- Kiszely Gábor: *Állambiztonság 1956-1990*. Korona Kiadó, Budapest, 2001.
- Koi Gyula: A közigazgatás-tudomány kezdetei és a Polizeiwissenschaft szerepe Magyarországon, *Állam- és Jogtudomány*, 55. (2)
- Koller Boglárka: Klubtagságok az EU-ban. *Politikatudományi Szemle*, XXI/1.
- Komenczi Bertalan: *Információ és társadalom*. EKF Lícium Kiadó, Eger, 2002.
- Korinek László: Nomádok és letelepedettek – gondolatok a közösségi bűnmegelőzésről. In: *Jogtudományi Közlöny*, 2006. LXI. évf. 7–8. sz. pp. 247–267.
- Kormány.hu: Felgyorsultak az új világrend kialakulásának irányába mutató változások. Online: <https://kormany.hu/hirek/felgyorsultak-az-uj-vilagrend-kialakulasanak-iranyaba-mutato-valtozasok> [2022. 02. 24.]
- Kovács Attila: A gazdasági viselkedés racionalitása. In: Hunyady György – Székely Mózses (szerk.): *Gazdaságpszichológia*. Osiris, Budapest, 2002.
- Kovács István: „Olajozás”, szervezett bűnözés és prostitúció a 90-es években Magyarországon. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2015. III. évfolyam I. szám. Online: <https://nkerepo.unike.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/10205/kovacs-istvan-olajozas--szervezett-bunozes-es-prostitucio-a-90-es-evekben-magyarorszagon.original.pdf?sequence=2> [2020. 10. 21.]
- Kovács József: A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat az egyesülés után. *Hadtudomány*. 2013/1–2.
- Kovács László: A kiberbiztonság és a kibernüveletek megjelenése Magyarország új Nemzeti Biztonsági Stratégiájában. *Honvédségi Szemle*, 2020/5. szám 148. évfolyam, 2020. pp. 3-18.
- Kovács Tamás: Átmentett vagy megmentett légió? A magyar állambiztonság metamorfózisához, 1989–1990. *Levéltári Közlemények*, 82. évf. 1. sz. 2011.

- Kovács Zoltán: Kibervédelem és biztonság. In: *Kibervédelem a bűnügyi tudományokban. Ludovika Egyetemi Kiadó Nonprofit Kft. – Ludovika Press, Budapest, 2020. pp. 65-90.*
 Online:
http://real.mtak.hu/107378/7/web_PDF_Kibervedelem_bunugyi_tudomanyokban-66-91.pdf [2021. 02. 26.]
- Kovács Zoltán – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990–2016). In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): *Biztonsági kihívások a 21. században.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017.
- Közigazgatás.hu Kormányzati Portál. Online:
<https://kozigazgas.magyarorszag.hu/intezmenyek/450021/450094/450276/SZEBEK.html> [2018. 12. 21.]
- Kugler, Richard L.: Policy Analysis in National Security Affairs: New Methods for a New Era. Washington, D.C.: Center for Technology and National Security Policy, *National Defense University Press*, 2006.
- Kurtán Sándor: Titkosszolgálatok Magyarországon 1988-2008. In: Sándor Péter – Stumpf Anna – Vas László (szerk.): *Magyarország politikai évhuszadkönyve.* Demokrácia Kutatások Magyar Központja Közhasznú Alapítvány, Budapest, 2009.
- Laufer Balázs: Migrációs státuszkérelmezők esetében felmerülő lehetséges nemzetbiztonsági és terror kockázatok. *Terror & elhárítás* 2017/3. szám. pp. 67-107. Online:
http://epa.oszk.hu/02900/02932/00012/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2017_3_067-107.pdf [2021. 04. 12.]
- Lenyomták a fideszes lázadók Pintér szuper-titkosszolgálatát. *HVG.* Online:
https://hvg.hu/itthon.parlament/20111230_Pinter_NIBEK_Demeter_modosito [2021. 01. 11.]
- Lewandowski, Carla – Manjarrez, Victor M.: Using a Fusion Center Model to Manage and Improve Border Security. *Journal of Applied Security Research*, Január, 2017.
- Lowenthal, Mark M.: Intelligence from secrets to policy. CQ Press, Washington D.C., 2012.
- Magunkról. *Nemzeti Kibervédelmi Intézet.* Online:
<https://nki.gov.hu/intezet/tartalom/magunkrol/> [2021. 01. 15.]
- Magyar Nemzeti Bank – havi elemzés az infláció alakulásáról. 2022. február. Online:
<https://www.mnb.hu/letoltes/inflacios-alapmutato-aktualis-havi-ertekeles.pdf> [2022. 03. 02.]
- Magyarország Kormánya: Orbán Viktor válaszai a felmerült újságírói kérdésekre. Kormányinfo, 2021. december 21. Budapest. Online: <https://kormany.hu/beszedek->

- [interjú/miniszterelnok/orban-viktor-valaszai-a-felmerult-ujsgairoi-kerdesekre-20211222](#) [2021. 12. 30]
- Magyary Zoltán: Magyar közigazgatás. Magyar Királyi Egyetemi Nyomda, Budapest, 1942.;
- Nyiri Sándor: A közrend és a közbiztonság. *Rendészeti Szemle* 1994/10.
- Marius Pantea: European secret service - a new european union institution? *Journal of Criminal Investigation*, 2011, Vol. 4 Issue 2.
- Marton Péter – Balogh István – Rada Péter: Biztonsági tanulmányok. Új fogalmi keretek, és tanulságok a visegrádi országok számára. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015.
- Mascaro, Lisa: Patriot Act provisions extended just in time. *Los Angeles Times*. Online <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2011-may-27-la-na-patriot-act-20110527-story.html> [2020. 12. 06.]
- Masse, Tod – Rollins, John: CRS Report for Congress. A Summary of Fusion Centers: Core Issues and Options for Congress. 2007. Online: <https://fas.org/sgp/crs/intel/RL34177.pdf> [2019 12. 01.]
- Masuda, Yoneji: Az információs társadalom. OMIKK, Budapest, 1988.
- Megjelent Magyarország hálózati és információbiztonsági stratégiája. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/megjelent-magyarorszag-halozati-es-informaciobiztonsagi-strategiaja/> [2021. 01. 11]
- Megszavazták: korlátlan rálátást kapnak a nemzetbiztonsági szervek az állampolgárok adataira. *HVG*. Online: https://hvg.hu/itthon/20200519_Megszavaztak_korlatlan_ralatast_kapnak_a_nemzetbi_ztonsagi_szervek_az_allampolgarok_adataira?fbclid=IwAR0tP5raYGIG5ZTKtV_5bQOUBinGlrvQLvucZ_DjcaLXFvG450Ra21veOg [2020. 05. 30.]
- Morgenthau, Hans J.: Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace. 5. kiadás. *Alfred A. Knopf kiadó*, New York, 1973.
- Most jelentkezzen titkosügynöknek! *Index*. Online: https://index.hu/belfold/2013/05/17/muveleti_tiszteket_keres_a_titkosszolgalat/ [2021. 01. 11.]
- Muha Lajos: A kritikus információs infrastruktúrák védelme. RelNet Technológia Kft. Budapest, 2015. Online: http://real.mtak.hu/78935/1/A_kritikus_informacios_infrastrukturak_vedelme_u.pdf [2020. 11. 12.]
- Muha Lajos: Infokommunikációs biztonsági stratégia. *Hadmérnök*, IV. Évfolyam 1. szám, 2009. március. Online: http://hadmernok.hu/2009_1_muha.pdf [2020. 10. 21.]

- Munk Sándor: A kritikus infrastruktúrák védelme információs támadások ellen. *Hadtudomány*, 2008/1. Online: <https://docplayer.hu/1503396-A-kritikus-infrastrukturak-vedelme-informacios-tamadasok-ellen.html> [2020. 10. 21.]
- Működésben az új hírszerzési központ. *Jogalappal.hu*. Online: <https://jogalappal.hu/mukodesben-az-uj-hirszerzesi-kozpont/> [2020. 12. 12.]
- Müller György: Kormányról kormányra a rendszerváltás utáni Magyarországon. Antalltól Gyurcsányig. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008.
- Müller Rolf : Belügyi információs jelentések, 1964–1990. Trezor 3. In: Gyarmati György (szerk.), *Az átmenet évkönyve*. ÁBTL, Budapest, 2003. pp 147–164.
- NATO In The Post-Cold War Era. *Britannica*. Online: <https://www.britannica.com/topic/North-Atlantic-Treaty-Organization/NATO-in-the-post-Cold-War-era> [2020. 12. 06.]
- Négyesi Imre: A mesterséges intelligencia katonai felhasználásának társadalmi kérdései. *Honvédségi Szemle*, 2021/1. Online: <http://real.mtak.hu/120556/1/NegyesiImre.pdf> [2021. 12. 28.]
- Négyesi Imre: Az információgyűjtés jövőképe. *Hadtudományi Szemle*. I. évf. 3. szám, 2008. Online: http://m.ludita.unike.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/2255/2008_3_alt_negyesi_imre_95_100.pdf?sequence=1&isAllowed=y [2021. 12. 27.]
- Németh Gergely: A védelmi szektor transzformációját befolyásoló tényezők. Doktori (PhD) értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola. Budapest, 2017. Online: <http://m.ludita.unike.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11114/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 01.]
- Németh József: A Rendőrség feladatai az illegális migráció és a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés terén, különös tekintettel a Balkán biztonsági helyzetére. Doktori (PhD) értekezés. *Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi kar Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2010. Online: <https://nkerepo.unike.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/12211/ertekezes.pdf?sequence=1> [2020. 10. 21.]
- Nemzetbiztonsági Szakszolgálat: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat jövőképe. Budapest, 2011.
- Nemzeti Biztonsági Stratégiájában. *Honvédségi Szemle*, 2020/5. szám 148. évfolyam, 2020. pp. 3-18.

- Netanjahu, Benjamin: *Harc a terrorizmus ellen*, Alexandra, Budapest, 1995.
- Nyeste Péter: A nemzetbiztonsági célú stratégiai felderítés/elhárítás és a büntügyi célú stratégiai hírszerzés összehasonlítása, kiemelten a szervezett bűnözés elleni fellépés területén. *Felderítő Szemle*, XII. évfolyam 1. szám, 2013. Online: http://real.mtak.hu/108980/1/felderitoszemle_2013_1-100-119.pdf [2020. 10. 23.]
- Nyíri Kristóf: Castells – The Information Age. *Replika*, 36, 1999. pp. 157-181.
- Nyíri Kristóf: Információs társadalom és nemzeti kultúra. *Replika*, 1999/38. szám. p. 183-194. Online: http://real.mtak.hu/110914/1/replika_38-11_nyiri.pdf [2020. 10. 15.];
- Nyitrai Mihály: A katonai nemzetbiztonsági szolgálat helye és szerepe hazánk nemzetbiztonsági érdekeinek védelmében. *Honvédségi Szemle*, 2019/2. szám. Online: <https://kiadvany.magyarhonvedseg.hu/index.php/honvszemle/article/view/268/260> [2020. 10. 16.]
- Osvát Szabolcs: Az európai hagyományos fegyverzet-ellenőrzés fénykora. In: *Nemzet és Biztonság*, 2011. november.
- Outrage at 'old Europe' remarks. *BBC*. Online: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2687403.stm> [2020. 12. 06.]
- Ősze Áron: Nemzetbiztonsági szolgálatok és titkos információgyűjtés – lehetséges-e a hatékony alkotmányossági kontroll? *Diskurzus*, IX. évfolyam, II. szám, 2019.
- Pagel, Mark: Does globalization mean we will become one culture? *BBC*. Online: <https://www.bbc.com/future/article/20120522-one-world-order> [2020.12. 06.]
- Palatin János: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat változásai a rendszerváltozástól napjainkig. In: Boda József – Horvát Orsolya: *15 éves a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat*, NBSZ, 2011.
- Papp Zsolt: Terrorbiznisz: ömlik a pénz a titkosszolgálatokba. *Zoom*. Online: <https://zoom.hu/hir/2017/08/23/terrorbiznisz-omlik-a-penz-a-titkosszolgalatokba/> [2021. 01. 12.]
- Patyi András: A közigazgatási működés jogi alapjai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. Online: [https://jak.ppke.hu/uploads/articles/2248058/file/WEB_Patyi_Andras_II_A_kozigazgatasi_mukodesjogi_alapjai_1%20\(1\).pdf?fbclid=IwAR12eveO0cMqERvSC3LifYLSXLnihcB85x_fEdViHxtH8Ql6J6O9yS8ynmw](https://jak.ppke.hu/uploads/articles/2248058/file/WEB_Patyi_Andras_II_A_kozigazgatasi_mukodesjogi_alapjai_1%20(1).pdf?fbclid=IwAR12eveO0cMqERvSC3LifYLSXLnihcB85x_fEdViHxtH8Ql6J6O9yS8ynmw) [2022. 01. 14.]
- Patyi András: A rendészeti igazgatás és a rendészeti jog alapjai. In: Lapsánszky András (szerk.): *Közigazgatási jog. Fejezetek szakigazgatásaink köréből. I. kötet*, Budapest, CompLex Kiadó.

- Pénzváltó Nikolett: Oroszország helye Törökország kül-, biztonság- és védelempolitikájában, 2016–2019. Doktori (PhD) értekezés. *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, Budapest, 2020. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15933/penzvalto_nikolett_doktori_ertekezes.pdf;jsessionid=E6F3935637E0EDFB9BFACC762655BF5A?sequence=1 [2021. 01. 12.]
- Pintér Róbert: Úton az információs társadalom megismerése felé. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007. Online: <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> [2020. 10. 15.]
- Polyák Gábor – Szőke Gergely László: Technológiai determinizmus és jogi szabályozás, különös tekintettel az adatvédelmi jog fejlődésére. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, Évf. 3 szám 1. 2015. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/ppbmk/article/view/2704/1967> [2021. 10. 23.]
- Pompeo signs deal to redeploy troops from Germany to Poland. *BBC*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-53792019> [2020. 12. 06.]
- Rácz András: Oroszország biztonságpolitikai törekvései a posztszovjet térségben. Védelmi Tanulmányok, 2020/3. Online: https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/VT_2020_3_Racz_Andras_Oroszország_biztons%C3%A1gpolitikai%20t%C3%B6rekv%C3%A9sei%20a%20posztszovjet%20t%C3%A9rs%C3%A9gben_full.pdf [2022. 02. 29.]
- Resperger István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések. In: Resperger István: *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. Online: http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11004/web_PDF_EKM_Nemzetbiztonsag_elmelete_a_kozszolgalatban.pdf?sequence=1&isAllowed=y [2020. 11. 11.]
- Resperger István: Az aszimmetrikus hadviselés és a terrorizmus jellemzői. *Hadtudomány*, 2010/4. pp. 68-77. Online: http://www.mhtt.eu/hadtudomany/2010/4/HT-2010-4_8.pdf [2020. 04. 22.]
- Resperger István: Az Iszlám Állam stratégiája, politikai, katonai tervei. *Acta Humana* 2016/5. Online: http://real.mtak.hu/122226/1/AH_2016_5_Resperger_Istvan.pdf [2020. 09. 12.]
- Resperger István: Az Iszlám Állam terrorszervezet aszimmetrikus hadviselése elleni lehetséges stratégia. In: Resperger István – Ujházi Lóránd (szerk.): *A vallási elemek jelentősége*

- napjaink fegyveres konfliktusaiban és biztonsági kihívásaiban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- Resperger István: Az Új Nemzeti Katonai Stratégiáról. *Hadtudomány*, 2021. évi elektronikus lapszám. pp. 218-232. Online: https://www.mhtt.eu/hadtudomany/2021/2021e/RESPERGER_UjNKS.pdf [2021. 02. 24.]
- Resperger István: Biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések és ezek hatása Magyarországra 2030-ig. *Felderítő Szemle*, 12. évf. 3. sz. 2013.
- Révész Béla: A „Duna-gate” ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében (Politológiai értelmezési lehetőségek). *Acta juridica et politica*. Tomus LXVIII. Fasc. 19. Szeged, 2006. Online: <https://mek.oszk.hu/04900/04948/04948.pdf> [2021. 01. 11.]
- Révész Béla: A titkosszolgálati témakörök politikatudományi oktatásának lehetőségeiről. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2018/3.
- Révész Béla: A titkosszolgálatok titoktalanításáról. Egy politikai jelenség politológiai mellőzöttsége. *Politikatudományi Szemle*, XVI/4. 2007. Online: http://www.poltudszemle.hu/szamok/2007_4szam/2007_4_revesz.pdf [2020. 12. 22.]
- Ripp Zoltán: *Rendszerváltás Magyarországon 1987-1990*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2006.
- Rolington, Alfred: *Hírszerzés a 21. században. A mozaikmódszer*. Antall József Tudásközpont, Budapest, 2015.
- Sáfrán József: Terrorist activity in online games.337-353. oldal, *Military Science Review / Hadtudományi Szemle*. 2017, Vol. 10 Issue 1. pp. 337-353.
- Sanger, David E. - Broad, William J.: „U.S. to Tell Russia It Is Leaving Landmark I.N.F. Treaty”. *The New York Times*. Online: <https://www.nytimes.com/2018/10/19/us/politics/russia-nuclear-arms-treaty-trump-administration.html> [2020. 12. 06.]
- Sasvári Péter: Az információs és kommunikációs technológia fejlettségének empirikus vizsgálata. Doktori (PhD) értekezés, *Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar Vállalkozáselmélet és Gyakorlat Doktori Iskola*, Miskolc, 2011. Online: http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_5774_section_1176.pdf [2020. 10. 15.]
- Schement, Jorge Reina – Curtis, Terry: *Tendencies and tensions of the information age*. Transaction Publishers, New Brunswick, 1997.

- Semenov, Kirill: Russia to establish naval base in Sudan. *Al-Monitor*. Online: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/11/russia-military-bass-sudan-red-sea-khartoum-kremlin.html> [2020. 12. 06.]
- Serbakov Márton Tibor: A terroristák drónhasználata. *Nemzetbiztonsági szemle*, 7. évfolyam (2019) 4. szám. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/829/3443> [2020. 09. 12.]
- Shaw, Malcolm N.: *Nemzetközi jog*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 2008.
- Simon, Herbert A. : *Korlátozott racionalitás. Válogatott tanulmányok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1982.
- Solti István: A titkos információgyűjtés, elvei, eszközei és módszerei, alkalmazásának lehetőségei a nemzetbiztonsági munkában. Doktori (PhD) értekezés, *Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola*, 2017. Online: https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/dr_-solti-istvan-a-titkos-informaciogyujtes_-elvei_-eszkozei-es-modszerei_-alkalmazasanak-lehetosegei-a-nemzetbiztonsagi-munkaban.original.pdf [2019 12. 24.]
- Szabó Károly: Elhárítási alapismeretek. In: Kobolka István (szerk.): *Nemzetbiztonsági alapismeretek*. Egyetemi jegyzet, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013.
- Szabó Károly: Elhárítási alapismeretek. In: Kobolka István (szerk.): *Nemzetbiztonsági alapismeretek*. Egyetemi jegyzet, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013.
- Szamel Lajos: A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai. *Magyar Tudományos Akadémia Államtudományi Kutatások Programirodája*, Budapest, 1990.
- Szikinger István: A közrend és a közbiztonság. *Rendészeti Szemle*, 10. szám, 1999.
- Tauber István: A közrend fogalmával kapcsolatos vélemények kritikája, *Belügyi Szemle* 2002/4.
- Szárász György: Társ- és partnerszolgálati együttműködések. In: Dobák Imre (szerk.): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézet, Budapest, 2014. pp. 145-152. Online: <http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/8567/Teljes%20sz%c3%b6veg%21?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 12. 19]
- Szemán László János: Napjaink kihívásaira ad választ a nemzeti biztonsági stratégia. *Magyar Nemzet*. Online: <https://magyarnemzet.hu/belfold/napjaink-kihivasaira-ad-valaszt-a-nemzeti-biztonsagi-strategia-8067209/> [2021. 01. 12.]

- Szendrei Ferenc: A pénzmosás. Doktori (Phd) értekezés. *Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola*, Pécs, 2010. Online: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/16035/szendrei-ferenc-phd-2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [2020. 10. 22.]
- Szendy István: A hadviselés, mint tudományelméleti és tudomány-rendszertani kategória. *Hadtudomány*. 2017/3–4.
- Szentgáli Gergely: A magyar kibervédelem anatómiai képe. *Felderítő Szemle*, 2013/3. pp. 74–89.
- Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 1. rész. *Hadtudomány*, 2015/1–2. pp. 44-56. Online: http://real.mtak.hu/23396/1/2015_1_2_4.pdf [2021. 01. 11.]
- Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni: A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között – 2. rész. *Hadtudomány*, 2015/3–4. pp. 77-90. Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939777.pdf> [2021. 01. 11.]
- Szikinger István: A rendőrségre és a titkosszolgálatokra vonatkozó szabályozás változásai 2010-től napjainkig. *MTA Law Working Papers*, 2014/48. pp. 3-4.
- Szuhai Iлона – Tálás Péter: A 2015-ös európai migrációs és menekültválság okairól és hátteréről. In: *Magyarország és a 2015-ös európai migrációs válság*, Dialóg Campus, Budapest, 2017. pp. 9-35.
- Szücs Péter - Solti István: A magyar nemzetbiztonsági szféra és a nyilvánosság. *Nemzetbiztonsági Szemle*, II. évfolyam, 2. szám, 2014. pp. 72-92. Online: http://epa.oszk.hu/02500/02538/00003/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2014_02_072-092.pdf [2018. 03. 23.]
- Tabajdi Gábor: Budapest a titkosszolgálatok hálójában. Jaffa Kiadó, Budapest. 2015.
- Tálás Péter: A terrorizmus anatómiája, Zrínyi, Budapest, 2006.
- Tallár Ferenc: Az áramlás terében. Liget Műhely Alapítvány, Budapest. 2015. Online: <https://mek.oszk.hu/14700/14798/14798.pdf> [2020. 10. 15.]
- Támogatta a nemzetbiztonsági bizottság a TIBEK főigazgató-jelöltjének kinevezését. *Magyar Hírlap*. Online: http://magyarhirlap.hu/cikk/64715/Tamogatta_a_nemzetbiztonsagi_bizottsag_a_TIBEK_foigazgatojeloltjenek_kinevezeset [2018. 03. 25]
- Tippelj! Mennyi keresés fut le másodpercenként a Google-ban? *SEO*. Online: https://seo101.blog.hu/2016/07/14/tippelj_mennyi_kereses_fut_le_masodpercenkent_a_google-ban [2020. 11. 14.]

- Toffler, Alvin: A harmadik hullám. Typotex, Budapest, 2001.
- Tóth Eszter: A politikai hírszerzés szervezettörténeti vázlata, 1945-1990. *Betekintő*, 2011. 2. sz.:
- http://epa.oszk.hu/01200/01268/00018/pdf/EPA01268_betekinto_2011_2_toth_e.pdf
[2017. 12. 28.]
- U.S. rejects Taliban offer to try bin Laden. *CNN*. Online: <http://edition.cnn.com/2001/US/10/07/ret.us.taliban/> [2020. 12. 06.]
- Új nemzeti biztonsági stratégia. *Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar*. Online: <https://hhk.uni-nke.hu/hirek/2020/05/31/uj-nemzeti-biztonsagi-strategia> [2021. 01. 12.]
- Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001.
- Urbán Attila: A Belügyminisztérium III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnöksége operatív technikai tevékenységének szervezeti háttere és működési rendje, 1962–1990. In: Csóka Ferenc (szerk.): *Szakszerológat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és a titkos adatgyűjtés világából (1785–2011)*, NBSZ, Budapest, 2012. pp. 261–276.
- Urbán Attila: A koordinációs folyamatok intézményi hátterének evolúciója a magyar nemzetbiztonsági igazgatásban. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 8. évfolyan (2020), 1. szám. pp. 5-32. Online: http://real.mtak.hu/107361/1/NSZ_2020_1_Urban_Attila.pdf [2020. 12. 10.]
- Urbán Attila: Kádár politikai rendőrsége. A BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség felépítése és működése. *Rubicon*, 13. évf. 1. különszám, 2007.
- Vállalatoknak kémkedne a magyar állam. *Népszava*. Online: https://nepszava.hu/1159776_vallalatoknak-kemkedne-a-magyar-allam [2020. 12.15.]
- Van Der Veer, Renske - Bos, Walle – Van Der Heide, Liesbeth: Fusion Centres in Six European Countries: Emergence, Roles and Challenges. *ICCT Report*, 2019. Online: <https://icct.nl/wp-content/uploads/2019/02/ICCT-VanderVeer-Bos-VanderHeide-Fusion-Centres-in-Six-European-Countries.pdf> [2019. 12. 22.]
- Ványi Éva: Jelentés a Kormányról. Kormányzati karrierút Magyarországon a rendszerváltástól napjainkig. *Századvég Kiadó*, Budapest, 2015. Online: <http://real.mtak.hu/42464/2/V%C3%A1ny%C3%89va%20k%C3%B6tet.pdf>
[2021. 01. 11.]

- Varga Gergely: A koronavírus hatása a nemzetközi hatalmi rendre. *Külügyi Szemle*, 19. évfolyam 2. szám, 2020. pp. 58-75. Online: https://kki.hu/wp-content/uploads/2020/12/04_Varga-Gergely.pdf [2021. 02. 12.];
- Varga Gergely: A koronavírus nemzetközi politikai hatásai. *KKI elemzések*, E-2020/28. pp. 3-9.
- Vida Csaba: A hírszerző elemző-értékelő munka alapjai. *Felderítő Szemle*, XII (3). pp. 90-99. Online: http://real.mtak.hu/14875/13/jav_real_2013-3.pdf [2018. 03. 15.]
- Vida Csaba: A kritikai gondolkodás szerepe a hírszerző értékelő-elemző munka során. *Felderítő Szemle*, XI. évfolyam 2. szám, 2012. Online: <http://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2012-2.pdf> [2017. 03. 25.];
- Vida Csaba: A nemzetbiztonsági tevékenység szerepe a társadalomban (Gondolatok arról, hogy miért van szükség nemzetbiztonsági szolgálatokra). Online: <https://core.ac.uk/download/pdf/42939877.pdf> [2020. 11. 21.]
- Vida Csaba: A világ kockázatai. A fegyverkezésből és fegyverkereskedelemből fakadó problémák. In: Resperger István (szerk.): *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. Online: http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/11004/web_PDF_EKM_Nemzetbiztonsag_elmelete_a_kozszolgalatban.pdf?sequence=1&isAllowed=y [2020. 10. 24.]
- Vida Csaba: Létezik-e még hírszerző ciklus? (Miről szól a hírszerzés?). *Felderítő Szemle*, XII. évfolyam 1. szám 2013. szeptember–október, pp. 43-57. Online: http://real.mtak.hu/14873/8/jav_2013-1.pdf [2018. 03. 25.]
- Wagner, Alex: Bush Labels North Korea, Iran, Iraq an 'Axis of Evil'. *Arms Control Association*. Online: <https://www.armscontrol.org/act/2002-03/press-releases/bush-labels-north-korea-iran-iraq-axis-evil> [2020. 12. 06.]
- Wallerstein, Immanuel: Bevezetés a vilárendszer-elméletbe. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010.
- What Is Globalization? *Peterson Institute for International Economics*. Online: <https://www.piie.com/microsites/globalization/what-is-globalization> [2020. 12. 06.]
- Wie lief der Lauschangriff auf das Merkelphone? *Bild*. Online: <https://www.bild.de/politik/inland/angela-merkel/so-koennte-die-nsa-merkels-handly-angezapt-haben-33121114.bild.html> [2020. 11. 14.]
- XIV. Belügyminisztérium fejezet. Online: <https://www.parlament.hu/irom41/07556/adatok/fejezetek/14.pdf> [2021. 01. 12.]

- Z. Karvalics László: Információs társadalom – mi az? Egy kifejezés jelentése, története és fogalomkörnyezete. In: Pintér Róbert (szerk.): *Az információs társadalom. Az elmélettől a politikai gyakorlatig*. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007. Online: <https://mek.oszk.hu/05400/05433/05433.pdf> [2020. 10. 15.]
- Zubek Gabriella: A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye a rendészeti igazgatásban. *Belügyi Szemle*, 2019/1. Online: <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/3609/2727> [2021. 01. 14.]

A SZERZŐ TÉMÁBAN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓI

1. Sáfrán József: A Fúziós Központok és alapvető képességeik. Nemzetbiztonsági Szemle 7. évfolyam (2019) 4. szám. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/nbsz/article/view/888/3447>
2. Sáfrán József: Az információszerezés fontossága a Szun-ce, Taj Kung, Machiavelli, Zrínyi, Jeney, Clausewitz és Jomini hadelméleti műveiben. Hadtudományi Szemle 2020. IV. szám. pp. 179-191.
3. Sáfrán József: A Forradalmi Gárda terrorszervezetté nyilvánítása. Hadtudományi Szemle 2020. III. szám. pp. 119-133.
4. Sáfrán József: Terrorist activity in online games. *Hadtudományi Szemle*, 10. évf. 1. szám, 2017. pp. 337-353. Online: https://epa.oszk.hu/02400/02463/00034/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2017_1_337-353.pdf
5. Sáfrán József: Az Amerikai Egyesült Államok és Magyarország nemzetbiztonsági szervezetrendszerének összehasonlító elemzése. Felderítő Szemle, 2018/1. szám, pp. 71–87. Online: <https://www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2018-1.pdf>
6. Sáfrán József: A muszlim migráció okozta eltolódások a magyar nemzetbiztonsági szolgálatoknál. In: *Hadtudományi Szemle*, 2018/I. Budapest, 2018. pp.108-123.

FÜGGELÉK

AZ ÉRTEKEZÉSBEN HASZNÁLT RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AH – Alkotmányvédelmi Hivatal

ASEAN - Délkelet-ázsiai Nemzetek Szövetsége (Association of Southeast Asian Nations)

Be - 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

Bfv - Bundesamt für Verfassungsschutz

BM OKF - BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság

BRICS - Brasil, Russia, India, China és Republic of South Africa rövidítése. Magyarul Brazília, Oroszország, India, Kína és Dél-Afrikai Köztársaság

CASA - Terrorizmusellenes Stratégiai Elemző Bizottság (olaszul: Comitato di Analisi Strategica Antiterrorismo, angolul: Antiterrorism Strategic Analysis Committee)

CITCO - Terrorizmus és Szervezett Bűnözés Elleni Hírszerző Központ (Counter-Terrorism and Organised Crime Intelligence Centre)

CFE - Conventional Armed Forces in Europe-szerződés

CNN - Cable News Network

COSI - Operatív Együtműködéssel Foglalkozó Állandó Bizottság (Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security)

CUTA - Fenygetéselemző Koordinációs Egység (Coordination Unit for Threat Analysis)

DESI - Digitális Gazdaság és Társadalom Index (Digital Economy and Society Index)

DIA - Digitális Írástudás Akcióterv

DMCsT - Digitális Megújulás Cselekvési Terv

eGAT - eGazdaság Akcióterv

EGPR - Egységes Gépi Priorizáló Rendszer

ENSZ – Egyesült Nemzetek Szervezete

EU – Európai Unió

Europol - Európai Rendőrségi Hivatal (European Police Office)

EU INTCEN - Európai Unió Hírszerző és Helyzetelemző Központja (European Union Intelligence and Situation Centre)

GCHQ - Kormányzati Kommunikációs Parancsnokság (Government Communication Headquarters)

GDPR - Európai Unió Adatvédelmi Szabályzat (General Data Protection Regulation)

GETZ - Egyesített Szélsőség- és Terrorrelles Központ (németül: Gemeinsames Extremismus- und Terrorismusabwehrzentrum, angolul: Joint Counter Extremism and Counter-terrorism Centre)

GovCer-Hungary - Kormányzat Eseménykezelő Központot

GTAZ - Egyesített Terrorrelhárítási Központ (németül: Gemeinsames Terrorismusabwehrzentrum, angolul: Joint Counterterrorism Centre)

HFC - Unió Hibrid Fúziós Központja (Hybrid Fusion Center)

HUMINT – Humán hírszerzés (Human Intelligence)

HVK - Honvéd Vezérkar

IH – Információs Hivatal

IMF - Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund)

Interpol - Bűnügyi Rendőrség Nemzetközi Szervezete (International Criminal Police Organization)

ISO - Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (International Organization for Standardization)

JTAC - Egyesített Terrorizmus Elemző Központ (Joint Terrorism Analysis Centre)

FIDESZ – Fiatal Demokraták Szövetsége

KBH - Katonai Biztonsági Hivatal

KFH - Katonai Felderítő Hivatal

KNBSZ – Katonai Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

Lrtv. - 2012. évi CLXVI. törvény

MEH - Miniszterelnöki Hivatal

MSZP – Magyar Szocialista Párt

MITS - Magyar Információs Társadalom Stratégia

MNKS - Magyarország Nemzeti Kiberbiztonsági Stratégiája

NATO - Észak-atlanti Szerződés Szervezete (North Atlantic Treaty Organisation)

NBH - Nemzeti Biztonsági Hivatal

NBS - Nemzeti Biztonsági Stratégia

NBSZ – Nemzetbiztonsági Szakszolgálat

Nbtv. - 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

NCTV - Terrorizmus Elleni Küzdelem Nemzeti Koordinátora (National Coordinator for Security and Counterterrorism)

NEIH - Nemzeti Elektronikus Információbiztonsági Hatóság

NGO - Civil szervezet (Non-governmental organization)

NIÁT - Nemzeti Információs Államtitkárság

NIBEK - Nemzeti Információs és Bűnügyi Elemzési Központ

NIS - Nemzeti Infokommunikációs Stratégia 2014-2020

NIS Irányelv - Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/1148 irányelve

NITS - Nemzeti Információs Társadalom Stratégia

NKFIH - Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal

NOIJ - Belügyminisztérium Napi Operatív Információs Jelentései

NSA - Nemzetbiztonsági Ügynökség (National Security Agency)

NSzS - Nemzeti Szélessávú Stratégia

ODNI - Nemzeti Hírszerzési Igazgató irodája (Office of The Director of National Intelligence)

OSINT – Nyílt forrásból származó információszerzés (Open Source Intelligence)

PCC SEE - Délkelet-európai Rendőri Együttműködési Egyezmény (Police Cooperation Convention for Southeast Europe Secretariat)

Rtv. - 1994. évi XXXIV. törvényben a Rendőrségről

SIGINT – Jelhírszerzés (Signals Intelligence)

SVKK - Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

SZAT - Szélessávú Akcióterv

SZBKK - Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ

SZDSZ – Szabad Demokraták Szövetsége

TEK – Terrorelhárítási Központ

TE-SAT - A terrorizmus helyzetéről és tendenciáiról szóló európai uniós jelentés (EU Terrorism. Situation and Trend Report)

TIBEK - Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ

TKB - Terrorellenes Koordinációs Bizottság

UAV – Pilóta nélküli repülőgép (Unmanned Aerial Vehicle)

USA – Amerikai Egyesült Államok (United States of America)

VPOP - Vám- és Pénzügyőrség

WTO - Kereskedelmi Világszervezet (WTO)

ZTE - Zhongxing Telecommunication Equipment Corporation

FELHASZNÁLT ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. számú ábra	
A stratégiai erőforrás és technológia dimenzióinak átalakulása az ipari hullámok alatt	49
2. számú ábra	
A világ tárolókapacitás növekedése 2014-ig.....	66
3. számú ábra	
A magyar állambiztonsági intézmények metamorfózisa a rendszerváltás után	105
4. számú ábra	
A titkos információgyűjtést folytató szervek kormányzati irányítása (1990- 1995).....	108
5. számú ábra	
A magyar nemzetbiztonsági integrált szervezetrendszer és parlamenti ellenőrzése 2015 után	125
6. számú ábra	
A hírszerzési ciklus	158

FELHASZNÁLT TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. számú táblázat	
A disszertáció módszertanának és felépítésének összefoglaló táblázata	23
2. számú táblázat	
Nemzetbiztonsági rendszermodellek.....	130
3. számú táblázat	
Magyarország nemzetbiztonsági szolgálatainak éves működési költségvetése és összesítésük, 2010–2022 (Md Ft)	141
4. számú táblázat	
A magyar nemzetbiztonsági szolgálatoknál változást előidéző események jellege a rendszer váltás után	165
5. számú táblázat	
Magyarország nemzetbiztonsági szervezetei jellegük szerint.....	166